

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

IMPACT STRATEGIC

Nr. 2 [39]/2011

Șos. Panduri, nr. 68-72, sector 5

Telefon: (021) 319.56.49; Fax: (021) 319.55.93

E-mail: cssas@unap.ro; Adrese web: <http://impactstrategic.unap.ro>, <http://cssas.unap.ro>

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI

Revista științifică trimestrială a Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, clasificată de către Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior la categoria B+

Consiliul editorial:

Prof.univ.dr. Teodor Frunzeti, președinte

Prof. univ. dr. Marius Hanganu

C.S. I dr. Constantin Moștofleu

Prof. dr. Hervé Coutau-Bégarie (Institutul de Strategie Comparată, Paris, Franța)

Prof. dr. John L. Clarke (Centrul European pentru Studii de Securitate "George C. Marshall")

Prof. univ. dr. ing. Adrian Gheorghe (Old Dominion University, Norfolk, Virginia, SUA)

Dr. Libor Frank (Institute for Strategic Studies, Defence University, Brno, Cehia)

Dr. Dario Matika (Institute for Research and Development of Defence Systems, Zagreb, Croația)

Prof. univ. dr. Ilias Iliopoulos (Baltic Defence College, Tartu, Estonia)

Ing. dr. Pavel Necas (Armed Forces Academy, Liptovsky Mikulas, Slovacia)

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Mihai Velea

C.S. II dr. Petre Duțu

C.S. II dr. Alexandra Sarcinschi

C.S. III dr. Cristian Băhnăreanu

Dr. Nicolae Dolghin

Dr. Grigore Alexandrescu

Dr. Richard Stojar

Andryi Volosyn

Colegiul de redacție:

Redactor șef: C.S. I dr. Constantin Moștofleu

Redactor șef adjunct: A.C.S. Cristina Bogzeanu

Secretar de redacție: Daniela Răpan

Redactor: dr. George Răduică

Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorilor, respectând prevederile Legii nr. 206 din 27.05.2004 referitoare la buna conduită în cercetarea științifică.

ISSN 1582-810X (ediție online)

CUPRINS

Globalizare sau regionalizare?

Dr. Teodor FRUNZETI.....	7
Complexe de securitate și concepte regionale. Regiunea Extinsă a Mării Negre. Integrarea instituțională și capacitate administrativă ca soluție pentru securitate regională	
Dr. Iulian CHIFU.....	16
Cooperarea regională transfrontalieră în domeniul sistemelor informaționale	
Dr. Constantin MINCU.....	26
Modele de cooperare regională. Studiu de caz - Kosovo	
Dr. Tiberiu TĂNASE, Oana-Maria ȘTEFAN.....	32
Impactul cooperării regionale transfrontaliere asupra securității naționale și europene	
Dr. Petre DUȚU, Ioana Valeria ALEXE.....	43
Cooperarea României cu statele din Regiunea Extinsă a Mării Negre. Relațiile România-Bulgaria în contextul cooperării regionale	
Eleonora-Alice STOIAN.....	50
Opinii privind cooperarea națională și internațională în vederea prevenirii și combaterii criminalității transfrontaliere	
Valentin GIUPANĂ.....	58
Cooperarea bilaterală dintre România și Ungaria în cazul poluărilor accidentale. Două studii de caz	
Dr. Francisc TOBĂ.....	63
Cooperarea în domeniile energiei, mediului și securității naționale	
Florin JIANU, Irina TĂTARU.....	71
Uniunea Europeană – de la cooperarea regională la actor unitar în relațiile internaționale	
Dr. Dorel BUȘE.....	75
Rolul UE în gestionarea crizelor din vecinătatea sudică și estică – motivații și limite	
Agnes NICOLESCU.....	80
Perspective ale evoluției situației din Balcanii de Vest sub raportul securității și cooperării economice	
Cristina GĂLUȘCĂ.....	85

PUNCTE DE VEDERE

Decalajul tehnologic. Forme de manifestare și determinări asupra dezvoltării economice. Implicații asupra fenomenului militar contemporan

Dr. Virgil BĂLĂCEANU.....	99
Libia și operațiunile NATO. Reîntoarcerea de la voluntarism la regulile clasice ale dreptului internațional	
Dr. Iulian CHIFU.....	116
Viziunea lui Barack H. Obama asupra securității mondiale: o schimbare în politica externă și de securitate a SUA?	
Dr. Pavel NEČAS, Blažej LIPPAY, Dr. Stanislav SZABO.....	128
Securitatea energetică a NATO: provocări post-Lisabona	
Gabriela TRINCIUC, Costinel ANUȚA.....	135

AGENDA CSSAS

Activități ale CSSAS aprilie-iunie 2011

Irina TĂTARU.....	143
<i>În atenția autorilor</i>	144

CONTENTS

Globalisation or regionalisation?, Teodor FRUNZETI, PhD/p.7

Security complex and regional concepts. The Wider Black Sea Region. Institutional integration and administrative capacity as solutions of regional security, Iulian CHIFU, PhD/p.16

Regional cross-border cooperation in the area of information systems, Constantin MINCU, PhD/p.26

Regional cooperation models. Case study – Kosovo, Tiberiu TĂNASE, PhD, Oana-Maria ȘTEFAN/p.32

The impact of cross-border regional cooperation on national and European security, Petre DUȚU, PhD, Ioana Valeria ALEXE/p.43

Romania's cooperation with the countries in the Wider Black Sea Region. Romania-Bulgaria relation in the context of regional cooperation, Eleonora-Alice STOIAN/p.50

Reviews of the national and international cooperation in combating and preventing cross-border crime, Valentin GIUPANĂ/p.58

Bilateral cooperation between Romania and Hungary in case of accidental pollution. Two study cases, Francisc TOBĂ, PhD/p.63

Cooperation in the areas of energy, environment and national security, Florin JIANU, Irina TĂTARU/p.71

The European Union – from regional cooperation to unitary actor in International Relations, Dorel BUȘE, PhD/p.75

The EU role in crisis management in the Southern and Eastern Neighbourhood – motivations and limits, Agnes NICOLESCU/p.80

Prospects of the Western Balkans development in terms of security and economic cooperation, Cristina GĂLUȘCĂ/p.85

POINTS OF VIEW

Technological gap. Forms and influences on economical development. Implications for the contemporary military phenomenon, Virgil BĂLĂCEANU, PhD/p.99

Libya and NATO's operations: The return from voluntarism to the classical rules of international law, Iulian CHIFU, PhD/p.116

Barack H. Obama's view on global security: a shift in the US foreign and security policy?, Pavel NEČAS, PhD, Blažej LIPPAY, Stanislav SZABO, PhD/p.128

NATO's energy security: Post-Lisbon Challenges, Gabriela TRINCIUC, Costinel ANUȚA/p.135

CDSSS' AGENDA

The activities of the Centre for Defence and Security Strategic Studies, April - June 2011, Irina TĂTARU/p.143

Instructions for authors/p.144

GLOBALIZARE SAU REGIONALIZARE?

*Dr. Teodor FRUNZETI**

Globalizarea și regionalizarea reprezintă două dintre conceptele-cheie care marchează analizele referitoare la mediul strategic și de securitate și la evoluțiile relațiilor internaționale. Globalizarea și regionalizarea reprezintă procese actuale a căror complexitate a dat naștere la multiple controverse și dileme, fiind considerate de către specialiștii în domeniu ca fiind fie contrare, fie compatibile. Lucrarea de față realizează o incursiune în teoriile referitoare la cele două concepte abordate și la relațiile care se stabilesc între ele.

Un punct central al acestui articol este reprezentat de analiza implicațiilor pe care cele mai recente evenimente ce au avut loc pe plan mondial le au asupra evoluției proceselor de globalizare și regionalizare. În acest context, criza economică și financiară joacă un rol central.

Cuvinte-cheie: globalizare; regionalizare; paradigme; perspective; criza economică și financiară; securitate; economie.

În ultimul deceniu, evenimente, fenomene și mutații din ce în ce mai dinamice și complexe au accelerat procesul de remodelare a lumii. Atacurile teroriste asupra SUA din 11 septembrie 2001 și cele din Madrid (2004) și Londra (2005), războiul din Irak din 2003, războiul ruso-georgian din vara lui 2008, extinderea NATO și UE spre Est, reformarea UE prin adoptarea Tratatului de la Lisabona în decembrie 2009 și a NATO prin adoptarea Noului Concept Strategic în noiembrie 2010, creșterea influenței Chinei, încălzirea globală, amenințarea

nucleară, apariția unor pandemii de timpul A/H1N1, războiul din Libia și revoltele populare din Nordul Africii și Orientul Mijlociu de la începutul lui 2011 și, nu în ultimul rând, creșterea frecvenței crizelor energetice concură spre o nouă ordine, o nouă reșezare a sistemului internațional.

Școli, curente și opinii tot mai clar conturate ale unor analiști, diplomați și oameni politici continuă să se situeze de o parte sau alta a caracteristicilor care predomină în mediul strategic și de securitate și în derularea relațiilor internaționale:

- cooperare și competiție;
- unipolaritate și multipolaritate;
- unilateralitate și multilateralitate;
- centralizare și descentralizare;
- integrare și dezintegrare, divizare;
- unificare și fragmentare;
- militar și nonmilitar;
- statal și nonstatat;
- uniformizare și diferențiere;
- protecționism și liberalizare;
- dependență, interdependență și independență.

Toate aceste tendințe, la prima vedere antagoniste, sunt într-o formă sau alta subsumate tendințelor majore ce se manifestă în mediul internațional: *globalizare și regionalizare*. Cele două procese nasc o serie de controverse și dileme. Pe de o parte, numeroase opinii argumentează că sunt două procese contrare, regionalizarea fiind văzută ca o pârgă folosită împotriva statelor ce nu sunt parte a unei grupări sau alta. Pe de altă

** General-locotenent profesor universitar dr. Teodor FRUNZETI (tfrunzeti@unap.ro) este rectorul (comandantul) Universității Naționale de Apărare „Carol I”. Cu doctorate în științe militare și științe politice, remarcabil om de știință, este autor și coautor a mai multor cărți cu tematică militară, de securitate și apărare, a peste 100 de articole de specialitate și comunicări științifice.*

parte, ele sunt considerate compatibile, blocurile economice și comerciale regionale fiind o formă limitată a globalizării și o modalitate de creare a unui sistem global multilateral. Criza economico-financiară globală, declanșată în a doua jumătate a anului 2008, aduce pregnant în atenție o discuție mai veche legată de avantajele la nivel național ale globalizării și cele ale regionalizării. Statul rămâne, în termeni de economie, societate și cultură, actorul principal atât în cadrul globalizării, cât și al regionalizării, iar poziția sa este tot mai încărcată de procesele de interdependență care îi permit să își atingă scopurile doar prin cooperarea cu alte țări.

Globalizare versus regionalizare

Nu vom insista pe definirea celor două procese, deoarece sensurile și interpretările date sunt diverse și surprind unul sau mai multe aspecte ale acestei problematice deosebit de complexe. De altfel, în lipsa unei definiții riguroase, globalizarea tinde să devină un clișeu, o idee grandioasă, care cuprinde absolut tot ce se întâmplă în jurul nostru și care nu poate fi explicată coerent, sau cauza tuturor problemelor cu care se confruntă economia mondială și societatea contemporană¹. Globalizarea ar putea însemna dominația unor idei, unor produse, unei puteri etc., dar ea nu este egală și nici universală. Inegalitățile încă există și chiar se accentuează. Globalizarea unește și dezbină, apropie și desparte, omogenizează, dar și diversifică, coagulează, dar și fărâmițează, sporește bogăția, dar extinde și aria sărăciei. Prin urmare, procesul de globalizare afectează nu numai instituții, state sau regiuni, ci mai ales individul ca subiect al tuturor relațiilor sociale.

Una dintre cele mai mari dificultăți în problematica regională este delimitarea exactă a frontierelor spațiale ale unei regiuni. Deși multe regiuni sunt indicate de granițele geografice sau culturale evidente – contiguitate geografică, interacțiune și percepție subiectivă de apartenență la o comunitate distinctă și cu o identitate colectivă regională –, există întotdeauna unele criterii arbitrare în definirea acestora. Astfel, pot fi luate în considerare și alte caracteristici, cum ar fi: un anumit grad de omogenitate socială și culturală; atitudini politice similare față de terți; instituții politice comune, ca o expresie a interdependenței politice; un anumit grad de interdependență

economică; criterii comune de comportament, cum ar fi identificarea normelor referitoare la gestionarea și rezolvarea conflictelor. În aceste condiții, regionalizarea se referă în principal la sporirea conexiunilor și interdependențelor ce se dezvoltă între țările din cadrul unei regiuni specifice, precum America de Nord, Europa, Asia de Est etc. Regionalizarea poate fi înțeleasă ca o creșterea integrării societale într-o anumită regiune, inclusiv procesele nedirijate de interacțiune socială și economică între unități (cum ar fi statele-națiuni)². Ca proces dinamic, ea poate fi cel mai bine explicată ca un proces continuu de formare a regiunilor ca unități geopolitice, ca o cooperare politică organizată în cadrul unui anumit grup de state sau ca niște comunități regionale, precum cele pluraliste de securitate³. Regionalizarea își găsește expresia în special în domeniile economic și de securitate, inclusiv motivațiile convergente spre ambele forme de integrare: politică/de securitate și economică.

În ultimii ani, globalizarea economiei mondiale a accentuat intensitatea și rapiditatea cu care se propagă șocurile externe, în sensul că evenimente produse în diverse locuri de pe glob ajung să afecteze direct sau indirect, uneori imediat, evoluțiile economico-sociale din diferite țări și regiuni. O tendință majoră a vremurilor actuale constă fie în întrepătrunderea, în unele cazuri, fie în conflictualitatea, în alte cazuri, dintre globalizare și regionalizare. De altfel, există trei variante posibile în ceea ce privește relațiile între cele două procese, în special în domeniul economic: regionalizarea ca o componentă a globalizării (tendințe convergente); regionalizarea ca o provocare sau ca un răspuns la globalizare (tendințe divergente); regionalizarea și globalizarea ca procese paralele (tendințe care se suprapun)⁴.

Regionalizarea ca o componentă a globalizării

Emergența regionalizării este tot mai evidentă în prezent, acționând ca o forță puternică în procesele de globalizare. Dacă globalizarea este considerată o comprimare a aspectelor temporale și spațiale a relațiilor sociale, atunci regionalizarea poate fi înțeleasă ca o componentă a globalizării⁵. Integrarea regională, prin sprijinirea economiilor naționale pentru a deveni mai competitive pe piața mondială, va duce la dezvoltarea cooperării multilaterale la scară globală, adoptarea

principiilor liberale privind cooperarea și deschiderea economiilor locale. Astfel, procesul de integrare regională poate fi interpretat ca parte a ordinii economice internaționale (sau globale) de la începutul secolului al XXI-lea. Mai mult, globalizarea se desfășoară mai degrabă în tipare dinamice inegale, decât uniforme, ceea ce relevă procese ce sunt mai puțin globale în scop din punct de vedere geografic. Prin urmare, globalizarea poate fi exprimată prin regionalizare.

Regionalizarea ca provocare sau răspuns la globalizare

Poate regionalizarea duce la altceva decât la globalizare? Poate regionalizarea duce la o ordine mondială mai pluralistă, populată de tiparele diverse și distincte ale organizațiilor socio-economice?⁶ Spre deosebire de prima variantă, tendința spre regionalizare ar putea fi rezultatul unei reacții și provocări la regulile fără substanță și inexorabile ale globalizării. Această reacție poate fi motivată de către oricare dintre curentele naționaliste/mercantiliste sau pluraliste/umaniste și, în unele cazuri, chiar de ambele. În primul rând, prin crearea de blocuri comerciale și cadre de integrare bazate pe principiile mercantilismului, regionalizarea se opune viziunii neolibérale a „armoniei de interese” în economia mondială în favoarea cadrelor și intereselor naționale și regionale. În schimb, tendința spre formarea de regiuni ar putea fi motivată de neacceptarea unei culturi și ideologii universale și promovarea la nivel regional a unor forme alternative sau pluraliste de organizații sociale și politice, altele decât statele-națiune.

Regionalizarea și globalizarea ca procese paralele

Când ne referim la economia mondială, aceasta cuprinde atât tendințele de regionalizare – de exemplu, divizarea economiei internaționale în mega-regiunile Americii de Nord (sau cele două Americi), Europei și Asiei de Est –, cât și cele de globalizare. În mediul internațional de securitate, este mult mai dificil să evaluăm existența și coexistența unor comunități și complexe de securitate fără o imagine completă a securității globale. Prin urmare, regionalizarea și globalizarea ar putea acționa ca două procese paralele sau care se suprapun în problematica economică și de securitate⁷.

Recenta criză economico-financiară a adăugat noi elemente de incertitudine în ceea ce privește

viitorul celor două procese. Totuși, putem aprecia că o serie de factori și modalități prin care globalizarea stimulează regionalizarea sau acționează împotriva regionalizării pot crește sau scădea în intensitate, precum:

Globalizarea stimulează regionalizarea

- adâncirea integrării creează probleme care necesită un management colectiv, ceea ce impune dezvoltarea unor astfel de instituții ce vor fi mult mai viabile la nivel regional, decât la cel global. Comunitatea de cultură, istorie, omogenitatea sistemelor sociale și de valori, convergența intereselor politice și de securitate, precum și caracterul unificator al coalițiilor interne, facilitează în mare măsură identificarea formei adecvate de management, atât în domeniul elaborării legislației, cât mai ales a implementării acesteia;

- caracterul global al multor probleme este deseori exagerat. Deși există probleme cu adevărat globale (armele nucleare, poluarea, schimbările climatice sau biodiversitatea) și alte aspecte de importanță globală, efectele acestora se simt mai direct la nivelul unor regiuni. De aceea, este mai util să se acționeze la nivel zonal decât la cel global, deoarece echilibrul intereselor și facilităților existente la nivel regional exercită o presiune mai eficientă asupra statelor pentru a găsi un răspuns politic în cauză;

- regionalizarea reprezintă cel mai viabil model ce presupune reconcilierea pieței integrate și presiunilor tehnologice spre globalizare și integrare, pe de o parte, și tendința vizibilă de fragmentare, pe de altă parte;

- integrarea globală poate acționa ca un puternic stimul pentru regionalizarea economică prin intensificarea competiției economice. Schimbările din domeniile tehnologic, al comunicațiilor, al funcționării piețelor globale și al dezvoltării sistemelor globale de producție au avut un profund impact asupra modalităților în care guvernele au definit cele două obiective fundamentale de politică externă – dezvoltarea economică și autonomia politică – și stabilirea unui raport între ele.

Globalizarea impiedică regionalizarea

- globalizarea este adesea asociată cu „sfârșitul geografiei politice”, ceea ce duce la diminuarea rolului regionalizării prin eliminarea granițelor dintre țări și blocuri regionale;

- creșterea gradului de interdependență economică, alături de unele abordări globale (ca de exemplu, degradarea mediului, refugiații,

răspunsul la dezastre), creează o cerere puternică pentru o abordare care să nu fie pe baze regionale pentru aspecte specifice instituțiilor internaționale desemnate să rezolve probleme comune și să gestioneze noile surse de fricțiune pe care le ridică interdependența;

– extinderea interdependenței economice și dezvoltarea cooperării politice, economice și de securitate în cadrul unor structuri instituționale de tipul G7, G20, Băncii Mondiale (BM), Fondului Monetar Internațional (FMI), Organizației Mondiale a Comerțului (OMC), Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) etc. au creat elemente puternice pentru Occident mai mult decât coeziunea regională specifică. Luate împreună, aceste organizații reprezintă o constrângere importantă asupra dezvoltării coerente a grupărilor regionale.

De asemenea, regionalizarea poate favoriza procesul de globalizare nu doar prin înlăturarea barierelor din calea activității economice intra-regionale, cât și prin stimularea competiției interne prin creșterea eficienței companiilor, prin reducerea puterii diferitelor grupuri de interese naționale, prin stimularea reformelor legislative interne necesare într-o economie globală. Armonizarea politicilor economice la nivel regional în scopul atragerii investițiilor străine și a noilor tehnologii reprezintă o etapă a globalizării. Pe de o parte, este mult mai ușor să se procedeze la liberalizarea, în primă fază, a comerțului la nivel regional, având în vedere numărul mai restrâns de state din regiune față de cele peste 150 țări membre ale OMC⁸. Interesele comune în plan regional facilitează încheierea unor acorduri de liber schimb la nivel regional între țările respective. Pe de altă parte, natura competiției presează spre formarea unor „unități” mai mari atât pentru eficiență economică, cât și pentru a asigura puterea politică necesară aplicării regulilor și creării instituțiilor care guvernează economia mondială. Prin urmare, politica de piață liberală și proliferarea acordurilor regionale conduc la realizarea obiectivului global de liberalizare a comerțului internațional.

Paradigme referitoare la relațiile dintre globalizare și regionalizare

Orice analiză adecvată a relațiilor dintre globalizare și regionalizare necesită, înainte de toate, înțelegerea punctelor de vedere existente

asupra acestor două probleme. De aceea, asociem aceste două concepte unora dintre cele mai importante paradigme științifice – funcționalistă, interpretativă, umanismul radical și structuralismul radical⁹ –, fondate pe ipoteze diferite asupra naturii științei sociale și a societății.

Paradigma funcționalistă pornește de la ipoteza că societatea are o existență concretă și urmează o ordine precisă, furnizând astfel explicații raționale pentru realitatea socială. Ea accentuează importanța înțelegerii ordinii, echilibrului și stabilității sociale.

Din această perspectivă, relațiile dintre globalizare și regionalizare pot fi analizate pornind de la ideea de aranjament regional, bazată pe teorii precum cea a uniunii vamale, ca element principal al pieței comune. Analiza teoretică a inclus mai târziu și ideea economiilor de scară deoarece au fost create piețe integrate regionale mai mari. Recent, au apărut noi perspective teoretice deduse din teoria concurenței imperfecte și teoria creșterii, ce aduc în discuție beneficiile ce le revin participanților ca rezultat al integrării economice, în general, și al integrării economice regionale, în special.

De exemplu, în toate țările membre ale OCDE, ca formă de regionalizare, politicile economice au favorizat mecanismele de piață, bazate în special pe dereglementare, privatizare, reforma sistemului de impozitare, precum și pe reducerea dimensiunilor și îmbunătățirea eficienței sectorului public. În afara zonei OCDE, un mare număr de țări au renunțat la ideea unei economii centralizate, bazată pe proprietatea statului, au realizat pași esențiali în implementarea unor regimuri libere de comerț și investiții și s-au alăturat economiei mondiale.

Analiza din perspectivă funcționalistă consideră că aceste evoluții au deschis calea către o mai mare integrare a economiei mondiale prin comerț transfrontalier și fluxuri de investiții din și către toate țările lumii¹⁰. Procesul implică acorduri de integrare regională noi și extinse, ce pot fi clasificate în două categorii principale: pe de o parte, cele două blocuri principale, Uniunea Europeană și Acordul Nord-American de Comerț Liber (NAFTA), iar, pe de altă parte, acordurile de mai mică anvergură, precum Piața Comună a Sudului (Mercosur) și Acordul de Comerț Liber SUA-Canada. SUA și UE sunt considerate a avea cea mai mare influență asupra evoluției sistemului

mondial de comerț și investiții deoarece constituie cele mai importante entități comerciale din lume. Cu toate acestea, deciziile lor sunt influențate de alte guverne naționale și actori comerciali. Un exemplu recent este cel al întăririi elementelor și tendințelor intervenționiste în cazul ambilor actori internaționali, determinată de consecințele creșterii economice susținute a țărilor est-asiatice, în special a Chinei, precum participarea din ce în ce mai consistentă a acestora la comerțul internațional. Coroborând această tendință cu dificultatea de a depăși criza economică și financiară globală, se poate afirma că este posibil ca atât SUA, cât și UE să renunțe la extinderea regimurilor comerciale liberale ce au dominat ultima jumătate de secol, ceea ce ar afecta balanța dintre liberalism și intervenționism în întreaga lume¹¹.

Sistemul multilateral de comerț și investiții – integrarea economică internațională – este dependent, în principal, nu de amploarea aranjamentelor de integrare regională, ci de măsura în care influențele liberale sau, dimpotrivă, intervenționiste afectează constituirea politicilor economice internaționale ale principalilor actori comerciali, în special ale SUA și UE. Această balanță este reflectată de acordurile regionale, dar nu o determină nici la nivel național, nici la nivel global. Astfel, regionalizarea poate fi compatibilă și poate deveni o expresie a liberalismului atunci când este bazată pe acceptarea generală a principiilor liberale în relațiile economice internaționale. Dacă acordurile regionale se conformează sau nu acestor principii depinde de acțiunile interne ale principalilor actori statali și nonstatali comerciali¹².

Analizând relația dintre globalizare și regionalizare din altă perspectivă, aceea a paradigmei interpretative, reiese faptul că economia mondială este departe de a atinge cu adevărat nivelul global¹³. În prezent, fluxurile comerciale, de investiții și financiare sunt concentrate în triada America de Nord – Europa – Asia de Est, situație ce se pare că va continua multă vreme de acum înainte. La baza acestor asumptii stă principiul *paradigmei interpretative*, conform căruia realitatea socială constituie rezultatul interpretărilor subiective ale indivizilor umani.

Din acest punct de vedere, blocurile comerciale reprezintă instituții economice vitale poziționate între economia mondială (OMC) și economiile

naționale. În prezent, triada America de Nord – Europa – Asia de Est domină economia mondială și este capabilă să gestioneze evoluția acesteia. O relație întărită între acești trei actori poate susține în economia mondială un multilateralism minimal, ca cea mai avantajoasă formă de relaționare în sprijinul stabilității economice. Cele trei componente ale triadei nu sunt similare: America de Nord este reprezentată prin NAFTA, care, la rândul ei, este dominată de SUA; UE, reprezentând Europa drept cel mai ambițios proiect de relații economice multilaterale, este componenta-cheie; blocul est-asiatic, reprezentat de statele-națiune China și Japonia.

Din păcate, în special în prezent, afectată de criza economică și financiară, UE se confruntă cu probleme în gestionarea consensului asupra politicilor macroeconomice la nivel supranațional. Formată din 27 de entități naționale, ea întâmpină cele mai mari dificultăți în reconcilierea intereselor divergente. Actorii principali ai construirii bazelor politice pentru consensul asupra politicilor fiscale, regulatorii și industriale ale Uniunii sunt, în continuare, doar câteva dintre statele-națiune ce fac parte din organizație. De asemenea, UE nu a rezolvat încă problema balanței de putere în Europa între organizație, națiuni și regiuni. Este puțin probabil ca Uniunea să devină stat continental unificat, precum un stat federal. Sub toate probabilitățile, puterea și capacitățile UE vor continua să fie bazate pe tratatele dintre statele-națiune și pe procesul decizional în care acestea din urmă joacă un rol principal¹⁴. Din această perspectivă, se pare că evoluția UE joacă un rol crucial în formarea unei structuri multilaterale în economia internațională ca întreg.

O altă perspectivă din care poate fi analizată relația dintre globalizare și regionalizare este aceea a *paradigmei umanismului radical*. Aceasta critică conceptul de *statu quo* și promovează sociologia schimbării radicale. Societatea este definită ca fiind antiumană, iar procesul de creare a realității ca fiind autogenerator. Teoreticienii acestei paradigme afirmă că schimbarea socială este posibilă doar printr-o schimbare a conștiinței umane.

În viziunea umanismului radical, regionalizarea și globalizarea sunt legate într-un mod dialectic în cadrul procesului mai amplu de schimbare structurală globală. Rezultatul este o nouă ordine mondială ce depinde de puterea relativă a forțelor

sociale antagoniste implicate în cele două procese dinamice și nu poate fi extrapolat sau prezis. În acest context, apare conceptul de globalism, văzut ca o globalizare programatică. Joseph Nye susține că globalismul se referă la orice descriere și explicație a unei lumi care se caracterizează prin rețele de conexiuni ce străbat distanțe multi-continentale, în timp ce globalizarea se referă la creșterea sau scăderea gradului de globalism¹⁵. Globalismul poate fi definit și în opoziție cu individualismul, populismul, naționalismul, internaționalismul și regionalismul.

Din perspectiva aceleiași paradigme, regionalizarea este un proces diferit. Ca răspuns la globalizare, regionalizarea variază în funcție de perioada de timp și zonele culturale în care are loc. Ea omogenizează spațiul regional și reduce suveranitatea statelor-națiune, transformându-le rolul, în timp ce globalizarea omogenizează spațiul global¹⁶.

Globalizarea aduce cu sine o conștientizare globală ce include și impresii și reacții negative vis-à-vis de acest proces, creând astfel un proces contrar de de-globalizare. În acest context, așa-numita nouă regionalizare permite controlul din punct de vedere politic și teritorial asupra procesului de globalizare. Noua regionalizare este mult mai bine explicată apelând la cel de ordine mondială, deoarece orice proces de regionalizare are repercusiuni atât asupra regiunii respective, cât și asupra celorlalte regiuni ale lumii¹⁷. Aducând în discuție conceptul de nouă regionalizare, este evident că el trebuie explicat, în primul rând, în relație cu cel de veche regionalizare. În viziunea umanismului radical, există cinci diferențe principale între acestea:

- vechea regionalizare a fost creată în lumea bipolară a Războiului Rece, în timp ce noua regionalizare este creată într-o lume multipolară. Chiar dacă fostele superputeri dețin încă superioritatea militară, ele devin acum puteri regionale, în competiție cu alte puteri regionale emergente. Umanismul radical afirmă că organizarea pe superputeri a lumii a constituit o globalizare prematură, astfel că declinul superputerilor a condus la de-globalizare;

- vechea regionalizare a fost creată de sus în jos de către superputeri, iar noua regionalizare este creată de jos în sus de către state și alți actori din regiune;

- vechea regionalizare a fost orientată spre

interior și protecționist, noua regionalizare este deschisă și compatibilă cu o economie mondială într-o lume interdependentă, chiar dacă există relații economice preferențiale în cadrul regiunii;

- vechea regionalizare avea obiective specifice în plan economic și de securitate, dar noua regionalizare este un proces mult mai comprehensiv și multidimensional (comerț și economie, mediu, politici sociale, securitate, legitimitate etc.);

- vechea regionalizare a fost bazată doar pe relații formale în statele-națiune suverane, în timp ce noua regionalizare este parțial bazată pe actori nonstatali care joacă roluri importante la diverse niveluri ale sistemului global aflat într-un proces de transformare structurală¹⁸.

Analizând aceste caracteristici ale vechii și noii regionalizări, este evident faptul că ele coexistă în timp. Structura sistemului mondial permite în prezent actorilor regionali să acționeze la nivel global, regionalizarea producând o schimbare structurală globală către multipolaritate. Actualul stadiu în care se află procesul de regionalizare este o reflecție a declinului unei lumii hegemonice. În cadrul relațiilor interregionale, comportamentul unei regiuni afectează și este afectat de comportamentul altor regiuni. În acest context, teoreticienii umanismului radical afirmă că procesul de regionalizare constituie un pas către un nou tip de multilateralism și acționează ca o barieră în fața unui potențial război între civilizații¹⁹.

În fine, *paradigma structuralismului radical* afirmă că realitatea este obiectivă și concretă. Importantă în această paradigmă este noțiunea de criză. Structurile sociale sunt caracterizate de relații contradictorii și antagoniste ce, la un moment dat, ating un nivel la care nu mai pot fi controlate, fiind declanșată o criză. Criza politică sau economică rezultată indică transformarea întregului sistem, adică înlocuirea unui set de structuri cu altul fundamental diferit.

Astfel, conform acestei paradigme, integrarea economică europeană reprezintă o consecință a concentrării capitaliste la scară internațională. Capitalismul reconciliază elemente ce par a fi complet diferite: creșterea forțelor de producție și creșterea gradului de concentrare industrială, pe de o parte, cu supraviețuirea statului-națiune, pe de altă parte. Este evident faptul că procesul de creștere a forțelor de producție a depășit granițele statelor naționale în Europa. Cartelurile și holding-

urile internaționale și-au extins controlul asupra unei părți semnificative a economiei europene. În multe cazuri, diverse ramuri economice au trebuit să se extindă dincolo de granițele statului pentru a supraviețui. În funcție de configurația relațiilor politice și militare din lume, acest expansionism ia fie forma violentă, militară a celor două Războaie Mondiale, fie forma pașnică, comercială de după cel de-al Doilea Război Mondial²⁰. În timp ce integrarea economică europeană este un produs al concentrării capitalului, ea acționează ca o forță ce produce, la rândul ei, concentrare de capital în Europa și în lume. Regionalizarea devine astfel un produs al tendinței naturale a capitalului de acumulare, concentrare, competiție și expansiune.

Se observă că fiecare dintre aceste patru paradigme prezintă o logică coerentă, cele două procese fiind conceptualizate și studiate în modalități diferite ce generează viziuni distincte asupra regionalizării și globalizării.

Perspective ale globalizării și regionalizării

Efectele dezastruoase ale recente crize economico-financiare globale și a recesiunii ce a urmat ridică o întrebare pertinentă: *Ce proces va prevala în perioada următoare și care va fi raportul de forțe dintre globalizare și regionalizare?* După unele opinii, aceasta este prima criză sistemică cu puternice dimensiuni naționale sau criza globalizării neoliberale²¹. Credem însă că va trebui să așteptăm normalizarea situației economiei mondiale pentru a putea decela cu claritate evoluțiile viitoare.

Totuși, caracterul unic al crizei economico-financiară de la sfârșitul lui 2008 ne determină să reevaluăm problematica legată de globalizare. Caracteristicile procesului de globalizare din prezent sunt diferite din multe puncte de vedere de cele de la sfârșitul secolului al XIX-lea, când a început internaționalizarea economiei mondiale. Contextul s-a schimbat dramatic ca urmare a emergenței Braziliei, Rusiei, Indiei, Chinei (BRIC) – ce avea o pondere în PIB-ul mondial de 38,64% în 2010 față de 11,77% în 1992²² – și a altor „motoare” de creștere economică din Sud. De asemenea, clivajele între Nord și Sud, între Uniunea Europeană și America de Nord, se manifestă tot mai pregnant ca urmare a diferențelor în ceea ce privește prioritățile de dezvoltare.

Sudul, în ansamblul său, încearcă să participe la liberul schimb, dar, în același timp, se confruntă cu anumite practici protecționiste ale lumii dezvoltate din Nord în anumite sectoare ale economiei, în special în agricultură. În plus, problemele care au declanșat recenta criză au venit din Nord, ceea ce a dus la numeroase semne de întrebare asupra sistemului economic anglo-american și a generat o nouă dezbatere asupra modelelor alternative de capitalism, de la Consensul de la Beijing²³ (libertate economică, nu politică) la o mare varietate de modele europene. Și modelul de integrare în UE, necontestat de mulți ani, se află sub atentă analiză în urma crizei și ridică întrebări privind întregul proces de integrare regională.

De asemenea, în prezent, se desfășoară o serie de procese paralele de integrare ale sistemelor socio-economice ale lumii. Internetul a devenit un sistem global, iar sistemul comercial internațional și-a întins rețelele în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii. Piețele financiare și fluxurile de capital sunt tot mai globalizate. Cel mai bun exemplu este dat de declinul fenomenului prin care oamenii de afaceri vor investi mult mai probabil în țările lor de origine, în ciuda faptului că există oportunități de investiții superioare în alte părți ale lumii. Și relațiile producător-intermediar-consumator și fluxurile de energie s-au extins la nivel global. Cu toate acestea, am asistat la eșecul omogenizării regiunilor lumii de către capitalism, probabil datorită „goanei” marilor corporații transnaționale după profit și a nerespectării complete a diferențelor istorice, culturale, geografice sau de mediu dintre regiuni. Activitățile economiilor naționale din unele părți ale lumii se desfășoară tot mai evident pe baze regionale, precum în cazul Americii de Nord, Europei sau Asiei de Est, în timp ce țările mai puțin dezvoltate din Africa sau America de Sud sunt tot mai dependente de alte regiuni. Această regionalizare economică este acompaniată și de una socială și una culturală, iar dovada constă în tendințele de migrație către regiunile dezvoltate.

În cadrul mediului politic și al funcțiunilor statale se manifestă permanent șocuri mai mari sau mai mici care tind să separe mai clar nivelurile de organizare: național, supranațional, sub-regional, regional, supra-regional, sub-global, global. Aceasta este reacția oricărui sistem la un șoc destul de puternic, precum recenta criză economico-financiară.

Din perspectiva actuală, se pare că există două surse posibile ale acestor șocuri la nivel global²⁴. În primul rând, stabilitatea internă a sistemului socio-economic global în curs de dezvoltare este în pericol din cauza faptului că unele societăți au fost inegal integrate în sistemul mondial: integrarea economică este mult înaintea celei culturale. Aceasta duce la o anumită instabilitate socio-culturală locală, mai ales în situația unui pericol perceput sau real la adresa identității ce obligă culturile locale să se „apere” față de emergența culturii globale. Mișcările larg răspândite de antiglobalizare și renașterea fanatismului religios sunt toate semne ale acestei probleme, iar terorismul fundamentalist islamic, una dintre numeroasele simptome, extrem de periculoase. În al doilea rând, găsirea unui mod sustenabil de a co-exista cu mediul biologic va reprezenta o provocare-cheie, ceea ce ar putea fi perceput ca un șoc extern. Se va dezvolta un sistem super-global, care include societatea globală și ecosistemul global (biosfera). Acest sistem global bio-social va consta dintr-un set de mecanisme de feedback, dintre care majoritatea sunt departe de a fi operaționale.

Probabil că, în următorii ani, globalizarea nu va mai fi acceptată cu aceeași ușurință ca în perioada pre-criză și va fi necesară o anumită remodelare a capitalismului și a acestui proces. Întărirea cooperării regionale și creșterea importanței soluțiilor regionale la problemele locale va reprezenta, cel mai probabil, cheia dezvoltării durabile în următorii ani. Statele se vor angrena în relații tot mai strânse cu vecinii lor, ceea ce va duce la sporirea interdependențelor la nivel regional. Furnizarea și primirea de asistență în/din alte entități regionale în circumstanțe speciale – dezastru natural, probleme economice, criză energetică etc. – ar trebui să se realizeze fără nici o problemă de ordin moral, dar căutând soluții pe termen lung. De asemenea, noile forme de capitalism, forțele corporatiste și impulsurile populiste și naționalisme ar trebui permanent menținute într-un echilibru pentru a atinge o anumită armonie între regiunile lumii.

Trecerea de la o lume a națiunilor la una a intereselor regionale necesită anumite norme de cooperare inter-regională care să respecte diferențele regionale de istorie și cultură, dar și cele geografice, de resurse naturale sau de mediu, să faciliteze rezolvarea pașnică a conflictelor și

să permită asistența reciprocă atunci când apar probleme ce nu pot fi rezolvate de către o anumită regiune de una singură. În timp, se va ajunge la unități regionale geografice și socio-politice moderne viabile în cadrul unui sistem mondial de regiuni constituit pe baze de respect al drepturilor celorlalte regiuni.

Concluzii

Integrarea economică regională reprezintă un factor-cheie în procesul globalizării, întrucât creează cadrul instituțional și politic adecvat liberalizării comerțului internațional și al economiei mondiale. Un sistem economic global nu poate fi dezvoltat dintr-o dată, ci trebuie parcurse anumite etape intermediare. Este nevoie de o colaborare economică tot mai strânsă între un număr cât mai mare de țări, de un proces de regionalizare deschis, orientat spre exterior, spre realizarea liberului schimb la nivel mondial care să pregătească actorii statali pentru o lume fără bariere și restricții economice. Țările mai puțin dezvoltate vor trebui să facă față anumitor ajustări structurale și reforme economice, iar cele dezvoltate costurilor sociale tot mai ridicate.

Oricare ar fi argumentele pro și contra unui proces sau celuilalt, nu trebuie să ignorăm faptul că atât regionalizarea, cât și globalizarea promovează integrarea societăților și economiilor. Ambele procese prezintă o serie de avantaje pentru lumea contemporană într-o serie de domenii extrem de importante, precum:

- *economie*: permite companiilor să opereze la un nivel superior celui național, ceea ce sporește competiția, accederea pe noi piețe și aduce noi oportunități de creștere economică. Ca rezultat, asistăm la liberalizarea treptată a piețelor și comerțului și deschiderea economiilor naționale;

- *tehnologie*: regionalizarea și globalizarea au dus la dezvoltarea tehnologiei și comunicațiilor, astfel încât un produs, gadget sau program software este tot mai rar disponibil doar într-o anumită țară sau regiune;

- *societate*: conlucrarea în domeniul politic și cel economic duce la relații mai bune între state și cetățenii lor, reduce posibilitatea de conflicte și întărește diplomația și cooperarea. De asemenea, prevalența tehnologiilor de comunicare (Internet) și libera circulație a oamenilor permit relații mult mai strânse între indivizi din orice parte a lumii;

- *democrație*: democrația s-a impus ca ideologie dominantă în perioada de după Războiul Rece, iar regionalizarea și globalizarea au întărit această poziție. Organizații interguvernamentale precum ONU și UE promovează drepturile și libertățile fundamentale ale omului, iar libertatea cuvântului, ideilor și religiei se extinde tot mai mult, chiar și în țări unde, nu cu mult timp în urmă, erau reprimare;

- *securitate*: procesul de integrare a societăților și economiilor a dus la creșterea interesului din partea statelor în ceea ce privește securitatea aliaților lor. Atacurile teroriste și alte amenințări ale epocii actuale vor primi un răspuns unilateral din partea comunității regionale sau internaționale, prin intermediul organizațiilor de tipul NATO și Consiliul de Securitate al ONU. Mai mult, genocidurile, încălcarea drepturilor omului și războaiele civile vor fi tot mai puțin tolerate de o lume tot mai integrată;

- *asistență*: într-o lume tot mai integrată, statele sunt mult mai dispuse să vină în ajutorul unei țări afectate de un dezastru. Tehnologia și comunicațiile moderne care propagă imagini ale dezastrelor în timp real în întreaga lume, încurajează cetățenii și guvernele să acționeze;

- *ecologie*: problemele de mediu, precum încălzirea globală și schimbările climatice, afectează toate statele și populațiile lor și, prin urmare, răspunsurile politice și măsurile de contracarare trebuie formulate la nivel regional și, mai ales, internațional.

NOTE:

1 Roxana CIURCANU, *Economia mondială între globalizare și regionalizare*, în *Analele științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Științe Economice*, Tomul L/LI, 2004/2005, p. 85.

2 Andrew HURRELL, *Regionalism in Theoretical Perspective*, în Louise FAWCETT and Andrew HURRELL (eds.), *Regionalism in World Politics*, Oxford: Oxford University Press, 1995, p. 39.

3 Van R. WHITING, *The Dynamics of Regionalization: Road Map to an Open Future?*, în Peter H. SMITH (ed.), *The Challenge of Integration: Europe and the Americas*, Miami, FL: North-South Center, 1993, p. 19.

4 James H. MITTELMAN, *Rethinking the “New Regionalism” in the Context of Globalization*, *Global Governance* 2, 1996, pp. 189–213 apud Arie M. KACOWICZ, *Regionalization, Globalization, and Nationalism: Convergent, Divergent, or Overlapping?*, Working Paper, no. 262, December 1998.

5 Idem.

6 Idem.

7 Arie M. KACOWICZ, op. cit., December 1998.

8 World Trade Organization, *Members and Observers*, www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm#members.

9 Kavous ARDALAN, *Globalization and Regionalization: Four Paradigmatic Views*, în „*Journal of International Business*”, Vol. 9, No. 1/January 2010.

10 Idem.

11 Idem.

12 Idem.

13 Idem.

14 Idem.

15 Joseph NYE, *Globalism Versus Globalization*, April 15, 2002, www.theglobalist.com/StoryId.aspx?StoryId=2392

16 Kavous ARDALAN, op. cit., 2010.

17 Scott L. BAIER, Jeffrey H. BERGSTRAND, Peter EGGER, *The New Regionalism: Causes and Consequences*, în “*The New Regionalism: Progress, Setbacks, and Challenges*”, February 9-10, 2006.

18 Kavous ARDALAN, op. cit., 2010.

19 Idem.

20 Idem.

21 Ziya ONIS, Ali Burak GUVEN, *The Global Economic Crisis and the Future of Neoliberal Globalization: Rupture versus Continuity*, Glodern Working Paper Series, No. 1, 2010, p. 7.

22 International Monetary Fund, *World Economic Outlook Database*, April 2011.

23 Vezî Joshua COOPER RAMO, *The Beijing Consensus*, The Foreign Policy Center, London, 2004, <http://fpc.org.uk/fsblob/244.pdf>.

24 NIC Europe Group *Driver Paper, Globalisation or Regionalization?*, Budapest, April 28-30, 2004, p. 3.

COMPLEXE DE SECURITATE ȘI CONCEPTE REGIONALE. REGIUNEA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE. INTEGRAREA INSTITUȚIONALĂ ȘI CAPACITATE ADMINISTRATIVĂ CA SOLUȚIE PENTRU SECURITATE REGIONALĂ

*Dr. Iulian CHIFU**

Articolul discută despre relevanța studiilor de securitate cu alonjă regională pentru actorii fără ambiții sau capabilități globale, impactul structurii și formulei sistemului internațional asupra politicilor și securității regionale, interesul național și relevanța lui în desenarea politicilor de securitate națională și opțiunile și abordările regionale. Ca opțiune directă, lucrarea alege și motivează opțiunea de a discuta despre complexe regionale de securitate, cu impact direct asupra regiunii Mării Negre, pentru a releva ulterior chiar efortul de identificare a elementelor de coeziune, convergență și identitate pentru construirea și consacrarea conceptului de Regiune Extinsă a Mării Negre, fiind relevată circumscrierea acestor eforturi în contextul parteneriatului strategic România-Statele Unite ale Americii. În fine, teza întregului articol merge către a sublinia instituționalizarea și consistența relațiilor la nivel regional, buna guvernare și funcționarea instituțiilor ca principală motivație

pentru a promova abordarea liberală, cognitiv instituțională, ce vizează securitatea regională, cu exemplul particular al Regiunii Extinse a Mării Negre și lupta între relevanță, eficacitate și supra-instituționalizare competitivă.

Cuvinte-cheie: complexe de securitate; concepte de securitate; Regiunea Extinsă a Mării Negre; interes național; paradigma liberală; abordarea cognitiv-instituțională.

Studiile de securitate s-au dezvoltat, după al Doilea Război Mondial, datorită unor necesități de natură politică și militară, cât și influenței dezbaterilor și direcțiilor de cercetare din alte științe sociale¹. Direcția de dezvoltare a pornit de la reflecții asupra securității și interesului național, cu inserții interdisciplinare din domenii și direcții de dezbateri inedite, care au dus la apariția unor idei și concepte novatoare și au contribuit la dezvoltarea disciplinei Studiilor de Securitate². Modelele anterioare de explicații în domeniul

** Dr. Iulian CHIFU (keafuyul@gmail.com) este profesor asociat la SNSPA, specializat în Analiză de Conflict și Decizia în Criză, director al Centrului pentru Prevenirea Conflictelor și Early Warning și decan al Facultății de Științe Sociale și Politice a Universității Titu Maiorescu din București.*

Relațiilor Internaționale, Geopoliticii, Studiilor strategice nu reușeau să explice rațiunea reacțiilor statelor mai mici, cu un comportament nu neaparat global sau în logica bipolarității³, așa cum a făcut-o coborârea în regionalism și găsirea logicii de acțiune la nivel regional, pe care a introdus-o noua disciplină.

SUA are și astăzi politică globală, dar există regiuni unde influența sau interesele marilor puteri de la acel moment, din formula organizării sistemului mondial bipolar, nu se materializează într-o opțiune clară neaparat, ci e lăsată unei politici regionale, SUA sau Uniunea Sovietică jucând chiar în era bipolară un rol nesemnificativ. Și acolo unde SUA joacă un rol relevant și are interese directe, raționalitatea actorilor regionali poate să nu reflecte echilibrul de putere sau chiar relațiile acestor state cu SUA – de exemplu, România a permis survolul și utilizarea spațiului aerian în campania NATO din Kosovo, din 1999, este partener strategic cu SUA din 1997 și are relații excelente și în dezvoltare cu SUA, dar nu a recunoscut niciodată independența Kosovo, de exemplu.

Pentru SUA sau URSS – azi Rusia, după o perioadă de hiatus –, politica internațională rămâne globală, pentru alte state, însă, e mai degrabă regională pentru că nu au capacitatea și opțiunile de politică externă pe care le au Statele Unite⁴. Deși există cazuri în care capacitatea de proiecție și influență în zone din afara regiunii unde se află geografic aceste state este remarcabilă – cazul României la medierea relațiilor sino-americane, a relațiilor americano-vietnameze sau în Orientul Mijlociu, crearea CSCE și procesul de la Helsinki⁵ –, acest fapt nu înseamnă că respectivele state pot formula pretenții de influență sau proiecție a puterii la nivel global, ci se definesc și își concep interesele, de regulă, la nivel regional. Opțiunile lor de politică externă și de securitate sunt limitate cel mai adesea la acțiuni și strategii de nivel regional⁶.

Din acest punct de vedere, în formula post-'89 a sistemului internațional – globalizat, dar suprapus, cu o formulă de coexistență a puterilor globale și globalizate, ca alonjă și interese, dar și capabilități de proiecție, concomitent cu existența și influența puterilor regionale, cele ce reușesc proiecții și influențe exclusiv în regiunea lor, și cu formule statale recunoscute dar nesubstanțiate, cu dezvoltări în care dimensiunile substatele și

rațiunile tribale și familiale sunt cele dominante – formulele de integrare și organizare sunt diverse și la niveluri ce depind atât de relațiile dintre actorii regiunii, cât și de gradul intern de maturitate și instituționalizare al administrației și guvernării.

Nici reducăționismul situațiilor din plan internațional la comportamentul statelor, generat exclusiv de interesul național, nu mai poate fi acceptat, în contextul fenomenelor globalizării și interdependențelor între actorii scenei internaționale, dar și în contextul multiplicării actorilor, în special în regiunile cu un grad mare de instituționalizare și integrare, cu atât mai mult în spațiul european, în care coexistă dimensiunile multiple inclusiv construcții post-moderne de tip Uniunea Europeană. Reducăționismul și simplificarea modelelor de lucru în această formă ignoră gradul mare de complexitate și introduce erori de model ce invalidează orice judecată desprinsă dintr-un asemenea format.

La nivel teoretic și academic, interesul național nu este o constantă nici la nivelul relațiilor internaționale, deși relațiile unui actor sau altul cu terți pot fi constante în timp. Interesul național este rezultatul dezbaterii interne, al contextului internațional și al interacțiunilor internaționale ale acelui stat⁷, chiar dacă, la nivel politic, se poate imagina și o definiție a securității situată exclusiv în sarcina interesului național, ca produs al dezbaterii interne și al percepției riscurilor, amenințărilor și vulnerabilităților. Mai mult, fetișizarea interesului național exclude posibilitatea interacțiunii și influențării reciproce, perspectivă ce neagă însăși esența relațiilor internaționale⁸. Contextualizarea, adâncimea istorică și relaționarea situațiilor la nivel regional devine, astfel, nu doar legitimă, ci esențială în înțelegerea Relațiilor Internaționale contemporane.

Formulele explicative ale securității regionale. Complexul de securitate

Conceptul de securitate regională a fost subordonat aproape complet și relativizat doar la nivelul Războiului Rece, din rațiuni politice, ideologice și de necesitate, în contextul **balanței de putere**, fiind subsumat practic unui studiu ce pune în prim plan mai degrabă **raționalitatea globală** a celor două superputeri pe care se pliau acțiunile statelor la nivel regional, decât pe **o logică internă și raționalități** cu adevărat

raționale. Într-o oarecare măsură, în formula de atunci, era evidentă dominația bipolarismului, sistemul global jucând un rol major în acest tip de construcție, dar apăreau multiple singularități determinate de rațiuni și poziționări anterioare sistemului bipolar sau rezultate ale valorificării noilor reguli ale jocului, în contextul unor conflicte și interese regionale mai noi, al unor oportunități create de noul sistem, ce putea fi valorificate.

Explozia formulelor de integrare de după Războiul Rece, sub impactul globalizării, dar și ca necesitate de sublimare a unor conflicte regionale preexistente în **formule integrate de securitate regională**, care să presupună implicarea actorilor regionali și globali în blocarea reizbucnirii acestor conflicte, a determinat relansarea studiilor regionale și a raționalității formării instituțiilor regionale. Acest pas nu a exclus însă trena lăsată de fosta organizare bipolară, cu atât mai mult în fostele zone de contact ale celor două blocuri, unde rămânea dominantă memoria istorică și unde reconcilierea rănilor provenite în urma unor conflicte și războaie mai vechi nu se făcuse tocmai din cauza **rațiunii dominate de logica bipolară**. Iar reconcilierea nu se putea face fără asumarea greșelilor trecutului sau a deciziilor care au afectat națiuni și popoare, a scuzelor și a unui anumit tip de ispășire simbolică a agresorului și „greșitului”, în formulă religioasă creștină, în fine, a iertării din partea victimei și a reconstruirii încrederii, pe care să fie instalate noile fundamente ale relațiilor viitoare.

Există trei direcții de abordare a problematicii formulelor regionale⁹:

- Prima, cea a **subsistemelor**, este influențată în special de sociologia istorică¹⁰. Subsistemele sunt instrumente analitice, tipuri ideale, modele cu preponderență teoretică.

- A doua este cea a **sistemelor subordonate**, desprinsă din teoria sistemelor¹¹, acestea fiind elemente fundamentale ale ordinii mondiale și existând în realitate, nu numai la nivel conceptual și ideatic¹².

- Cea de a treia e cea a **complexelor de securitate** de dată mai recentă, cu relevanța de a acomoda ambele direcții de cercetare.

Subsistemul regional este definit de structuri de relații, caracterizate de un grad relevant de regularitate și intensitate, și conștientizat de actorii din regiune implicați¹³, dar și recunoscut de ceilalți actori internaționali¹⁴. Actorii sunt state

naționale, alianțe regionale și comunități regionale de securitate¹⁵, mișcări sociale și revoluționare¹⁶ sau se mai poate referi la procese de integrare regională¹⁷, dar și la fluxuri economice și societale recurente și neinstituționalizate¹⁸.

Subsistemul regional este o etichetare, o denominare relevantă pentru susținerea ideii existenței unui sistem internațional unic, global, total, căruia subsistemul regional i se subordonează¹⁹. Interacțiunea poate avea loc la nivel interguvernamental, societal, transnațional sau la un nivel complex, integrat. Sferele de securitate ale actorilor sunt strâns legate, mai ales la nivel regional²⁰.

Sistemul subordonat este reflectarea așezării accentului nu asupra relațiilor dintre state și asupra nivelului regional, ci pe relația dintre sistemul internațional – văzut ca sistem dominant – și subunitățile sale regionale. La origine, sistemul dominant care construia rațiunea acțiunilor era sistemul bipolar, reproducea conflictul ideologic, această rațiune fiind predominantă pentru a justifica pârgghiile interne declanșatoare și mecanismul funcționării și acțiunilor în fiecare parte a globului. Dar, pe teren, au început să se producă din ce în ce mai multe singularități cu cât de apropiam de căderea sistemului bipolar, pentru ca unghiul de abordare să fie contestat după căderea uneia dintre superputeri²¹. Singularitățile și „abaterile” de la sistemul bipolar au necesitat un alt instrumentar.

Interesul pentru sistemele subordonate a fost inegal în funcție de zona geografică în discuție. Orientul Mijlociu a fost în prim plan, în timp ce Africa era desconsiderată din acest punct de vedere. Fără o directă motivație teoretică și o explicație acceptată, **interesul** – deci, și existența factuală a sistemului subordonat – era determinat nu atât de numărul de interacțiuni dintre actorii regiunii, cât de gradul de integrare al acestora și de interacțiunile cu sistemul dominant, sistemul internațional. Acest fenomen face ca sistemele subordonate să treacă repede de la dimensiunea conceptuală la realitate, respectiv, face ca formele teoretice să se umple de fond pe măsură ce raționalitatea, izvorâtă din analiza având la bază această abordare, își făcea loc în cabinetele decidenților din regiunile vizate.

Mai mult, observația esențială dezvoltată la confruntarea cu realitatea a fost aceea că sistemele subordonate nu sunt în mod necesar identice. O motivație formulată pentru aceste diferențe – nu

numai în formă, dar chiar în raționalitățile interne de funcționare și coeziune relativă ale sistemelor subordonate, raportat la regiunile în cauză – era aceea că sistemul bipolar, instalat relativ recent, nu a avut forța și timpul să facă această realitate să se imprime la nivel rațional și să determine același tip de model²². Motivația aceasta a fost contestata naturală a ideilor marxiste ce pledau pentru reproducerea conflictului ideologic – deci, și al reflexelor la nivel regional – uniform și peste tot în lume, pe baza exportului de model și al exportului de revoluție.

Dar, poate cea mai interesantă explicație e dată de **poziționarea geografică față de sferile de influență**, deci de interesele marilor actori din sistem. Cu cât regiunea se afla mai mult în prim planul interesului și sferei de influență, cu atât modelul global reproduce mai mult regulile sistemului global, mai ales dacă gradul de integrare e mai mare – se prezumă (ba se poate chiar lesne argumenta) și faptul că interesul și apropierea geografică au efect de antrenare și asupra gradului de integrare al regiunilor²³.

Această abordare continuă să sublinieze faptul că politicile externe și de securitate ale statului sunt influențate, în primul rând, de situațiile de la nivel regional și că subordonarea exclusivă față de raționalitatea și impactul structurii și motivațiilor „întregului”, a sistemului, la nivel regional, creează anomalii și nu explică singularitățile și evoluțiile din realitate, distorsionând analiza relațiilor internaționale²⁴.

Mai mult, teoria sistemelor subordonate exclude din explicații **percepția diferită a statelor** în legătură cu problemele, conceptele sau strategiile de securitate regionale. Revoluția cognitivă în psihologie, utilizată ca instrument de analiză de primă relevanță după generalizarea fenomenelor de tip televiziunea CNN globală live, impune o nouă abordare care să justifice acest raport și modul de construire a percepțiilor colective plecând de la percepțiile individuale.

Barry Buzan a introdus, după 1980, conceptul de „**complex de securitate**”, care a vizat grupuri de state ale căror preocupări de securitate sunt interconectate în așa măsură încât analiza problemelor naționale de securitate trebuie făcută în această formă²⁵. Așa a apărut Regional Security Complex Theory, cu valoare de întrebuintare preponderentă în lumea anglo-saxonă. În același spațiu teoretic, interdependențele erau deja

judicate prin prisma definiției securității cu cinci niveluri – politic, militar, social, economic și de mediu – și cu trei obiecte de securizat, mai recent – individul, societatea și statul²⁶.

Acceptarea generală, pe scară largă, a definiției, conceptului și modelului s-a făcut în mijlocul anilor '90, după ce definiția aceasta a Școlii Europene de Securitate de la Copenhaga a fost asumată ca definiție oficială de către NATO, în cadrul Conceptului său Strategic, adoptat la Summitul de la Roma, 1991. De atunci era consacrat, evident, și nivelul regional de analiză situat între cel al statului național și cel al sistemului internațional (o rafinare dublă a modelului lui Kenneth Waltz, care vedea drept niveluri de analiză nivelul individual, statal și internațional²⁷). La această rafinare și la consacrarea modelului, au concurat procesele de decolonizare și globalizare²⁸ care au avut loc și care au susținut, la nivel empiric, noul model.

Elementele epistemologice rămase în suspensie ca nerezolvate în cadrul acestui concept sunt dimeniunea, delimitarea regiunilor și criteriile de interdependență, fapt care duce spre nevoia extinderii conceptului de **identitate**, dar el a fost discutat doar la nivel societal, național și transnațional, nu și la nivel regional²⁹.

Marea Neagră de la complex de securitate la conceptualizarea identitară regională

Faptul că Marea Neagră a devenit un **complex de securitate** după 1999 a fost evident din multiple considerente ale evoluțiilor relațiilor post-bipolare. Astfel, la nivel regional, a fost înființată o organizație inclusivă – BSEC-OCEN, în 1992, la inițiativa Turciei susținută de Rusia, ca expresie a relațiilor noi, post război-rece, care treceau liniile despărțitoare ideologice din epoca bipolară, prin parteneriatul regăsit Rusia-Turcia. În această organizație, s-au aflat chiar din primul moment state NATO și ale UE (prin includerea Greciei, alături de statele riverane).

După conflictele înghețate izbucnite, unele, din perioada sovietică (1988-1991), toate încheiate însă după prăbușirea Uniunii Sovietice, un adevărat moment de ruptură în sensul unor acorduri de securitate comprehensive, cu implicarea actorilor/actorului global SUA, dar cu relevanță în context regional, a fost dat de summitul OSCE de la Istanbul și de declarația finală, ce consemna intrarea în vigoare a Tratatului Forțelor Convenționale

în Europa revizuit (în context post-sovietic) și angajamentul de retragere a trupelor ruse staționate încă în Republica Moldova-Transnistria și Georgia. Aici putem să începem să discutăm despre întrunirea elementelor constitutive ale unui complex de securitate în Marea Neagră, acolo unde este consemnată normativ interdependența securității statelor regiunii unele de altele și unde există și un aranjament de securitate militară clar.

Marea Neagră ca regiune a fost întotdeauna disputată prin prisma vocației sale duale de pod sau frontieră. Dimensiunea Mării Negre și creșterea capabilităților de proiecție a forțelor, la care se adaugă faptul că este o mare internă, cu o cale unică de ieșire spre oceanul planetar, și aceea controlată de un singur stat, Turcia, au făcut ca ideea de frontieră pe care ar reprezenta-o Marea Neagră să pălească substanțial în timp.

Mai mult, relevanța strategică a regiunii a fost cu atât mai mare cu cât au apărut sau s-au precizat interese directe ale superputerii rămase și a tuturor actorilor majori ai comunității internaționale în integralitatea sa față de Orientul Mijlociu, zona Caucazului, Asia Centrală – în special din rațiuni energetice, la revenirea în prim plan a impactului securității energetice, după crizele repetate în aprovizionarea cu petrol și gaze, în special 2005-2009 – Afghanistanul, Irakul, Iranul. Cu apariția la Marea Neagră a actorului vedetă post-modern al regiunii, Uniunea Europeană, la 1 ianuarie 2007, odată cu intrarea în UE a României și Bulgariei, spațiul strategic și de securitate al Mării Negre a dobândit toate valențele centrului de interes și zonei de atingere a tuturor actorilor majori ai regiunii.

Marea Neagră a fost întotdeauna o zonă de confluență. De această dată, după 2007, se aflau aici Rusia, NATO, UE, Turcia. În plus, Marea Neagră a devenit spațiu predilect de tranzit între UE/NATO și Caucaz, respectiv Asia Centrală, unde se aflau noile state independente post-sovietice bogate în resurse de petrol și gaze, acesta fiind și un traseu alternativ ce evita metropola – Federația Rusă – dar și principalul monopolist al transporturilor în regiune – Turcia.

Marea Neagră a asigurat un culoar de tranzit și către zonele de conflict ale epocii – Afganistan din 2001, Irak din 2003 – dar și către zonele de potențiale tensiuni ale viitorului – Iran. Mai mult, prezența Turciei era un impact major de stabilitate pentru Orientul Mijlociu Extins și creșterea

constantă de formă și greutate strategică a sa în regiune și în lume au determinat chiar perspectiva ca Regiunea Extinsă a Mării Negre și a Turciei nu numai să joace rolul de reper și referențialul de sprijin întru stabilizare a Orientului Mijlociu Extins, ci chiar să determine apariția politicilor independente turce în regiune și creșterea rolului Ankarei în spațiul fostului Imperiu Otoman și limitrof.

Mai relevantă este însă tentația de a face trecerea de la acceptarea unui complex de securitate regional la **consacrarea a unui concept de securitate** legat de regiunea în cauză. Deschiderea de drumuri a făcut-o Orientul Mijlociu Extins și, după același model, ba chiar și cu un coautorat ce se revendica de la aceeași școală de gândire, am încercat consacra un concept de securitate euro-atlantic prin esență, **Regiunea Extinsă a Mării Negre**.

Aceste eforturi au fost la origine făcute în cadrul Parteneriatului Strategic România SUA, lansat în 1997, iar baza conceptuală a constructului a început a fi discutată în creuzetul parteneriatului de atunci între Centrul de Studii Internaționale Strategice – CSIS din Washington DC și Societatea Academică Română. Pe acea vreme, la bază, era ideea găsirii unei coerențe și a principiului identitar al regiunii, care nu avea nici nume, ideea conceptului de securitate apărând mult mai târziu.

Pasul major în această întreprindere l-au făcut Serghey Konoplyov – șeful programului Marea Neagră al Școlii Kennedy de Guvernare de la Harvard – și, mai ales, regretatul Ronald Asmus, directorul German Marshall Found, Bruxelles. Așa a apărut conceptul de Regiune Extinsă a Mării Negre, ce conținea nouă state ale regiunii – trei euro-atlantice (România, Bulgaria și Turcia), trei caucaziene (Georgia, Armenia și Azerbaijan) și trei din „noul răsărit al Europei” (Republica Moldova, Ucraina și Rusia) – iar formatul se baza pe relațiile anterior existente între NATO și toate aceste state – Parteneriat pentru pace, parteneriate individuale, Dialog Intensificat, Plan de acțiuni pentru integrare (MAP) sau statutul de membru al Alianței.

La acest efort s-a alăturat Bruce Jackson³⁰, care a integrat proiectul său pentru noile democrații și Consiliul SUA pentru NATO, cu viziunea neo-conservatoare a Frontierelor libertății – *Frontiers of freedom* – și a Europei complete și întregă de

la Marea Baltică la Marea Caspică, contribuind ulterior, alături de Stephen Larabee de la RAND și de colectivul Institutului Național de Studii strategice al Universității Naționale de Apărare a SUA, la elaborarea conceptului strategic pentru Marea Neagră³¹. Și noi am avut câteva contribuții pe această temă, pe care le-am promovat și angajat în întreaga regiune³².

Integrarea instituțională și capacitatea administrativă ca soluție de securitate regională

Formulele de edificare a **identității Regiunii Extinse a Mării Negre** au ținut, în primul rând, de gradul de coeziune și de opțiunile statelor membre. Până la perioada de introspecție a sistemului de securitate și conceptual al Federației Ruse și apariția Doctrinei Putin, în 2003, drumul presupus al Rusiei lui Elțin și a primilor pași ai lui Putin au părut a fi în aceeași direcție a integrării europene și euro-atlantice, în același sistem de valori. Dar acest curs a fost inversat, motiv pentru care s-a vorbit explicit despre o formulă de securitate la Marea Neagră, care să conțină un binom Marea Neagră-Rusia, model care ar fi mulțumit și dimensiunea și ambițiile Federației Ruse și ar fi imitat formulele de dialog consacrate deja, UE-Rusia și NATO-Rusia.

Interesul NATO în regiune a slăbit, începând cu anul 2005, în urma deciziei luate la solicitarea Turciei de a nu extinde Operațiunea Active Endeavour a NATO în Marea Neagră. Susținerea unei asemenea variante fusese făcută inclusiv de România și am insistat și noi pentru o asemenea opțiune de articol 5, în condițiile existenței acestei misiuni în Marea Mediterană și a principiului indivizibilității securității în cadrul Alianței NATO.

Însă, nici motivul invocat de către Turcia a fost Convenția de la Montreux 1936, care limitează intrarea forțelor navale militare prin strâmțorile aparținând statelor litorale, și nici eliminarea convenției, nici promovarea liniei de interpretare, potrivit căreia dacă un stat membru al NATO sau UE este riveran al Mării Negre, atunci și cele două organizații devin, implicit, litorale la Marea Neagră, beneficiind de prevederile Convenției, nu s-au soldat cu succes. Prin urmare, după Summit-ul NATO de la București – care a fost apogeul atenției acordate Mării Negre și securității

energetice în Alianță – și, în special, după războiul ruso-georgian, NATO a trecut în planul doi în zonele de contact cu Rusia, rolul său fiind preluat de către Uniunea Europeană.

Mai trebuie menționate aici inițiativele multiple lansate în Marea Neagră, în primul rând, Forumul pentru Parteneriat și Dezvoltare, lansat de România, în 2007, cu dimensiunile sale guvernamentală, neguvernamentală și de afaceri – inițiativă care nu a ajuns să se consacre printr-o a doua ediție, deși a avut produse relevante în domeniul protecției civile și a mediului, iar un produs de prim plan a fost Black Sea Trust al German Marshall Found, cu sediul la București, și investițiile în cooperarea la nivelul proiectelor comune ale societății civile.

Apariția Uniunii Europene la Marea Neagră a determinat noi propuneri și proiecte integratoare și de cooperare regională. La trei luni de la intrarea în UE, în martie 2007, se vorbea deja despre Sinergia Mării Negre, ca proiect lansat de un raportor român, Roberta Anastase, pentru ca formula revizuită actuală a Strategiei Mării Negre să fie tot rezultatul contribuției unui raportor român, Traian Radu Ungureanu. Dar poate cel mai important, intrarea în regiune, în forță, a Uniunii Europene, cu puterea sa soft, a determinat, în special, o rafinare a conceptelor și a dus la concretizarea conceptului de Regiune Extinsă a Mării Negre ca și concept de securitate complex.

Uniunea Europeană are capacitatea de a birocratiza concepte și teorii pe care apoi le introduce admirabil în malaxorul instituțional european, în ciuda gradului mare de birocrație al constructului instituțional stufos și a eficienței discutabile a sa. Pactul de Stabilitate în Europa de Sud Est a fost realizat având la bază paradigma proiectului comun, acolo unde doi foști beligeranți ajung să aibă un interes mai mare decât să se războiască, prin a edifica un proiect comun, la care sunt obligați să conclueze, timp în care se pot spune toate reproșurile și se refac legăturile individuale, cu efect asupra reconcilierii post-război. Însă, acest proiect s-a lansat și a jucat rolul în condițiile specifice regiunii și a perspectivei Salonic de integrare europeană a tuturor statelor din Balcanii de Vest, angajament asumat la Consiliul European din Grecia, în condiții specifice și irepetabile astăzi pentru state din altă regiune geografică.

În cazul regiunii Estice, paradigma ce a

stat la baza Politicii de Vecinătate a fost cea a compatibilității la frontieră, decurgând din ideile lui Barry Buzan și ale Școlii Europene de Securitate de la Copenhaga, care a demonstrat faptul că, cu cât este mai mare distanța normativă, instituțională, de nivel de trai la frontieră, cu atât e loc mai mare de conflicte, astfel că politica de vecinătate s-a axat pe compatibilizarea la frontiera UE contra accesului selectiv la piața comună europeană și la sistemul de preferințe vamale. Această politică a vizat statele din spațiul UE, minus Turcia (stat candidat) și Rusia, subiect al unei relații speciale cu UE. Evident, România și Bulgaria, în calitate de state membre, nu intrau în discuția acestui mecanism de tipul UE-Marea Neagră minus Rusia.

Relevantă pentru actuala dezbatere este și **paradigma liberală cognitiv-instituțională**: creșterea interacțiunii, gradului de integrare instituțională și a capacității administrative – aplicarea deciziilor în fapt – cea mai clară soluție de securitate regională. Pe cale de consecință, și în cazul Mării Negre, această abordare părea a fi cea mai indicată. Cu cât există mai multe relații, mai clar instituționalizate, cu reguli și capacitate de aplicare a lor, prin efecte directe asupra situației interne a statelor membre, capacității administrative și constructului instituțional al acestora, cu atât crește gradul de securitate regională.

Din păcate, tocmai regiunea Mării Negre a fost tributară unui set de singularități în această materie. Astfel, în regiune a funcționat CSI, o formulă interguvernamentală, ce a succedat Uniunii Sovietice, dar care a atins culmea ineficienței instituționale, fiind celebră prin numărul mare de reguli și acorduri stabilite care nu s-au aplicat niciodată sau care se aplică exclusiv în avantajul creatorului noului sistem, Rusia, cu ambiția de a imita Uniunea Europeană, dar cu realizări la polul opus. Apoi, tot în regiune, a funcționat și funcționează încă BSEC-OCEMN, o organizație cu realizări la fel de modeste și la fel de ineficientă, al cărei rol unic a fost cel de ocupare a „fotoliului de orchestră” al colaborării la nivelul Mării Negre, pe un proiect al Turciei, susținut de Rusia tocmai prin blocarea oricărei alternative. Aceasta ar putea furniza explicația și măsura lipsei de interes pentru Forumul Mării Negre pentru Parteneriat și Cooperare, dar și relativul eșecul al Sinergiei Mării Negre – lipsită de fonduri și de voință politică de angajare, dar

care se distinge tot prin relația UE-OCEMN și nu UE-Statele regiunii.

Această situație, departe de a reprezenta un contra-exemplu, nu se constituie pe deplin în antiteză față de ideile instituțional normative constructiviste, cu rădăcini maioreștiene, am spune noi. Din contra, această situație relevă în fapt distanța între cantitatea, numărul de relații formale, pe de o parte, și, pe de alta, calitatea, profunzimea și natura relațiilor cu forță de integrare, de penetrare, de influențare, cele care dau coeziunea unei regiuni și asigură identitatea ei, respectiv conferă substanță conceptului de securitate elaborat pe aceste baze.

Varianta deschisă a Securității Regionale, cu aplicabilitate evidentă în regiunea Extinsă a Mării Negre, o reprezintă tocmai fundamentarea pe principiul instituționalizării. Din spațiul formelor fără fond, expuse de școala maioreșciană, cu reflectare în neo-instituționalism și constructivism, ajungem la realitatea instituțiilor, care se umplu de fond și substanță odată cu funcționarea și creșterea capacității administrative, și devin fundamentul securității regionale, ale cooperării și creșterii încrederii. Evident, pentru depășirea situației „fotoliului ocupat”, a supranormării și supra-instituționalizării, pe care mulți au observat-o în regiune, este necesară schimbarea unghiului de abordare pe direcția funcționalității și capacității administrative a proiectelor și instituțiilor propuse, bazate, în primul rând, pe capacitatea administrativă, responsabilitatea și forța guvernărilor locale mai ales în raport cu cetățeanul, acolo unde leadershipul și viziunea fac diferența față de formulele populiste de guvernare cu ochii la sondaje de opinie sau cu ochii la presă. Contează seriozitatea, eficacitatea și eficiența relațiilor, nu aspectele lor cantitative, dar și interacțiunea instituțională. Nu o anumită competiție privind prevalența instituțiilor create la inițiativa diferiților actori din regiune, nu supra-instituționalizarea, dau baza securității regionale, ci sistematizarea, organizarea și capacitatea administrativă a noului produs instituțional și funcțional.

BIBLIOGRAFIE:

1. A Euro-Atlantic Strategy for the Black Sea Region, Institute for National Strategic Studies, National Defense University, 27 January 2006,

INSS Staff Analysis; also in Policy Revue, June 2004.

2. Ronald ASMUS, Konstantin DIMITROV, Joerg FORBRIG ed., *O nouă Strategie Euro-Atlantică pentru Regiunea Mării Negre*, Editura Institutului român pentru Studii Internaționale Nicolae Titulescu, București, 2004.

3. Ronald D. ASMUS Ed., *Next Steps in forging a Euroatlantic Strategy for the Wider Black Sea Region*, GMF, Washington DC, Slovakia, 2006.

4. Daniel HAMILTON, Gerhard MANGOTT Ed., *The Wider Black Sea Region in the 21st Century. Strategic, Economic and Energy Perspectives*, Center for Transatlantic Relations, John Hopkins University/ Austrian Institute for international Affairs, Washington DC – Vienna, 2008.

5. Detlef PUHL, *What Strategy for the Black Sea Area in Strategic Monitor*, nr. 3-4/2005, Institute for Political and Defense Studies and Military History.

6. Luciana Alexandra GHICA, Marian ZULEAN, *Politica de Securitate Națională. Concepte, instituții, procese*, Iași, Editura Polirom, 2007.

7. Joseph NYE, *Peace in Parts: Integration and Conflict in regional Organization*, Little Brown, Boston, 1971.

8. Barry BUZAN, Richard LITTLE, *International System in World History*, Oxford University Press, Oxford, 2000.

9. Barry BUZAN, Ole WAEVER, *Regions and Powers: The Structure of International Security*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003.

10. Barry BUZAN, *People, State and Fear: The National Security Problem in International Relations*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, 1983.

11. Barry BUZAN et al., *Regions and Powers: the Structure of International Security*, Cambridge University Press, Cambridge, 1998.

12. Ronald D. ASMUS and Bruce P. JACKSON, *The Black Sea and the Frontiers of Freedom in A new Euro-Atlantic Strategy for the Black Sea Region*, Romanian Institute for International Studies „Nicolae Titulescu”, Bucharest, 2004.

13. Iulian CHIFU, *Spațiul post sovietic: În căutarea Identității* (ediție bilingvă), București, Editura Politeia SNSPA, 2005.

14. Iulian CHIFU, *Threats from WMD in Strengthening Black Sea Security*, Sofia, NATO Information Centre, 2005.

15. Iulian CHIFU (Ю.Кифу, Румыния), *Большое Причерноморье в поисках концепции стратегической безопасности*, în *Институт Европы РАН, Институт стратегических оценок и анализа, СРЕДИЗЕМНОМОРЬЕ – ЧЕРНОМОРЬЕ – КАСПИЙ: между Большой Европой и Большим Ближним Востоком*, Изда. тельский дом «Граница, Москва–2006.

16. Iulian CHIFU, *Wider Black Sea Region Looking for a Strategic Security Concept in The Proceedings of the International Conference on ‘THE BLACK SEA SECURITY IN THE AFTERMATH OF 9/11: Changing Parameters and New Approaches’*, 9 October 2006, Cultural and Convention Centre, METU-ANKARA, pp. 78-99.

17. Iulian CHIFU, *NATO and the New Strategic Concept. Romania’s priorities*, Editura Curtea Veche, București, 2009.

18. Iulian CHIFU, Adriana SAULIUC, Bogdan NEDEA, *Energy Security in the Wider Black Sea Region*, Editura Curtea Veche, București, 2010.

19. Iulian CHIFU, *The NATO Summit, Bucharest 2008 and the Black Sea Region*, în *Melanie SULLY Ed., Black Sea Calling, Diplomatic Academy Vienna*, 2009.

20. Iulian CHIFU, *The Black Sea Forum Initiatives and the Integrative Processes in the Wider Black Sea Area in The Black Sea Region: a Security Minefield or a partnership road?*, Editura Cartier, Chișinău, 2009.

NOTE:

1 Joseph NYE, Sean LYNN-JONES, *International Security Studies: A Report of a Conference on the State of the Field*, International Security, vol. XII, 1988, nr. 4, pp. 5-27; Richard LEBOW, *Interdisciplinary research and the Future of Peace and Security Studies*, Political Psychology, vol. IX, 1988, nr. 3, pp. 507-543; Stephen WALT, *The Renaissance of Security Studies*, International Studies Quarterly, vol. XXXV, nr. 2, 1991, pp. 211-239; Keith KRAUSE, WILLIAMS Michael, *Broadening the Agenda of Security Studies: Politics and Methods*, Mershon International Studies Review, vol. XL, 1996, nr. 2, pp. 229-254; Keith KRAUSE, WILLIAMS Michael, *Critical Security Studies: Concepts and Cases*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1997.

- 2 Joseph NYE, Sean LYNN-JONES, *International Security Studies: A Report of a Conference on the State of the Field*, International Security, vol. XII, nr. 4, pp. 5-27.
- 3 Leonard BINDER, *The Middle East as a Subordinate International System*, World Politics, Vol X, 1958, nr. 3, pp. 408-429.
- 4 Ole WAEVER, *Aberystwyth, Paris, Copenhagen: New „Schools” in Security Theory and their Origins between Core and Periphery*, International Studies Association, Montreal, 2004, p. 18.
- 5 Larry WATTS, *Ferește-mă, Doamne, de prieteni. Războiul Clandestin al Blocului Sovietic cu România*, Editura RAO, București, 2011.
- 6 Luciana Alexandra GHICA, Marian ZULEAN, *Politica de Securitate Națională. Concepte, instituții, procese*, Iași, Editura Polirom, 2007, pp. 99-116.
- 7 Friedrich KRATOCHWILL, *On the notion of Interest in International Relations*, International Organization, vol. XXXVI, 1982, nr. 1, pp. 1-30; Martha FINNEMORE, *National Interests in International Society*, Cornell University Press, Ithaca, New York, 1996.
- 8 Luciana Alexandra GHICA, Marian ZULEAN, *Politica de Securitate Națională. Concepte, instituții, procese*, Iași, Editura Polirom, 2007, pp. 99-116.
- 9 Clasificare preluată din Luciana Alexandra GHICA, Marian ZULEAN, *Politica de Securitate Națională. Concepte, instituții, procese*, Iași, Editura Polirom, 2007, pp. 99-116.
- 10 Raymond ARON, *Paix et guerre entre les nations*, Calman Levy, Paris, 1962; Stanley HOFFMANN, *International Relations: The long Road to Theory*, World Politics, vol. XI, 1959, nr. 3, pp. 346-377; Stanley HOFFMANN, *International Systems and International Law*, World Politics, Vol. XIV, 1961, nr. 1, pp. 205-237.
- 11 Ludwig von BERTALANFFY, *General Systems Theory*, UCLA, Los Angeles, University of Michigan, 1956, Ann ARBOR, pp. 1-10.
- 12 Morton KAPLAN, *System and Processes in International Relations*, Wiley, New York, 1957; David J. SINGER, *The Level of Analysis Problem in International Relations*, World Politics, vol. XIV, 1961, nr. 1, pp. 77-92; David EASTON, *A Framework for Political Analysis*, Patience-Hall, Englewood Cliffs, 1965.
- 13 Karl KAISER, *The interactional of Regional Subsystems: Some Preliminary Notes on Recurrent Patterns and the Role of Superpowers*, World Politics, vol. XXI, 1968, nr. 1, p. 86.
- 14 Michael BRECHER, *International relations and Asian Studies: The Subordinate State System of Southern Africa*, World Politics, Vol XV, 1963, nr. 2, p. 220.
- 15 Emmanuel ADLER, Michael BARNETT, *Security Communities*, Cambridge University Press, 1998.
- 16 Weston AGOR și Andres SUAREZ, *The Emerging Latin American Political Subsystem, proceedings of the Academy of Political Sciences*, vol XXX, 1972, nr. 4, pp. 153-166.
- 17 Karl DEUTSCH et al, *Political Community and North Atlantic Area: International Organization in the light of Historical Experience*, Princetown University Press, Princetown, 1957; Ernst HAAS, *The Study of regional Integration: Reflections on the Joy and Anguish of Pretheorizing*, International Organizations, vol. XXIV, 1970, vol. 4, pp. 607-646; Joseph NYE, *Peace in Parts: Integration and Conflict in regional Organization*, Little Brown, Boston, 1971.
- 18 Karl KAISER, *The interactional of Regional Subsystems: Some Preliminary Notes on Recurrent Patterns and the Role of Superpowers*, World Politics, vol. XXI, 1968, nr. 1, p. 86; Ernst HAAS, *The Obsolescence of regional integration Theory*, University of California Press, Berkley, 1975.
- 19 Barry BUZAN, Richard LITTLE, *International System in World History*, Oxford university Press, Oxford, 2000; Barry BUZAN, Ole WAEVER, *Regions and Powers: The Structure of International Security*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003.
- 20 Richard FALK, *Regionalism and world Order after the cold War*, in Bjorn HETTNE, Andras INOTAI, Osvaldo SUNKEL ed, *Globalism and the New Regionalism*, Macmillan, Basingstoke, 1999, pp. 280-250.
- 21 Michael BRECHER, *International relations and Asian Studies: The Subordinate State System of Southern Africa*, World Politics, Vol. XV, 1963, nr. 2, p. 220.
- 22 Nathaniel PEFFER, *Regional Security in Southeast Asia*, International Organization, Vol. VIII, 1954, nr. 3, pp. 311-315.
- 23 Michael BRECHER, *International relations and Asian Studies: The Subordinate State System of Southern Africa*, World Politics, Vol XV, 1963, nr. 2, p. 138.
- 24 Michael BRECHER, *International relations and Asian Studies: The Subordinate State System of Southern Africa*, World Politics, Vol XV, 1963, nr. 2, p. 213.
- 25 Barry BUZAN, *People, State and Fear: The National Security Problem in International Relations*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, 1983, p. 163.
- 26 Barry BUZAN, *People, State and Fear: The National Security Problem in International Relations*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, 1983; Barry BUZAN, Ole WAEVER, *Regions and Powers: The Structure of International Security*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003.

27 Kenneth WALTZ, *Theory of International Politics*, Addison-Wesley, Reading, 1979.

28 Barry BUZAN, Ole WAEVER, *Regions and Powers: The Structure of International Security*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003.

29 WAEVER et al., *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*, Pinter and Center for Peace and Conflict Research, Copenhagen, Londra, 1993, Ole WAEVER, *European security Identities*, *Journal of Common Market Studies*, Vol. XXXIV, 1996, nr. 1, pp. 103-132; Barry BUZAN et al., *Regions and Powers: the Structure of International Security*, Cambridge University Press, Cambridge, 1998.

30 Ronald D. ASMUS and Bruce P. JACKSON, *The Black Sea and the Frontiers of Freedom in A new Euro-Atlantic Strategy for the Black Sea Region*, Romanian Institute for International Studies „Nicolae Titulescu”, Bucharest, 2004.

31 *A Euro-Atlantic Strategy for the Black Sea Region*, Institute for National Strategic Studies, National Defense University, 27 January 2006, INSS Staff Analysis; also in *Policy Review*, June 2004; see also Detlef PUHL, *What Strategy for the Black Sea Area*, in *Strategic Monitor*, nr. 3-4/2005, Institute for Political and Defense Studies and Military History.

32 Iulian CHIFU, *Spațiul post sovietic: În căutarea Identității (ediție bilingvă)*, București, Editura Politeia SNSPA, 2005; Iulian CHIFU, *Threats from WMD*

in Strengthening Black Sea Security, Sofia, NATO Information Centre, 2005; Iulian CHIFU (Ю.Кифу, Румыния), *Большое Причерноморье в поисках концепции стратегической безопасности*, în *Институт Европы РАН, Институт стратегических оценок и анализа, СРЕДИЗЕМНОМОРЬЕ – ЧЕРНОМОРЬЕ – КАСПИЙ: между Большой Европой и Большим Ближним Востоком*, Изда. тельский дом «Граница, Москва–2006, pp. 51-60; Iulian CHIFU, *Wider Black Sea Region Looking for a Strategic Security Concept in The Proceedings of the International Conference on 'THE BLACK SEA SECURITY IN THE AFTERMATH OF 9/11: Changing Parameters and New Approaches'*, 9 October 2006, Cultural and Convention Centre, METU-ANKARA, pp. 78-99; Iulian CHIFU, *NATO and the New Strategic Concept. Romania's priorities*, Editura Curtea Veche, București, 2009; Iulian CHIFU, Adriana SAULIUC, Bogdan NEDEA, *Energy Security in the Wider Black Sea Region*, Editura Curtea Veche, București, 2010; Iulian CHIFU, *The NATO Summit, Bucharest 2008 and the Black Sea Region*, în Melanie SULLY Ed., *Black Sea Calling*, Diplomatic Academy Vienna, 2009; Iulian CHIFU, *The Black Sea Forum Initiatives and the Integrative Processes in the Wider Black Sea Area in The Black Sea Region: a Security Minefield or a partnership road?*, Editura Cartier, Chișinău, 2009.

COOPERAREA REGIONALĂ TRANSFRONTALIERĂ ÎN DOMENIUL SISTEMELOR INFORMAȚIONALE

*Dr. Constantin MINCU**

Articolul prezintă câteva considerații privind dezvoltarea comunicațiilor la distanță, mai ales în ultimii treizeci de ani și efectele acestui fenomen asupra tuturor laturilor vieții sociale ale întregii omeniri.

În context, se evidențiază rolul acestor sisteme și rețele în România și în țările vecine pentru intensificarea cooperării transfrontaliere în probleme politice, economice, financiare și de securitate.

Cuvinte-cheie: comunicații; Internet; IT&C; cooperare; Arpanet.

1. Introducere

Dorința de comunicare la distanță dintre oameni este veche și constantă de-a lungul veacurilor. Sunt consemnări și dovezi, privind utilizarea unor mijloace de comunicare folosind curieri, focuri pe înălțimi, porumbei, alte semnale, cu sute de ani înainte de Hristos.

De cele mai multe ori aceste mijloace de comunicare erau folosite pentru a avertiza despre atacurile inamicilor sau pentru a anunța o victorie.

Aceste mijloace empirice s-au manifestat și menținut până la progresele de la începutul secolului al XVIII-lea, când inventatori celebri, îndeosebi din SUA și Europa, au descoperit curentul electric, conductorii electrici și, mai apoi,

într-un timp relativ scurt, comunicarea la distanță, utilizând curentul electric, la început, pe fir și, ulterior, prin propagarea undelor electromagnetice, generate de dispozitive electronice care, mai întâi, au fost mai simple și apoi din ce în ce mai complicate.

Astfel, în 1837, apare transmisiunea telegrafică pe fir inventată de Samuel Morse, iar, în 1854, telegraful lui Graham Bell.

În perioada următoare, progresele sunt spectaculoase și rapide, având consecințe directe asupra vieții sociale și economice a unor mari mase de oameni, în principal, din țările Europei și din cele ale continentului nord-american. Noile invenții și realizări tehnologice au fost rapid introduse în armatele statelor mai puternice, făcând posibilă comanda și controlul trupelor pe spații mari și cu efecte benefice pentru deținători. Mulți comandanți militari au înțeles importanța dezvoltării tehnologiei comunicării la distanță prin mijloace electronice și au pus presiune pentru generarea de fonduri pentru o dezvoltare mai accelerată. Acest fenomen se menține și în timpurile noastre vizând comunicațiile prin diverse medii: satelit, fibră optică, radio și radioreleu, laser etc.

Nu trebuie să uităm că primul nucleu a ceea ce numim astăzi „Internet” a apărut ca urmare a cercetărilor Armatei SUA, concretizate în realizarea rețelei ARPANET în 1967, ca,

** General-maior (r) prof. cons. dr. Constantin MINCU (mincu_constantin@yahoo.com) este membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România, Secretar Științific al Secției de Științe Militare, membru în consiliul onorific al Academiei Oamenilor de Știință din România, București.*

În următorii 25 de ani (1992), să vorbim de globalizarea acestuia, prin prezența în peste 100 de țări de pe toate continentele.

Aceste aspecte rapide și consistente din punct de vedere științific și tehnologic au influențat și influențează viața a miliarde de oameni și, în mod cât se poate de real, a locuitorilor din țările europene, între care se găsește și România.

Studiul efectuat asupra evoluțiilor menționate anterior arată că țările din sud-estul Europei au contribuit la cercetarea și dezvoltarea comunicațiilor la distanță prin mijloace electronice și au implementat sisteme și soluții tehnice destul de rapid, atât în folosul publicului, cât și în domeniul administrațiilor și în zona militară.

Toate aceste evoluții au avut, în special, efecte pozitive asupra conlucrării și cooperării transfrontaliere între țările din zonă, dar și cu celelalte țări europene, în principal cu marile puteri ale timpului.

2. Câteva repere istorice ale dezvoltării comunicațiilor la distanță

Pentru cei interesați, putem menționa că evoluțiile au fost continue, an de an apărând noi dispozitive și noi tehnologii în cel mai dinamic sector al dezvoltării, în special, după anul 1967 (ARPANET) și până astăzi.

În cele ce urmează, mă voi referi la cele mai semnificative dintre aceste, care au influențat dezvoltarea în lume, dar și în zona noastră geografică:

- 1968 – apare compania „INTEL” producătoare de microprocesare;
- 1969 – se termină prima fază a precursorului Internetului, sistemul Armatei SUA, numit – ARPANET;
- 1970 – apare banala dischetă;
- 1971 – este lansat primul procesor „chip” - INTEL;
- 1972 – este introdus emailul pe rețeaua ARPANET;
- 1972 – se realizează prima rețea locală (LAN) - numită ETHERNET;
- 1973 – este anul în care putem vorbi de apariția **Internetului**, prin realizările cercetătorilor americani Cerf și Khan;
- 1981 – Compania americană IBM lansează primul computer personal „P.C.”;
- 1982 – deja în lume sunt 5,5 milioane de

P.C.-uri (în numai un an);

- 1983 - apare prietenosul și, astăzi, de neînlocuit - Mouse-ul;
- 1985 – Compania Microsoft lansează primul program complex de operare - WINDOWS 1.0;
- 1991 – România – primele conexiuni Internet la unele universități;
- 1992 – În lume sunt 65 milioane de P.C.-uri.
- 1992 – **Internetul** este globalizat, fiind prezent în peste 100 de țări de pe toate continentele;
- 2000 – Sunt 100 de milioane de sisteme de calcul în rețeaua globală Internet, 250 de milioane de oameni conectați;
- 2007 – Vorbim de o societate informațională în care Internetul și alte sisteme de comunicare au pătruns în toate domeniile vieții umane: politică, afaceri, finanțe, apărare, securitate etc. Lumea de azi nici nu mai poate fi concepută fără capacitățile de comunicare, în timp real, la scara întregii planete;
- 2007 – Apar și se dezvoltă rapid site-uri populare: My Space, Facebook, You Tube etc. Aceste site-uri facilitează comunicarea între persoane provenind din țări și culturi diferite, cu rol atât pozitiv cât și, din păcate, negativ (cu referire la fenomenul terorismului internațional, al traficului de droguri și de persoane).
- **2010 – decembrie** – la o populație a lumii estimată la 6,93 miliarde de locuitori, au fost înregistrați 2,095 miliarde de utilizatori de Internet (media de penetrare este de 30,2%).

3. Cooperarea regională transfrontalieră în domeniul sistemelor informaționale în sud-estul Europei

Progresele înregistrate la nivel mondial în domeniul comunicațiilor electronice la distanță nu aveau cum să nu producă efecte imediate și asupra României și vecinilor săi.

În urma evoluțiilor pe care le-am consemnat, pe scurt, în prima parte a lucrării, putem aminti apariția în 1866 a primei organizații globale – numită astăzi „**Uniunea Internațională pentru Telecomunicații**” (U.I.T./I.T.U.) devenită, în 1947, organism specializat al O.N.U., având, în prezent, 192 de țări membre.

Este de menționat că România este membru fondator (1866), iar unii dintre vecinii noștri au devenit membri, astfel: Ucraina (1947), Ungaria (1866), Bulgaria (1880), Republica Moldova

ȚARA	Populație – milioane locuitori	Utilizatori internet – milioane	Rată de penetrare %
<i>România</i>	21,959	7,786	35,5%
<i>Serbia</i>	7,344	4,107	55,9%
<i>Ungaria</i>	9,992	6,176	61,8%
<i>Ucraina</i>	45,415	15,3	33,7%
<i>Albania</i>	2,986	1,3	43,5%
<i>Croația</i>	4,486	2,244	50,0%
<i>Republica Moldova</i>	4,317	1,295	30,0%

Tabelul nr. 1 Utilizatori de internet în România și țările vecine (31.12.2010)

(1992), Serbia (2001), fiind parte la dezvoltările tehnologiei, regulilor și procedurilor de operare, acceptate pe plan mondial.

În decursul timpului (mai ales în ultimii 60 de ani) în România și în țările vecine, s-au dezvoltat sisteme de comunicații naționale, departamentale, militare și private într-un ritm accelerat și, în mod logic, s-au interconectat, indiferent dacă erau militare sau de altă natură, prin cablu, fibră optică, radio, radioreleu ori prin sateliți de comunicații.

Aceste conexiuni, la această dată cu o dezvoltare deosebită, au facilitat și facilitează comunicațiile transfrontaliere între organizații politice, economice, financiare, bancare, militare etc. și între cetățeni prin toate mijloacele cunoscute: voce, date, videoconferință, Internet, televiziune, utilizând rețelele globale, regionale și statale, pe baza protocoalelor și înțelegerilor convenite între părți.

Toate aceste comunicații contribuie în mod esențial la promovarea înțelegerii între țările vecine, la dezvoltarea afacerilor și a schimburilor de bunuri și servicii, la mișcarea cetățenilor, la monitorizarea granițelor și a zonelor cu risc ecologic și de mediu (Marea Neagră, Dunărea, instalațiile nucleare și industriale etc.).

În România sunt, la această dată, mai multe rețele, cu dezvoltare națională, aflate în patrimoniul unor organizații și societăți comerciale, care, au toate conexiuni terestre, radio, radioreleu și prin satelit cu rețelele similare ale țărilor vecine, dar și cu alte țări din Europa și din lume.

Dintre acestea amintesc:

a. Rețeaua Națională de fibră optică a S.N. Romtelecom S.A. (figura nr. 1);

b. Rețeaua de Radiorelee a S.N.

Radiocomunicații S.A. (figura nr. 2);

c. Rețeaua de telecomunicații a S.C. Electrica S.A. (figura nr. 3);

d. Rețeaua de fibră optică a S.C. Telecomunicații SNCFR S.A. (figura nr. 4).

Telecomunicațiile speciale aflate în responsabilitatea Serviciului de Telecomunicații Speciale (STS), **cele militare** ale Ministerului Apărării Naționale și cele ale **Ministerului de Interne** (inclusiv cele Inspectoratului General pentru Situații de Urgență) au puternice conexiuni cu organizațiile la care România este parte: UE, NATO și cu toate țările vecine, în scopul îndeplinirii obligațiilor ce le revin prin tratate, protocoale și înțelegeri multilaterale și bilaterale.

Toate organizațiile care dispun de comunicații radioelectronice sunt parte, sub coordonarea Ministerului Comunicațiilor și Tehnologiei Informației, la armonizarea utilizării spectrului de frecvență în zonele de frontieră, în zona sud-est europeană, în Europa și la nivel mondial.

Nu trebuie să uităm de dezvoltarea în ultimii 20 de ani a rețelelor de telefonie mobilă (diverse rețele și companii) care au dat un impuls fără precedent comunicării transfrontaliere în condițiile unei mobilități sporite a abonaților, oferind servicii de voce, date și video la prețuri rezonabile și o calitate deosebită.

Putem să facem și o prezentare, la zi, a dezvoltării **Internetului** în zona noastră și să apreciem viteza de penetrare de după 1991, precum în Tabelul nr. 1.

Această evoluție a dus la democratizarea puternică a accesului la comunicare cu efecte, cel mai adesea, pozitive pentru cooperarea între organizații și între cetățeni.

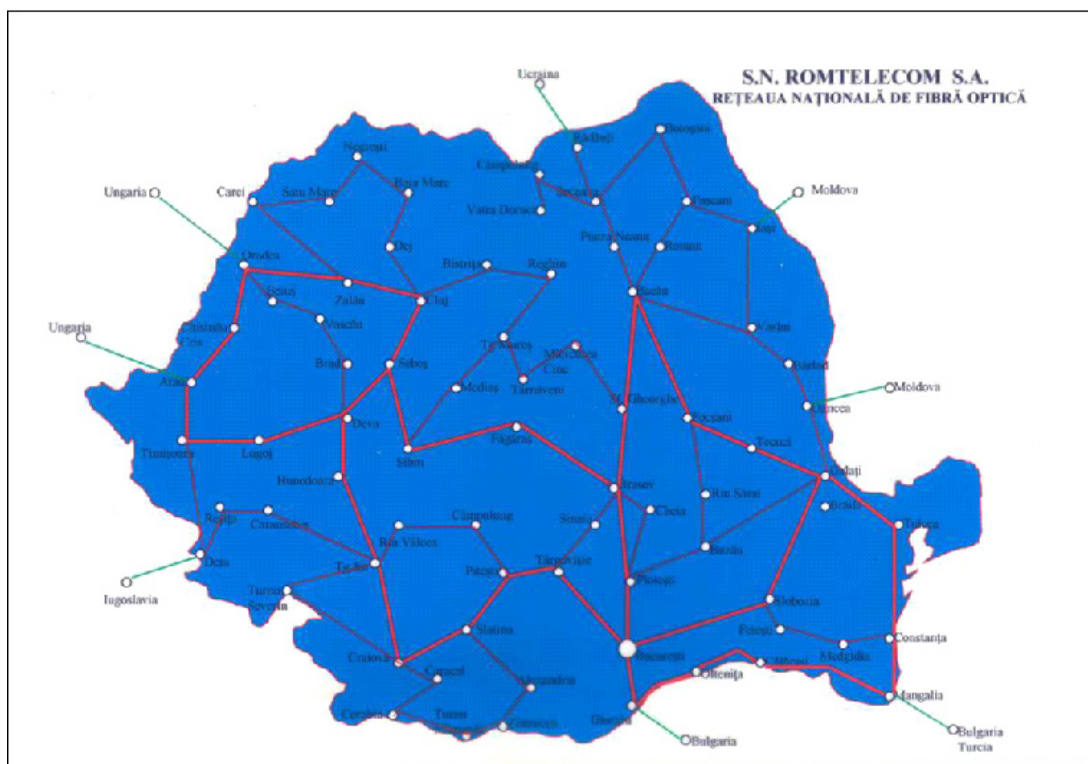

Figura nr. 1

Figura nr. 2

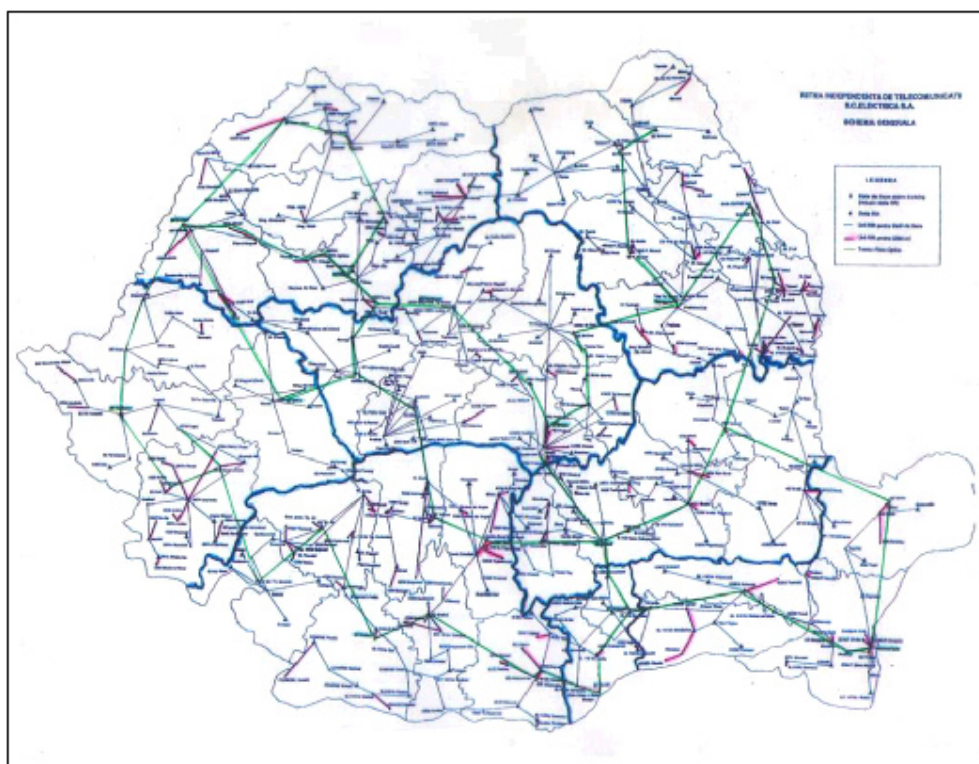

Figura nr. 3

Figura nr. 4

4. Unele concluzii

Evoluțiile din domeniul IT&C din zona noastră geografică urmează îndeaproape trendul mondial, înscriindu-se în contextul actual al globalizării.

Comunicațiile în timp real, prin diferite medii și în formele cunoscute astăzi (voce, date, videoconferință etc.) facilitează afacerile transfrontaliere și globale, fiind un catalizator și suport tehnologic al mișcărilor de bunuri și servicii, a transferurilor de bani și alte valori, al legăturilor dintre cetățeni aparținând unor culturi și țări diferite.

Nu în ultimul rând, putem afirma că sistemele de comunicații militare și speciale contribuie, în mod direct, la îmbunătățirea stării de securitate din zonă și la apărarea bunurilor și vieții cetățenilor.

BIBLIOGRAFIE:

1. *** Constitution of the International Telecommunication Union (ITU), Ed. 1992.

2. *** <http://www.internetworldstats.com>

3. *** <http://www.mcsi.com>

4. *** <http://www.romtelecom.com>

5. *** <http://www.internetworldstats.com>

6. *** <http://www.vodafone.com>

7. BĂDĂLAN Eugen, UDRESCU Mircea, MINCU Constantin, *Condiționări Logistice în Epoca Globalizării*, Editura Academiei Oamenilor de Știință din România, București, 2010 (a se vedea notele bibliografice ale cărții).

8. BĂDĂLAN Eugen, FRUNZETI Teodor, *Forțe și tendințe în mediul de securitate european*, Editura A.F.T., 2003.

9. CERĂCEANU Ion, *Comandamentul Comunicațiilor și Informaticii – 65 de ani de istorie*, Editura C.T.E.A., București, 2007.

MODELE DE COOPERARE REGIONALĂ. STUDIU DE CAZ - KOSOVO

Dr. Tiberiu TĂNASE*
Oana-Maria ȘTEFAN**

Lucrarea de față abordează diferite forme de cooperare internațională care pot fi identificate în contextul vast al situației Kosovo. Prin urmare, ne vom concentra deopotrivă asupra istoriei acestei provincii și a evoluțiilor contemporane ce au avut loc în perioada post-conflict. Astfel, vom identifica numeroase forme de cooperare internațională care se referă la această provincie, evaluând rata de succes a fiecăreia dintre ele cu ajutorul unor date statistice. Fără îndoială, analiza situației economice și politice a Kosovo va avea un rol central în cadrul textului.

Cuvinte-cheie: Kosovo; cooperare internațională; economie; refacere post-conflict; securitate.

1. Introducere

În contextul unui mediu internațional din ce în ce mai interconectat datorită globalizării, riscurile de securitate tind să se răspândească mult mai repede și să afecteze o paletă din ce în ce mai largă de actori internaționali, fie ei părtași inițiali ai crizei sau nu. Spațiile în care îndeobște identificăm o serie de conflicte armate sunt cu precădere entități suverane ce riscă o destabilizare

regională a stării de securitate, cu atât mai mult cu cât motivul conflictelor armate are la bază percepțe de natură etnică. După sfârșitul Războiului Rece, fiind pusă în fața riscurilor de securitate ce iau naștere ca evenimente punctuale în interiorul unor entități suverane, comunitatea internațională a tins să se angajeze din ce în ce mai mult și mai vizibil în eforturi de cooperare regională, de gestionare a crizelor armate, precum și de stabilizare post-conflict a entităților statale vizate de crize.

Cooperarea regională este, printre altele, unul dintre factorii cheie care susțin recuperarea socială, politică și economică post-conflict a statelor pentru că starea conflictuală subminează legitimitatea, autoritatea și eficiența statului care se confruntă cu o asemenea situație¹. Tocmai de aceea autoritatea poate fi reconstruită prin restabilirea unui contract social (care instituie reciprocitatea stat-cetățean în condițiile în care statul asigură securitatea, justiția și oportunități economice în schimbul recunoașterii autorității acestuia) și prin redobândirea capacității de a introduce și implementa politicile necesare pentru funcționarea corectă a regimului și pentru restabilirea securității individuale și colective. Recuperarea post-conflict este un proces complex,

** Dr. Tiberiu TĂNASE (tiberiu_tanase@yahoo.com), lector universitar (2004- 2009), este atestat la disciplinele Istoria serviciilor secrete de informații și Cultură de securitate din cadrul Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul”; specialist în managementul activității de informații; autor și coautor al unor studii și articole din domeniile securitate, intelligence și istorie.*

*** Oana-Maria ȘTEFAN (dexxiegirl@yahoo.com) este membră a Centrului de Studii Strategice, Geopolitică Aplicată și Studii de Securitate Hans J. Morgenthau, în cadrul proiectului de cercetare și de difuzare de know-how intitulat „Monitorizare a presei internaționale pe probleme legate de evoluții strategice, evoluții geopolitice și evoluții ale problemelor de securitate” (evoluții geopolitice în bazinul Pacificului) și beneficiară a proiectului de Internship realizat de Institutul Diplomatic Român.*

care se desfășoară pe mai multe etape, într-un interval de timp, asupra duratei căruia nu ne putem pronunța, și care diferă de la caz la caz în funcție de problemele întâmpinate în cursul derulării acestuia. Absența securității colective în perioada conflictului îngreunează recuperarea și dezvoltarea mai ales pe plan economic. Tocmai de aceea, asigurarea securității pentru toți cetățenii și implementarea operațiunii „rule of law” sunt priorități ale recuperării post-conflict. În ceea ce privește legitimitatea, este, de asemenea, importantă refacerea instituțiilor reprezentative ale regimului pentru a împiedica riscul recurenței conflictului, menținut de excluderea politică și de inegalitățile socio-economice și inter-etnice².

„Resursele materiale dobândesc un sens pentru acțiunea umană numai prin intermediul structurii de cunoaștere larg împărtășite în care sunt inculcate”³. Plecând de la acest aspect, am amplasat teritoriul kosovar în limite istorico-geografice pentru trasarea implicațiilor care vizează riscurile în raport cu statele vecine. Privind poziționarea geografică a acestuia, putem înțelege importanța acordată pe plan internațional; situat în Centrul Europei, Kosovo și țările din Vestul Balcanilor sunt înconjurate de teritoriile celor mai importante și puternice organizații din lume. Tocmai de aceea, se dorește restabilirea păcii și a ordinii. În mod evident, discuția despre resursele pe care Kosovo le deține poate genera o imagine generală asupra sustenabilității formării unui stat. Nu în ultimul rând, trecând în spectrul paradigmei realiste clasice, putem înțelege poziția diplomatică a Kosovo în spațiul arenei internaționale. Pentru teoria realistă clasică, resursele de care se bucură un stat sunt esențiale, la fel cum și teritoriul, populația sau calitatea aparatului guvernamental sunt indici de putere și sustenabilitate incontestabili, dar calitatea aparatului diplomatic reprezintă acel element esențial care organizează toți acești indici de putere, plasând un anumit stat în ierarhia relațiilor internaționale⁴. Pentru un actor care aspiră la statutul de suveran, calitatea aparatului diplomatic este esențială, întrucât aceasta poate conduce la recunoașterea acestuia în rândul actorilor statali ai arenei internaționale. În cele ce urmează, intenționăm să izolăm o serie de forme de cooperare regională, care pot fi atribuite situației Kosovo de la momentul intervenției occidentale în 1999 până în zilele noastre, urmărind în paralel o serie de stimuli de cooperare regională, precum

conflictul civil intern, situația economică incertă și corupția internă.

2. O scurtă istorie a Kosovo

Kosovo s-a aflat sub administrație ONU încă din 1999, când autoritățile sârbe au fost silit să se retragă din provincie, ca urmare a bombardamentelor NATO; din acel moment, s-a putut observa imposibilitatea Serbiei de a deține controlul asupra provinciei, deși, prin Rezoluția 1244 a Consiliului de Securitate (CS) al ONU, se păstrau prerogativele de suveranitate ale Serbiei asupra Kosovo. Date fiind principiile Dreptului Internațional Public și faptul că atât pe teritoriul Iugoslaviei, dar și în Kosovo, acestea au fost inițial încălcate (începerea bombardamentului în Serbia și implicit în Kosovo, fără rezoluție a CS al ONU), în momentul de față, asistăm la o nouă tendință în practica dreptului internațional: păstrarea aparențelor de legalitate și legitimitate, în timp ce abil, prin acceptări tacite și implementări de soluții sub denumiri mai puțin concrete sau rezonante, combinate cu un pressing cu rol determinant din partea membrilor marcanți din punct de vedere economic și militar ai comunității internaționale, se redesenează harta lumii și scena internațională. Declararea unilaterală a independenței Kosovo, la data de 17 februarie 2008, nu a surprins. De la bombardamentele NATO, provincia aparținând Serbiei s-a aflat sub protectorat internațional cu un statut cvasi-independent. Propunerea de către ONU, prin Trimisul Special Martti Ahtisaari, a soluției pentru Kosovo a întâmpinat opoziția Rusiei și a Serbiei, cea din urmă, aflându-se în situația de a accepta pierderea Kosovo printr-un act care nu prevedea expres acest lucru, dar îl exprima prin prerogativele de care se bucura provincia ce urma să devină un stat cu o independență aparent supravegheată de comunitatea internațională.

Blocajul generat de pozițiile diferite ale părților, ca și dreptul de veto al Rusiei în CS al ONU, dar și acceptarea Planului Ahtisaari ca soluție pentru problema kosovară de către majoritatea statelor lumii și mai ales a celor mai importante puteri militare și redutabile democrații prevesteau oarecum o inițiativă unilaterală a părții kosovare care, în urma declarării independenței, să fie susținută prin recunoaștere de către cei din urmă.

Analizând originile istorice ale conflictului sârbo-albanez, constatăm că „subiectul atracției

conflictuale și de respingere a influenței politice, ideologice și economice străine a constituit un element constant de-a lungul întregii istorii a Balcanilor⁷⁵, iar elementele spațiului exterior perimetrului balcanic, acceptate de populație, au fost modificate în funcție de tradițiile și prejudecățile naționale ale fiecărui stat. „Elementul esențial al vieții Balcanilor își găsește originea în experiența istorică și în eco-ul reacțiilor stărnite de invadarea străină a peninsulei vulnerabile⁷⁶. Ca mulți alți europeni, mare parte a popoarelor care au trăit pe teritoriul fostei Iugoslavii (sârbi, croați, sloveni, muntenegreni, macedoneni, albanezi, musulmani slavi din Bosnia și Herțegovina sau Kosovo, ca și oricare altă posibilă combinație între cei enumerați mai sus) au manifestat și manifestă încă tendința de a vedea lumea, în general, și popoarele care o formează, prin prisma etnicității și chiar se definesc pe ei înșiși, nu prin realizări sau evenimente remarcabile, ci prin diferențele culturale și economice, moștenirea și tradițiile religioase, ura și invidia unora față de ceilalți. Această viziune este larg utilizată de actori statali în vederea jonglării cu realitățile internaționale în funcție de propriile interese. Situația este ușor de descoperit în rândul tuturor teritoriilor multicolore din perspectivă etnică, observate în spectrul internațional.

„Nu foarte departe în istorie, Iugoslavia, ca multe alte țări europene, a apărut din ruinele celui de-al Doilea-lea Război Mondial. Republicile vestice, Slovenia, Croația, Bosnia și Herțegovina, împreună cu mare parte a Serbiei de astăzi, au fost cândva parte a Imperiului Habsburgic. Cele estice, Muntenegru, Macedonia și partea sud-estică a Serbiei, incluzând Kosovo, erau sub stăpânirea unui alt univers dispărut, Imperiul Otoman; un amestec ciudat de popoare, limbi și religii aflate sub administrarea supușilor unui singur și atotputernic sultan⁷⁷.

Revendicarea teritoriului Kosovo de către sârbi și albanezi este un subiect controversat. Pentru sârbii creștini-ortodocși, Kosovo este leagănul spiritual și religios, dar și spațiul în care s-au purtat bătălii decisive. Albanezii, pe lângă avantajul numeric pe care îl dețin în cadrul provinciei, susțin vechimea ca argument principal și descendența din triburile ilire, locuitoare a zonei Balcanilor de Vest cu multe secole înaintea slavilor.⁸

Așa cum vom vedea, fenomenul atrocităților comise atât de sârbi, cât și de albanezii din Kosovo

va cunoaște o revenire în perioada contemporană. Contrar discursului public general, ce tinde să semnaleze mai degrabă atrocitățile comise de sârbi asupra albanezilor kosovari în timpul lui Milosević, Consiliul Europei demonstrează printr-un raport recent faptul că și populația albaneză din Kosovo a avut tendința de a aplica tratamente inumane sârbilor, în baze special organizate în acest sens în spațiul suveran albanez⁹.

Urmărind istoria Kosovo, vom observa cum Tito a preferat menținerea Kosovo ca parte a Serbiei, fără a avea statutul de provincie autonomă și fără a recunoaște naționalitatea albaneză, poziție întărită prin Constituția din anul 1946. Conflictul dintre Tito și Stalin, în 1948, limitează relațiile Iugoslaviei cu Albania¹⁰, considerată aliata Moscovei. Prin Constituția din 1963, rămășițele de autonomie ale Kosovo au fost reduse și mai mult, culminând cu subordonarea provinciei mai degrabă față de Serbia decât față de Iugoslavia Federală. În 1967, Tito a vizitat Kosovo pentru prima dată, câștigând simpatia populației albaneze prin simpla înlăturare de la conducerea Kosovo a lui Alexander Ranković, lider sârb nepopular pentru duritatea cu care pedepsea acțiunile separatiștilor albanezi. Alte concesii de care a beneficiat populația albaneză se refereau la limbă, educație și cultură, având ca rezultat previzibil o adevărată explozie a naționalismului albanez. Una dintre urmările imediate a fost un val masiv de imigranți albanezi din sud pe fondul emigrării sârbilor din această zonă, astfel că, ajutată și de rata în creștere a natalității, populația albaneză ajunge în scurt timp de la 67% la 74% din totalul locuitorilor kosovari¹¹.

Autonomia Kosovo este întărită considerabil, abia prin Constituția din 1974, provincia devine una dintre cele 8 diviziuni ale federației, cu o constituție, un guvern, o forță de apărare teritorială și drept de veto la nivel federal¹².

Deși departe de a fi republică¹³, Kosovo capătă autoritate egală cu cea a Serbiei. Celebrarea unui secol de la prima Convenție de la Prizren a generat o puternică reactivare a naționalismului albanez, de această dată, cu reducerea loialității față de Federația Iugoslavă, împovărată de obligațiile sociale impuse de populația albaneză, în continuă creștere¹⁴.

La scurt timp după moartea lui Tito (4 mai 1980), mișcări sociale fără precedent au cuprins Kosovo. Organizate de studenții Universității din

Prishtina (28% din totalul populației provinciei), răscoalele s-au răspândit rapid pe întreg teritoriul Kosovo. Victime au căzut populațiile sârbă și muntenegreană, albanezii incendiind și jefuind proprietățile acestora. Întregul sistem de învățământ kosovar și, în special, Universitatea din Prishtina, devenea, în opinia sârbilor din exterior, leagănul naționalismului albanez. Printre alte efecte destabilizatoare la nivelul întregii federații, albanezii au văzut în dispariția lui Tito pierderea unui aliat puternic, un apărător al drepturilor lor. În replică, se intensifică numărul acțiunilor naționaliste ale sârbilor, muntenegrenilor și macedonenilor din teritoriu¹⁵.

Privind lumea socială ca rezultat al interacțiunii actorilor internaționali, contextul social pe care l-am studiat a permis analizarea consecințelor imediate ale faptelor, dar și imaginarea unor scenarii viitoare care vor avea ca moment de referință independența Kosovo. „Kosovo a avut întotdeauna un loc special în inimile și istoria sârbilor, drept urmare, aceștia îl consideră al lor. Pentru majoritatea albaneză din Kosovo, independența este echivalentă cu îndreptarea unui rău istoric. Dacă pentru sârbi, Kosovo este inima Serbiei, albanezii concluzionează: inima Serbiei bate într-un corp străin”¹⁶. Ar trebui, de asemenea, adăugat faptul că, păstrând proporțiile, problema apartenenței Kosovo rezzonează cu argumentul conform căruia „Cel care unuia îi pare terorist, pentru altul poate reprezenta un luptător pentru libertate”¹⁷. Cu alte cuvinte, situația din Kosovo este într-o oarecare măsură ireconciliabilă asemeni celei teroriste, dacă privim din punctul de vedere al clivajelor etnico-religioase peste care cele două probleme se suprapun.

3. Cooperare regională pentru înlăturarea lui Milosevic

După moartea lui Tito, Ivan Stambolić devine prim-ministrul Serbiei. Împreună cu Slobodan Milosević, protejatul său, Stambolić își declară fățiș intenția de a face din Serbia o putere centrală a federației, anulând în același timp autonomia Kosovo. În martie 1989, Constituția Iugoslaviei este amendată și, ca urmare, Serbia dobândește control direct asupra Kosovo. Situația se deteriorează și au loc manifestații, reprimare violente de către autorități, Serbia preluând controlul direct asupra Kosovo. În iulie 1990,

guvernul sârb împiedică întrunirea Parlamentului Kosovar. În replică, parlamentarii albanezi se întâlnesc pe scările clădirii parlamentului și proclamă Republica Kosovo suverană în cadrul Federației Iugoslave. Serbia dizolvă parlamentul și preia controlul executiv. Ultima lovitură este dată în septembrie 1990, când, prin modificarea Constituției Serbiei, Kosovo este declarat regiune a Serbiei sub controlul Parlamentului Național Sârb¹⁸. În decembrie 1992, au loc alegeri în Iugoslavia la care albanezii nu participă, la îndemnul parlamentului nerecunoscutei Republici Kosovo. Președintele sârb, Slobodan Milošević, intensifică presiunile în Kosovo și, până în anul 1993, aproximativ 400.000 de albanezi părăsesc Kosovo din cauza declinului la nivel socio-economic. Nici Acordul de la Dayton (1995), care a marcat sfârșitul conflictului bosniaco-sârb, nu a adus recunoașterea legitimității pretențiilor de independență a albanezilor din Kosovo.¹⁹

SUA încearcă soluționarea problemei (care obligase deja un număr foarte mare de persoane să-și caute refugiu în țările învecinate), prin acordul de la Rambouillet, din februarie 1999, propunând un statut autonom pe o perioadă de trei ani pentru Kosovo, în schimbul demilitarizării Armatei de Eliberare a Kosovo (UCK) și al dreptului de extraterritorialitate a NATO în Serbia și Muntenegru. UCK semnează acordul, mizând pe încăpățânarea reprezentanților sârbi, care de altfel au și refuzat să-și dea acordul²⁰. Președintele sârb, Slobodan Milošević, a acuzat în mod direct SUA de favorizarea părții albaneze în cursul negocierilor, refuzând o ultimă propunere a trimisului special american, Richard Holdbrooke, de soluționare pașnică a conflictului. Drept urmare, la 26 martie 1999, NATO a autorizat lansarea atacurilor aeriene asupra Serbiei, având drept scop declarat stoparea epurării etnice și a crimelor comise de guvernul sârb împotriva albanezilor kosovari²¹. Decizia declanșării are loc în ziua în care Evgheni Primakov era așteptat la Washington, la presiunea lui Madeleine Albright și a vice-președintelui Albert Gore, fără consensul ONU din cauza opoziției Rusiei și Chinei²².

Poziția SUA a fost exprimată de președintele Bill Clinton, care s-a adresat în iunie 1999 trupelor KFOR din Macedonia. Declarația, cunoscută și sub numele de „Doctrina Clinton”, susține legitimitatea intervenției, prin invocarea normelor umanitare. Secretarul de Externe al Regatului Unit al Marii

Britanii, Robin Cook, și-a exprimat încrederea în acțiunea NATO, motivând că neimplicarea ar fi condus la rezultate cu repercusiuni mai grave decât cele ale acțiunii, respectiv transformarea în complici ai atrocităților²³. Din dorința de a evita o tragedie mult mai mare, decidenții politici occidentali au hotărât constituirea unui nucleu de state care, prin intermediul cooperării regionale, să înlăture o dublă amenințare – cea a ceea ce se numea genocid la vremea respectivă și cea a lui Milosevic, care reprezenta un risc de securitate în regiune.

4. Corupția și crimele de război în Kosovo, importanți factori economici

Situația corupției nu a trecut neobservată pe plan internațional. Ea se suprapune unui vid legislativ în interiorul noului stat. O dispută actuală în Kosovo se referă la proprietatea asupra terenurilor și clădirilor, acesta fiind factorul declanșator al conflictelor violente din ultima perioadă. Funcționarii din justiție au reputația de a fi corupți, invocând lipsa legislației în materie și a înregistrărilor referitoare la proprietățile aflate în litigiu. Foarte frecvent, mita, amenințările, șantajul și violența sunt mijloacele prin care se rezolvă sau se sting litigiile privind proprietatea. Cei mai mulți dintre cetățenii sârbi, foști proprietari ai caselor ocupate abuziv de către albanezi după război, întâmpină dificultăți majore în redobândirea proprietăților sau renunță sub presiunea violenței, descurajați fiind de lipsa de interes din partea instituțiilor kosovare.

„Eforturile de reală implementare a unui sistem legislativ sunt îngreunate de conflictul care a creat, de-a lungul anilor, tensiuni între grupurile sociale și care afectează lupta aparatului guvernamental cu vechea ordine economică și socio-culturală a perioadei de represiune”²⁴. Pe de altă parte, se poate spune că reputația de țară neguvernabilă și coruptă a Kosovo este exagerată întrucât rata criminalității este scăzută, mult sub media din țările UE, în vreme ce conflictele inter-etnice sunt în scădere, fără a mai reprezenta o stare generală de nesiguranță pentru populația minoritară sârbă. Lipsa de eficacitate a sistemului de justiție este cu atât mai vizibilă la nord de râul Ibar, zonă aflată în fapt sub controlul Serbiei. Judecătoriile și tribunalele sârbe refuză cooperarea cu cele albaneze sau cu unitățile de poliție din restul Kosovo²⁵. Rata corupției sub media europeană

poate fi interpretată nu neapărat ca o victorie a aparatului de justiție kosovar, ci mai degrabă ca o consecință firească a faptului că numărul cetățenilor Kosovo este unul mic. Astfel, putem argumenta faptul că, luând în considerare un indice demografic restrâns, există o posibilitate statistică însemnată ca rata corupției să fie mai mică decât media europeană pentru simplul fapt că media europeană a ratei corupției este realizată în prezența unui eșantion cu mult mai mare decât eșantionul demografic al Kosovo.

Deși, în mai multe situații discursul public tinde să vorbească despre atrocitățile comise de sârbi împotriva albanezilor din Kosovo, doresc, în cele ce urmează, să acord atenție unui document emis de Consiliul Europei, care demitizează până la un punct poziția de victimă incontestabilă a populației din Kosovo. Realizez acest demers din dorința de a acorda o notă de imparțialitate și obiectivitate studiului meu. Cu alte cuvinte, atât timp cât există surse oficiale care dezvăluie comportamente inumane aplicate sârbilor de către albanezi și albanezi kosovari, nu există un motiv pertinent pentru care ar trebui să trec peste acestea. Comitetul Drepturilor Omului din cadrul Consiliului Europei emite, în data de 12 decembrie 2010, raportul „Inhuman treatment of people and illicit trafficking in human organs in Kosovo”, observând faptul că “sârbi, precum și albanezi kosovari au fost ținuti prizonieri în locuri secrete de detenție din nordul Albaniei, fiind supuși unor tratamente inumane și degradante înainte de dispariție. Aceste centre se aflau sub controlul UCK”²⁶. Deși numărul victimelor nu este estimat de documentul în cauză, anchetatorii au descoperit faptul că facțiuni diferite ale UCK au organizat, cu ajutorul Albaniei, o serie de centre de detenție și rețele de contrabandă ce aveau ca principală activitate traficul cu narcotice, carne vie și organe²⁷. Departele de a fi o formă de combatere a amenințării sârbe, politica neoficială a UCK viza astfel dobândirea de resurse financiare indispensabile activității sale de gherilă. Cel mai îngrijorător este că aceste activități ilicite și prejudicioase securității și integrității umane au continuat după finalizarea războiului din 1999, mai ales dacă privim problema traficului de organe. Deși ostilitățile militare încetează, UCK continuă să funcționeze într-un dublu sens. Pe de-o parte, o serie de foști membrii UCK vor activa în spectrul politic al Kosovo după declararea independenței.

Pe de altă parte, aceleași figuri politice mențin un control puternic asupra activităților generatoare de profit ilicit ale UCK. Spre exemplu, „în rapoarte confidențiale realizate pe perioada unui deceniu, agenții angajate în combaterea traficului de droguri din cinci state l-au identificat pe Hashim Thaqi (actualul Prim Ministru al Kosovo) ca fiind persoana care a exercitat controlul violent asupra contrabandei cu heroină și narcotice”²⁸.

De altfel, o serie de servicii de informații (din Germania, Italia, Grecia și Anglia) l-au catalogat pe Thaqi ca fiind „cel mai periculos șef al criminalității din cadrul UCK”²⁹. În ciuda prezenței sale politice pe scena Kosovo, Thaqi se revendică de la un trecut de gherilă tumultuos, în timpul căruia se auto-intitula „Șarpele” datorită capacității sale binecunoscute de a evita captura³⁰.

5. Economia noului stat Kosovo³¹

Începând cu 1999, economia Kosovo a cunoscut o deteriorare crescândă, odată cu pierderea piețelor de export și colapsul propriilor întreprinderi. Politici economice sărace, sancțiuni internaționale, falimentele și descurajarea investitorilor străini pe piața internă au alimentat declinul procesului de industrializare. Extracția de minereuri, energia și agricultura, piloni principali prăbușiți ai fostei economii, completează situația economică dezastruoasă³².

Din punct de vedere economic, situația noului stat este confuză. Până la momentul în care Curtea Internațională de Justiție a emis verdictul ce face referire la legalitatea faptului împlinit, s-a vehiculat că starea deplorabilă a economiei Kosovo se datorează statutului incert, motiv pentru care investițiile străine erau descurajate. Totuși, era de așteptat ca declararea independenței, avizul pozitiv (consultativ) al Curții și recunoașterea acesteia (până în prezent de 74 de state) să deschidă calea noilor investiții. Acest lucru nu s-a întâmplat. Directorul Institutului pentru Studii Avansate în Kosovo, Shpend Ahmeti, și-a exprimat îngrijorarea, făcând publică o analiză a importurilor (1,3 miliarde de euro) și a exporturilor (130 de milioane de euro). Acesta a afirmat că mineralele și, mai ales, rezervele masive de lignit sunt singurele resurse care hrănesc imaginea utopică a unui Kosovo bogat. Independența nu a modificat cu nimic situația pieței interne, mai mult, taxele, cu mult mai ridicate decât cele din zonă, impun bariere

investitorilor. Rezolvarea ar putea veni odată cu micșorarea taxelor și dezvoltarea afacerilor³³.

În lipsa unui aparat guvernamental care să promoveze politici menite să încurajeze aparatul de investiții străine, situația economică a Kosovo este una relativ proastă. La nivelul anului 2008, CIA observa faptul că PIB-ul acestuia este de 5.300.000.000 de dolari americani. La nivelul anului 2009, Banca Mondială menționa un PIB de 5.387.332.993 de dolari americani. Creșterea este una nesemnificativă, mai ales, dacă ținem cont de faptul că cifrele date de CIA sunt, de obicei, estimări. Cu alte cuvinte, PIB-ul Kosovo nu a crescut de o manieră considerabilă pe parcursul unui an de zile. Dacă luăm în considerare PIB-ul din 2009 și populația menționată atât de CIA, cât și de Banca Mondială, de 1.800.000, de locuitori vom observa că PIB per capita este undeva în jurul cifrei de 2.968 de dolari americani. Kosovo exportă bunuri, produse și servicii în valoare de 527.000.000 de dolari americani în 2010 și importă produse în valoare de 2,6 miliarde de dolari americani. Aceste cifre absolute capătă o anume relevanță, dacă decidem să le punem în contextul adecvat prin aducerea în discuție a ratei sărăciei în Kosovo. Conform Băncii Mondiale, la nivelul anului 2006, procentul persoanelor care trăiau în sărăcie era de 45,1% din populație. În 2009, se observă o oarecare ameliorare, neglijabilă de altfel, în condițiile în care 43,5% din populație este considerată a trăi la limita sărăciei. CIA estimează, în mod optimist, aș spune, faptul că, în 2010, procentul va scădea la doar 30%. Cu toate că procentul celor care trăiesc în condiții de sărăcie este unul mare, CIA calculează un indice de inegalitate în distribuirea averii (GINI) de doar 30 (0,3), ceea ce plasează Kosovo pe locul 115 în lume. Din punctul de vedere al PIB-ului, Kosovo se situează, la nivelul anului 2010, conform CIA, pe locul 158 în lume fiind surclasat de țări precum Somalia, Muntenegru sau Republica Moldova. În mod evident, toate aceste țări au o populație mai mare decât cea a Kosovo, așa explicându-se, la nivel teoretic, nivelul scăzut al PIB-ului. Explicația nu este satisfăcătoare până la capăt însă, având în vedere faptul că practic Somalia este neguvernabilă în totalitatea teritoriului ei și că, de fapt și de drept, guvernul somalez nu reușește să își extindă controlul decât asupra unei porțiuni extrem de restrânse a delimitării politico-geografice a statului. De asemenea, nu ne putem aștepta ca populația Kosovo să crească. În fața

unor perspective de sărăcie, mulți tineri vor decide să părăsească statul, ceea ce va aduce un impact direct asupra economiei naționale. Mai mult, plasarea Kosovo după Somalia nu reprezintă un demers personal de discreditare a noului stat, ci doar observarea faptului că, la nivel european, economia unui stat este mai slabă decât cea a altui stat non-european care se încadrează perfect în sintagma de stat eșuat. Practic, din motive ce țin de întindere, cifră demografică, context de criză europeană, în trecut, tensiuni etnice interne, dependență de ajutoare străine, Kosovo nu pare să aibă capacitatea, pe termen mediu sau lung, de a își ameliora prin propriile mijloace capacitățile sale economice.

Primul Raport al Dezvoltării Umane, lansat de United Nations Development Programme, în 1990, a introdus un concept inedit: „oamenii sunt adevărata bogăție a statelor. Progresul poate fi atins doar prin oferirea unei oportunități egale tuturor și prin cumulara eforturilor și energiilor acestora. Nu contează cât poate crește economia națională, țările rămân sărace material și spiritual dacă nu se oferă fiecărui membru al societății șanse egale”³⁴. Provocarea în Kosovo este aceea de a descoperi o nouă strategie pentru a reda potențialul ascuns al acestei mici, dar semnificative părți a Europei. Creșterea economică, deși necesară și așteptată, nu este cheia în procesul de stabilizare a noului stat apărut pe scena internațională, concluzionează UNDP. Cetățenii fostei provincii aparținând Serbiei trebuie să conlucreze pentru punerea în practică a unei soluții sustenabile, indiferent de etnie și apartenență religioasă. Este dificil de crezut că acest lucru se va întâmpla în viitorul apropiat din moment ce punerea în context a celor două etnii aflate în conflict aduce în discuție, fără echivoc, ura și invidia unora față de ceilalți, înrădăcinate istoric. O astfel de soluție, care să atace tensiunile interne în speranța ameliorării economice ulterioare exclude însă din vedere faptul că decidenții politici kosovari nu au suficiente resurse pentru a genera o creștere economică susținută, fie ei și în fața unei situații puțin probabile de pace etnică internă.

6. Donatori pentru Kosovo. De ce dorește Vestul să stopeze donațiile?

În fața unor perspective economice nu foarte încurajatoare, decidenții politici occidentali s-au

înrolat într-o nouă formă de cooperare regională pentru susținerea noului stat prin donații. Comunitatea internațională donatoare a jucat un rol important pentru Kosovo. În perioada 1999-2003, Kosovo a primit 1,96 miliarde de euro. Numai UE a oferit 1 miliard de euro pentru reconstrucția și stabilizarea noului stat prin programul CARDS (Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilization). Ajutorul internațional consistent a fost oferit pentru reconstrucția locuințelor și infrastructură (rețeaua de șosele, școli și centre sanitare), cât și acela social (82% dintre albanezii kosovari au beneficiat de acesta, comparativ cu procentul de 14% al sârbilor din regiune, o acțiune ce, din nefericire, poate alimenta clivajul etnic intern). Rezultatele acestui efort sincronizat? Între 2005-2008, PIB-ul a cunoscut o accelerare, ajungând de la o medie anuală de peste 4%, chiar 5,4 %, în 2008, susțin experții UNDP. Accelerarea privatizării în 2005 a dus la creșterea nivelului de investiții (local și străin) și la ameliorarea exportului³⁵. Cu toate acestea, criza economică nu a ocolit Kosovo, afectând traiectoria economică ce părea să se stabilizeze, prin declinul exporturilor și al investițiilor străine. „Exporturile au înregistrat o scădere de 18 procente (de la 198,5 milioane de euro, în 2008, la 162,6 milioane, în 2009). Potrivit CBK, în 2009, investițiile directe străine au scăzut cu 20,5% (de la 366 milioane de euro în 2008 la 291 milioane în 2009)”³⁶. La nivelul anului 2010, Kosovo a primit numai din partea Națiunilor Unite, prin intermediul Programului de Dezvoltare al Organizației Națiunilor Unite, puțin peste 8 milioane de Euro. Printre cei mai importanți donatori care contribuie sau au contribuit de-a lungul timpului la ameliorarea situației economice a Kosovo, se numără Statele Unite ale Americii, Organizația Națiunilor Unite prin Programul de Dezvoltare al Organizației Națiunilor Unite și ca state antrenate în forme de cooperare regională pentru Kosovo – Italia, Grecia (care a construit o serie de imobile gratuit în Kosovo, în 1999³⁷), Finlanda, Olanda, Germania³⁸.

Din nefericire, această formă optimistă de interpretare a fenomenului economic din Kosovo este una care tinde să deformeze o realitate tristă. Nu trebuie să ne lăsăm înșelați de victoriile economice minime obținute de Kosovo, inclusiv prin aportul financiar al elementelor statale prinse în forme de cooperare regională, pentru că, și așa, donațiile

făcute de comunitatea internațională, prin intermediul unei formule ad hoc de cooperare regională erau insuficiente. În contextul crizei, acestea au scăzut pentru că marii donatori au redirecționat mijloacele lor financiare înspre redresarea propriilor economii³⁹. De asemenea, experiența africană tinde să demonstreze faptul că donațiile în bani, deși estompează o serie de probleme punctiforme, nu tratează problema generală. Donațiile făcute în spațiile suverane instabile din punct de vedere economic precum și din punctul de vedere al securității, nu au făcut altceva decât să creeze o dependență a guvernelor locale care, bazându-se pe banca donatorilor internaționali, au intrat într-un joc de dependență față de resurse financiare ce nu sunt în mod firesc produse sustenabil în mediul autohton. Kosovo, în ciuda unor ușoare ameliorări temporale a indicilor economici, continuă să fie un stat extrem de prost gestionat din punct de vedere economic, având în vedere faptul că procentul exporturilor echivalează numai 10% din cel al importurilor⁴⁰. Un stat dependent de ajutor străin va amâna investiții în forme de dezvoltare durabilă, motiv pentru care din ce în ce mai multe voci ale comunității internaționale, inclusiv donatori cu greutate pentru Kosovo, precum Italia, reclamă nevoia de generare de reforme interne și proiecte legale stabile, care să susțină din interior fenomenul economic, intenționând totodată să împrăști treptat sumele de bani investite în Kosovo⁴¹. În lipsa unor reforme interne suficient de dure dar și suficient de adaptate nevoilor foarte specifice ale Kosovo, noul stat riscă să devină o entitate căpușă, scenariu care se caută a fi evitat de statele ce cooperează la nivel regional pentru susținerea Kosovo.

7. Misiunea EULEX

O altă formă de cooperare regională pentru sprijinirea Kosovo este cea realizată prin intermediul misiunii EULEX. Lluís Maria de Puig, fostul președinte al Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, a afirmat că „indiferent de statutul său, Kosovo ar trebui să fie o zonă sigură pentru locuitorii săi, indiferent de originea etnică a acestora, în cadrul căreia toleranța, multiculturalismul și valorile democrației să fie împărtășite de populație și de instituții”⁴². Soluția care să cuprindă toate aceste prerogative? În februarie 2008, UE a decis lansarea misiunii

„Rule of Law (EULEX)”, coordonatorul direct al acesteia în Kosovo fiind Yves de Kermabon. Obiectivul principal al acesteia este acela de a sprijini autoritățile din Kosovo prin monitorizarea, îndrumarea și consilierea în domeniile de incidență Rule of Law (poliție, justiție și vamă). Prioritățile misiunii sunt considerate a fi preocupările imediate privind protecția minorităților, corupția și lupta împotriva crimei organizate. Un exemplu de cooperare regională, Misiunea Uniunii Europene, Supremația Legii în Kosovo (EULEX) este cea mai mare misiune civilă lansată vreodată sub egida CSDP (Common Security and Defense Policy). Obiectivul central propus este acela de a oferi sprijin și asistență autorităților din Kosovo în domeniile poliției, justiției și în spațiul vamal, nu cu rolul de a guverna, ci cu acela de a monitoriza, îndruma și consilia, menținând în același timp un număr limitat de competențe de ordin executiv. EULEX acționează în conformitate cu cadrul general al Rezoluției 1244 a Națiunilor Unite și are un lanț de comandă întrunit la Bruxelles. În interiorul acestuia, lucrează 3000 de funcționari, dintre care 2000 sunt străini⁴³. **România** participă cu efective însemnate de experți în poliție, vamă, justiție și o unitate de intervenții speciale, în virtutea aceluiași parteneriat, însă exclude orice tip de relații oficiale particulare cu Republica Kosovo. Din punctul de vedere al României, Kosovo este parte din Serbia, administrat și asistat temporar de ONU, conform Rezoluției 1244 și UE prin misiunea EULEX⁴⁴. „Decizia de nerecunoaștere a independenței acestei provincii este bazată pe convingerea României că această independență unilateral proclamată nu a respectat normele și principiile dreptului internațional aplicabile. Pledoariile României de la Curtea Internațională de Justiție s-au concentrat numai pe elemente de drept, fiind excluse abordările politice sau interpretările factuale”⁴⁵.

Misiunea CSDP asistă autoritățile judiciare și agențiile de aplicare a legii din Kosovo în progresul lor pentru o dezvoltare durabilă și responsabilă, prin consolidarea de sisteme independente, multi-etnice, de justiție, de poliție și vamale, asigurându-se de independența lor față de orice intervenție politică și de aderarea lor la standardele recunoscute la nivel internațional și european prin cele mai bune practici⁴⁶.

La mai bine de doi ani de la decalarea independenței, Kosovo se confruntă cu

dezechilibre majore în domeniul legislativ și un sistem de justiție neperformant, dezamăgitor pentru cetățenii săi. Polițiștii, magistrații și judecătorii se dovedesc ineficienți, mai degrabă subordonați clasei politice și comit adesea abuzuri în virtutea funcțiilor pe care le îndeplinesc. Crima organizată și corupția, larg răspândite în Kosovo, sunt departe de a fi ținute sub control, deși guvernul a avut recent câteva intervenții notabile, demitând câțiva funcționari de rang înalt și anunțând măsuri pe termen lung de reformare a aparatului de stat⁴⁷.

Impresia generală în rândul cetățenilor kosovari este că statul lor este condus de o elită politică coruptă care manipulează întreaga societate. Misiunea “Rule of Law”, EULEX, investighează corupția în rândul demnitarilor, constatând nereguli majore în funcționarea instituțiilor statului. Această situație de fapt descurajează investițiile străine într-o țară copleșită de sărăcie.

Misiunea EULEX este momentan precaută în trimiterea de polițiști de frontieră și funcționari vamali pe frontiera de nord. Cele câteva încercări de a controla ordinea publică în această zonă și de a încasa taxe vamale pentru bugetul Kosovo la frontiera nordică s-au soldat cu ciocniri violente și victime în rândul forțelor internaționale, dar și cu tensionarea relațiilor diplomatice sârbo-albaneze, via EULEX⁴⁸.

Aplicarea legii și combaterea sărăciei în Kosovo este deficitară, în comparație cu celelalte state foste membre ale federației Iugoslave, lipsa de experiență a guvernanților kosovari, fiind principalul obstacol în declanșarea oricărei reforme viabile. Singura realizare notabilă a cabinetului Hashim Thaqi este tranziția pașnică înspre statutul independent, fără conflicte violente și pierderi de vieți omenești. Un raport al Comisiei europene din Noiembrie 2009 caracterizează sistemul de justiție kosovar ca fiind „neperformant, aflat sub control politic și ineficient”⁴⁹.

8. Concluzii

În cazul Kosovo, putem identifica patru situații de cooperare regională ce vizează două arii specifice de interes. Putem vorbi despre o formă de cooperare regională în momentul în care occidentali intervin pentru înlăturarea lui Milosevic. Acest model de cooperare regională poate fi încadrat în aria de interes a gestionării conflictului în scopul soluționării sale. Ulterior, sunt angajate forme de

cooperare regională ce caută să se adreseze stabilizării post conflict. Prima este aceea a guvernării provinciei Kosovo, prin aportul comunității internaționale (ONU, UE). Concomitent, precum și după declararea independenței, o altă formă de cooperare regională formulată de comunitatea internațională a fost cea de normalizare a mecanismelor de menținere a păcii și de promovare a spiritului legal intern prin intermediul EULEX. De asemenea, statele occidentale se angajează activ, din nefericire pentru Kosovo, din ce în ce mai puțin, în activități de sprijinire a situației economice Kosovo prin ajutoare financiare.

În ciuda unui efort amplu de cooperare regională pentru stabilizarea traiectoriei tânărului stat, până la această dată, eforturile comunității internaționale nu par a fi suficiente pentru ameliorarea situației Kosovo, mai ales dacă privim spectrul economic. În mod evident, pe viitor, statele europene și organisme internaționale ar putea să sprijine Kosovo nu prin intermediul ajutoarelor care tind să transforme Priștina într-o capitală-parazit, ci prin intermediul unui efort ceva mai susținut de acordare de expertiză, care să faciliteze realizarea reformelor din interiorul statului. O astfel de strategie ar putea, de altfel, să consolideze statul Kosovo la nivelul acțiunii sale politice, făcând, de asemenea, pe termen lung dovada maturității sale politice.

BIBLIOGRAFIE:

1. Council Of Europe, Committee on Legal Affairs and Human Rights, *Inhuman treatment of people and illicit trafficking in human organs in Kosovo*, accesat online pe <http://assembly.coe.int/ASP/APFeaturesManager/defaultArtSiteView.asp?ID=964>, la data de 06.01.2011.
2. European Commission Kosovo under UNSCR 1244/99 2009 Progress Report.
3. Kosovo Human Development Report 2010, Social inclusion, de pe site-ul <http://www.undp.org/cpr/>, accesat la data de 21.03.2011.
4. The Rule of Law in Independent Kosovo, Crisis Group, Europe Report N°204, 19 May 2010, preluat de pe site-ul <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/balkans/kosovo/204-the-rule-of-law-in-independent-kosovo.aspx>, accesat la data de 21.05.2010.
5. United Nations Development Programme, Bureau for Crisis Prevention and Recovery, *Crisis*

Prevention and Recovery Report 2008, Post-Conflict Economic Recovery.

6. Barbara JELAVICH, *Istoria Balcanilor Secolele al XVIII-lea și al XIX-lea*, vol.I, trad. Mihai-Eugen Avădanei, Institutul European, Iași, 2000.

7. Barry BUZAN și Ole WAEVER, *Regions and Powers – The structure of International Security*, Cambridge University Press, 2003.

8. Carla del PONTE, *Confrontations with Humanity's Worst Criminals and the Culture of Impunity*, Other Press, New York, 2000.

9. Daniel H. JOYNER, *The Kosovo Intervention: Legal Analysis and a More Persuasive Paradigm*.

10. G. Richard JANSEN, *Albanians and Serbs in Kosovo: An Abbreviated History. An Opening for the The Islamic Jihad in Europe*, Colorado State University, Fort Collins, 1999/ 2008.

11. Hans J. MORGENTHAU, *Politica între națiuni, lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Polirom, Iași, 2007.

12. Robert BIDELEUX și Ian JEFFERIES, *The Balkans. A post-communist history*, Routledge Taylor & Francis Group, New York, 2007.

13. Stefano BIANCHINI, *Problema iugoslavă*, Editura All, București, 2003.

14. Tim JUDAH, *Kosovo, what everyone needs to know*, Oxford University Press, New York, 2008.

15. Albert J. BERGESEN, Omar LIZARDO, *International Terrorism and the World-System. Sociological Theory*, Vol. 22, No. 1, *Theories of Terrorism: A Symposium*. (Mar. 2004).

16. Ion M. IONIȚĂ, *Experimentul Kosovo*, în *Foreign Policy România*, no. 14, ianuarie/februarie 2010.

17. Richard CAPLAN, *International Diplomacy and the Crisis in Kosovo*, The Royal Institute of International Affairs, vol.74, no. 4, October 1989.

18. Fatos BYTYCI, *West wants Kosovo to stop relying on donors*, Reuters, 16 Februarie 2010, accesat online pe <http://www.reuters.com/article/2010/02/16/us-kosovo-aid-idUSTRE61F1WO20100216>.

19. Jane PERLEZ, *Step by Step: How the U.S. Decided to Attack*, New York Times, 26 martie, 1999.

20. <http://data.worldbank.org/country/kosovo>.

21. <http://www.eulex-kosovo.eu/?id=2>, accesat la data de 15.01.2010.

22. <http://www.ks.undp.org/?cid=2,106>.

23. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>.

24. http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/country_profiles/3524092.stm, accesat la data de 06.01.2011.

NOTE:

1 United Nations Development Programme, Bureau for Crisis Prevention and Recovery, *Crisis Prevention and Recovery Report 2008, Post-Conflict Economic Recovery*, p. 23.

2 Idem.

3 Barry BUZAN și Ole WAEVER, *Regions and Powers-The structure of International Security*, Cambridge University Press, 2003, p. 137, trimitere la Wendt, 1995, p. 73.

4 Hans J. MORGENTHAU, *Politica între națiuni, lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Polirom, Iași, 2007, p. 179.

5 Barbara JELAVICH, *Istoria Balcanilor Secolele al XVIII-lea și al XIX-lea*, vol.I, Institutul European, Iași, 2000, p. 11.

6 Ibidem, p. 12.

7 Carla del PONTE, *Confrontations with Humanity's Worst Criminals and the Culture of Impunity*, Other Press, New York, 2000, p. 42.

8 Robert BIDELEUX and Ian JEFFERIES, *The Balkans. A post-communist history*, Routledge Taylor & Francis Group, New York, 2007, p. 513.

9 Vezi Council Of Europe, Committee on Legal Affairs and Human Rights, *Inhuman treatment of people and illicit trafficking in human organs in Kosovo*, Alin. 3 accesat online pe <http://assembly.coe.int/ASP/APFeaturesManager/defaultArtSiteView.asp?ID=964> la data de 06.01.2011.

10 Mii de albanezi, considerați „staliniști“, au fost arestați. Constituția din 1953 a redus autonomia Kosovo, albanezii fiind victime ale represiei guvernului iugoslav. Același guvern a ordonat percheziții pentru confiscarea armelor, determinând reapariția mișcărilor naționaliste albaneze. Vezi Robert BIDELEUX and Ian JEFFERIES, *The Balkans. A post-communist history*, Routledge Taylor & Francis Group, New York, 2007.

11 G. Richard JANSEN, *Albanians and Serbs in Kosovo: An Abbreviated History. An Opening for the The Islamic Jihad in Europe*, Colorado State University, Fort Collins, 1999/ 2008, pp. 38-54.

12 Stefano BIANCHINI, *Problema iugoslavă*, trad. Luminița Cosma, Ed. All, București, 2003, pp. 127-128.

13 Richard Caplan a formulat distincția dintre

republică și provincie autonomă (cazul Kosovo și Vojvodinei, provincii autonome ale Serbiei, până în 1989). Întreaga discuție este axată în jurul constituției de la 1943 a sistemului federal iugoslav, care menționa că statutul de republică ar trebui rezervat națiunii al cărei leagăn istoric este Iugoslavia și nu naționalității ale cărei rădăcini se află în afara spațiului iugoslav, în Albania. Vezi Richard CAPLAN, *International Diplomacy and the Crisis in Kosovo*, The Royal Institute of International Affairs, vol. 74, no. 4, October 1989.

14 Până în 1981, 100.000 de sârbi părăsiseră Kosovo, populația albaneză ajungând la procentul de 77% din totalul locuitorilor Kosovo. Problemele sociale se adâncesc pentru că elita sârbă părăsea regiunea, fiind înlocuită cu imigranți albanezi fără pregătirea necesară dezvoltării și modernizării economiei.

15 Stefano BIANCHINI, *Problema iugoslavă*, Editura All, București, 2003, pp. 129-131.

16 Tim JUDAH, *Kosovo, what everyone needs to know*, Oxford University Press, New York, 2008, p. 4.

17 Albert J. BERGESEN, Omar LIZARDO, *International Terrorism and the World-System. Sociological Theory*, Vol. 22, No. 1, *Theories of Terrorism: A Symposium*. (Mar., 2004), pp.38-52, p. 45.

18 Robert BIDELEUX and Ian JEFFERIES, *The Balkans. A post-communist history*, Routledge Taylor & Francis Group, New York, 2007, pp. 550 - 532.

19 Ibidem, pp. 533-537.

20 Stefano BIANCHINI, *Problema iugoslavă*, Editura. All, București, 2003, p. 176.

21 G. Richard JANSEN, *Albanians and Serbs in Kosovo: An Abbreviated History. An Opening for the The Islamic Jihad in Europe*, Colorado State University, Fort Collins, 1999/ 2008, pp. 15-17.

22 Jane PERLEZ, *Step by Step: How the U.S. Decided to Attack*, New York Times, 26 martie, 1999.

23 Daniel H. JOYNER, *The Kosovo Intervention: Legal Analysis and a More Persuasive Paradigm*, EJIL 13, pp. 598-600.

24 *Kosovo Human Development Report 2010, Social inclusion*, p. 7, informații preluate de pe site-ul <http://www.undp.org/cpr/>, accesat la data de 21.03.2011.

25 Ibidem, pp.150 – 151.

26 Council Of Europe, Committee on Legal Affairs and Human Rights, *Inhuman treatment of people and illicit trafficking in human organs in Kosovo*, Alin. 3 accesat online pe http://assembly.coe.int/ASP/APFeatures_Manager/defaultArtSiteView.asp?ID=964 la data de 06.01.2011.

27 Idem.

28 Ibidem, Alin.66.

29 Council Of Europe, Committee on Legal Affairs and Human Rights, *Inhuman treatment of people and illicit trafficking in human organs in Kosovo*, Alin. 6 accesat online pe http://assembly.coe.int/ASP/APFeatures_Manager/defaultArtSiteView.asp?ID=964 la data de 06.01.2011.

APFeatures_Manager/defaultArtSiteView.asp?ID=964 la data de 06.01.2011.

30 Informație preluată de pe site-ul http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/country_profiles/3524092.stm, accesat la data de 06.01.2011.

31 Datele statistice referitoare la economia Kosovo, pentru acest capitol al cercetării, au fost preluate fie de pe <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook>, fie de pe <http://data.worldbank.org/country/kosovo>.

32 *Kosovo Human Development Report 2010, Social inclusion*, p. 32, informații preluate de pe site-ul <http://www.undp.org/cpr/>, accesat la data de 21.03.2011.

33 Tim JUDAH, *Kosovo, what everyone needs to know*, Oxford University Press, New York, 2008, pp. 148-149.

34 *Kosovo Human Development Report 2010, Social inclusion*, p. 5, informații preluate de pe site-ul <http://www.undp.org/cpr/>, accesat la data de 21.03.2011.

35 *Kosovo Human Development Report 2010, Social inclusion*, p. 34, informații preluate de pe site-ul <http://www.undp.org/cpr/>, accesat la data de 21.03.2011.

36 Idem.

37 Fatos BYTYCI, *West wants Kosovo to stop relying on donors*, Reuters, 16 Februarie 2010, accesat online pe <http://www.reuters.com/article/2010/02/16/us-kosovo-aid-idUSTRE61F1WO20100216>.

38 <http://www.ks.undp.org/?cid=2,106>.

39 Fatos BYTYCI, *West wants Kosovo to stop relying on donors*, Reuters, 16 Februarie 2010, accesat online pe <http://www.reuters.com/article/2010/02/16/us-kosovo-aid-idUSTRE61F1WO20100216>.

40 Idem.

41 Idem.

42 Idem.

43 Ion M. IONIȚĂ, *Experimentul Kosovo*, în Foreign Policy România, ianuarie/februarie 2010, p. 62.

44 EULEX – La 9 decembrie 2008, U.E. pune la dispoziție o misiune asistență în justiție, poliție și vamă – EULEX – state U.E. împreună cu Turcia, Croația (state candidate la UE.), S.U.A. și Canada.

45 Declarația Secretarului de Stat, Bogdan Aurescu, Ion M. IONIȚĂ, *Experimentul Kosovo*, în Foreign Policy România, ianuarie/februarie 2010, p. 62.

46 Informații preluate de pe site-ul <http://www.eulex-kosovo.eu/?id=2>, accesat la data de 15.01.2010.

47 Tim JUDAH, *Kosovo, what everyone needs to know*, Oxford University Press, New York, 2008, pp. 148-149.

48 *The Rule of Law in Independent Kosovo*, Crisis Group, Europe Report N°204, 19 May 2010, preluat de pe site-ul <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/balkans/kosovo/204-the-rule-of-law-in-independent-kosovo.aspx>, accesat la data de 21.05.2010.

49 European Commission Kosovo under UNSCR 1244/99 2009 Progress Report, p. 12.

IMPACTUL COOPERĂRII REGIONALE TRANSFRONTALIERE ASUPRA SECURITĂȚII NAȚIONALE ȘI EUROPENE

*Dr. Petre DUȚU**
*Ioana Valeria ALEXE***

Cooperarea regională este un fenomen răspândit în întreaga lume. Efectele sale se răsfrâng asupra securității naționale și europene datorită creșterii încrederii între actorii implicați. Cooperarea regională transfrontalieră este una din formele sale de manifestare ce cunoaște o dezvoltare accentuată în ultima vreme.

Uniunea Europeană susține și încurajează cooperarea regională, inclusiv varianta sa – cooperarea regională transfrontalieră.

România participă activ și responsabil la cooperarea regională transfrontalieră cu statele vecine membre și nemembre ale Uniunii Europene.

Cuvinte-cheie: cooperare regională; cooperarea regională transfrontalieră; Uniunea Europeană; securitate națională.

1. Concepția Uniunii Europene despre cooperarea regională

Europa are nevoie de regiuni¹. Ele sunt nu doar unul dintre motoarele construcției europene (exemplele concrete de realizare nu lipsesc în regiunile membre ale Adunării Regionale Europene –ARE), ci reprezintă, de asemenea,

un nivel ce este apropiat cetățeanului european, cel care i-ar permite să se identifice mai facil cu această mare Europă. De asemenea, faptul regional corespunde unei voințe de democratizare a construcției europene: să fie aproape de cetățean într-un mare ansamblu și să facă pe fiecare să înțeleagă că Europa se construiește prin proiecte concrete. În prezent, sunt depuse eforturi ca regiunile să câștige mai multă importanță și să dovedească valoarea adăugată în guvernarea pe mai multe niveluri și în aplicarea principiului subsidiarității.

Astăzi, cooperarea regională este o realitate de netăgăduit în spațiul delimitat de frontierele Uniunii Europene. Există numeroase euroregiuni constituite în cadrul UE. Relațiile dintre euroregiuni și statele naționale din care fac parte componente ale acestora sunt destul de complexe și cu posibile consecințe pentru țările și populațiile din acest spațiu și chiar pentru viitorul Uniunii Europene.

În scopul înțelegerii corecte a ceea ce înseamnă **regiune, euroregiune, regionalizare, regionalism și cooperare regională**, în continuare, vor fi definite aceste noțiuni.

Prin **regiune**, se înțelege, în sens geografic,

** Dr. Petre DUȚU (dutupetre@yahoo.com) este cercetător științific gradul II în Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, autor de articole, studii și alte lucrări de specialitate în materie de securitate.*

*** Ioana Valeria ALEXE (alex_ioana2000@yahoo.com), doctorand în științe militare și informații la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, este lector universitar la Facultatea de Științe Politice, Sociologie și Relații Internaționale, din cadrul Universității Hyperion, București.*

o zonă ce prezintă câteva caracteristici comune pe care le sintetizează dar, care este privată de structuri administrative sau de conducere. Totodată, termenul regiune este folosit la nivel supranațional pentru a descrie regiuni din lume, ca Europa sau Australia. În limbajul UE, termenul se referă frecvent la o clasificare statistică ce nu are niciun raport cu o structură de guvernare infranațională, de exemplu, clasificarea NUTS (Nomenclature of Territorial Units for Statistics). Niciuna dintre aceste definiții nu reflectă ceea ce ARE înțelege prin regiune. Declarația ARE privind regionalismul definește *euoregiunea* ca fiind „entitatea publică teritorială ce corespunde nivelului imediat inferior nivelului de stat și dotată cu o conducere ce dispune de puteri politice proprii” (articolul 1.1.)². După această definiție, regiunile europene nu sunt în niciun fel o entitate omogenă, ci variază considerabil în ceea ce privește mărimea, populația, structurile instituționale, competențele și puterile financiare. Pe de o parte, se află structuri federale ca în Germania, Austria, Belgia și Elveția, care au puteri legislative într-un larg evantai de domenii. Pe de altă parte, există regiuni situate în țări relativ centralizate, ca Franța, care au mai puțină putere și operează într-un cadru național extrem de restrictiv. Totuși, toate regiunile urmăresc același obiectiv fundamental: să elaboreze politici de o manieră democratică și să furnizeze servicii cetățenilor la un nivel suficient de mic pentru a fi aproape de preocupările și nevoile acestora, dar suficient de mari pentru a oferi economii importante.

De fapt, euoregiunile sunt formate prin cooperare sub-regională, care contribuie la dezvoltarea unei coeziuni economice și sociale a unor spații geografice transfrontaliere, ce includ unități administrativ-teritoriale din state vecine, membre și nemembre UE³.

Cooperarea în acest cadru constă în crearea legăturilor directe și permanente între regiunile și comunitățile aflate de o parte și de alta a frontierelor de stat, în virtutea competențelor autorităților locale și în conformitate cu legislația națională. Promovarea cooperării transfrontaliere prin euoregiuni se bazează pe:

- creșterea încrederii și toleranței, înțelegerii și relațiilor de bună vecinătate, în special în regiunile de graniță unde există minorități;
- îmbunătățirea eficienței și capacității de furnizare de servicii cetățenilor prin asocierea

facilităților și serviciilor publice și private de o parte și de alta a frontierelor;

- gestionarea unor probleme care implică responsabilitate, coordonare și acțiuni comune: protecția mediului, diminuarea vulnerabilității la dezastrele naturale sau antropice etc;

- coordonarea politicilor de interes reciproc, cum ar fi cele din domeniul planificării regionale, dezvoltarea urbană și rurală, protecția împotriva inundațiilor;

- stabilirea organismelor de cooperare transfrontalieră pentru a se asigura că relațiile transfrontaliere sunt susținute și îmbunătățite.

Regionalizarea este procesul ce constă în crearea de subunități în cadrul statului și în transferarea de puteri ale guvernului central spre aceste subunități. Acestea din urmă constituie un nivel intermediar de guvernare între statul național și municipalități.

Regionalismul este o noțiune politică ce favorizează procesul de regionalizare. Se consideră, în general, că ea implică o luptă din partea regiunilor vizate în vederea obținerii unui anumit grad de autonomie politică. Totuși, regionalismul nu trebuie să fie confundat cu separatismul, ce descrie o mișcare ce vizează detașarea unei regiuni anume din statul național, fie pentru a crea un stat propriu, fie pentru ca ea să se alăture unui stat vecin. Regionalismul nu este nici sinonim cu federalismul, deși federalismul poate fi o sub-categorie a regionalismului. Într-un sistem federal, suveranitatea este împărțită între autoritatea centrală și unități politice constitutive; însă în mod necesar și cazul pentru alte forme de regionalism. Federalismul se dezvoltă fie pentru că anumite entități se unesc și cedează o parte din suveranitate la un nivel central, fie pentru că nivelul central acordă puteri părților constitutive.

Conceptul de regionalism își află rădăcinile în principiul subsidiarității. Acest principiu precizează că deciziile ar trebui luate la nivelul cel mai apropiat posibil de cetățeni. Termenul subsidiaritate implică faptul că autoritatea centrală trebuie să aibă o funcție subsidiară și nu execută decât sarcinile ce nu pot fi asigurate de o manieră suficientă de către nivelurile de conducere inferioare. Tratatul de la Lisabona definește subsidiaritatea astfel: „În temeiul principiului subsidiarității, în domeniile care nu sunt de competența sa exclusivă, Uniunea intervine numai dacă și în măsura în care obiectivele acțiunii

preconizate nu pot fi realizate în mod satisfăcător de statele membre nici la nivel central, nici la nivel regional sau local, dar, datorită dimensiunilor și efectelor acțiunilor preconizate, pot fi realizate mai bine la nivelul Uniunii”. Instituțiile Uniunii aplică principiul subsidiarității conform protocolului privind aplicarea principiilor subsidiarității și proporționalității. Parlamentele naționale veghează la respectarea principiului subsidiarității în conformitate cu procedura prevăzută în acest protocol (noul articol 3b, inserat de Tratatul de la Lisabona), ceea ce apropie autoritățile decidente de cei asupra cărora deciziile au efecte și crește, prin urmare, eficacitatea sa. Subsidiaritatea este deci în inima democrației.

Observând procesele de regionalizare se remarcă existența a numeroase caracteristici comune. Dacă, de o parte, afirmarea regionalismului urmează logici proprii fiecărui stat, totuși, numeroși factori catalizatori externi se repetă (noile exigențe ale construcției europene, necesitatea extinderii teritoriului, ca și nevoia de a înrădăcina de o manieră mai eficientă democrația) și fac apel la crearea unui nivel intermediar, numit regiune. Aceasta este cu atât mai mult flagrant dacă se compară avântul regiunii cu celelalte puteri locale ce se afirmă în sute de ani atunci când regiunea cunoaște un avânt foarte rapid. Într-adevăr, sunt necesari cinzeci de ani pentru ca regiunile să se ridice la nivelul altor eșaloane de conducere, acoperind golul între interesele particulare și interesele generale pe care un guvern central trebuie să le garanteze.

Există o diversitate de forme de manifestare a regionalismului în Europa. Punctele ce merită să fie aprofundate în cele mai multe țări privesc întărirea politică și instituțională a regiunii, ca și o dotare financiară adecvată pentru a face față diferitelor sarcini care îi revin.

La baza conceperii, existenței, organizării și funcționării diferitelor forme de cooperare regională în cadrul UE stau o serie de documente fundamentale⁴. Consiliul Europei, prin documentele adoptate în materie de cooperare transfrontalieră, precum și prin activitatea *Conferinței a Puterilor Locale și Regionale ale Consiliului Europei* (care a avut loc, pentru prima dată, în 1975 și a fost transformată în 1994 în *Congresul Puterilor Locale și Regionale din Europa*), a avut un rol esențial în sprijinirea inițiativelor de constituire a euroregiunilor la nivel european.

Comunitatea Europeană a lansat în 1975 două instrumente de politică regională, unul financiar și altul politic: Fondul European de Dezvoltare Economică și Regională (FEDER) și Comitetul de Politică Regională (CPR). Acestea se plasează într-o optică esențialmente economică cu scopul de a sprijini regiunile aflate sub media comunitară ca nivel de dezvoltare.

La rândul său, Tratatul de la Lisabona constituie un pas important în direcția consolidării cooperării regionale în Europa, deoarece consacră dimensiunea teritorială în toate procesele de integrare europeană. În plus, Tratatul de la Lisabona, prin alte schimbări importante, întărește mecanismele de conducere pe mai multe niveluri. Astfel, există trei principale domenii asupra cărora Tratatul de la Lisabona are implicații majore în ce privește nivelurile locale și regionale de conducere:

1) recunoaște și consacră pentru prima dată autonomia locală și regională în cadrul statelor membre ale Uniunii. Acest element este important pentru că demonstrează necesitatea pentru statele membre de a recunoaște autonomia pe care ele le acordă unor entități regionale ale lor.

2) reafirmă principiul subsidiarității. Acest principiu acționează în direcția afirmării competențelor naționale și a celor regionale și locale, atunci când o acțiune este mai mult în măsură să fie realizată la acest nivel decât la nivel comunitar. Astfel, Tratatul conferă mai multă importanță nivelurilor locale și regionale în conformitate cu principiul de subsidiaritate.

3) acordă un rolul crescut parlamentelor naționale în UE, prin Protocolul nr. 2 privind aplicarea principiilor de subsidiaritate și de proporționalitate. Acest protocol încurajează o participare crescută a parlamentelor naționale la activitățile UE. Astfel, el le permite să-și întărească capacitatea de a-și exprima punctele de vedere asupra propunerilor legislative. În plus, parlamentele naționale și regionale au, de acum înainte, posibilitatea de a supraveghea mai îndeaproape legislația europeană grație mecanismului de alertă rapidă, în cazul în care principiul subsidiarității ar fi încălcat. Aceasta presupune evident creșterea participării parlamentelor regionale care dețin, în funcție de competențele ce le-au fost atribuite, un grad mai mare de autoritate privind decizia acțiunilor în cadrul competențelor lor.

2. România – participantă la cooperarea regională transfrontalieră

Colaborarea în cadrul euroregiunilor constă în crearea unor legături directe între regiuni și comunități aflate de o parte și de alta a frontierelor de stat, în virtutea competențelor autorităților locale, așa cum sunt ele definite în legislația națională⁵. În vestul Europei, ele funcționează eficient, avantajele unor asemenea forme de cooperare fiind de necontestat: dinamizarea relațiilor economice și comerciale între părțile membre; favorizarea schimburilor culturale, artistice și științifice, a contactelor între persoane și colectivități umane; cooperarea în domeniul protecției mediului; asigurarea unor sisteme rapide și eficiente de comunicații și transport; dezvoltarea relațiilor transfrontaliere în diverse domenii. Un rol catalizator în dezvoltarea euroregiunilor îl are alocarea de către Uniunea Europeană și alte organisme financiare internaționale a unor sume considerabile destinate încurajării investițiilor și programelor de cooperare în astfel de euroregiuni.

Ordonanța de Urgență a Guvernului (OUG) nr. 120/1998 pentru ratificarea de către România a *Convenției-cadru europene asupra cooperării transfrontaliere a colectivităților sau autorităților teritoriale*, adoptată la Madrid, la 21 mai 1980, constituie cadrul legislativ de desfășurare a acțiunilor de cooperare transfrontalieră de către autoritățile și comunitățile locale din țara noastră⁶. Totodată, România este parte la *Carta europeană a autonomiei locale*, adoptată la Strasbourg, la 15 octombrie 1985, și ratificată de țara noastră prin legea 199/1997.

Conform prevederilor *Convenției de la Madrid*, cooperarea transfrontalieră vizează întărirea și dezvoltarea raporturilor de vecinătate între colectivități sau autorități teritoriale ce depind de două sau mai multe părți contractante, precum și încheierea de acorduri și înțelegeri utile în acest scop.

Colectivitățile, autoritățile sau organismele desemnate să exercite funcțiile regionale sunt, potrivit legislației române, consiliile județene și consiliile locale.

Potrivit legislației în vigoare, România participă la următoarele euroregiuni:

1) **Euroregiunea „Carpatica”**: a fost înființată oficial la Debrețin (14 februarie 1993),

în cursul unei reuniuni a miniștrilor de externe și a reprezentanților administrațiilor locale din Polonia, Ucraina și Ungaria. **România participă din 29 aprilie 1997**, în euroregiune fiind incluse județele Bihor, Botoșani, Maramureș, Satu Mare, Sălaj, Suceava și Harghita. Slovacia a devenit membru al Euroregiunii la 25 noiembrie 1999.

Euroregiunea acoperă 161.192 km², cu o populație de peste 16 milioane de locuitori și cuprinde 5 județe din Ungaria, 9 județe din Slovacia, 4 voievodate din Polonia, 4 regiuni din Ucraina (inclusiv Cernăuți) și 7 județe din România.

2) **Euroregiunea „Dunăre – Criș – Mureș – Tisa” (DCMT)**. Cooperarea în acest format își are originile în *Acordul de cooperare bilaterală între Timiș (România) și Csongrad (Ungaria), Protocolul de Cooperare Regională Dunăre – Mureș – Tisa* fiind semnat în 1997. Partenere în acest format sunt patru județe din România (Timiș, Arad, Caraș Severin, Hunedoara), patru din Ungaria (Csongrad, Bekes, Jász-Nagykun-Szolnok, Bács-Kiskun) și regiunea Voivodina din Serbia și Muntenegru.

Această cooperare are drept obiectiv dezvoltarea și extinderea relațiilor dintre comunitățile și autoritățile locale în domeniul economic, educație, cultură, sănătate, știință și sport, precum și colaborarea în perspectiva integrării europene.

3) **Euroregiunea „Dunărea 21”**. Documentele de înființare a **Asociației de colaborare transfrontalieră „Dunărea 21”** au fost semnate la 18 ianuarie 2002, la Vidin, de către primarii orașelor Calafat, Vidin și Zăicear. Această euroregiune cuprinde așezări urbane și rurale din zonele riverane Dunării, din România (orașul Calafat, comunele Poiana Mare, Desa, Cetate și Ciuperceni Noi), Bulgaria (orașul Vidin și localitățile Rujniti, Macriș, Belogradic, Lom, Kula, Dimovo și Novo Selo) și Serbia și Muntenegru (orașul Zăicear și localitățile Sokobania, Kladovo, Bolivat, Knjaevac, Bor, Negotin și Madanec).

Activitatea asociației se desfășoară în cadrul unor **grupuri de lucru** constituite pe domenii privind dezvoltarea strategică a Euroregiunii: cultură și educație; dezvoltare economică; sport, turism și acțiuni ale tineretului; ecologie; agricultură; sănătate și protecție socială.

Prin colaborarea în acest format se urmărește rezolvarea unor probleme comune cu care se confruntă aceste zone situate la distanță mare de centrele administrative, lipsite de infrastructura

economică și de transport, dependente de agricultură, cu un nivel scăzut al dezvoltării economice și cu o rată ridicată a șomajului.

4) **Euroregiunea „Giurgiu – Ruse”**. Înființată prin **Convenția** semnată de primarii **municipiilor Giurgiu și Ruse** la data de 23 aprilie 2001, la Giurgiu, înregistrată ulterior la Consiliul Europei, Euroregiunea Giurgiu – Ruse cuprinde Primăria Giurgiu, Primăria Ruse și organizația neguvernamentală Agenția Municipală Energetică din Ruse.

Euroregiunea are un secretariat comun și o comisie pentru protecția mediului și pentru sănătate care se întrunește trimestrial și care analizează probleme legate de protecția mediului, sănătate publică și a animalelor, propunând soluțiile convenite administrațiilor locale ale celor două municipii.

5) **Euroregiunea „Dunărea de Sud”**. Creată în martie 2001, Euroregiunea cuprinde asociații de cooperare transfrontalieră din România și Bulgaria. Din partea română, sunt membri ai Euroregiunii: Asociația Dunărea de Sud, formată din consiliile locale ale municipiilor Alexandria, Turnu Măgurele, Roșiorii de Vede și Zimnicea (județul Teleorman), iar din partea bulgară, Asociația “Evroregion Dunav Jug”. Euroregiunea are centrul la Sviștov (Bulgaria). Activitatea acesteia este redusă.

6) **Euroregiunea „Danubius”**. Creată în 2002, la inițiativa Consiliului județean Giurgiu și Primăriei Ruse, Euroregiunea Danubius este o asociație care cuprinde județul Ruse, din partea bulgară, și județul Giurgiu din partea română. Activitatea în cadrul Euroregiunii nu a cunoscut evoluții substanțiale.

7) **Euroregiunea „Dunărea de Jos”**. Urmare demersului autorităților locale și regionale din România, Republica Moldova și Ucraina și datorită evoluției pozitive a relațiilor dintre cele trei state, la începutul anului 1997 a fost lansat, de către România, proiectul cooperării transfrontaliere: Euroregiunea „Dunărea de Jos”.

8) **Euroregiunea „Prutul de Sus”**. Ideea înființării acestei Euroregiuni a fost înscrisă, la inițiativa părții române, în **Tratatul privind relațiile de bună vecinătate și colaborare între România și Ucraina**, semnat la 2 iunie 1997. Aceasta cuprinde județele Botoșani și Suceava din România, Bălți și Edineț din R. Moldova și regiunea Cernăuți din Ucraina. La 22 septembrie 2000, a fost semnat, la Botoșani, **Acordul de constituire a Euroregiunii „Prutul de Sus”**.

9) **Euroregiunea „Siret-Prut-Nistru”**. Ca urmare a unei inițiative comune a consiliilor județene respective din România și Republica Moldova, la 18 septembrie 2002, la Iași, a fost semnat **Protocolul cooperării transfrontaliere a Euroregiunii “Siret-Prut-Nistru”**, care include județele Iași, Vaslui și Neamț din România și, respectiv, Chișinău, Ungheni și Lăpușna din R. Moldova. În cadrul acestei Euroregiuni, o atenție deosebită este acordată colaborării la nivel administrativ local în domeniile economic, cultural, al învățământului și al protecției copilului.

La 4 decembrie 2002, la Ungheni, a avut loc **Reuniunea Forumului Președinților**, ocazie cu care a fost semnat **Statutul de funcționare a Euroregiunii „Siret-Prut-Nistru”**.

10) **Euroregiunea „Dunărea de Mijloc – Porțile de Fier”**. Ca urmare a unei inițiative comune a consiliilor județene respective din România, Bulgaria și Serbia și Muntenegru, la 6 octombrie 2005, la Vidin, au fost semnate **Acordul de Asociere și Statutul Euroregiunii „Dunărea de Mijloc – Porțile de Fier”**, care include județele Mehedinți (România), Vidin (Bulgaria) și orașul Kladovo – Districtul Bor (Serbia și Muntenegru).

În paralel, există și o colaborare la nivelul primăriilor orașelor Drobeta – Turnu Severin, Orșova și Vidin, precum și între conducerile sârbă și română ale Parcului Național „Porțile de Fier”, la care partea bulgară dorește să se alăture în perioada imediat următoare, când va prezenta un proiect pe mediu referitor la Parc.

11) **Euroregiunea „Dunărea Inferioară”**. La 15 noiembrie 2001, la Călărași, s-a semnat **Acordul privind crearea Euroregiunii „Dunărea Inferioară”**, din care fac parte județele Călărași, Ialomița și Constanța (România), iar din Bulgaria, Silistra și Dobric.

3. Posibile efecte ale cooperării regionale transfrontaliere asupra securității naționale și europene

În opinia noastră, atât securitatea națională, cât și securitatea europeană, în calitatea lor de construct intenționat, conștient și responsabil al instituțiilor statului național și ale instituțiilor UE, al cetățenilor fiecărui stat membru și al cetățenilor europeni, al societății civile naționale și societății civile europene, suportă efectele cooperării transfrontaliere regionale. Aceasta din urmă are

efecte diverse asupra securității naționale și europene. Astfel, unele consecințe ale cooperării transfrontaliere regionale pot avea o influență benefică asupra securității naționale/europene întărind-o, în timp ce altele pot avea efecte negative.

Printre efectele favorabile ale cooperării transfrontaliere regionale în materie de securitate națională/europeană apreciem că se află următoarele:

- o mai bună cunoaștere între populațiile din zonele implicate în cooperare;
- dezvoltarea economică a regiunilor ce realizează cooperarea regională transfrontalieră;
- statornicirea unor relații inter-statale de colaborare și cooperare și în planurile social, politic, cultural, științific și educațional în zonele de frontieră unde sunt create euro-regiunile;
- apropierea de cetățean a actului de decizie în domenii ce îl interesează direct pe acesta;
- cooperarea regională transfrontalieră apare ca o modalitate de fixare a populațiilor în locurile lor de origine, deci, de reducere a migrației persoanelor apte de muncă⁷;
- creșterea încrederii între actorii implicați în cooperarea regională transfrontalieră.

În opinia noastră, printre efectele cooperării transfrontaliere regionale cu o influență negativă atât asupra securității naționale, cât a securității europene se numără:

- Încercarea de a ascunde unele relații tensionate între unele state membre ale UE ca urmare a consecințelor teritoriale ale celui de-al Doilea Război Mondial. Astfel, scopul creării regiunilor de cooperare transfrontalieră este, potrivit textelor oficiale, următorul: „renunțarea la obstacolele și factorii de distorsiune, existente între aceste regiuni, ca și depășirea frontierei, cel puțin reducerea importanței sale la o simplă frontieră administrativă”⁸. Acest obiectiv a antrenat consecințe politice, geopolitice și sociale enorme pentru toată Europa, în special, din anii 1990, când țările Europei Centrale, care urmau să înceapă în curând procesul de integrare în UE, ieșeau de sub dictatura comunistă. Carta cooperării transfrontaliere a ARFE, elaborată în mai 2000, evidențiază întinderea acestei politici în Europa⁹. Pentru o viziune mai precisă a unui astfel de tip de euroregiuni, carta, ce privește teritoriile frontaliere în jurul Germaniei, este deosebit de semnificativă. Ea arată, între altele, că euroregiunile de-a lungul frontierei germano-poloneze și germano-cehe se suprapun parțial peste

teritoriile germane de până în 1945. Este bine să se sublinieze că euroregiunile de-a lungul frontierei cehe corespund teritoriului fostelor implantări sudete, populație germană expulzată în 1945 și în 1946, ca urmare a decretelor lui Benes;

- Conduce la diminuarea rolului statului național, prin crearea altor structuri de decizie în teritorii ce aparțin celui dintâi. Astfel, ca urmare a cooperării regionale transfrontaliere, se asistă la o disoluție a frontierelor ceea ce are consecințe duble¹⁰. Mai întâi, pe motiv de recunoaștere a fenomenului etnico-lingvistic în cadrul instanțelor din UE (carta limbilor regionale sau minoritare, convenția-cadru pentru protecția minorităților și carta drepturilor fundamentale), grupurile etnice nu vor mai avea de suferit o divizare datorată existenței unei frontiere naționale inamovibile. Apoi, în voința de a crea o piață economică unică, ștergerea barierelor frontaliere permite să se aprofundeze schimburile economice, tehnologice, transporturile, dar să favorizeze și uniformizarea administrativă și fiscală (de exemplu, în Alsacia) sau să faciliteze crearea eurodistrictului Strasbourg/Kehl, cum promovează ARFE în raportul intitulat „Principii fundamentale ale unei operații-cadru regional prin INTERREG IIIC”¹¹;

- Cooperarea regională transfrontalieră conduce la ștergerea progresivă a problemelor de ordin administrativ sau legislativ. Proiectele de cooperare regională transfrontalieră se articulează în jurul a trei axe: operația-cadru regională, proiecte ținte și rețele¹². Cu alte cuvinte, politica regionalizării urmărește dispariția progresivă a frontierei naționale în profitul unei frontiere administrative;

- Creșterea în putere a regiunilor cărora le este transferată o autoritate politică în care emerge un președinte cu un grad considerabil de autoritate, similar unui guvernator al unui stat american, dar relaționând mai mult cu Bruxelles, autoritate supranațională, și nu cu autoritatea națională; posibilitatea de regrupare a regiunilor în funcție de criterii economice și/sau etnice¹³.

Concluzii

Cooperarea regională transfrontalieră este o realitate a zilelor noastre. În Uniunea Europeană, cooperarea întărită între statele membre, pe de o parte, și statele membre și statele ce vor să adere la Uniune, pe de altă parte, este încurajată de Tratatul

de la Lisabona¹⁴. Astfel, statele care doresc pot să dezvolte între ele o cooperare regională consolidată. Această cooperare urmărește apărarea intereselor UE și ale statelor membre. Decizia privind cooperarea regională consolidată adoptată de Consiliul UE se face prin votul statelor membre participante la o formă sau alta de cooperare. Pe de altă parte, actele adoptate în cadrul cooperării regionale consolidate nu produce îndatoriri și drepturi decât pentru statele membre participante.

Consecințele cooperării regionale transfrontaliere sunt atât benefice, cât și nefavorabile securității naționale și europene. Securitatea națională este un construct conștient, intenționat și responsabil al instituțiilor statului cu competențe în domeniu, al organizațiilor non-guvernamentale cu vocație securitară și al cetățenilor țării. Pe de altă parte, securitatea națională este o componentă a securității europene. La rândul său, securitatea europeană este împărțită de către toate statele membre ale Uniunii Europene.

România este o participantă activă și responsabilă la procesul de afirmare a euro-regiunilor, prin relațiile stabilite în acest domeniu cu statele vecine membre și nemembre ale Uniunii Europene. Astfel, România participă la 11 euroregiuni a căror activitate este una semnificativă pentru dezvoltarea durabilă a zonelor incluse în acest areal și pentru securitatea națională.

BIBLIOGRAFIE:

1. Charte européenne des régions frontalières et transfrontalières, Gronau, Editions ARFE, 20 novembre 1981, modifiée le 1er décembre 1995.
2. Cooperarea transfrontalieră sub forma euroregiunilor, <http://www.mae.ro/node/1513>.
3. Jean COUSSY, *Causes économiques et imaginaires économiques de la régionalisation*, <http://conflits.revues.org/index247.html>.
4. Grundzüge einer INTERREG IIIC Regionalen Rahmenoperation (RRO), Editions l'ARFE, mars 2002.
5. Euroregiuni în care România este partener, <http://www.mae.ro>, Direcția Balcanii de Vest și Cooperare Regională.
6. L'état de la régionalisation en Europe, http://www.aer.eu/fileadmin/user_upload/MainIssues/Regional_Democracy/AER_Regionalism_Report/.dam/110n/fr/FR-First-Part-DEF1.pdf.

7. Lege privind modificarea art. 2 din Ordonanța Guvernului nr. 120/1998 pentru ratificarea de către România a Convenției-cadru europene privind cooperarea transfrontalieră a colectivităților sau autorităților teritoriale, adoptată la Madrid la 21 mai 1980, http://www.cdep.ro/proiecte/2003/100/00/0/leg_pl100_03.pdf.

8. Régions frontalières européennes 2000, <http://www.diploweb.com/cartes/regionsarfe.pdf>.

9. *Traités consolidés, Charte de droits fondamentaux*, http://www.eurosfaire.prd.fr/7pc/doc/1282827143_qc3209190frc_002.pdf.

NOTE:

1 L'état de la régionalisation en Europe, http://www.aer.eu/fileadmin/user_upload/MainIssues/Regional_Democracy/AER_Regionalism_Report/.dam/110n/fr/FR-First-Part-DEF1.pdf, p. 14.

2 Cf. L'état de la régionalisation en Europe, http://www.aer.eu/fileadmin/user_upload/MainIssues/Regional_Democracy/AER_Regionalism_Report/.dam/110n/fr/FR-First-Part-DEF1.pdf, p. 17.

3 Cooperarea transfrontalieră sub forma euroregiunilor, <http://www.mae.ro/node/1513>.

4 Cooperarea transfrontalieră sub forma euroregiunilor, <http://www.mae.ro/node/1513>, p. 1.

5 Euroregiuni în care România este partener, <http://www.mae.ro>, Direcția Balcanii de Vest și Cooperare Regională.

6 Lege privind modificarea art. 2 din Ordonanța Guvernului nr. 120/1998 pentru ratificarea de către România a Convenției-cadru europene privind cooperarea transfrontalieră a colectivităților sau autorităților teritoriale, adoptată la Madrid, la 21 mai 1980, http://www.cdep.ro/proiecte/2003/100/00/0/leg_pl100_03.pdf.

7 Jean COUSSY, *Causes économiques et imaginaires économiques de la régionalisation*, <http://conflits.revues.org/index247.html>, p. 2.

8 Charte européenne des régions frontalières et transfrontalières, Gronau, Editions ARFE, 20 novembre 1981, modifiée le 1er décembre 1995, p. 5.

9 Régions frontalières européennes 2000, <http://www.diploweb.com/cartes/regionsarfe.pdf>.

10 Pierre HILLARD, art.cit. p. 2.

11 Grundzüge einer INTERREG IIIC Regionalen Rahmenoperation (RRO), Editions l'ARFE, mars 2002.

12 Pierre HILLARD, art.cit., p. 3.

13 Pierre HILLARD, art.cit., p. 7.

14 *Traités consolidés, Charte de droits fondamentaux*, http://www.eurosfaire.prd.fr/7pc/doc/1282827143_qc3209190frc_002.pdf.

COOPERAREA ROMÂNIEI CU STATELE DIN REGIUNEA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE. RELAȚIILE ROMÂNIA-BULGARIA ÎN CONTEXTUL COOPERĂRII REGIONALE

*Eleonora-Alice STOIAN**

Articolul face o analiză a principalelor provocări și oportunități ale cooperării României cu statele din Regiunea Extinsă a Mării Negre, evidențiind anumite perspective de consolidare a acesteia.

Spațiul geostrategic în care este plasată România oferă o multitudine de posibilități de cooperare și dezvoltare a unor proiecte concrete în domenii diverse, din sfera politică, economică, culturală, energetică. Însă, în vederea asigurării stabilității și securității necesare vieții de zi cu zi, este importantă creșterea încrederii între statele din regiune. În acest scop, analizez, cu accent asupra Bulgariei, nivelul relațiilor politico-militare ale României cu statele din zonă, atât în format extins, în cadrul organizațiilor de securitate, cât și în format bilateral, în vederea identificării acelor domenii care ar putea prezenta interes și ar oferi beneficii reciproce.

În condițiile în care criza economico-financiară afectează bugetele apărării tuturor statelor din zonă, anumite modele de cooperare, care au la bază principiul „pooling and sharing”¹ și-ar putea dovedi eficiența economică.

Cuvinte-cheie: cooperare; Regiunea Extinsă a Mării Negre; Bulgaria; organizații; securitate maritimă; bilateral; multilateral; regional.

Cooperarea regională constituie o componentă importantă a diplomației românești, care contribuie la consolidarea dialogului politic, la dezvoltarea de proiecte regionale și care s-a dovedit complementară procesului de integrare europeană și euro-atlantică.

România și Bulgaria cooperează în plan bilateral și în majoritatea organizațiilor de cooperare regională din cadrul Regiunii Extinse a Mării Negre (REMN), pe care le consideră utile în realizarea dezideratelor naționale. Un obiectiv prioritar al celor două state îl constituie transformarea REMN într-o regiune caracterizată de cooperare, securitate și stabilitate, prin potențarea reciprocă a două componente majore:

1. Cooperarea în format extins (multilateral, trilateral și transfrontalier) prin:

- eficientizarea Organizației de Cooperare Economică la Marea Neagră (OCEMN), a Grupului de Cooperare Navală la Marea Neagră (Blackseafor), a Operațiunii Black Sea Harmony (OBSH);
- implicarea crescută a Uniunii Europene în regiune, prin inițierea și lansarea de proiecte în cadrul Sinergiei Mării Negre;
- dezvoltarea Euroregiunii Mării Negre;

** Eleonora Alice STOIAN (nora_stoian@yahoo.com) este consilier la Departamentul pentru Politică de Apărare și Planificare, din Ministerul Apărării Naționale, București.*

• revitalizarea Forumului Mării Negre pentru Dialog și Parteneriat și *buna funcționare a Fondului Mării Negre (BST)*².

2. Cooperarea bilaterală

1. Cooperarea în format extins

1.1. Cooperarea în format multilateral, trilateral și cooperarea transfrontalieră

Cooperarea în aceste formate, sub forma **euroregiunilor** oferă un cadru propice dezvoltării de proiecte în cele mai diverse domenii. Dacă, în deceniul trecut, beneficiile cooperării regionale s-au măsurat în special în termeni politici, prin reconstruirea încrederii reciproce între statele din regiune, în prezent, provocarea constă în identificarea și promovarea de proiecte concrete care să conducă la modernizarea și dezvoltarea regiunii ca întreg și a fiecărei țări în parte, astfel încât standardele de viață ale populației să fie îmbunătățite.

Dinamismul cooperării în regiune este demonstrat de atenția acordată de statele din zonă **Organizației de Cooperare Economică la Marea Neagră (OCEMN³- organizație cu scopuri preponderent economice, de implementare a reformelor impuse de tranziția la economia de piață)**, cooperării navale – având drept scop asigurarea securității maritime și consolidarea încrederii (**Blackseafor, Operațiunea Black Sea Harmony**⁴), precum și unor inițiative ale UE, cum ar fi **Sinergia Mării Negre**. Aceasta din urmă reprezintă o dimensiune regională a Politicii Europene de Vecinătate (PEV), menită să completeze Parteneriatul Estic, având drept scop stimularea proceselor de cooperare existente, deschiderea unui spațiu pentru cooperare cu Rusia, Turcia și vecinii estici ai UE, crearea unui climat propice soluționării „conflictelor înghețate” din regiune⁵.

1.2. Formatele trilaterale de cooperare

Formatele trilaterale de cooperare reprezintă o formă flexibilă de cooperare sub-regională, care funcționează în conformitate cu principiile stabilite de comun acord de țările participante. Obiectivele, domeniile de cooperare, mecanismele, cadrul juridic și gradul de instituționalizare diferă în funcție de interesele și practica statelor membre.

Trilateralele România – Bulgaria – Turcia și România – Bulgaria – Grecia au contribuit, în

perioada creării lor (1995-1997), la stabilizarea zonelor central-sudice ale Europei și Balcanilor, confruntate cu crize majore determinate de destrămarea conflictuală a fostei Iugoslavii, la identificarea unor soluții de durată pentru aceste conflicte și la crearea acelor condiții, mecanisme și instituții care să împiedice apariția unor crize asemănătoare.

Cele două trilaterale au acoperit mai multe dimensiuni ale cooperării, printre care:

- *dimensiunea politică* – între cele trei țări există interese convergente fundamentale, precum și voința de a contribui la dezvoltarea și consolidarea cooperării, bunei vecinătăți și a democrației în zonă;

- *dimensiunea de securitate* – are în vedere colaborarea în domeniile combaterii crimei organizate și a fenomenelor adiacente, a traficului ilegal de arme, droguri, persoane etc.;

- *dimensiunea economică* – se axează pe intensificarea cooperării în domeniul infrastructurilor de transport și energetice, al schimburilor economice și comerciale și dezvoltarea relațiilor în domeniul turismului.

Cea mai recentă reuniune România – Bulgaria – Grecia a fost organizată la nivelul miniștrilor afacerilor externe, la București, la 21 mai 2010. Cu această ocazie, a fost adoptată o Declarație comună privind Balcanii de Vest, zonă de interes pentru toate cele trei state.

Trilateralele prezentate s-au dovedit benefice în procesul de consolidare a sprijinului oferit de Turcia, respectiv Grecia (state membre NATO), pentru realizarea obiectivului strategic al României și Bulgariei: aderarea la Alianța Nord-Atlantică.

1.3. Cooperarea transfrontalieră

În perioada 2007-2013, România beneficiază de asistență financiară comunitară nerambursabilă pentru dezvoltarea de programe și proiecte de cooperare teritorială europeană (transfrontalieră, transnațională și interregională), având ca scop dezvoltarea echilibrată a întregului teritoriu comunitar, prin încurajarea cooperării și schimbului de bune practici între regiunile UE. În acest cadru financiar, România și Bulgaria cooperează prin **Programul de Cooperare Transfrontalieră România – Bulgaria**, care a fost lansat oficial la 15 februarie 2008, la Călărași.

Lansarea, în 2006, a **Euroregiunii Mării Negre** a avut scopul de a contribui la dezvoltarea

cooperării transfrontaliere între autoritățile locale, a bunei guvernări și a statului de drept.

2. Cooperarea României cu statele din regiune

2.1. Provocări și oportunități în cooperarea cu statele din Regiunea Extinsă a Mării Negre

Situată la granița de sud-est a Uniunii Europene și a NATO, Regiunea Extinsă a Mării Negre este o scenă de confruntare în plan politic, economic și militar a principalilor actori internaționali, dar și o punte de legătură între zona Caucazului și Asiei Centrale, pe de o parte, cu Europa de Sud-Est și de Vest, pe de altă parte.

REMNE este abordată de comunitatea internațională⁶ ca o zonă distinctă, însumând nouă state cu viziuni diferite asupra problematicilor de securitate:

- Șase state litorale – România, Bulgaria, Ucraina, Federația Rusă, Georgia și Turcia;
- Trei state situate în imediata proximitate a zonei litorale – Armenia, Azerbaidjan, Republica Moldova.

Având în vedere diversitatea sa din punct de vedere etnic, politic, a valorilor culturale și faptul că înglobează state cu interese divergente, cuprinse în organizații internaționale diferite (NATO, UE, OSCE, CSI⁷, GUAM⁸, OTSC⁹), în cadrul REMNE, nu s-a ajuns la o abordare comună privind riscurile la adresa securității, nici la generarea unor preocupări constante din partea statelor occidentale.

2.1.1. Situația prezentă

Relațiile politico-diplomatice la nivel înalt ale României cu Ucraina au fost relativ tensionate în întreaga perioadă de existență a Ucrainei ca stat independent, inclusiv în perioada guvernării „portocalii”. În această perioadă a fost adoptată decizia de re-dislocare a unor unități militare la granița de sud-vest a Ucrainei și de continuare a lucrărilor la canalul Bâstroe. Retorica anti-românească a căpătat tonuri tot mai înalte, în special în urma pierderii de către Ucraina a procesului de la Curtea Internațională de Justiție de la Haga privind delimitarea platoului continental, precum și în contextul ultimelor alegeri prezidențiale din această țară. Pe timpul campaniei electorale, România a deveni ținta predilectă a atacurilor unor politicieni și „analști” care afirmă că România reprezintă cea mai importantă amenințare externă.

Relațiile au stagnat odată cu venirea la conducerea Ucrainei, la începutul anului 2010, a lui Viktor Ianukovici, principalele probleme care continuă să fie în dispută referindu-se la:

- ♦ așa-zisele pretenții românești asupra unei părți a Bucovinei (Cernăuți) și a sudului Basarabiei (regiunea Odessa);

- ♦ identitatea românească a minorității române;
- ♦ construirea de către Ucraina a canalului Bâstroe;

- ♦ așa-zisa modificare a liniei de frontieră prin includerea insulei Maican în zona românească (în urma modificării albiei fluviului Dunărea);

- ♦ scandalul de spionaj din 2009, care s-a sfârșit cu expulzarea atașărilor militare ai ambasadei ucrainene la București și cu măsura reciprocă a Ucrainei;

- ♦ problematica recuperării sumelor investite de țara noastră în combinatul siderurgic de la Krivoi Rog¹⁰ etc.

Relațiile între România și Federația Rusă sunt marcate de abordarea diferită a problematicilor cu caracter istoric, economic și cultural.

În ultimul an, retorica rusă împotriva României s-a intensificat ca urmare a: acordurilor încheiate cu SUA privind desfășurarea elementelor sistemului anti-rachetă pe teritoriul României; pozițiilor privind soluționarea conflictului din Transnistria și sprijinul acordat de România integrării Republicii Moldova în comunitatea europeană; demersurilor României pentru găsirea de soluții alternative de aprovizionare cu gaze naturale; viziunii României, favorabilă unui statut internațional al Mării Negre și aprecierilor față de gama largă de provocări la adresa securității în Regiunea Extinsă a Mării Negre; opoziției României față de extinderea staționării Flotei Ruse a Mării Negre în Ucraina, precum și precum și vis-à-vis de modernizarea și dotarea sa cu echipament.

Relațiile între România și Republica Moldova sunt caracterizate de reluarea și normalizarea legăturilor și sprijinul acordat pentru parcursul european al Republicii Moldova, după ce aceasta a hotărât plasarea dezideratului integrării europene pe primul plan al obiectivelor de politică externă¹¹.

În plan politic, principalele măsuri luate de guvernul român în domeniul relațiilor bilaterale au fost: eliminarea regimului de vize pentru cetățenii români – instituit de guvernarea comunistă –, creșterea investițiilor românești în Republica

Moldova, deschiderea consulatelor României de la Bălți și Cahul, acordarea de cetățenie română cetățenilor moldoveni, semnarea convenției privind micul trafic la frontieră – care permite cetățenilor moldoveni ce locuiesc la o distanță de până la 50 km de granița cu România să circule fără vize în zona similară ca întindere din România.

Cu toate că în Republica Moldova continuă dezbaterea intensă asupra orientării exacte a acestei țări, iar un anumit segment al eșichierului politic al societății moldovene nu dorește „să deranjeze Moscova”, alegerile parlamentare anticipate de la sfârșitul anului 2010 și noua configurare politică din 2011, în care Alianța pentru Integrare Europeană a reușit să formeze Guvernul, ne dau speranțe într-o cooperare fructuoasă în viitor.

Soluționarea conflictului din Transnistria constituie o prioritate politică pentru România, sens în care susținem reactivarea fără precondiții a negocierilor oficiale în formatul consacrat „5+2”¹², cu respectarea suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova, a normelor și angajamentelor internaționale și înlocuirea forțelor de menținere a păcii conduse de trupele ruse cu o misiune multinațională civilă cu mandat internațional.

Relațiile cu Turcia sunt definite de schimburi comerciale puternice, susținerea Turciei pentru integrarea României în NATO și a României pentru ca Turcia să devină membră UE, viziunea comună privind anumite proiecte energetice, cum ar fi Nabucco/Coridorul Sudic sau interconectarea rețelelor de furnizare a energiei printr-un cablu submarin. România și Turcia acționează împreună pentru prevenirea și combaterea amenințărilor la adresa securității maritime, în cadrul inițiativelor regionale.

Principalele aspecte contradictorii privind cooperarea româno-turcă sunt legate de modul de realizare a securității zonei Mării Negre și de rolul structurilor regionale de securitate – Blackseafor și Operation Black Sea Harmony. Turcia, împreună cu Rusia, susține principiul de regional ownership (responsabilitatea primară a statelor litorale) și blochează orice încercare de deschidere/internaționalizare a spațiului Mării Negre. Cu pretextul preocupării privind activitatea maritimă crescută în strâmtoarele Bosfor și Dardanele, promovează respectarea ad litteram a principiilor Convenției de la Montreux (1936) privind managementul turcesc asupra Strâmtoarelor.

Relațiile cu Georgia sunt definite de susținerea noastră pentru integritatea teritorială, revenirea celor două republici separatiste (Osetia de Sud și Abhazia) sub conducerea autorităților de la Tbilisi, intensificarea demersurilor pentru integrarea Georgiei în NATO. România participă în cadrul Misiunii de Monitorizare a UE (EUMM), care are drept scop stabilizarea situației din zonă.

România este interesată de dezvoltarea unei relații bune cu Georgia datorită intereselor comune, în special în domeniul asigurării securității energetice¹³, de menținerea Georgiei ca stat de tranzit al energiei din bazinul caspic, asigurarea cu resurse energetice a statelor din regiunea Mării Negre.

2.1.2. Perspective politico-militare

Pe termen scurt, **amenințările la adresa securității naționale a României vor rămâne la nivel scăzut**. Nici Rusia, nici Ucraina sau alte state riverane nu doresc o confruntare militară cu un stat membru NATO. Pericolele majore la adresa securității internaționale și a României vor fi reprezentate, în continuare, de zonele fierbinți și conflictele regionale prelungite („înghețate”) din fostul spațiu sovietic.

România va continua să coopereze cu **Ucraina** în baza principiului bunei vecinătăți. Edificarea unui stat ucrainean democratic, prosper, care respectă principiile statului de drept, este un interes vital al României. Totuși, exprimăm temerea că reorientarea politicii externe ucrainene către Federația Rusă transformă Ucraina într-un promotor al intereselor Moscovei în regiune. Orice inițiativă a României și Republicii Moldova în planul securității regionale, care va contraveni intereselor Moscovei (colaborarea în formatele politice, militare, economice existente, problema transnistreană și solicitarea retragerii forțelor ruse de pe teritoriul Republicii Moldova, orientarea europeană a politicii externe a Chișinăului, planificata instalare a elementelor scutului antirachetă în România), va fi întâmpinată cu adversitate de Kiev, iar dialogul cu Ucraina va rămâne dificil.

Astfel, relațiile bilaterale între România și Ucraina vor fi probabil situate la un nivel scăzut. Se perpetuează o zonă cu potențial conflictual în proximitatea teritoriului României (Transnistria), generată de existența prezenței militare ruse și intensificarea activităților militare din regiune.

Instalarea unei noi puteri la Chișinău, care se pronunță pentru dezvoltarea relațiilor moldo – române, a dus și la intensificarea retoricii comune ruso-ucrainene, cele două state încercând să-și afirme ambițiile de „puteri relevante” în regiune.

Turcia va continua să profite de situația sa geopolitică avantajoasă de zonă de tranzit a coridoarelor energetice, folosind acest avantaj atât în negocierile pentru accesarea sa în Uniunea Europeană, cât și pentru dezvoltarea unor relații speciale cu Rusia.

Relațiile României cu Georgia se vor dezvolta pe baza unor interese politice și economice comune.

Relațiile cu Azerbaijanul au cunoscut un impuls, continuând tendința ascendentă din ultimii ani. Acest lucru deschide României oportunități în plan economic și energetic, vizibile la nivelul deschiderii politice a autorităților de la Baku față de realizarea proiectului AGRI¹⁴. Prin dezvoltarea relațiilor bilaterale, România are posibilitatea să-și consolideze statutul de verigă de legătură în lanțul Asia Centrală-Caucaz-UE. Deținerea, de către România, a mandatului de Ambasadă Punct de Contact NATO (CPE) în Azerbaijan, în perioada 1 ianuarie 2009 - 31 decembrie 2012, a oferit și va continua să ofere posibilitatea intensificării contactelor diplomatice și economice.

Relațiile cu Armenia trebuie dezvoltate mai mult, în condițiile în care, până în prezent, au fost lipsite de dinamism, ca urmare a politicii românești de susținere a integrității și suveranității Azerbaijanului¹⁵, cu care Armenia are un conflict prelungit privind enclava Nagorno-Karabakh.

2.2. Cooperarea România-Bulgaria¹⁶

În decursul istoriei mai vechi sau mai recente, relațiile cu statele din REMN s-au tensionat câteodată din cauza percepțiilor diferite ale claselor politice. Însă, în ultimii ani, mai ales după eliberarea de „sindromul” de competiție pentru statutul de membru NATO și UE, relațiile cu Bulgaria s-au situat la cote înalte. Fie că a fost vorba de parcurgerea „în tandem” a unor etape pentru integrarea în NATO sau în UE, de participarea la ISAF¹⁷ sau în alte teatre de operații (KFOR, EUFOR-Althea sau EULEX) sau, mai nou, despre aderarea la spațiul Schengen¹⁸, România și Bulgaria au făcut front comun pentru a convinge comunitatea internațională că merită să fie incluse și luate în considerare în cele mai

selece foruri de decizie la nivel euro-atlantic sau european. Instrumentele fundamentale prin care se realizează cooperarea între cele două state sunt din domeniul diplomatic, politic, economic, militar etc.

În septembrie 2009, s-au aniversat 130 ani de la stabilirea relațiilor diplomatice între România și Republica Bulgaria. Relațiile se dezvoltă pe baza unui dialog politico-diplomatic periodic intens și printr-o cooperare dinamică în plan sectorial.

Cooperarea dintre cele două țări se desfășoară în baza Tratatului de prietenie, colaborare și bună vecinătate, semnat la Sofia, la 27 februarie 1992.

Între cele două state există puternice legături istorice datorate comunităților românești din Bulgaria și a celor bulgare din România.

Conform recensământului din 2001, în Bulgaria, au fost înregistrați 10.556 de aromâni și 1.088 de români. Pe de altă parte, președintele Asociației Etnicilor Români din Bulgaria, Ivo Gheorghiev estimează numărul etnicilor români la 150.000¹⁹ (a doua minoritate după cea turcă), deși recunoaște că, în prezent, satele sunt depopulate în proporție de 60%. Românii din Bulgaria sunt dispuși în sectorul dunărean, sectorul timocean (Valea Timocului), în interiorul țării și al Munților Balcani, precum și în zona dobrogeană.

În ultimii zece ani, **comerțul bilateral** s-a caracterizat printr-o creștere constantă a volumului total al schimburilor comerciale bilaterale și printr-un sold pozitiv pentru România al balanței comerciale.

România și Bulgaria cooperează în plan bilateral și în cadrul formatelor regionale și al mecanismelor de securitate maritimă.

2.2.1. Cooperarea militară bilaterală româno-bulgară

Cooperarea militară bilaterală dinre România și Bulgaria s-a concretizat în domenii precum: politica de apărare și securitate, planificare, programare și bugetare, controlul și evaluarea forțelor armate, planificare strategică, conducere militară, apărare aeriană și managementul spațiului aerian, pregătirea și instruirea trupelor, poliție militară, comunicații și informatică, legislație militară, managementul resurselor umane, relații publice, învățământ militar, tehnico-militar etc. Anual, au loc întâlniri ale specialiștilor din România și Bulgaria în domeniul managementului spațiului aerian, având ca scop optimizarea fluxului de trafic

aerian, aplicarea procedurilor standard NATO și îmbunătățirea siguranței zborului. Din 1994 și până în 2010, între cele două țări au fost semnate zece acorduri bilaterale în domeniul apărării.

2.2.2. Cooperarea dintre România și Bulgaria în cadrul formatelor regionale și al mecanismelor de securitate maritimă

În formatele regionale și mecanismele de securitate maritimă, cooperarea dintre cele două state se materializează în următoarele cadre în: Procesul Reuniunilor Miniștrilor Apărării din Sud - Estul Europei (SEDM), Brigada (Multinațională) din Sud-Estul Europei (SEEBRIG)²⁰, Grupul de Cooperare Navală la Marea Neagră (Blackseafor), Centrul de Coordonare și Informare de la Burgas (BSBIC), Centrul de Combateră a Crimei Organizate al SECI (Inițiativa de Cooperare din Sud-Estul Europei), precum și în inițiative regionale ale UE, ca de exemplu Sinergia Mării Negre, Strategia Dunării etc.

România sprijină Bulgaria în promovarea proiectelor propuse pentru dezvoltarea SEDM, cu precădere în perioada iulie 2009-iulie 2011, când Bulgaria deține președinția acestei structuri.

Cooperarea în cadrul Blackseafor are drept scop pregătirea pentru creșterea interoperabilității, realizarea de activități de căutare-salvare (SAR), de soft security, umanitare, protecția mediului, iar, mai recent (după 9/11/2001), prevenirea și combaterea terorismului.

România dorește menținerea actualului format al Blackseafor evitarea transformării acesteia într-o forță permanentă, afirmând necesitatea ca Blackseafor să-și mențină misiunile tradiționale. Propunerea României este ca principalul instrument operațional în prevenirea și combaterea terorismului în Marea Neagră să fie Operațiunea Black Sea Harmony.

OBSH este o inițiativă a Turciei, lansată în 2004, cu misiunea de combatere a terorismului și a amenințărilor asimetrice. Inițiativa este similară operațiunii NATO „Active Endeavour” din Marea Mediterană. Deși inițial Bulgaria nu a susținut inițiativa, recent a declarat intenția de a încheia un Memorandum de Înțelegere cu Turcia pentru participarea la OBSH.

România consideră necesară realizarea unei „diviziuni a muncii” între OBSH și Blackseafor, apreciind că o eventuală transformare a Blackseafor într-o structură permanentă nu va

permite participarea statelor ne-litorale și va împiedica deschiderea și internaționalizarea regiunii Mării Negre. Bulgaria, în schimb, susține transformarea Blackseafor într-o forță permanentă, cu mandat pentru a desfășura misiuni de prevenire a terorismului și proliferării armelor de distrugere în masă²¹.

Concluzii

Pe fondul crizei economice și al reducerii bugetelor destinate apărării, se constată interesul crescut al statelor membre NATO sau UE de a găsi parteneri de cooperare dinafara sau dinăuntrul spațiului euroatlantic sau comunitar. Astfel, cele 5 state nordice (Norvegia, Suedia, Finlanda, Danemarca, Islanda), unele dintre ele membre doar NATO, altele doar UE, dezvoltă cooperarea în cadrul Grupului Nordic. Marea Britanie și Franța au demarat o cooperare militară fără precedent, care va include forțe expediționare comune, precum și folosirea la reciprocitate a dotărilor celor două țări. Altă evoluție, vizibilă în ultimii ani, este o apropiere puternică a Germaniei de Federația Rusă, în special în plan politic, economic și militar.

Aceste tendințe demonstrează că s-ar putea pune problema realizării unei regrupări și în zona de sud-est a Europei, posibil după modelul Vișegrad²², la care se adaugă și Ucraina – prin care statele membre au propus adăugarea unei componente militare structurii care a funcționat și înainte de integrarea lor în NATO.

O cooperare mai intensă și o coordonare a politicilor României cu Bulgaria și Turcia (toate state NATO) este fezabilă. În plus, putem să ne gândim la o apropiere de Republica Moldova - stat neutru, dacă va manifesta interes pentru o cooperare mai intensă cu aceste state sau cu Alianța.

De altfel, o apropiere a României de Turcia este sugerată și de analistul politico-militar George Friedman²³, fondatorul STRATFOR. Acesta, constatând cu oarecare surprindere bunele relații ale românilor cu urmașii Imperiului Otoman, pledează pentru aprofundarea acestora. Desigur, Bulgaria este cea care asigură spațiul contiguu către Turcia, arealul de cooperare astfel creat având sens și din perspectiva SUA și UE. Evident, o astfel de cooperare ar fi benefică și pentru Turcia, în demersurile sale de apropiere de Uniunea Europeană.

Ca argumentație, reputatul analist atrage atenția că România nu trebuie „să se culce pe laurii” statutului de membru NATO și UE, căutând „salvarea” în apartenența la aceste organizații sau relaxându-se la gândul că SUA sau NATO îi vor sări imediat în ajutor.

În aceeași idee, considerăm că România trebuie să-și depășească un oarecare „confort psihologic” și să dezvolte cooperarea regională, în calitate de stat suveran care are ca obligație primordială responsabilitatea de a-și gestiona viitorul și de a asigura securitatea cetățenilor săi.

BIBLIOGRAFIE:

1 Ronald D. ASMUS; Bruce P. JACKSON, The Black Sea and the Frontiers of Freedom, Policy Review, iunie 2004.

2 Zeyno BARAN, The Islamization of Turkey, 15 June 2010, <http://www.meforum.org/2682/islamization-of-turkey>.

3 Paul CIOCOIU, Analyst says missile shield decision boosts Romania's regional position, Southeast European Times in Bucharest, 17.05.2011.

4 Dmitry GORENBURG, Ten Years of BlackSeaFor: A Partial Assessment, May 11, 2011, <http://russiamil.wordpress.com/2011/05/11/ten-years-of-blackseafort-a-partial-assessment/>.

5 Ognian MINCHEV, Major interests and strategies for the Black Sea Region, Framework Analytical Review, September 2006, Sofia.

6 Dorinel MOLDOVAN, Plamen PANTEV, Matthew RHODES, Joint Task Force East and Shared Military Basing in Romania and Bulgaria, Occasional Paper Series, George C. Marshall Center for Security Studies, no. 21, 2009.

7 Report Calls for Common Nordic Task Force, 02/09/2009, <http://www.spiegel.de/international/europe/0,1518,606505,00.html>

8 mae.ro

9 ziare.ro

10 stratfor.com

11 jamestown.org

12 http://en.wikipedia.org/wiki/Black_Sea_Forum_for_Partnership_and_Dialogue

13 http://www.novinite.com/view_news.php?id=117747

14 <http://www.iris-g.org/files/Black%20Sea%20Framework%20Analytical%20Review.pdf>

15 <http://old.mae.ro/index.php?unde=doc>

&id=7281&idlnk=1&cat=3

16 http://www.adevarul.ro/international/Armenia-suparata_pe_presedintele_roman_0_466753905.html

17 http://cssas.unap.ro/ro/pdf_carti/securitate_stabilitate_bazinul_marii_negre2005.pdf

18 http://cssas.unap.ro/ro/pdf_carti/Perspective_ale_securitatii_si_apararii_in_Europa_vol4.pdf

NOTE:

1 Punere în comun și partajare.

2 Inițiativă a German Marshall Fund a SUA.

3 Președinția rotativă a OCEMN este deținută de România în primul semestru al anului 2011.

4 Vor fi prezentate mai pe larg în cadrul articolului.

5 Sinergia Mării Negre - răspunsul Comisiei la dorințele României, 12 Aprilie 2007, http://www.euractiv.ro/uniunea-europeana/articlesdisplayArticle/articleID_9936/Sinergia-Marea-Neagra-raspunsul-Comisiei-la-dorintele-Romaniei.html.

6 Regiunea Extinsă a Mării Negre este un concept definit de cercetătorii în domeniul securității R.D. ASMUS și Bruce JACKSON, în lucrarea The Black Sea and the Frontiers of Freedom, Policy Review, iunie 2004.

7 CSI – Comunitatea Statelor Independente.

8 GUAM – Georgia, Ucraina, Armenia, Moldova sau, mai recent, denumită și Organizația pentru Democrație și Dezvoltare Economică (ODED).

9 OTSC – Organizația Tratatului de Securitate Colectivă.

10 <http://www.hotnews.ro/stiri-international-8620669-romania-cere-restituirea-unui-miliard-dolari-cadrul-construcției-combinatului-krivoi-rog.htm> (și alte articole din mass-media românească și ucraineană).

11 În urma schimbărilor democratice care au avut loc în această țară pe parcursul anilor 2009-2011.

12 Republica Moldova, Autoproclamata Republică Transnistreană, Federația Rusă, OSCE, Ucraina, precum și SUA și UE în calitate de observatori.

13 În acest sens, considerăm benefică semnarea memorandumului dintre Azerbaijan, Georgia și România (și ulterior Ungaria), privind proiectul de interconectare energetică (AGRI) pentru transportul de gaze lichefiate din Azerbaijan, prin Georgia către România (Constanța) și, apoi, spre piețele europene.

14 Interconectorul Azerbaijan-Georgia-România.

15 Declarația ministrului de externe la Baku, 22.03.2010, Declarația președintelui României cu ocazia vizitei în Azerbaijan, 18 aprilie 2011. http://www.adevarul.ro/international/Armenia-suparata_pe_presedintele_roman_0_466753905.html.

16 Acest articol face referire, cu preponderență, la aspectele de securitate, dar acestea nu pot fi desprinse de contextul geopolitic în care s-au dezvoltat cele două state.

17 ISAF - Forța Internațională de Securitate și Asistență în Afganistan, în cadrul căreia Bulgaria are un contingent de circa 600 soldați iar România peste 1700.

18 Ministrul de externe Teodor Baconschi a exprimat recent opinia că țara noastră își dorește o aderare comună cu Bulgaria la spațiul Schengen, http://www.politicaromaneasca.ro/aderarea_romaniei_si_bulgariei_la_spatiul_schengen_discutata_la_bruelles-2969.

19 Ivo GHEORGHIEV, Urme românești în Bulgaria, FormulaAS, Nr. 968/2010, file:///E:/articol%20Bulgaria/urme-romanesti-in-bulgaria-ivo-gheorghiev-12401.htm.

20 South East European Brigade – a cărei înființare a fost decisă după Reuniunea Miniștrilor Apărării din Sud-Estul Europei (SEDM), în martie 1996, <http://www.telegrafonline.ro/pdf/0159d383a9d648f0fc535354a883723c.pdf>

21 <http://russiamil.wordpress.com/2011/05/11/ten-years-of-blackseafor-a-partial-assessment/>.

22 Grupul de la Visegrád, sau V4, este o organizație de cooperare formată din patru state central-europene: Cehia, Polonia, Slovacia și Ungaria. Astfel, au fost puse bazele unei strânse cooperări regionale între statele semnatare. România a ratat aderarea la acest grup, datorită evenimentelor din 1990 (mineriadele și conflictul din Târgu Mureș), refuzul fiind comunicat direct lui Ion Iliescu. http://ro.wikipedia.org/wiki/Grupul_de_la_Visegr%C3%A1d.

23 George FRIEDMAN, Geopolitical Journey, Part 3: Romania, November 16, 2010, STRATFOR.

OPINII PRIVIND COOPERAREA NAȚIONALĂ ȘI INTERNAȚIONALĂ ÎN VEDEREA PREVENIRII ȘI COMBATERII CRIMINALITĂȚII TRANSFRONTALIERE

*Valentin GIUPANĂ**

Crima organizată în contextul globalizării a devenit fenomen transfrontalier și, ca atare, combaterea eficientă a acesteia nu mai poate fi realizată decât în sisteme integrate globale, regionale și subregionale. Mai mult decât atât, instrumentele naționale și internaționale de combatere a crimei organizate transfrontaliere trebuie să ofere soluții de operare în timp real, deoarece actele criminale cu caracter transfrontalier se derulează foarte rapid, iar coordonatorii acestor rețele reușesc introducerea produsului ilegal al infracțiunilor în circuitul legal, și astfel sancționarea este mult mai dificilă, iar înlăturarea tuturor consecințelor aproape imposibilă.

Cuvinte-cheie: criminalitate transfrontalieră; globalizare; amenințări; evoluție; interdependență; cooperare.

Recunoașterea fenomenului criminalității organizate transfrontaliere ca amenințare principală la adresa securității¹ trebuie să genereze din partea factorilor responsabili o reacție de amploare, de conjugare a eforturilor, în scopul contracarării efectelor deosebit de grave pe care le poate produce la nivelul societății în ansamblu, dar și pe plan regional și global.

Potrivit Dicționarului Explicativ al Limbii Române², termenul de „crimă internațională” denumește „infracțiune deosebit de gravă împotriva legilor și uzanțelor războiului, precum și împotriva păcii internaționale și a umanității”. Conform aceleași surse bibliografice, termenul de „criminalitate” desemnează, printre altele, „totalitatea infracțiunilor săvârșite pe un anumit teritoriu într-o anumită perioadă”, în accepțiunea noastră, acesta fiind cel mai potrivit pentru a denumi fenomenul infracțional.

Conceptul de crimă organizată transfrontalieră este determinat, așadar, de conexiunea crimei organizate cu săvârșirea unei infracțiuni cu caracter transnațional. Practic, activitatea infracțională a unei asemenea rețele capătă un caracter internațional, fiind folosite circuite regionale, continentale sau intercontinentale.

Conștientă de pericolul extrem de ridicat pe care îl reprezintă infracțiunile din sfera criminalității organizate, România a adoptat o lege specială care reglementează acest domeniu deosebit de sensibil. Definind grupul infracțional organizat, Legea nr. 39 din 21 ianuarie 2003 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate prevede că acesta este „grupul structurat, format din trei sau

** Colonel Valentin GIUPANĂ (valentingiupana@gmail.com) este lector universitar în cadrul Academiei Forțelor Terestre din Sibiu, doctorand la Universitatea Națională de Apărare Carol I din București; este cadru militar activ în cadrul Serviciului Român de Informații.*

mai multe persoane, care există pentru o perioadă și acționează în mod coordonat în scopul comiterii uneia sau mai multor infracțiuni grave, pentru a obține direct sau indirect un beneficiu financiar sau alt beneficiu material³”.

Legislația națională prevede și situația în care un grup infracțional organizat ocazional nu face obiectul legii de prevenire și combatere a criminalității organizate, chiar dacă el este constituit în vederea săvârșirii unei infracțiuni. Astfel, „nu constituie grup infracțional organizat cel format ocazional în scopul comiterii imediate a uneia sau mai multor infracțiuni și care nu are continuitate sau o structură determinată ori roluri prestabilite pentru membri săi...”.

Legea română privind prevenirea și combaterea criminalității organizate stabilește, de asemenea, infracțiunile care fac obiectul acestui act normativ. Dintre acestea, putem enumera: omorul, omorul deosebit de grav, sclavia, șantajul, lipsirea de libertate în mod ilegal, falsificarea de monedă și alte valori, traficul de droguri sau precursori, spălarea banilor etc. Se constată astfel că pericolul social grav reprezintă o condiție, alături de celelalte prezentate mai sus, pentru ca o acțiune infracțională să fie încadrată în categoria celor de criminalitate organizată.

Fenomenul crimei organizate transfrontaliere a apărut și se extinde odată cu dezvoltarea fenomenului globalizării, influențele din activitățile economice, financiar-bancare, transporturilor și mai ales tehnologiei și comunicațiilor, determinând consolidarea acestuia, mai ales că armonizarea legislațiilor naționale în sfera contracarării crimei organizate transfrontaliere este încă un deziderat.

Principalele domenii de intervenție specifice acestui obiectiv strategic sunt: asigurarea unei politico-coerente și eficiente de combatere a migrației ilegale; prevenirea și combaterea traficului de persoane și înlăturarea efectelor negative pe care acesta le are asupra cetățenilor și asupra societății; combaterea traficului și consumului de droguri și, totodată, îmbunătățirea serviciilor de asistență a victimelor; prevenirea și combaterea fenomenului criminalității informatice, și nu în ultimul rând lupta împotriva spălării banilor și finanțării activităților infracționale, inclusiv a terorismului.

România este parte la toate convențiile internaționale cu privire la combaterea crimei organizate transfrontaliere, având încheiate acorduri și aranjamente pe plan regional și în cadru bilateral

și participă efectiv și activ la acțiunile care se organizează pe plan internațional pentru prevenirea și combaterea acestui fenomen infracțional.

În acest sens, pe plan național, prevenirea și combaterea crimei organizate transfrontaliere se realizează în conformitate cu prevederile asumate prin ratificarea convențiilor internaționale la care țara noastră este parte, precum și cu respectarea reglementărilor internaționale și a legislației interne în materie.

Comunitatea internațională și în special cea europeană încurajează și sprijină cooperarea internațională, considerată de specialiști ca o modalitate de a lupta eficient împotriva criminalității organizate transfrontaliere.

Instrumentele puse la dispoziție sunt foarte variate, pornind de la cele de natură legislativă, bune practici și recomandări și terminând cu cele instituționale, reprezentate de organizații și organisme de cooperare internațională. Mai mult, nevoia de cooperare cu autoritățile altor state se manifestă de la nivel de individ, reprezentat de funcționarul cu atribuții de cercetare a infracțiunilor, până la nivel de autoritate, amintind aici autoritățile de aplicare a legii (ministere, structuri și substructuri judiciare, polițienești etc.).

Integrarea României în Uniunea Europeană a însemnat din punct de vedere al prevenirii și combaterii criminalității transfrontaliere armonizarea legislativă în domeniu, dar și crearea structurilor necesare desfășurării acestei activități, conform recomandărilor și celor mai bune practici ale Uniunii Europene.

România se află în plin proces de adaptare la standardele europene, întrucât dinamica fenomenului infracțional transfrontalier impune autorităților adoptarea de noi acte normative și crearea unor structuri flexibile care să aibă ca țintă combaterea noilor forme de manifestare a criminalității.

Mai mult, în perspectiva aderării la Spațiul Schengen, România va trebui să fie în măsură să asigure securitatea unei părți importante a frontierei externe a Uniunii Europene. În acest sens, atât cadrul legislativ, cât și cel instituțional trebuie să îndeplinească cerințele comunitare și să fie perfect compatibile cu cele ale partenerilor europeni.

Securizarea frontierei este atât impune participarea efectivă a tuturor structurilor și organismelor statului cu responsabilități la frontieră în vederea

realizării unui management integrat al frontierei compatibil cu practicile comunitare și reprezintă: „un sistem complex de măsuri, acțiuni și activități desfășurate la nivel central și teritorial prin care se asigură siguranța la frontieră, menținerea stării de normalitate, desfășurarea unui control sigur și fluent la trecerea frontierei, precum și protecția intereselor statului român în relațiile cu statele vecine.”⁴

Ca activitate complexă, cooperarea trebuie să vizeze pe de o parte relațiile interne, între autorități de aplicare a legii, între acestea și organizațiile nonguvernamentale și societatea civilă, și pe de altă parte pe cele externe, între autorități de aplicare a legii din state partenere, bilateral sau multilateral, între acestea și organisme sau organizații de cooperare internațională. De asemenea, cooperarea trebuie să vizeze mai ales activitatea de prevenție, realizată în bună măsură prin aportul societății civile, cât și aceea de combatere, aflată exclusiv în sarcina autorităților de aplicare a legii.

Comunitatea internațională percepe cooperarea internațională drept o cheie importantă pentru contracararea criminalității organizate transfrontaliere, chiar condiția prealabilă a eficientizării acestei lupte multidimensionale.⁵

Trebuie făcută însă diferența între cooperarea judiciară și cea polițienească, termeni ce se circumscriu la două mari capitole: justiție și securitate. Deși cele două merg în paralel, ele se determină una pe cealaltă și se asigură reciproc.⁶

Schimbul de informații vizează în general prima fază a documentării asupra activităților infracționale, strângerea informațiilor necesare cunoașterii modului de acțiune a grupărilor infracționale și a membrilor acestora, dar și a modalităților de valorificare a veniturilor obținute din activitățile ilegale transfrontaliere. Opinăm că activitatea de cooperare internațională trebuie să vizeze: schimbul de date și informații referitoare la persoane, organizații, rețele, mijloace de transport și bunuri aflate în legătură cu activitatea infracțională cercetată; activități operative; asistență juridică și informațională pentru punerea în aplicare a legislației și a reglementărilor naționale și internaționale în domeniile polițienesc și vamal; asigurarea reciprocă de asistență tehnică prin schimb de expertiză, cunoștințe și mijloace profesionale, științifice și tehnice; pregătirea comprehensivă a personalului în diferite domenii de aplicare a legii.

La baza măsurilor pentru prevenirea și combaterea unor criminalități organizate transfrontaliere stau anumite modalități de acțiune cum ar fi găsirea și eradicarea cauzelor principale care favorizează apariția și manifestarea lor.

În opinia specialiștilor, prevenirea se realizează prin mai multe căi:

- prevenirea prin aplicarea legii, ceea ce implică, în principal, constatarea și reprimarea infracțiunilor, o intervenție post-factum și cu rol de avertizare pentru viitorii predispuși la repetarea încălcării legii;

- prevenirea prin stabilirea acțiunilor și măsurilor care pot fi puse în calea activității infracționale, aspect ce ține în mod esențial de componenta conceptuală adecvată prevenirii și combaterii, adaptată eficient pentru a determina direcțiile și momentele de manifestare a criminalității;

- prevenirea prin pregătirea victimei/obiectivului în vederea autoapărării, prin victimă înțelegând atât persoana sau colectivitatea, cât și valori intrinseci – instituții, obiective sau bunuri în legătură cu care se pregătesc și se aplică concepte și proceduri preventive;

- prevenirea prin măsuri de îmbunătățire a relațiilor democratice ale comunității, bazate pe promovarea și respectarea legalității în toate domeniile (social, economic, politic, etnic, confesional, cultural etc.);

- prevenirea prin promovarea justiției sociale.

Fiecare instituție angajată în combaterea acestor amenințări neconvenționale la adresa securității trebuie să-și păstreze ordine deplină în propria structură. Guvernul trebuie să cunoască ce face fiecare dintre aceste instituții și cum se realizează legătura de cooperare între părțile sistemului. Un eșec în acest domeniu poate avea implicații deosebite pe plan internațional.

Apreciem că, în conformitate cu evoluția fenomenului infracționalității transfrontaliere, cooperarea la nivel bilateral ori regional, cel puțin în Europa, va fi din ce în ce mai necesară. De aceea, accentul trebuie pus pe extinderea activității organizațiilor regionale la scară continentală, prin unirea eforturilor statelor membre în vederea armonizării legislative și procedurale. Acest fapt se datorează modului de acțiune al grupărilor infracționale transfrontaliere, care în prezent își desfășoară activitatea pe mai multe regiuni și chiar continente.

Necesitatea cooperării internaționale este dată, pe de o parte, de nevoia autorităților de a beneficia de sprijinul celor cu experiență în domeniu iar, pe de altă parte, de necesitatea dezmembrării tuturor segmentelor grupărilor infracționale organizate transnaționale.

În legislația română, dar și în cea a altor state, au fost prevăzute instituțiile curtoaziei internaționale și cea a reciprocității. Astfel, dacă nu există o convenție internațională de cooperare judiciară, statele pot solicita asistență și în virtutea curtoaziei internaționale, având la bază o cerere transmisă pe cale diplomatică de către statul solicitant și cu asigurarea scrisă a reciprocității dată de autoritatea competentă a aceluia stat.

Mai mult, lipsa reciprocității nu constituie un motiv întemeiat de a refuza cererea de asistență cu condiția ca: asistența solicitată să se dovedească necesară datorită naturii faptei sau nevoii de a lupta împotriva anumitor forme grave ale criminalității; cererea să poată contribui la îmbunătățirea situației inculpatului ori condamnatului sau la reintegrarea sa socială; să poată servi la clarificarea situației judiciare a unui cetățean al statului solicitat.

Din dorința de a-și extinde sfera de cooperare, precum și datorită faptului că nu orice solicitare de asistență întrunește condițiile impuse de cooperarea judiciară în materie penală, în scopul prevenirii, descoperirii, investigării și aducerii în fața justiției a autorilor infracțiunilor cu caracter transfrontalier, statele au prevăzut instrumente juridice și instituționale prin care să realizeze schimbul de date și informații. În general, această activitate privește transmiterea, la cerere sau din proprie inițiativă, de informații cu valoare operativă, care privesc persoane sau acțiuni infracționale ce nu se află în faza de cercetare penală necesară solicitării asistenței judiciare în materie penală. Datorită caracterului transfrontalier și modalităților specifice de manifestare, criminalitatea organizată nu mai poate fi investigată de autoritățile de aplicare a legii doar la nivel național fără a solicita cooperarea și sprijinul comunității internaționale.

Războiul împotriva crimei organizate transfrontaliere capătă un tot mai pronunțat caracter global, iar acest gen de abordare va influența semnificativ evoluțiile politice din anumite zone geografice și, în ansamblu, cele din arena internațională, putând să conducă la izolarea unor regimuri, la reconfigurarea raporturilor de putere în anumite spații geopolitice, și, într-

o anumită măsură, la grăbirea procesului de reformare a ONU, organizație ce trebuie să-și asume mai decis găsirea unor soluții practice, eficiente, la provocările cu care se confruntă securitatea mondială.

Dezvoltarea continuă a cadrului juridic național și internațional demonstrează preocuparea României și a statelor din zona euroatlantică față de amenințarea crimei organizate transfrontaliere, acesta stând la baza fundamentării unor planuri și programe de acțiune concrete și modificând, prin efectele aplicării lor, arhitectura mediului de securitate. Orice analiză pertinentă a mediului de securitate actual nu poate exclude prezența noilor factori non-statali, reprezentați de grupările și organizațiile teroriste și de crimă organizată transfrontalieră. România este parte la convențiile internaționale cu privire la combaterea crimei organizate transfrontaliere, având încheiate o serie de acorduri și aranjamente pe plan regional și în cadru bilateral și participă efectiv la acțiunile care se organizează pe plan internațional pentru prevenirea și combaterea acestui fenomen.

În acest sens, pe plan național, prevenirea și combaterea crimei organizate transfrontaliere se realizează în conformitate cu prevederile asumate prin ratificarea convențiilor internaționale la care țara noastră este parte, precum și cu respectarea reglementărilor internaționale și a legislației interne în materie.

Crima organizată în contextul globalizării a devenit fenomen transfrontalier și, ca atare, combaterea acesteia nu mai poate fi realizată de către statele naționale, ci în sisteme integrate globale, regionale și subregionale. Mai mult decât atât, instrumentele naționale și internaționale de combatere a crimei organizate transfrontaliere trebuie să ofere soluții de operare în timp real, deoarece actele criminale cu caracter transfrontalier se derulează foarte rapid, iar coordonatorii acestor rețele reușesc introducerea produsului ilegal al infracțiunilor în circuitul legal și astfel, sancționarea este mult mai dificilă, iar înlăturarea tuturor consecințelor aproape imposibilă.

Prin această succintă prezentare am încercat să scoatem în evidență faptul că, atât cadrul normativ cât și cel și acțional de combatere a crimei organizate transfrontaliere la nivel național, regional și internațional, trebuie perfecționate permanent, ca soluție de răspuns la transformarea continuă a amenințărilor generate de acest fenomen.

În concluzie, cooperarea eficientă la nivel național, interdepartamental și internațional este elementul esențial, determinant în activitatea de prevenție și contracarare a criminalității transfrontaliere.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, Strategia de Securitate Națională a României, București, 2007.
2. ***, Strategia națională de apărare a țării, București, 2010.
3. ***, Strategia națională de ordine publică 2010-2013, aprobată prin H.G. nr. 1040 din 13 octombrie 2010.
4. ***, Legea nr.39/2003 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate.
5. ***, Dicționarul Explicativ al Limbii Române, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.
6. BĂLOI Aurel, CORCIU Eugen, Instituții de cooperare polițienească internațională, Editura M.A.I., 2006.
7. FRUNZETI, Teodor; ZODIAN Vladimir, Lumea 2009, Enciclopedie politică și militară, Editura C.T.E.A., București, 2009.
8. HEDEȘIU, Emil; TOMA, Gheorghe, Contracararea crimei organizate transfrontaliere, Editura U.N.Ap, București, 2005.
9. ZIEGLER Jean, Seniorii crimei - organizațiile secrete contra democrației, Editura Antet, București, 1998.
10. <http://www.coe.int>.
11. <http://www.infoeuropa.ro>.
12. <http://www.presidency.ro>.

NOTE:

- 1 Strategia Națională de Apărare, București, 2010, p. 13.
- 2 Dicționarul Explicativ al Limbii Române, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998, p. 239.
- 3 Legea nr. 39/2003 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate, Art. 2, Lit. a.
- 4 Strategia de Securitate Națională a României, București 2007.
- 5 Emil HEDEȘIU, Emil; TOMA, Gheorghe, Contracararea crimei organizate transfrontaliere, Editura U.N.Ap, București, 2005, p. 213.
- 6 BĂLOI Aurel, CORCIU Eugen, Instituții de cooperare polițienească internațională, Editura M.A.I., 2006, p. 24.

COOPERAREA BILATERALĂ DINTRE ROMÂNIA ȘI UNGARIA ÎN CAZUL POLUĂRILOR ACCIDENTALE. DOUĂ STUDII DE CAZ

*Dr. Francisc TOBĂ**

Cooperarea internațională în domeniul securității mediului, cu precădere în spațiul incidentelor de mediu din bazinele transfrontaliere, constituie una din direcțiile prioritare ale instituțiilor și statelor din regiunea care include România, Ungaria și Ucraina. Una din problemele de maximă importanță o reprezintă amplasamentele miniere și iazurile abandonate care au un potențial ridicat de poluare din perspectiva securității publice și a securității mediului. Poluările accidentale generate de incidentele de mediu – cazurile de la Baia Mare și Baia Borșa (România) sau Ajka (Ungaria) – abordate în acest studiu scot în evidență faptul că Europa, mai ales în statele din fostul bloc comunist, se confruntă cu problema iazurilor de decantare în conservare, abandonate, sau aflate în exploatare. Managementul potențialului lor de poluare este una din marile provocări la adresa securității mediului în bazinele hidrografice care se întind pe teritoriul mai multor state europene.

Cuvinte-cheie: securitatea mediului; poluări accidentale; bazine hidrografice; cianuri; iazuri de decantare.

Introducere

Într-o lume globalizantă, domeniul securității mediului devine tot mai mult o prioritate pe agenda decidenților naționali și internaționali. **Securitatea mediului**, în accepțiunea noastră, se referă în egală măsură la securitatea biosului¹ și la securitatea resurselor naturale dar, mai ales, la menținerea unui echilibru între evoluția civilizației umane și potențialul de susținere a ei de către mediul natural.

Între **securitatea națiunii și securitatea mediului** putem identifica relații de intercondiționare, ca efect al faptului că mediul natural este principalul furnizor de resurse de securitate. Incidentele de mediu, naturale sau ca efect al activității umane, devin tot mai mult factori de vulnerabilizare a potențialului de securizare a unei națiuni. Problematika securității mediului este, prin excelență, o problemă transfrontalieră în care cooperarea în domeniile prevenirii sau al managementului unor incidente constituie condiția primordială. Catastrofa de la centrala atomică de

** Dr. Francisc TOBĂ (francisc@securitatenationala.ro) este consilierul personal al Comisarului General al Gărzii Naționale de Mediu. Este doctor în științe militare (2001) și lector universitar la facultatea de Relații Internaționale și Studii Europene din Universitatea „Spiru Haret”. Autor al lucrărilor „Decizia politică și securitatea națiunii” și „Spionajul high-tech și afacerile”.*

la Cernobîl (1986) constituie, poate, poate cel mai serios avertisment în acest sens.

Fenomenul poluărilor accidentale, cu impact transfrontalier, constituie o reală provocare atât pentru specialiștii în domeniul științelor mediului, cât și pentru autorități, comunități sau cetățeni. Existența unor bazine hidrografice, care se întind pe teritoriul mai multor state învecinate, impune o abordare integratoare în cazul unor poluări semnificative, o cooperare regională care să permită identificarea principalelor surse de poluare la nivel național, cât și modalitatea de gestionare a unor incidente grave având ca sursă poluările transfrontaliere.

În acest sens, cooperarea bilaterală dintre România și Ungaria în cazul poluărilor accidentale constituie un exemplu elocvent iar, cele două cazuri prezentate, plasate în timp la un interval de un deceniu, vor evidenția particularitățile acestei cooperări.

Cazul 1 – accidentele de la Baia Mare și Baia Borșa

Prezentarea acestui studiu de caz are la bază „Raportul comisiei internaționale de evaluare a accidentului de la Baia Mare”, ca răspuns la sarcinile impuse de către Comisarul Margot Wallström, cu sprijinul miniștrilor mediului din Ungaria și România, privind accidentele produse la Baia Mare și Baia Borșa, în ianuarie și martie 2000.

Au fost impuse un set de întrebări astfel:

1. Ce s-a întâmplat și de ce?
2. Care sunt prejudiciile produse?
3. Ce alte amplasamente periculoase au rămas în bazinul hidrografic al Tisei?
4. Care sunt recomandările pentru minimizarea riscurilor de producere a unor accidente similare?

Raportul a fost realizat după o temeinică documentare atât în zona în care s-au produs accidentele, cât și în zonele afectate, fiind consultate nu doar autoritățile, ci și ONG-urile sau cetățenii. Guvernele Ungariei, României și ale Republicii Federative Iugoslavia au pus la dispoziție rezultatele propriilor anchete. Au fost accesate studiile realizate de echipa PNUM/CEE² și cele efectuate de agențiile germană și olandeză, precum și de WWF³. Au fost comandate studii independente care să permită înțelegerea unor aspecte particulare privind reglementările, tehnologiile și securitatea mediului.

Consecințele puteau fi de mai mare magnitudine, întrucât au fost deversate în mediu 120 de tone de cianură și 20.000 de tone de sedimente cu conținut de metale grele. Nu au avut loc decese sau îmbolnăviri grave și în masă. Factorii favorizanți ai limitării consecințelor negative l-au constituit, pe de o parte, stratul de gheață care a acoperit apele pe o distanță de 200 km în aval de Baia Mare și, pe de altă parte, inundațiile (cele mai mari din ultimii 100 de ani) care au antrenat și dispersat metalele grele, determinând un nivel redus al concentrației în sistemul hidrografic și de luncă.

Situații similare există și în alte amplasamente, existând potențialul real de repetare a unor asemenea accidente. Se impune realizarea unor hărți de evaluare a riscului și un set de măsuri care să permită gestionarea adecvată. Autorii raportului consideră a fi oportună realizarea unui „Ghid pentru industrie”, care să clarifice domeniul de reglementare din industria minieră, extractivă și de prelucrare a minereurilor în conformitate cu actele UE. Documentul ar permite o abordare integratoare atât a obligațiilor industriilor în cauză, cât și conștientizarea la nivelul opiniei publice al potențialului insecurizant al acestui domeniu și modalitatea în care el trebuie responsabilizat și gestionat în cazuri de urgențe civile.

1. Ce s-a întâmplat?

În seara zilei de 30 ianuarie 2000, în apropierea orașului Baia Mare, s-a rupt un baraj al iazului de decantare de la o instalație de prelucrare a sterilului minier din vechile depozite. Poluarea accidentală a făcut ca 100.000 mc de ape uzate, care conțineau aproximativ 120 de tone de cianuri și metale grele să se deverseze în râul Lăpuș și, ulterior, în râurile Someș și Tisa. Prin Ungaria, factorul poluant a ajuns în Dunăre.

În data de 10 martie 2000, s-a rupt un alt dig de steril la Baia Borșa, într-o regiune învecinată cu frontiera cu Ucraina. Ca efect, 20.000 de tone de sedimente s-au deversat în râul Novăț, care este un afluent al râurilor Vișeu și Tisa.

Se poate realiza un tablou sintetic al motivelor care au determinat cele două poluări accidentale, astfel ca în Tabelul nr. 1.

Analizând premisele, devine foarte clar că exista o potențialitate reală de generare a unor poluări accidentale, iar condițiile meteo specifice nu a făcut decât să favorizeze cele două accidente.

Baia Mare	Baia Borșa
<p>Defecte de proiectare</p> <ul style="list-style-type: none"> • utilizarea unei instalații cu circuit închis fără prevederea explicită a deversării/stocării excesului de apă; • construcție necorespunzătoare a zidului de îndiguire din cauza neomogenității sterilului; • nefuncționarea hidrocicloanelor la temperaturi foarte scăzute. 	<p>Defecte de proiectare</p> <ul style="list-style-type: none"> • utilizarea unei instalații fără a fi prevăzută, în mod expres, deversarea excesului de apă; • nefuncționarea pompelor; • proiectarea necorespunzătoare a canalului de dirijare a scurgerilor de precipitații de pe versanți.
<p>Deficiențe de autorizare</p> <ul style="list-style-type: none"> • greșeala din studiul inițial privind impactul asupra mediului; • evaluarea eronată a influenței condițiilor meteorologice asupra proiectului din amplasamentul respectiv; • nu există o responsabilizare clară privind aspectele legate de securizarea procesului în cadrul demersurilor de autorizare, care este stufos și difuz; • cerințe de monitorizare inadecvate. 	<p>Deficiențe de autorizare</p> <ul style="list-style-type: none"> • instalația a funcționat fără a avea autorizație de protecție a mediului.
<p>Deficiențe de exploatare</p> <ul style="list-style-type: none"> • nerespectarea cerințelor proiectului privind dimensiunea elementelor de construcție a peretelui barajului. 	<p>Deficiențe de exploatare</p> <ul style="list-style-type: none"> • întreținerea inadecvată a conductelor și pompelor; • lipsa unui plan pentru situații de urgență.
<p>Condiții meteo</p> <ul style="list-style-type: none"> • o combinație de condiții meteo extreme, dar nu lipsite de precedent. 	<p>Condiții meteo</p> <ul style="list-style-type: none"> • o combinație de condiții meteo extreme, dar nu lipsite de precedent.

Tabelul nr. 1

2. Impactul poluărilor accidentale

Poluarea de la Baia Mare a permis deversarea unei „pene” toxice de amestec de cianură/cupru în râul Tisa, inițial, care, ulterior, prin Dunăre, a ajuns și în Marea Neagră. Această poluare accidentală a avut un impact major asupra ecosistemelor din zona hidrografică afectată dar, întrucât poluarea era formată din materiale dizolvate, nu au fost înregistrate depuneri de material poluant. Practic, după trecerea acestei „pene” toxice, nu au rămas cantități semnificative de cianură în ape sau pe maluri.

Poluarea de la Baia Borșa fost total diferită, întrucât, în râul Novăț, s-a deversat întreaga masă

de nămol și apă cu conținut semnificativ de metale grele. Cea mai mare cantitate de nămol a rămas în zona iazului, în timp ce apa poluată a intrat în albia Vișeuului și, apoi, a cursului superior al Tisei. Marea majoritate a metalelor grele din apă s-au depus pe cursul superior al râului Tisa. La scurt timp după această poluare accidentală, au avut loc mari inundații, ca efect al încălzirii rapide. În aceste condiții, a avut loc o reantrenare și, ulterior, dispersarea metalelor grele.

Impactul asupra sănătății comunitare, pe termen scurt, a fost nesemnificativ, avându-se în vedere că nu au fost înregistrate decese sau îmbolnăviri în masă. Măsurile luate rapid și eficient de către autorități privind aprovizionarea cu apă potabilă a permis eliminarea riscurilor din acest domeniu.

Pe termen lung, impactul asupra ecosistemelor proprii râului Tisa nu poate fi evaluat decât printr-un proces de monitorizare adecvat.

3. Comunicarea

Gestionarea adecvată a situațiilor de urgență civilă, cum este și cazul unor poluări accidentale, presupune un management performant al comunicării între instituții și cu publicul. Cetățenii, dacă sunt preveniți și au un bagaj similar de informații, pot deveni factori activi în rezolvarea stării de urgență. Vizita comisarului Margot Wallström, însoțit de miniștrii mediului din România și Ungaria, a generat premisele favorabile calmării opiniei publice și creșterii încrederii populației în potențialul instituțiilor statului de a rezolva rapid și eficient situația.

Analiza acestei probleme a evidențiat că cetățenii celor trei state – România, Ungaria și Republica Federală a Iugoslaviei – au culturi ale informării publice diferite, concomitent cu interesul relativ diferit al oficialităților în raport cu sensibilitatea cetățenilor față de informațiile de acest tip. Prin intermediul Regional Environment Centre din Szentendre (Ungaria), a fost publicată o versiune accesibilă publicului larg, în patru limbi, a Raportului PNUM/OCHA⁴, care a fost diseminată prin intermediul ONG-urilor.

Aceste cazuri au scos în evidență necesitatea că, în domeniul cooperării transfrontaliere – care vizează creșterea gradientului de securitate europeană –, Comisia Internațională pentru Protecția Dunării (ICPDR) trebuie să identifice și să dezvolte capacități performante în domeniul relațiilor publice, oferind în timpul cel mai scurt informațiile relevante privind incidentele în domeniul securității mediului. Cazurile au demonstrat potențialul acțional al relațiilor interpersonale ale specialiștilor, care potențează procesele de implementare a acordurilor bilaterale dintre Ungaria și România.

4. Cadrul de reglementare

Privind posibilele soluții care permit evitarea unor asemenea poluări accidentale există două mari domenii care trebuie reglementate: 1) cele care privesc tehnologiile utilizate, și 2) cele care privesc matricea legală.

Au fost analizate și posibilele variante

tehnologice care exclud folosirea cianurilor pentru prelucrarea reziduurilor minerale și utilizarea unui agent de separare mai puțin toxic. Experții din domeniul industriei care utilizează această tehnologie susțin că nu există la ora actuală o soluție în care raportul cost-eficiență să fie mai bun și mai puțin toxic. Una din soluții o constituie dezvoltarea cercetării fundamentale în acest domeniu și identificarea unor noi soluții tehnologice. Problema este similară și pentru tehnologiile care generează deșeuri cu conținut ridicat de metale grele eliminate din iazurile de decantare. În ambele situații, ne putem confrunta oricând cu pericolul unei poluări semnificative a mediului înglobant.

Dacă nu poate fi înlocuită tehnologia bazată pe cianuri, atunci autorii raportului au recomandat ca nicio instalație nouă de prelucrare, în care se utilizează cianura, să nu mai recurgă la depozitarea apei/tulburelii cu conținut de cianură în iazuri descoperite, supuse intemperiilor. Cianura trebuie eliminată din amestec „în instalație” astfel ca în iazuri să nu mai ajungă substanțe toxice. Soluția este viabilă atât tehnologic, cât și economic. Se impune un proces rapid de reevaluare a tuturor instalațiilor de preparare pentru realizarea modificărilor de proces tehnologic care să permită obținerea acestui deziderat.

Referitor la cadrul legal care să fie avut în vedere, se impune a se accentua, în cadrul firmelor de exploatare, o reală cultură de securizare, care să includă atât managerii, cât și toți muncitorii. Conștientizarea pericolelor va permite gestionarea lor adecvată. Se vor avea în vedere standardele internaționale ISO 9000 (managementul calității), ISO 14.000 (managementul mediului) sau Schema EMAS a UE.

Referitor la cadrul de reglementare, se impun a fi avute în vedere domeniile:

- proiectare și aprobare;
- exploatare;
- managementul deșeurilor;
- închiderea;
- amplasamentele abandonate.

Una din problemele de maximă importanță o reprezintă amplasamentele miniere și iazurile abandonate care au un potențial ridicat din perspectiva securității publice și a securității mediului. În septembrie 2000, s-a realizat o listă care include 23 de amplasamente periculoase din sectorul minier și al prelucrării minereurilor, iar gu-

vernele din România, Ungaria și Slovacia și-au asumat responsabilitatea de a le monitoriza și realiza toate măsurile privind remedierile necesare. Această listă nu include și amplasamentele abandonate. Acestea reprezintă un potențial semnificativ de risc privind scurgerile de substanțe toxice și metale grele în mediul natural. Amplasamentele abandonate reprezintă o problemă pan-europeană, ce trebuie abordată la nivel continental.

Una din abordările promovate la nivel european o constituie obligația fermă, în conținutul autorizării, de a realiza **închiderea** noilor exploatări. Un exemplu în acest sens îl constituie instalația de prelucrare a minereurilor din Lisheen (Irlanda), care produce anual 1.500.000 tone de minereu. Autorizația eliberată în anul 1997 prevede în mod expres realizarea, menținerea la zi și revizuirea unui „Sistem de Management al Mediului” care include un „Plan de Închidere al Minei” și un „Plan de Protecție Permanentă”. Ca măsuri asiguratorii, titularul a fost obligat să depună suma de 12,2 milioane euro pentru finanțarea „Planului de Închidere” și suma de 1,7 milioane euro pentru finanțarea „Planului de Protecție Permanentă”.

Una din marile probleme o reprezintă amplasamentele care și-au încetat activitatea și la care închiderea s-a realizat inadecvat. Aceste amplasamente se pot clasifica în cele care nu mai au proprietar, cele al căror proprietar nu poate identificat sau cele al căror proprietar este insolubil și nu poate finanța închiderea. În aceste cazuri, trebuie identificate soluțiile de finanțare și promovarea unui cadru legal adecvat.

Problema amplasamentelor abandonate ar trebui să fie soluționată prin indentificarea, în prima fază, a unei liste care să includă și prioritizarea riscului pentru fiecare amplasament în baza unei metodologii de evaluare a riscului unanim acceptată. În a doua etapă, trebuie extins studiul realizat de Comisia Internațională de Protecție a Dunării (ICPDR) privind bazinul Tisei, în vara anului 2000. O a treia etapă o constituie finalizarea inventarului demarat de autoritățile române privind iazurile abandonate și periculoase și alcătuirea listei comune a surselor de poluare a bazinului Tisa, demarat la 5 octombrie 2000, de un grup de experți români, maghiari, slovaci și ucrainieni. Pentru finalizarea cât mai rapidă a acestui proces și realizarea unei abordări unitare este necesară implicarea Comisiei Europene.

5. Bazinul Tisa din perspectiva dezvoltării durabile

Poluarea accidentală de la Baia Borșa a determinat decidenții țărilor implicate în gestionarea bazinului râului Tisa să solicite experților întocmirea unei liste care să includă amplasamentele cu grad ridicat de risc. Acest demers a fost realizat într-o strânsă colaborare cu Comisia Internațională pentru Protecția Dunării (ICPDR) și a fost finalizat pe data de 25 august 2000.

Dezvoltarea durabilă în acest areal hidrografic trebuie să pornească de la premisa reducerii riscurilor incidentelor de mediu și acest obiectiv nu poate fi realizat decât prin adoptarea unui program regional integrat, elaborat și din perspectiva prevederilor Directivei Cadru pentru Ape a UE, care se referă la managementul apelor transfrontaliere prin cooperare regională. Remedierea amplasamentelor poluante din bazinul râului Tisa s-a realizat prin înființarea unei Comisii Mixte de Experți din România, Ungaria, Slovacia și Ucraina, care a avut o primă rundă de discuții în luna ianuarie 2001, având ca finalitate elaborarea unui set de propuneri privind „Programul Comun de Mediu pentru Bazinul Tisei”. Obiectivul general al acestui program este îmbunătățirea calității vieții populației din bazinul Tisei, întărirea securizării mediului, protecția valorilor naturale și de mediu, prin dezvoltarea unui management durabil al calității apei și reducerea riscurilor de poluare.

6. Concluzii și recomandări

Autorii raportului au ajuns la concluzia că poluările accidentale au fost posibile ca efect al următorilor factori:

- existența unor iazuri de decantare inadecvate;
- validarea, de către autoritățile de reglementare din România, a unor proiecte insecurity;
- monitorizarea greșită a realizării proiectelor și a exploatării barajelor;
- influența semnificativă, dar nu determinată, a condițiilor meteorologice severe.

Consecințele acestor poluări accidentale au fost:

- nesemnificative asupra sănătății publice;

- semnificative asupra mediului natural și economic – ritmul de refacere a râului Tisa a fost impresionant;

- creșterea importanței, din perspectiva riscurilor la securitatea mediului, a iazurilor abandonate.

Referitor la cadrul de reglementare, recomandările pot fi diferențiate astfel:

- interzicerea soluțiilor tehnologice de prelucrare cu circuit închis, dacă nu includ soluții fezabile privind deversarea și stocarea excesului de apă;

- soluțiile tehnologice trebuie să prevadă îndepărtarea cianurilor și a altor substanțe periculoase, înainte ca sterilul să fie depozitat în iazurile de decantare;

- revederea legislației europene privind mineritul și prelucrarea minereului;

- promovarea unei „culturi de securizare” în unitățile din acest domeniu;

- obligativitatea măsurilor privind închiderea și protecția permanentă a minelor și iazurilor de decantare.

Cazul 2 – Catastrofa de Ajka

În data de 4 octombrie 2010, a avut loc o poluare accidentală la uzina de bauxită-aluminiu din Ajka, aflată în proprietatea companiei ungare MAL, în vestul Ungariei, la 160 de km de capitala Budapesta. Este considerat cel mai grav accident industrial din istoria țării vecine.

Un rezervor s-a fisurat și 700.000 de metri cubi de șlam toxic s-au deversat poluând o suprafață de 40 km pătrați, cea mai afectată fiind localitatea Kolontar. Concentrația de arsenic, aluminiu și carbon organic a depășit limitele admise la nivelul pârâului Torna și au fost grav afectate ecosistemele pârâurilor Torna și Marcal, iar noroiul a ajuns, în mare parte diluat, în râul Raba, un afluent direct al Dunării, și, apoi, în fluviu. Situația a determinat intrarea în stare operațională a autorității naționale ungare de management al dezastrelor. Regiunile Veszprem, Győr-Ménfőcsanak-Sopron și Veszprém au fost declarate în stare de urgență. Starea de urgență a fost prelungită, ulterior, până la data de 31 martie 2011.

Greenpeace a afirmat că, după ruperea acestui rezervor, în octombrie 2009, compania MAL nu mai deține suficiente rezervoare pentru stocarea substanțelor poluante și utilizează un sistem ilegal de drenaj al apelor naturale. Acest incident de

mediu este considerat de ecologiști mai grav decât cel din anul 2000, de la Baia Mare. Dacă la Baia Mare și Baia Borșa nu au fost victime umane, în urma incidentului de mediu din Ungaria au fost 11 morți.

Ecologiștii maghiari au semnalat că cele șapte rezervoare, situate a doar 100 km nord-vest de Budapesta, conțin 12 milioane de tone reziduuri toxice, acumulate începând cu anul 1945. Această cantitate este de zece ori mai mare decât cea deversată în data de 4 octombrie 2010. În cazul unei deversări masive, există pericolul ca toate rezervele de apă potabilă a Ungariei să fie compromise.

Ministrul Mediului și Pădurilor, László Borbely, a propus înființarea unei comisii mixte româno-ungare pentru gestionarea accidentelor ecologice, cu ocazia vizitei din 28 octombrie 2010, la Budapesta și în localitatea Ajka, afectată de poluarea accidentală de la fabrica de aluminiu Kolontar.

Ministrul Mediului și Pădurilor din România a propus realizarea unui fond la nivelul UE pentru înlăturarea efectelor produse de poluările accidentale și reanalizarea mecanismului de intervenție în asemenea situații la nivelul UE.

Părțile române și ungare au agreeat ideea înființării unui Institut Comun de Cercetare pentru Bazinul Râului Tisa, Proiectul de Dezvoltare Interregională pentru Sudul Tisei (STIRD), dar și administrarea în comun a Parcurilor Naționale Cefa și Koros-Maros.

La reuniunea de la Nairobi a *Programului Națiunilor Unite pentru Mediu (UNEP)*⁵, la nivelul miniștrilor mediului, a fost agreeată ideea rescrierii unor proiecte mai mici între Ungaria și România (Ministerul Dezvoltării), în vederea transformării acestora în proiecte master în cooperarea transfrontalieră. Unul din obiective este realizarea, la Oradea sau Arad, a unui centru comun de instruire și de perfecționare la care să participe nu doar specialiștii din Ungaria și România, ci și din Ucraina, Moldova sau Belarus.

În numărul său din 12 octombrie 2010, prestigiosul ziar „Washington Post”⁶ remarcă faptul că, în majoritatea statelor ex-comuniste, minele abandonate și rezervoarele de substanțe toxice constituie veritabile „bombe cu ceas” pentru securitatea mediului. Din minele abandonate, apa contaminată cu metale grele se scurge atât în pânza freatică, cât și în râuri. În Ungaria, susține

„Washington Post”, un combinat chimic produce 100.000 de tone de substanțe toxice anual, iar solul din estul Slovaciei este contaminat cu bifenil policlorurați, care pot genera cancer.

În Bulgaria, în anul 1996, a avut loc cea mai gravă poluare accidentală în urma cedării pereților unui rezervor de reziduuri de la fabrica de procesare a cuprului din Zgoringrad. În urma acestui incident de mediu, au murit 488 de persoane și o întregă zonă a devenit improprie activităților umane.

O problemă care trebuie avută constant în vedere o constituie faptul că inspecțiile, în majoritatea cazurilor, se fac doar la rezervoarele operaționale!

Incidentul ecologic de la Ajka este considerat al doilea ca magnitudine la nivelul anului 2010, după explozia din Golful Mexic a platformei de utilaj petrolier Deepwater Horizon. Deversarea țițeiului în apele Golfului Mexic a fost stopată doar la două luni după explozie. Nota de plată, estimată la nivelul lunii noiembrie 2010, se ridică la suma de 40 miliarde numai pentru British Petroleum. Este dificil de estimat impactul asupra economiei locale și ecosistemelor asociate, iar specialiștii consideră că efectele vor fi resimțite cel puțin un deceniu.

Concluzii

Procesele globalizante au generat premisele dezvoltării economice transfrontaliere, în baza unor reglementări încă imperfecte, și au impus reconsiderarea conceptelor privind cooperarea transfrontalieră sau regională.

Dacă în domeniul economio-financiar, evoluția în timp a procesului numit globalizare dovedește că decalajul dintre cei foarte bogați și cei foarte săraci s-a adâncit, că dividendele globalizării sunt însușite de unii, iar costurile sunt plătite de alții, în domeniul securității mediului, realitatea dovedește extrem de brutal că suntem cu toții de aceeași parte a baricadei.

Calitatea mediului înglobant, potențialul său de a susține evoluția civilizației terestre și direcția spre care se îndreaptă locuitorii „satului global” devine problema tuturor, securitatea mediului este un domeniu în care TREBUIE ca toți să devenim atât beneficiari, cât și furnizori de securitate.

Incidentele de mediu intră tot mai mult în atenția decidenților globali și locali ca efect al costurilor de refacere și, mai ales, ca efect al caracterului

transfrontalier și al dificultății reale de gestionare a posibilelor daune materiale și umane.

Incidentele de mediu care se referă la poluările prezentate în actualul studiu scot în evidență necesitatea obiectivă de a aborda problema din următoarele perspective:

- realizarea unei „hărți” la nivel național a tuturor obiectivelor și evaluarea gradului de risc de mediu;
- implementarea unei culturi de securizare, în funcție de parametrii de stare reali;
- promovarea concomitentă a soluțiilor tehnologice care să permită securizarea instalațiilor și a implementării unor măsuri de alertă timpurie;
- identificarea modalităților celor mai eficiente de comunicare între entitățile naționale la nivel transfrontalier, mai ales, în bazinele unor ape care au trasee pe teritoriul mai multor state, și acționarea în baza unor proceduri de intervenție comune.

Poluarea accidentală are soluții, de cele mai multe ori, în cazul unor abordări responsabile a celor care realizează instalații, monitorizează și intervin în domeniile sensibile din această perspectivă, iar principiul european al precauției trebuie să devină sistemul de referință al tuturor acțiunilor din acest domeniu.

BIBLIOGRAFIE:

1. Apele Române S.A., *Accident produs la iazul de decantare al S.C. AURUL S.A. Baia Mare*, martie 2000.
2. Apele Române S.A., *Accident produs la iazul de decantare Novăț, sucursala minieră Baia Borșa*, mai 2000.
3. BRAUNS, J., *Accident with Tailings Disposal Facilities – A Comment*, august 2000.
4. FARAGO, T.; KOCIS-KUPPER, Z., *Accidental transboundary water pollution: principles and provisions of multilateral legal instruments*, raport elaborat de World Wildlife Foundation, iunie 2000.
5. Ministerul Apelor, Pădurilor și Protecției Mediului, *Poluarea accidentală cu cinauri a râurilor Lăpuș, Someș, Tisa și Dunăre: Evaluarea preliminară*, 29 februarie 2000.
6. UNDAC, *Mining waste spill from the Baia Borsa processing complex in Romania: Assessment Mission to Hungary and Romania*, martie 2000.
7. PNUM/OCHA misiune de evaluare,

COOPERAREA REGIONALĂ TRANSFRONTALIERĂ

Deversarea de cianură la Baia Mare România, martie 2000.

8. WWF, *Ecological Effects of the Baia Mare/ Baia Borşa Mine Tailings Spills (Romania)*, octombrie 2000.

9. InfoMEDIU Europa, nr. 3(64), 25 martie-25 aprilie 2011, p. 11, www.infomediueu.eu.

10. <http://www.green-report.ro/stiri/washington-post-rdquomostenirea-toxica-comunismului-europa-de-estrdquo>.

NOTE:

1 Aici vom include și ființa umană.

2 PNUM – Programul Națiunilor Unite pentru Mediu este similar cu UNEP – United Nation Environment Programme

3 WWF – World Wildlife Foundation.

4 OCHA – Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, www.unocha.org.

5 InfoMEDIU Europa, nr. 3(64), 25 martie-25 aprilie 2011, p. 11, www.infomediueu.eu.

6 <http://www.green-report.ro/stiri/washington-post-rdquomostenirea-toxica-comunismului-europa-de-estrdquo>.

COOPERAREA ÎN DOMENIILE ENERGIEI, MEDIULUI ȘI SECURITĂȚII NAȚIONALE

*Florin JIANU**
*Irina TĂTARU***

Problema resurselor de orice natură este de o stringentă actualitate și din ce în ce mai frecvent discutată în ultimul timp în mediul universitar, politic și mass-media. Toți caută soluții atât pentru resursele energetice, cât și pentru cele alimentare și de apă. Exploatarea necontrolată a solului și subsolului planetei au dus, printre altele, în ultimă instanță, pe lângă degradarea solului, și la modificări climatice însemnate, cu implicații deosebite și asupra securității naționale. Chestiunea resurselor energetice va putea fi rezolvată, în mare parte, prin folosirea resurselor alternative. Între securitatea națională, resurse și mediul înconjurător, există o relație de interdependență, dat fiind că acestea esențiale continuării vieții și se dezvoltă numai împreună. Soluția pentru rezolvarea acestor probleme este cooperarea regională.

Cuvinte-cheie: securitate; resurse; mediu; potențial energetic; cooperare.

În ultima perioadă, domeniile energiei și al schimbărilor climatice sunt tratate în complementaritate la nivelul Uniunii Europene, în contextul unei viziuni reînnoite asupra evoluției economiei europene și mondiale. Abordarea

comună a acestor două politici a devenit o opțiune strategică, având în vedere impactul major pe care fenomenul schimbărilor climatice îl generează asupra economiei și societății. Sunt, de asemenea, avute în vedere efectele activității din sectorul energetic, ca principal factor care contribuie la fenomenul încălzirii globale, în special din cauza poluării rezultate prin arderea combustibililor fosili.

În martie 2007, în cadrul Consiliului European de Primăvară, șefii de stat și de guvern din statele membre au adoptat un Plan de acțiune comun al Uniunii Europene în domeniul energiei/schimbări climatice, urmărind reducerea emisiilor de gaz cu efect de seră și creșterea ponderii energiilor regenerabile, cu un conținut scăzut de dioxid de carbon. Au fost validate obiectivele Planului care prevăd că, până în 2020, Uniunea trebuie să reducă cu 20% emisiile de gaz cu efect de seră, să atingă un nivel de 20% de energie regenerabilă din consumul total de energie, să scadă consumul de energie cu 20% și să atingă un nivel de 10% biocombustibili din totalul combustibililor utilizați.

Comisia Europeană a prezentat, la 23 ianuarie 2008, un pachet de proiecte legislative, necesare definirii modului de partajare, între statele membre,

** Colonel Florin JIANU (florinjianul1965@yahoo.com) este șef de secție în cadrul Direcției Financiar-Contabile, doctorand în științe militare în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București.*

*** Irina TĂTARU (p29irina@gmail.com) este expert în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București.*

a obiectivelor generale asumate la nivel comunitar în domeniul energie/schimbări climatice.

La 13-14 martie 2008, Consiliul European a salutat propunerile Comisiei, subliniind necesitatea luării în considerare, în modul de repartizare între statele membre a obiectivelor de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră, a potențialului, circumstanțelor și specificității economiilor naționale, precum și a necesității asigurării unei creșteri economice durabile în întreaga Uniune.

România și-a manifestat susținerea pentru consolidarea rolului Uniunii de lider mondial în combaterea schimbărilor climatice, prin angajamentul de reducere a nivelului emisiilor de gaze cu efect de seră la nivel comunitar cu 20% până în 2020¹.

Ministerul Mediului și Dezvoltării Durabile din România a propus, în iunie 2008, un proiect privind *Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României. Orizonturi 2013-2020-2030*² (SDD). Obiectivele strategice pe termen scurt, mediu și lung propuse sunt:

- Orizont 2013: încorporarea organică a principiilor și practicilor dezvoltării durabile, conform exigențelor UE, în ansamblul programelor și politicilor publice ale României;

- Orizont 2020: Atingerea nivelului mediu actual (cu referință la cifrele anului 2006) al UE-27, potrivit indicatorilor de bază ai dezvoltării durabile;

- Orizont 2030: Aproximarea semnificativă a României de nivelul mediu din acel an al țărilor membre ale UE din punctul de vedere al indicatorilor dezvoltării durabile.

Printre completările la aceste obiective, se regăsește și folosirea celor mai bune tehnologii disponibile, din punct de vedere economic și ecologic, în deciziile investiționale din fonduri publice pe plan național, regional și local și pentru stimularea unor asemenea decizii din partea capitalului privat; introducerea fermă a criteriilor de eco-eficiență în toate activitățile de producție sau servicii.

În SDD a României, principalele direcții strategice în domeniul politicii energetice a României, în conformitate cu obiectivele și politicile convenite la nivelul Uniunii Europene, sunt:

- securitatea energetică: menținerea suveranității naționale asupra resurselor primare de energie și respectarea opțiunilor naționale în

domeniul energiei; creșterea siguranței ofertei de energie și menținerea dependenței față de importuri la un nivel acceptabil, prin diversificarea surselor de import, a resurselor energetice proprii, a rutelor și rețelelor de transport naționale și regionale; cooperarea regională pentru protecția infrastructurii critice în domeniul energiei;

- îmbunătățirea eficienței energetice pe întregul lanț resurse-producție-transport-distribuție-consum final, prin optimizarea proceselor de producție și distribuție și prin reducerea consumului total de energie primară raportat la valoarea produselor sau serviciilor; creșterea ponderii energiei produse pe baza resurselor regenerabile în consumul total și în producția de electricitate; utilizarea rațională și eficientă a resurselor primare neregenerabile și scăderea progresivă a ponderii acestora în consumul final; promovarea producerii de energie electrică și termică în centrale de cogenerare de înaltă eficiență; valorificarea resurselor secundare de energie; susținerea activităților de cercetare-dezvoltare-inovare în sectorul energetic, cu accent pe sporirea gradului de ecoeficiență; reducerea impactului negativ al sectorului energetic asupra mediului și respectarea obligațiilor asumate în privința reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră și altor poluanți;

- competitivitatea: continuarea dezvoltării și perfecționării piețelor concurențiale de energie electrică, gaze naturale, petrol, uraniu, cărbune, certificate verzi, servicii energetice în contextul integrării regionale; participarea sporită la sistemul UE de tranzacționare a certificatelor de emisii de gaze cu efect de seră; liberalizarea tranzitului de energie și asigurarea accesului constant și nediscriminatoriu al participanților din piață la rețelele de transport, distribuție și la interconexiunile internaționale; dezvoltarea infrastructurii energetice; continuarea procesului de restructurare și privatizare în sectoarele energiei electrice, termice și gazelor naturale; continuarea procesului de restructurare în sectorul de extracție și utilizare a lignitului în vederea creșterii profitabilității și accesului pe piața de capital; înființarea bursei regionale de energie și participarea în continuare a României la procesul de consolidare a piețelor energetice la nivel european.

- pentru limitarea impactului sectorului energetic asupra schimbărilor climatice se vor

reduce emisiile de gaze cu efect de seră cu circa 10% în 2013 în comparație cu anul de referință 1989. România va participa activ, în cadrul UE, la convenirea obiectivelor pentru cea de-a doua perioadă de implementare, post-2012, a Protocolului de la Kyoto la Convenția Cadru a Națiunilor Unite privind Schimbările Climatice și la negocierea unor acorduri internaționale cuprinzătoare în materie. Intensitatea energiei primare va scădea, în 2013, la 0,34 tone echivalent petrol (tep) per 1.000 euro-2005 (față de 0,511 tep/1.000 euro în 2006), iar intensitatea energiei finale la 0,23 tep/1.000 euro-2005. Potrivit Strategiei naționale în domeniul eficienței energetice, intensitatea energetică se va reduce, la sfârșitul anului 2015, cu un procent cuprins între 50% (scenariul optimist) și 30% (scenariul pesimist) față de cifrele anului 2005, în condițiile unei dinamici estimate a PIB de 5,4% în perioada 2003-2015³.

Pe de altă parte, în prezent, obiectivul general al SDD/UE îl reprezintă asigurarea că sistemele de transport trebuie să satisfacă nevoile economice, sociale și de mediu ale societății, reducând, în același timp, la minimum impactul lor nedorit asupra economiei, societății și mediului.

Dezvoltarea, specializarea și creșterea calității serviciilor nu reprezintă un scop în sine, ci un instrument specific al economiilor moderne pentru creșterea eficienței și competitivității în toate celelalte sectoare economice și sociale. Contribuția adusă de serviciile de cercetare-dezvoltare-inovare, informatică, transport și comunicații, formarea și perfecționarea continuă a forței de muncă, intermediari financiare, departe de a inhiba dezvoltarea sectoarelor direct productive (industrie, construcții, agricultură, silvicultură, pescuit și piscicultură), le pune în valoare potențialul de modernizare și de eficientizare a folosirii resurselor.

Dunărea are un mare potențial energetic atât hidrologic, cât și eolian, acestea fiind surse nepoluante și inepuizabile. Regiunea Dunării are o capacitate deosebită în ceea ce privește energiile regenerabile. Valorificarea energiei eoliene este în faza de pionierat, dar această regiune are un potențial considerabil. Din păcate, în România, obținerea energiei electrice din surse nepoluante are o pondere foarte mică, doar 11 % în 2010 și se preconizează o creștere de până la 11,2 % în 2015.

În cadrul Strategiei pentru regiunea Dunării, promovarea resurselor durabile de energie și mai buna coordonare a politicii de mediu reprezintă o prioritate alături de modernizarea rețelelor de energie, punerea în aplicare a Programului energetic european, precum și consolidarea Rețelei Trans-Europene de Transport (TEN-T), ce ar putea aduce îmbunătățiri substanțiale pentru întreaga regiune.

În 2011, s-au împlinit 155 de ani de la semnarea Tratatului de Pace de la Paris (30 martie 1856), după războiul Crimeii (1853-1856), tratat care includea și prevederi referitoare la internaționalizarea apelor Dunării, înființarea Comisiei Europene a Dunării, proclamarea neutralității Mării Negre.

Comisia Europeană a Dunării a reprezentat prima organizație internațională – în contextul secolului al XIX-lea – dedicată cooperării dunărene.

Comisia Dunării (CD) este o organizație internațională interguvernamentală, cu sediul la Budapesta (din anul 1954), care își îndeplinește activitatea în baza prevederilor Convenției cu privire la regimul navigației pe Dunăre, semnată la 18 august 1948, la Belgrad.

Pe data de 29 iunie 1994, 11 dintre statele situate în Bazinul Dunării (Austria, Bulgaria, Croația, Republica Cehă, Germania, Ungaria, Republica Moldova, România, Republica Slovacă, Slovenia și Ucraina), precum și Comisia Europeană, au semnat la Sofia (Bulgaria), Convenția privind cooperarea pentru protecția și utilizarea durabilă a fluviului Dunărea, aducând în atenția opiniei publice necesitatea protejării acestui fluviu. Ulterior, Convenția a fost semnată de Bosnia și Herțegovina, precum și de Serbia. Aceste state sunt părți la Convenția privind cooperarea pentru protecția și utilizarea durabilă a fluviului Dunărea⁴.

Comisia Internațională pentru Protecția Fluviului Dunărea (ICPDR), cu sediul la Viena (Austria), coordonează toate activitățile desfășurate în cadrul Convenției privind cooperarea pentru protecția și utilizarea durabilă a fluviului Dunărea. Misiunea sa este aceea de a promova și coordona activitatea de management durabil și echitabil al apelor, inclusiv conservarea, îmbunătățirea și utilizarea rațională a apelor în beneficiul țărilor din bazinul hidrografic al Dunării și locuitorilor acestora.

ICPDR este alcătuită din delegațiile naționale

ale statelor care sunt părți la Convenția privind cooperarea pentru protecția și utilizarea durabilă a fluviului Dunărea. Din aceste delegații fac parte înalți oficiali guvernamentali, experți, reprezentanți ai societății civile și comunității științifice.

România a devenit stat membru al Comisiei Internaționale pentru Protecția Fluviului Dunărea în 1995, odată cu ratificarea, prin Legea nr. 14/1995, a Convenției privind cooperarea pentru protecția și utilizarea durabilă a fluviului Dunărea⁵.

Declarația *Coridorul Verde al Dunării Inferioare*, semnată în anul 2000 de către miniștrii mediului din Bulgaria, România, Ucraina și Republica Moldova, avea drept obiectiv protejarea a 775.000 ha de arii protejate deja existente și să desemneze arii protejate noi, pe o suprafață de 160.000 ha de-a lungul celor 1000 km – lungimea coridorului⁶.

Procesul de Cooperare Dunăreană (PCD) a fost lansat în mod oficial la Viena, la 27 mai 2002, ca urmare a unei inițiative comune a României, Austriei, Comisiei Europene și a Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est⁷.

Procesul de Cooperare Dunăreană prevede optimizarea cooperării între statele regiunii la nivel politic și, de asemenea, în sfera economiei, dezvoltării durabile, transportului, navigației, turismului, culturii și sub-regiunilor.

Pilonii care stau la baza Strategiei Dunării sunt⁸:

- Interconectarea regiunii Dunării (de exemplu, îmbunătățirea mobilității, promovarea unei politici energetice durabile, precum și a culturii și turismului);
- Protejarea mediului în regiunea Dunării (de exemplu, refacerea calității apei, gestionarea riscurilor de mediu și conservarea biodiversității);
- Creșterea prosperității regiunii Dunării (de exemplu, dezvoltarea capacității de cercetare, educației și tehnologiilor informaționale, sprijinirea competitivității întreprinderilor și investiții în dezvoltarea competențelor populației);
- Consolidarea regiunii Dunării (de exemplu, ameliorarea capacității instituționale și îmbunătățirea cooperării în vederea combaterii crimei organizate).

Strategia se va axa pe domenii concrete de acțiune prioritară, precum îmbunătățirea navigabilității, calitatea apei, cooperarea în domeniul securității și dezvoltarea potențialului turistic

Participarea României la Strategia UE pentru regiunea Dunării aduce o serie de avantaje, nu doar pentru țara noastră, ci și pentru întreaga Europă:

- O regiune dunăreană dinamică, competitivă și prosperă;
- Crearea unor sisteme integrate de transport și monitorizare a protecției mediului bazate pe noi tehnologii;
- Ape mai curate, protejarea bio-diversității, combaterea poluării transfrontaliere și reducerea riscului de inundații;
- Îmbunătățirea capacității administrative, stimularea schimburilor culturale și a contactelor „people to people”.

Între securitatea națională, resurse și mediul înconjurător, există o relație de interdependență, dat fiind că acestea sunt esențiale continuării vieții și se dezvoltă numai împreună. Fără un mediu înconjurător sănătos nu poate exista o dezvoltare economică, și, fără aceasta din urmă, nu se poate asigura securitatea, nici la nivel național, nici la nivel european. Dunărea este un factor de coeziune între aceste elemente.

NOTE:

1 România, locul 2 în UE la scăderea emisiilor de gaze cu efect de seră, <http://www.stopco2.ro/2010/04/01/romania-locul-2-in-ue-la-scaderea-emisiilor-de-gaze-cu-efect-de-sera/>.

2 Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României, <http://strategia.ncsd.ro/>.

3 *** Strategia de Dezvoltare Durabilă a României, București, 2008, p. 42.

4 http://www.mmediu.ro/vechi/departament_ape/fluviul_dunarea/documentar_ziua_dunarii2008.doc.

5 <http://www.scribd.com/doc/54254621/25/Comisia-Interna%C5%A3ional%C4%83-pentru-Protec%C5%A3ia-Fluviului-Dun%C4%83rea>.

6 <http://www.stopco2.ro/2010/02/18/s-au-sarbatorit-10-ani-de-cooperare-internationala-in-bazinul-dunarii/>.

7 <http://old.mae.ro/index.php?unde=doc&id=7271&idlnk=1&cat=3>.

8 <http://danubeedu.org/2011/02/03/strategia-dunarii-coordonatori-de-domenii-prioritare/>.

UNIUNEA EUROPEANĂ – DE LA COOPERAREA REGIONALĂ LA ACTOR UNITAR ÎN RELAȚIILE INTERNAȚIONALE

Dr. Dorel BUȘE*

În era globalizării, evoluția sistemului internațional a dus la reconfigurări importante ale Europei începutului de mileniu, iar, în aceste condiții, se pune întrebarea care va fi rolul Uniunii Europene și ce fel de putere va fi într-o lume multipolară. O uniune multinațională este în mod fundamental diferită de celelalte mari puteri, iar succesul său intern și extern depinde de acțiunile și voința celorlalte mari puteri. Cine va câștiga cursa economică în care sunt implicate azi majoritatea statelor lumii (SUA, Europa, China și Japonia fiind cele mai importante superputeri economice) este clar că va conduce lumea.

Cuvinte-cheie: uniune multinațională; actor global; actor unitar; superstat; multilateralism; Strategia Europeană de Securitate.

Uniunea Europeană reprezintă, după unii analiști politici, cel mai probabil concurent la adresa asumării și gestionării afacerilor globale. UE reprezintă un caz particular în analiza organizațiilor internaționale datorită procesului de evoluție centripetă; de la un tratat la altul se observă o coagulare continuă a sa, tinzând către un actor unitar. În prezent, după șase extinderi, UE a ajuns să includă în componența sa 27 de state: Belgia (1952), Franța (1952), Germania (1952), Italia (1952), Luxemburg (1952), Olanda (1952), Danemarca (1973), Irlanda (1973), Marea Britanie (1973), Grecia (1981), Portugalia (1986),

Spania (1986), Austria (1995), Finlanda (1995), Suedia (1995), Cipru (2004), Estonia (2004), Letonia (2004), Lituania (2004), Malta (2004), Polonia (2004), Cehia (2004), Slovacia (2004), Slovenia (2004), Ungaria (2004), Bulgaria (2007) și România (2007). Dacă, din punct de vedere demografic (492.387.344 locuitori în forma actuală), cultural și economic depășește SUA, prin cumularea venitului național brut al tuturor statelor componente (14.9 trilioane \$ în forma actuală), pentru a deveni o putere mondială, UE trebuie să se consolideze (rezolvând dificila problemă a adoptării unei poziții comune a statelor membre și o unificare în acțiuni a acestora, pendularea Marii Britanii între UE și SUA – neaderarea la moneda unică europeană –, inexistența unei armate unice europene, ca și nivelul economic scăzut, și nu numai, al statelor foste comuniste) și să-și întărească instituțiile, să aibă o monedă comună (ceea ce s-a întâmplat deja), o diplomatie comună și o apărare comună. Toate aceste deziderate sunt pe cale de a deveni realitate într-un viitor foarte apropiat, chiar dacă unii politicieni (Charles de Gaulle și Margaret Thatcher) consideră că apariția unui superstat european ar genera o lume mai periculoasă, cu blocuri de putere aflate în competiție¹.

Un prim pas făcut de UE spre devenirea unei mari puteri politice a sistemului internațional a fost decizia de extindere luată la Helsinki. Astfel,

** Maior conferențiar universitar dr. Dorel BUȘE (dorel_buse@yahoo.com) lucrează la Departamentul Operații Întrunite, Studii Strategice și de Securitate, este șef comisie didactică Geopolitică, Geostrategie și Relații Internaționale, din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București.*

Uniunea își asigură preeminența în sistemul internațional prin poziția geografică și geopolitică a țărilor nou integrate. Admiterea țărilor baltice vizează limitarea accesului Rusiei la Marea Baltică, iar a României și Bulgariei a urmărit și limitarea accesului Rusiei la Marea Neagră. Aderarea Maltei, situată între Sicilia și țărmul Africii, îi conferă Uniunii nu doar avantajul de a domina Marea Mediterană, ci și pe cel de a avea influență în continentul african. Ciprul, situat în bazinul răsăritean al Marii Mediterane, aproape de Turcia, între Europa, Asia Mică și Africa de Nord, oferă controlul nu doar al Africii, ci și al Asiei Mici. De asemenea, statele în curs de integrare – Turcia, de exemplu, care veghează strâmtorile Bosfor și Dardanele – i-ar oferi Uniunii o importantă punte de legătură cu Asia și cu Orientul Mijlociu.

Iar, dacă avem în vedere afirmația lui Simion Mehedinți că „puterea națiunilor crește și scade precum crește și scade populația lor”, decizia de extindere teritorială a UE își găsește încă o justificare. Puterea ei va crește nu doar datorită numărului mărit al populației, ci și ca urmare a teritoriilor înglobate (se cunoaște formula lui Ray Cline, care spune că puterea percepută este dată și de populație și teritoriu, nu doar de puterea economică, militară, de planificare și de voință)².

Strategia europeană de securitate (SES), realizată în urma neînțelegerilor din cadrul UE asupra intervenției în Irak și adoptată la reuniunea Consiliului European de la Roma, din decembrie 2003, reprezintă o încercare de a stabili o perspectivă europeană comună asupra provocărilor la adresa securității internaționale și marchează un important pas înainte spre o mai bună coordonare a Politicii Externe și de Securitate Comună. Strategia de securitate europeană, intitulată *O Europă sigură într-o lume mai bună*³, implică o importantă schimbare de paradigmă: Uniunea Europeană se consideră un actor global, pregătit să își asume rolul în problemele de securitate globală. Documentul este constituit din trei secțiuni, prima dintre ele prezentând o analiză europeană asupra contextului de securitate actual (sărăcia, bolile, competiția pentru resurse limitate și încălzirea globală, ce pot avea un impact negativ asupra securității statelor membre UE). A doua secțiune identifică trei obiective strategice majore pentru UE, iar ultima parte jalonează implicațiile politice pentru UE. După modelul riscurilor identificate de Conceptul Strategic al

NATO și de Strategia Națională de Securitate a SUA, Strategia de securitate europeană identifică cinci amenințări majore, interconectate: *terorismul* – Europa fiind atât o țintă cât și o bază pentru acesta; *proliferarea armelor de distrugere în masă*; *conflictele regionale*, atât în lume cât și în vecinătatea UE, care pot duce la extremism, terorism și state falimentare; *statele falimentare*, care subminează guvernarea globală și contribuie la instabilitatea regională și care pot fi asociate cu amenințări evidente asemeni crimei organizate și terorismului; *crima organizată*, care poate fi legată de terorism și este adesea asociată cu state slabe sau falimentare.

Strategia europeană de securitate admite că UE poate recurge la forță pentru a împiedica construirea de arme de distrugere în masă (ADM) și afirmă sprijinul pentru atacurile preemptive. În legătură cu mijloacele de contracarare a acestor riscuri, după 11 septembrie 2001, nimeni nu pune la îndoială dreptul la autoapărare prevăzut de articolul 51 al Cartei Națiunilor Unite. Dacă, însă, pentru americani, dreptul legitim de autoapărare într-o anumită situație devine un drept permanent, un fel de imperativ moral pentru Statele Unite ale Americii, în numele apărării colective a democrației, acordând, de facto, SUA un statut permanent aparte, deasupra dreptului internațional, considerând că nu au nevoie de rezoluția ONU pentru autoapărare, SES solicită un mandat din partea Consiliului de Securitate ONU înainte de a întreprinde orice acțiune. Din perspectivă europeană, recursul la forță și unilateralismul în relațiile internaționale sunt concepte greu de acceptat. Nicio țară nu poate să abordeze independent actualele probleme complexe. Într-o lume a pericolelor globale, securitatea și prosperitatea depind de existența unui sistem multilateral funcțional.

Pentru apărarea Europei și pentru a-i promova valorile și interesele, SES stabilește ca obiective strategice:

➤ *contracararea amenințărilor* - măsuri care să stopeze finanțarea teroriștilor, un acord cu SUA privind asistența legală mutuală, politici privind non-proliferarea, implicarea în gestionarea conflictelor regionale, în special în Balcani, Afganistan și Republica Democrată Congo;

➤ *consolidarea securității în vecinătate*, ceea ce implică crearea unui inel de state bine guvernate la granițele de Est și pe litoralul Mediteranean;

➤ contribuirea la crearea unei *ordini internaționale bazate pe un multilateralism eficient* – SES evidențiază importanța legăturilor transatlantice și nevoia ca SUA și UE să acționeze ca parteneri egali. Pentru a-și utiliza efectiv instrumentele și pentru a progresa în direcția unei politici externe și de gestionare a crizelor coerentă, UE trebuie să fie mai activă, mai coerentă, mai capabilă. Apărarea europeană avansează cu pași siguri, cel mai adesea din cauza evenimentelor internaționale care îi determină pe conducătorii europeni să-și consolideze cooperarea.

În ceea ce privește direcția de dezvoltare a Politicii Europene de Securitate și Apărare, există concepții diferite. Pe de o parte, există o opinie potrivit căreia aceasta reprezintă un *pas înainte în proiectul de integrare europeană* – crearea unei forțe europene capabile să acționeze autonom va conferi UE o oarecare putere *hard* care să sprijine Politica Externă de Securitate Comună și să dezvolte forțe militare comune capabile să conducă o serie de operații fără a fi asistate de NATO sau SUA. Pe de altă parte, există și o concepție potrivit căreia o instituție ce include o garanție de securitate mutuală nu este tentantă.

Angajamentul privind apărarea colectivă din partea statelor membre se reflectă și în noul Tratat de la Lisabona, care consideră că în competența Uniunii în materie de politică externă și de securitate comună (PESC) sunt incluse toate domeniile politicii externe, precum și toate chestiunile referitoare la securitatea Uniunii, inclusiv la definirea treptată a unei politici de apărare comune care poate conduce la o apărare comună⁴. Această politică se întemeiază pe dezvoltarea solidarității politice reciproce a statelor membre, pe identificarea chestiunilor de interes general și pe realizarea unui grad din ce în ce mai mare de convergență a acțiunilor statelor membre, stabilind obligația acestora de a respecta acțiunea Uniunii în acest domeniu, ca un corolar al sprijinirii active și necondiționate a PESC⁵. Un rol important în cadrul PESC îl vor deține cele două noi apariții de rang înalt din structura instituțională europeană, Președintele Consiliului European și Înalțul Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate⁶.

Tratatul de la Lisabona aduce noi reglementări privind extinderea numărului de misiuni⁷, în cadrul cărora Uniunea poate recurge la mijloace civile și militare, care pot contribui la combaterea

terrorismului, inclusiv prin sprijinul acordat țărilor terțe în combaterea terorismului pe teritoriul acestora. De asemenea, statele membre care întrunesc cele mai înalte capacități militare și care au subscris unor angajamente mai stricte în materie în vederea realizării celor mai solicitante misiuni stabilesc o cooperare structurată permanentă⁸ în cadrul Uniunii. Tratatul introduce, de asemenea, fondul inițial de gestionare a operațiilor și o îmbunătățire a capacităților cu sprijinul Agenției Europene pentru Apărare⁹. Mai mult, Tratatul de la Lisabona introduce în acest domeniu o *clauză de apărare reciprocă*¹⁰, potrivit căreia, în cazul în care un stat membru ar face obiectul unei agresiuni armate pe teritoriul său, celelalte state membre îi acordă ajutor și asistență prin toate mijloacele de care dispun, în conformitate cu articolul 51 din Carta Organizației Națiunilor Unite. Aceasta nu aduce atingere caracterului specific al politicii de securitate și apărare a anumitor state membre. Indiferent de cum va evolua, PESA/PSAC va juca un rol important în securitatea europeană și va afecta relațiile transatlantice. Cu toate acestea, este exclus să devină un competitor pentru NATO în ceea ce privește misiunile, scopul și dimensiunea sa și ca UE să-și dezvolte capacități militare comparabile cu cele ale SUA.

Prin Politica Externă și de Securitate Comună și Politica Europeană de Securitate și Apărare/Politica de Securitate și Apărare Comună, Uniunea Europeană adaugă o dimensiune politică rolului sau de mare putere economică și comercială, dar mai sunt mulți pași de parcurs până la implicarea globală în rezolvarea conflictelor, deoarece deficitul său de „hard power” va limita semnificativ potențialul de „soft power”. Dacă, de exemplu, un alt tsunami ar devasta din nou Pacificul de Sud, absența capacităților expediționare (de transport strategic) ar bloca UE să devină un actor relevant. În cazul nuclearizării Iranului, Bruxelles nu ar dispune de un capital de presiune credibil pentru a intimida Teheranul sau pentru a-l determina să-și modifice politicile regionale. În cazul unui acord de pace între Israel și Palestina, niciuna dintre părți nu ar dori ca UE să fie unicul mediator sau garant al aranjamentului de pace, iar, pe seama acestor incapacități, vecinii mai puternici vor căuta să manipuleze în propriul beneficiu clivajele unei astfel de construcții¹¹.

Dezvoltarea unui sistem de securitate al Uniunii Europene reprezintă una dintre cele mai

importante probleme ale organizației europene: se va transforma UE într-o alianță defensivă? Analistii militari consideră că, pentru succesul procesului de construire a unei apărări europene, este nevoie de o împărțire a competențelor și responsabilităților de înzestrare în Europa, urmând ca fiecare țară, în funcție de tradiție și capacități, să producă doar o componentă specializată a sistemului de apărare: de exemplu, germanii – blindate, britanicii – aviație și rachete, francezii și italienii – telecomunicații și radare, olandezii – echipamente individuale etc. În acest context, experții principalelor structuri europene aduc în discuție unele chestiuni: de ce mai are nevoie UE pentru a întruni elementele definitorii ale unei alianțe, după ce s-a decis înființarea unui Stat-Major comun al Uniunii, care va avea o forță operațională de aproximativ 60.000 de militari? Sunt statele europene dornice să-și asigure securitatea în comun cu americanii sau nu? În cazul în care răspunsul la această întrebare este pozitiv, ce formă va avea structura de securitate europeană la începutul secolului al XXI-lea pentru a nu dubla sau înlătura ajutorul american? Cum va arăta legătura transatlantică în următorii 10-20 de ani?

Punerea însă în aplicare a Tratatului de la Lisabona, cu toate noutățile pe care le aduce, redefineste rolul Uniunii Europene într-o lume globalizată, iar aceasta se va putea astfel mai bine afirma pe plan internațional. Astfel, Tratatul de la Lisabona, numit oficial Tratatul de la Lisabona de amendare a Tratatului privind Uniunea Europeană și Tratatului instituind Comunitatea Europeană, a fost semnat la 13 decembrie 2007 în capitala Portugaliei. De altfel, Tratatul nu înlocuiește (așa cum s-ar fi întâmplat în cazul adoptării Constituției) ci doar amendează celelalte Tratatate existente și va pune la dispoziția Uniunii Europene cadrul legal și instrumentele juridice necesare pentru a eficientiza mecanismul decizional european și a face față provocărilor internaționale. Printre principalele modificări instituționale ale noului tratat sunt: acordarea personalității juridice Uniunii Europene și posibilitatea ca un stat să se retragă din Uniune (prevedere care nu a fost menționată până acum); eficientizarea procesului decizional din cadrul Consiliului UE; prerogative legislative sporite pentru Parlamentul European în adoptarea bugetului UE, politica agricolă, justiția etc.; delegarea puterii spre parlamentele naționale și cetățenii europeni. Cetățenii primesc dreptul la ini-

tiativă legislativă. Tratatul extinde competențele UE într-o serie de domenii de interes comunitar, printre care politica energetică, securitatea, sănătatea publică, schimbările climatice, coeziune teritorială, ajutor umanitar, cercetare, spațiu etc. Se instituie două noi posturi la nivel înalt în Uniunea Europeană – președintele UE ales pentru o perioadă de 2,5 ani și Înaltul Reprezentant al Uniunii Europene pentru afaceri externe și politica de securitate. Acesta, spre deosebire de vechea legislație, va avea un rol triplu: în primul rând, va reprezenta UE în problemele legate de politica externă și de securitate comună (PESC); în al doilea rând, prezidează Consiliul pentru afaceri externe, contribuie la elaborarea PESC și asigură implementarea deciziilor PESC și, în al treilea, deține funcția de vice-președinte al Comisiei, cumulând prin aceasta trei funcții responsabile cu relațiile externe¹².

Prin urmare, Tratatul reprezintă evoluția unui proces de integrare de jumătate de secol, care suscită, conform efectului de antrenare, noi formule politice cu instituții mai eficiente și mai puternice. Timpul va arăta însă dacă acest tratat va fi un simplu tratat de reformare a instituțiilor europene, ce face pași mici către o uniune politică, sau se va asista la o dezintegrare a statelor suverane într-o uniune federalistă. În concluzie, se poate spune, că având în vedere toate cele prezentate mai sus și plecând de la întrebarea fostului ministru de externe al Franței, Jean-François Poncet legată de viitorul Europei: „spațiu economic sau putere mondială”¹³ se pare că Uniunea, prin noii pași făcuți, vrea să fie și una și alta, iar de modalitatea de a gestiona cât mai eficient extinderea, piețele de desfacere, importul de materii prime și exportul de produse cu un grad înalt tehnologic, înlăturarea decalajelor economice dintre țările membre și reforma instituțională, va depinde rămânerea ei în cursa pentru câștigarea supremației de putere mondială pentru secolul al XXI-lea.

Experții americani apreciază că implicațiile unui astfel de proces complex, cum este cel de creare a unei securități europene, nu au termen de comparație în istorie. Niciodată, de la formarea statelor moderne, nu a existat o integrare, în mod voluntar, la toate nivelurile, a unor entități statale, așa cum o reflectă prezentul Uniunii Europene. Dar, UE nu reprezintă întru totul Europa geografică. Astfel, organizațiile internaționale politice sau militare trebuie să aibă în vedere următoarele probleme:

COOPERAREA REGIONALĂ TRANSFRONTALIERĂ

➤ Care va fi rolul Consiliului Europei, atunci când UE va adopta Carta Drepturilor Fundamentale pentru statele sale membre?

➤ Ce rol va mai avea OSCE în momentul în care UE va cuprinde aproape toate statele europene în prezent membre ale OSCE?

➤ Va rămâne OSCE singurul forum regional de dialog cu Rusia?

➤ Vor rămâne statele fost-sovietice, cu excepția Țărilor Baltice, singurele țări europene în afara UE?

➤ Care vor fi termenii de colaborare între UE și Rusia, plus fostele țări sovietice?

NOTE:

1 Cf. <http://www.scribube.com/stiinta/stiinte-politice/decizia-de-extindere-catre-est15111242122.php>, accesat la data de 09.02.2011.

2 Ibidem.

3 A European Strategic Concept – defence aspect, http://www.assembly-weu.org/en/documents/sessions_ordinaires/rpt/2003/1841.pdf, p. 10.

4 Tratatul Uniunii Europene, art. 24, în http://europa.eu/lisbon_treaty/library/index_ro.htm, accesat la data de 23.02.2011.

5 Ibidem, art. 24, alin. (3).

6 Tratatul de la Lisabona, în http://www.euractiv.ro/uniunea-europeana/articles/displayArticle/articleID_12996/Tratatul-de-la-Lisabona.html, accesat la data de 28.01.2011.

7 Tratatul Uniunii Europene, art. 43, în http://europa.eu/lisbon_treaty/library/index_ro.htm, accesat la data de 14.12.2010.

8 Ibidem, art. 42, alin. (6), art. 46 (Protocolul nr. 10 privind cooperarea structurată permanentă stabilit prin art. 42 din Tratatul privind Uniunea Europeană).

9 Ibidem, art. 42, alin. (3), art. 45.

10 Ibidem, art. 42, alin. (7).

11 Cf. <http://www.revista22.ro/ue-in-geopolitica-secolului-xxi-5415.html>, accesat la data de 02.05.2011.

12 Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene. Lisabona, 2007, p. 202, în http://europa.eu/lisbon_treaty/library/index_ro.htm, accesat la data de 02.05.2011.

13 Cf. <http://www.scribube.com/stiinta/stiinte-politice/decizia-de-extindere-catre-est15111242122.php>, accesat la data de 04.05.2011.

ROLUL UE ÎN GESTIONAREA CRIZELOR DIN VECINĂTATEA SUDICĂ ȘI ESTICĂ – MOTIVAȚII ȘI LIMITE

*Agnes NICOLESCU**

În ciuda proximității geografice de Orientul Mijlociu, dar și de continentul african, UE nu și-a formulat pe parcursul anilor o strategie coerentă față de aceste regiuni vitale pentru asigurarea resurselor energetice ale Europei. Mai mult, UE s-a bazat aproape exclusiv pe SUA în ceea ce privește gestionarea conflictelor care au devenit o constantă în vecinătatea sa sudică, cu toate că acestea au dat destule motive de îngrijorare liderilor europeni. Atât UE, cât și SUA au continuat să sprijine financiar regimurile din Nordul Africii, fără a condiționa fondurile acordate de implementarea unor reforme politice în statele în cauză. Implicarea UE în eforturile vizând soluționarea conflictelor din Caucaz este puternic limitată de acțiunea actorilor semnificativi din regiune, respectiv Rusia.

Cuvinte-cheie: Politica Europeană de Vecinătate; Turcia; actori non-statali; instrumente indirecte de gestionare a crizelor.

Rolul UE în gestionarea crizelor din Africa de Nord și Orientul Mijlociu

Revoltele populare din Tunisia, Egipt și Libia au adus în atenția Uniunii Europene problematica

transformărilor de regim din regiunea Africii de Nord. Pe de altă parte, noi actori regionali, precum Turcia, încearcă să contureze echilibrul regiunii în favoarea lor, servind totodată drept modele și catalizatori ai schimbării. Într-un context internațional caracterizat printr-o accentuată multipolaritate, nu trebuie neglijată nici acțiunea unor organizații non-statale, de tipul Hamas și Hezbollah, care se manifestă ca actori de sine stătători în Orientul Mijlociu.

În același timp, inițiativele întreprinse de Bruxelles cu privire la statele din vecinătatea sudică au avut mai mult impact asupra dezvoltării social-economice a acestora decât o influență politică asupra evoluțiilor din regiune¹.

Pe de altă parte, importanța Turciei pentru UE în regiunea Orientului Mijlociu a crescut. Legăturile Ankarei cu vecinii săi musulmani sunt puternice, fiind de natură religioasă, economică, culturală și istorică. În acest context, apare întrebarea în ce măsură politica UE către Orientul Mijlociu este convergentă cu cea a Turciei, de vreme ce aceasta din urmă se erijează într-un actor independent în regiune. Turcia se pronunță în favoarea unui Orient Mijlociu fără conflicte, insistând, spre exemplu, asupra unei soluții negociate în cazul Iranului, iar

** Agnes NICOLESCU (agnes.nicolescu@ier.ro) este coordonator al departamentului Studii și analize din cadrul Institutului European din România, București. Este licențiată în Științe Politice și are o diplomă de master în relații internaționale de la Facultatea de Științe Politice (Universitatea din București). Domeniile sale de interes cuprind Politica Europeană de Vecinătate, Politica de Extindere a Uniunii Europene, relațiile NATO-Rusia, Politica Europeană de Securitate și Apărare, Parteneriatul Estic, conflictul arabo-israelian.*

sancțiunile cerute de Vest nu au drept efect decât instabilitate și relații tensionate cu Teheranul.

Din această perspectivă, se poate afirma că Turcia se îndepărtează într-o oarecare măsură de politicile promovate de Bruxelles în regiune. De la venirea la putere, partidul AKP s-a concentrat asupra consolidării relațiilor cu celelalte state musulmane, promovând un mesaj centrat pe ideea unei contribuții cu totul speciale a Turciei în regiune. Prioritatea de politică externă a Ankarei pare a fi mai mult aceea a afirmării unui statut de putere regională, decât cea a armonizării cu obiectivele UE². Afirmarea acestui statut de putere regională poate chiar să intre în conflict cu așteptările europenilor în materie de securitate și politică externă în zonă.

Nu este surprinzător faptul că, în cadrul Forumului pentru cooperare turco-arabă, în anul 2010, ministrul afacerilor externe, Davutoğlu, a anunțat un plan privind crearea unei zone de liber schimb care să cuprindă Turcia, Iordania, Siria și Liban. Această entitate se dorește a sta la baza unui bloc economic și politic unic, care să reunească state musulmane din Orientul Mijlociu și Africa de Nord³.

Egiptul și Tunisia reprezintă două state în tranziție către democrație, în care pluralitatea sistemelor politice este încă slabă. În cazul Egiptului, atât UE, cât și SUA au fost foarte prudente în a sprijini realizarea reformelor politice în Egipt, din cauză că acest fapt ar fi putut destabiliza regimul și, prin urmare, propriile interese în regiune (Durac, 2009).

Planul de acțiune pentru Egipt, elaborat în cadrul Politicii Europene de Vecinătate (PEV), a pus în discuție numai necesitatea consolidării participării în viața politică și la alegeri sau schimbul de experiență în domeniul electoral și sprijinul pentru întărirea capacităților statului⁴. Atitudinea ambiguă a UE și SUA s-a manifestat și în raport cu forțele opoziției din Egipt, cel mai probabil de teama consecințelor unei potențiale revitalizări a mișcărilor islamiste (Balfour & Cugusi, 2010; Droz-Vincent, 2010).

Atât SUA, cât și UE au preferat dialogul cu reprezentanții puterii, fără a întreprinde eforturi deosebite pentru a consolida relațiile cu reprezentanții non-statali. Spre deosebire de statele din vecinătatea estică a Europei, Planul de acțiune elaborat în cadrul PEV nu a fost discutat cu principalii actori politici și reprezentanții

societății civile, ci cu o serie de lideri politici de rang înalt⁵.

Mai mult, cu toate că reformele politice în Egipt nu au progresat, guvernele occidentale au continuat să ofere sprijin economic regimului, fără a condiționa acordarea acestui ajutor în vreun fel. În ciuda unui autoritarism accentuat, UE a sporit fondurile destinate Egiptului în cadrul Instrumentului european pentru vecinătate și parteneriat în perioada 2011-2013, reducând în același timp alocările menite să promoveze și să protejeze drepturile omului⁶.

În ceea ce privește Palestina, principala chestiune care preocupă opinia publică este autodeterminarea și, în foarte mică măsură, starea democrației.

În cazul crizelor din Africa de Nord, UE a recurs până acum la instrumente indirecte de gestionare a crizelor, furnizând sprijin financiar și diplomatic, prin intermediul ONU și al Uniunii Africane. De vreme ce UE și-a exprimat în repetate rânduri sprijinul pentru operațiunile ONU și OSCE în regiuni cunoscute drept focare de potențiale conflicte, aceste eforturi trebuie luate în considerare în orice evaluare a contribuției UE la gestionarea crizelor în vecinătatea sa.

State membre, precum Franța și Germania, joacă un rol fundamental în definirea politicii și guvernării în domeniul gestionării crizelor în cadrul UE și NATO, însă capacitatea lor este puternic limitată la nivelul Organizației Națiunilor Unite. Comisia Europeană, în special, a avut un rol esențial în sponsorizarea operațiunilor de pace întreprinse de Uniunea Africană.

Aceste operațiuni reprezintă un aspect important, dar deseori neglijat, al capacităților europene. Cu excepția Afganistanului, eforturile europene în domeniul gestionării crizelor se concentrează în principal asupra prevenirii conflictelor și în direcția asigurării reconstrucției post-conflict în regiunea Balcanilor. În ceea ce privește prezența europeană în Irak, misiunea de poliție a UE are un impact relativ redus în asigurarea unei stabilități pe termen lung. Implicarea europeană în Afganistan a devenit reprezentativă pentru problemele asociate eforturilor pe termen lung de consolidare a păcii. În aceste condiții, este de așteptat ca, pe viitor, statele UE să continue să apeleze la instrumente indirecte de acțiune în statele fragile aflate în vecinătate, fie prin intermediul ONU, NATO, OSCE, fie prin Uniunea Africană.

Pentru a oferi o imagine de ansamblu asupra eforturilor UE în domeniul gestionării crizelor în cursul anului 2010, operațiunile desfășurate în Afganistan, zona Balcanilor și, recent, în Libia au ridicat întrebări semnificative pentru viitorul capacităților Europei de a face față unor situații de criză. Totodată, după cum semnaleză autorii studiului „European Foreign Policy Scorecard 2010”⁷, multe dintre provocările actuale cu care se confruntă statele membre în domeniul gestionării crizelor sunt rezultatul incapacității UE de a trage lecții corespunzătoare din deceniile trecute.

Africa de Vest a reprezentat o sursă de preocupare pentru UE în 2010. Unele state membre continuă să se preocupe de fostele colonii, cum este cazul Franței – care se concentrează pe Coasta de Fildeș, sau al Marii Britanii, care acordă o atenție specială Republicii Sierra Leone. Dintre toate, se detașează însă regiunea Maghrebului, unde se înregistrează creșterea activităților al-Qaeda, dar și sporirea traficului cu droguri. Un aspect îngrijorător este faptul că Politica de securitate și apărare comună a înregistrat un declin în momentul în care propunerea Consiliului European, vizând trimiterea unei misiuni de sprijinire a guvernării în statele afectate de al-Qaeda, a fost respinsă.

În cazul Coastei de Fildeș, trupele franceze de pe teren s-au abținut de la a interveni, iar principalele eforturi de soluționare a crizei au implicat SUA, Uniunea Africană și Comunitatea Economică a Statelor Africane Occidentale⁸. UE deține mai multă capacitate de negociere în Africa occidentală decât în restul continentului, iar intervențiile franceze în Mali și Mauritania constituie contribuții importante în cadrul campaniei internaționale împotriva al-Qaeda.

Rolul UE în gestionarea crizelor din regiunea Caucazului

UE și-a propus, de asemenea, să contribuie la detensionarea relațiilor dintre Georgia și cele două provincii separatiste Abhazia și Osetia de Sud și la evitarea unor confruntări între Tbilisi și Moscova. Acest fapt ar genera instabilitate la nivelul întregii regiuni a Caucazului de sud. Totodată, abordarea prudentă a UE este justificată de dorința unei apropieri de Federația Rusă.

În ceea ce privește succesul efectiv al UE în realizarea obiectivelor mai sus menționate, în 2010, nu s-au înregistrat progrese notabile. UE

a reușit să mențină Georgia și Rusia la masa negocierilor în cadrul unor discuții sponsorizate de OSCE și ONU, însă fără rezultate notabile. Chestiunile umanitare referitoare la refugiați nu au fost tratate corespunzător, reprezentanții Abhaziei și Osetiei de Sud amenințând în repetate rânduri cu părăsirea negocierilor.

De atunci, Georgia a încercat să preia inițiativa, propunând un acord prin care aceasta și Rusia se angajau să se abțină de la recurgerea unilaterală la forță.

Referitor la conflictul din regiunea Nagorno Karabah, UE ar dori să joace un rol mai important în soluționarea sa, însă capacitatea Bruxelles-ului de a influența comportamentul principalilor actori din regiune este puternic limitată. UE ar dori să negocieze un acord de soluționare a conflictului între Azerbaijan și Armenia prin asumarea unui rol proeminent în cadrul grupului Minsk al OSCE. UE deține co-președinția grupului Minsk, alături de Rusia și Statele Unite ale Americii, fiind reprezentată permanent de Franța, un stat care este preocupat de apropierea de Moscova. Cu toate că statele membre sprijină acest obiectiv, UE are o capacitate mai mică de negociere în regiunea Nagorno Karabah decât oricare dintre celelalte părți implicate. Bruxelles-ul se rezumă în mare parte la a emite declarații cu privire la situația tensionată de pe teren.

Rusia rămâne principalul mediator în conflictul din Nagorno Karabah, având în vedere puterea sa militară și capitalul ei politic. În contextul ultimelor reuniuni și acorduri la nivel înalt dintre Rusia și Armenia, și, mai ales, al unui acord de colaborare militară între cele două state, la nivelul decidenților din Azerbaijan, există percepția că Moscova favorizează Erevanul.

UE este din ce în ce mai dependentă de cooperarea cu Azerbaijanul în ceea ce privește aprovizionarea cu energie. Având în vedere acest factor, și-a moderat discursul asupra respectării drepturilor omului și a principiilor democratice, atât în dialogul cu Azerbaijan, cât și în cel cu Armenia.

În 2010, Bruxelles-ul a inițiat negocieri privind un Acord de Asociere cu Baku și Erevan, fără a impune condiția realizării unor progrese în ceea ce privește conflictul din Nagorno. Însă, un aspect negativ constă în faptul că UE nu a reușit să implice în procesul de negocieri Turcia, un alt actor important în zonă.

Concluzii

Se impune o regândire a mecanismelor și politicilor folosite de UE în vecinătatea sa sudică și estică, astfel încât eforturile de respectare a drepturilor omului și a statului de drept să fie mai bine recompensate. Ar fi benefică elaborarea și implementarea unor modalități inovative de colaborare cu Turcia în vederea desfășurării unor programe de formare sau a unor misiuni comune civile de gestionare a crizelor, pentru statele din Africa de Nord. Totodată, se ridică întrebarea dacă modelul oferit de Turcia, un stat care îmbină Islamismul și un regim democratic funcțional, poate fi aplicat în Orientul Mijlociu. Dacă, în cazul Turciei, secularismul este consfințit prin Constituția statului și există o serie de factori care au favorizat apropierea Ankarei de valorile occidentale – cum ar fi apartenența la organizații precum Consiliul Europei, NATO –, aceste elemente lipsesc în regiunea Maghreb.

În același timp, este necesară conturarea unei noi paradigme de securitate în regiunea Africii de Nord și a Orientului Mijlociu, fapt extrem de greu de realizat fără soluționarea conflictului arabo-israelian. Pentru început, UE și SUA pot încerca să găsească împreună soluții rezonabile pentru o serie de chestiuni importante cum sunt guvernarea împărțită a Palestinei sau statutul Hamasului⁹.

NOTĂ: Opiniile prezentate în acest articol nu exprimă poziția Institutului European din România.

BIBLIOGRAFIE:

1. BALFOUR, R. and Cugusi, B., EU policy and Islamist movements: Constructive ambiguities or alibis?, în CESPI, IDEA and IAI, Islamist Mass Movements, External Actors and Political Change in the Arab World, http://www.idea.int/publications/islamist_mass_movements/upload/Islamist_mass_low_inlay.pdf, accesat la 25 mai 2011.
2. BEHR, Timo (editor), Hard Choices – The EU's Options in a Changing Middle East, FIIA report 28.
3. DROZ, Vincent P., Learning by doing: US Policies towards the Islamist movements in Morocco, Egypt and Lebanon, în CESPI, IDEA

and IAI, Islamist Mass Movements, External Actors and Political Change in the Arab World, http://www.idea.int/publications/islamist_mass_movements/upload/Islamist_mass_low_inlay.pdf, accesat la 24 mai 2011.

4. DURAC, V., The Impact of External Actors on the Distribution of Power in the Middle East: the Case of Egypt, în: CAVATORTA, F și DURAC, V (eds), The Foreign Policies of the European Union and the United States in North Africa: Diverging or Converging Dynamics, London, Routledge.

5. PACIELLO, Maria Cristina, Thinking Ahead for the Mediterranean, Egypt: Changes and Challenges of Political Transition, MEDPRO Technical report no. 4/ May 2011, WP2.

6. TORUN, Zerrin, Change in the Middle East and North Africa: A Turkish Perspective, ISS Opinion, February 2011.

7. VÄSSE, Justin and KUNDNANI, Hans with Bechev, Dimitar; GODEMENT, Fracois; GOWAN, Richard; KOBZOVA, Jana; LEONARD, Mark; PARELLO-PLESNER, Jonas; RICHARD, Alice and WILSON, Andrew, European Foreign Policy Scorecard 2010, European Council on Foreign Relations, 2011.

8. EU/Egypt Action Plan, http://ec.europa.eu/world/enp/documents_en.htm, accessed on 26 May 2011.

9. European Commission, European Neighbourhood and Partnership Instrument Egypt and Egypt Country Strategy Paper.

NOTE:

1 Timo BEHR (editor), Hard Choices – The EU's Options in a Changing Middle East, FIIA report 28, p. 7.

2 Turkey and the EU in the Middle East, Gareth Evans, p. 16.

3 *Ibidem* 1, p. 18.

4 EU/Egypt Action Plan, pp. 5-6, http://ec.europa.eu/world/enp/documents_en.htm, accesat pe 26 mai 2011.

5 Maria Cristina PACIELLO, Thinking Ahead for the Mediterranean, Egypt: Changes and Challenges of Political Transition, MEDPRO Technical report no. 4/ May 2011, WP2, p. 8.

6 Comisia Europeană, European Neighbourhood and Partnership Instrument Egypt and Egypt Country Strategy Paper.

7 Justin VÄSSE and Hans KUNDNANI, with Dimitar BECHEV, Fracois GODEMENT, Richard GOWAN, Jana KOBZOVA, Mark LEONARD, Jonas

COOPERAREA REGIONALĂ TRANSFRONTALIERĂ

PARELLO-PLESNER, Alice RICHARD and Andrew WILSON, European Foreign Policy Scorecard 2010, European Council on Foreign Relations, 2011, p. 96.

8 Ibidem 4, p. 101.

9 Zerrin TORUN, *Change in the Middle East and North Africa: A Turkish Perspective*, ISS Opinion, February 2011.

PERSPECTIVE ALE EVOLUȚIEI SITUAȚIEI DIN BALCANII DE VEST SUB RAPORTUL SECURITĂȚII ȘI COOPERĂRII ECONOMICE

*Cristina GĂLUȘCĂ**

Criza economică profundă impune reevaluarea utilității instrumentelor politicii Uniunii Europene. Se spune că fondurile structurale și de coeziune trebuie să fie utilizate mai mult pentru a contracara efectele recesiunii și pentru consolidare fiscală în țările din zona euro.

Provocările actuale la adresa păcii și securității necesită un răspuns global bazat pe cooperare și un sistem multilateral eficient. La nivelul sistemului financiar-economic, în statele componente ale fostei Republici Federale Iugoslavia, putem vorbi de o evoluție diferențiată, condusă de politici naționale specifice. Toate țările trebuie să se concentreze pe buna guvernare, statul de drept, accelerarea reformei economice.

Țările din Balcanii Occidentali sunt înconjurate pe toate laturile de state membre. Perspectiva aderării îi încurajează să-și prioritizeze obiectivele, pe care le au în comun cu UE. Cooperarea între NATO și UE în Balcani oferă cel mai bun exemplu a ceea ce pot cele două organizații să facă împreună.

Cuvinte-cheie: cooperare regională; perspectiva aderării; sistem economic.

Introducere

Pentru cele mai multe din țările balcanice, tranziția la economia de piață a deschis o nouă eră de colaborare și de relații economice reciproc avantajoase între țările din regiunea Balcanilor. Pentru vecini, acest fapt a contribuit la restabilirea relațiilor sale istorice, economice și comerciale cu aceste țări, care, în perioada post-război, s-au aflat într-o contracție semnificativă în termeni relativi. Deși conflictele armate, diferențele politice, și dezechilibrele economice interne nu permit dezvoltarea relațiilor economice cu toate țările din zonă, s-au stabilit legături în domeniile comerțului, investițiilor, mobilității forței de muncă și cooperării tehnologice. Întoarcerea păcii pe teritoriul fostei Iugoslavii a condus, de asemenea, la o intensificare semnificativă a cooperării economice cu aceste țări.

Criza mondială a reliefat și accentuat clivaje în interiorul Uniunii Europene. Sintagma „geometrie variabilă” antedatează criza cu ani buni. Este vorba aici despre deficitul de convergență

** **Drd. Cristina GĂLUȘCĂ** (cristina.galusca@gmail.com) este atașat diplomatic în cadrul Ministerului Afacerilor Externe, având în prezent funcția de consul la Consulatul general al României la Bălți, Republica Moldova. A terminat Academia de Studii Economice, București, facultatea Cibernetică Statistică și Informatică Economică. S-a specializat apoi în relații europene și drept internațional, urmând două programe de master, la Academia de Studii Economice – facultatea de Relații Internaționale și, respectiv, în Franța – Université d’Orléans.*

economică, tensiuni în funcționarea mecanismelor decizionale, disfuncționalități ale politicilor la nivelul UE. Geometria variabilă poate avea dimensiuni periculoase dacă examinăm situația prin prisma economiei din țările membre UE. Criza datoriei suverane a împărțit zona euro în două arii: una care a ieșit din recesiune și care nu a fost nevoită să recurgă la măsuri de austeritate (consolidare fiscală) și un flanc sudic (la care se adauga Irlanda), care este amenințat de o dinamică a cercurilor vicioase.

Balkanii sunt deosebit de vulnerabili în acest sens prin lipsa de stabilizare automată a sistemelor de protecție socială și lipsa accesului mai facil la finanțare și mecanisme de sprijin ale zonei euro. În context european larg, criza a avut cel puțin trei efecte negative asupra Balcanilor.

- în primul rând, preocupată de problemele economice, UE a pus extinderea pe locul doi în ordinea de zi;

- în al doilea rând, combaterea crizei folosește mare parte din resursele guvernelor balcanice și, de asemenea, atenția ce ar trebui orientată spre reformele necesare aderării;

- în al treilea rând, deoarece UE presupune crearea unui nou regim de guvernare economică, fără îndoială, se va pune un accent mai mare pe politicile economice și financiare ale candidaților. Probabil că UE va încerca să prevină direct sau indirect aderarea țărilor care sunt în general percepute ca fiind slab dezvoltate economic și potențial perturbatori incapabili să se conformeze normelor mai stricte.

Statele din regiunea Balcanii de Vest – situația economică și impactul crizei financiare

Țările din afara zonei euro se împart în mai multe categorii, în funcție de: mărirea dezechilibrelor, faza consolidării fiscale în care se află (acolo unde au fost necesare ajustări majore), regimul de politică monetară și de curs de schimb, dacă au recurs la asistență financiară externă, dacă sunt în spațiul Schengen. Dacă, la nivelul UE, nu vor fi create politici eficace de stimulare a convergenței economice, simple mecanisme la nivel național nu vor putea contracara tendințele de fragmentare economică. Profunda criză obligă și la reconsiderarea utilității unor instrumente de politică la nivelul UE. Sunt voci care susțin că fondurile structurale și de coeziune trebuie să

fie folosite mai mult pentru a contracara efectele recesioniste ale consolidărilor fiscale în țări din zona euro. România, spre exemplu, are o absorbție încă foarte mică a acestor fonduri europene.

Criza alimentară pe glob pune în lumină un activ extraordinar de valoros al țării noastre: pământul de bună calitate. Pământul agricol din România este un atu ce trebuie capitalizat cu îndemănare în obținerea de fonduri europene, în modernizarea spațiului rural, în reforma Politicii Agricole Comune. Se poate constata că apartenența la UE, chiar la zona euro, nu mai scutește o țară de a fi nevoită să își ia un angajament cu finanțatorii internaționali multilaterali (FMI, BM, BERD). România trebuie să examineze cu atenție propunerile de reformă ale guvernantei economice în UE. Este nevoie să:

- avem consolidare fiscală care să nu diminueze șansele de creștere durabilă prin scăderea investițiilor publice sub praguri critice;

- avem programare bugetară multianuală care să țină cont de coordonarea politicilor în UE;

- să luptăm contra corupției din sectorul de stat.

România se plasează pe primul loc în Uniunea Europeană în funcție de creșterea prețurilor de consum din ianuarie 2011, de 7%, comparativ cu prima lună a anului trecut, în condițiile în care, la nivel comunitar, inflația s-a situat la 2,7%, potrivit datelor Eurostat. În ultima lună a 2010, prețurile de consum din România au avansat în ritm anual cu 7,9%, de asemenea, cel mai ridicat nivel din UE. În Uniune, indicatorul s-a plasat la 2,7%. În topul celor mai ridicate inflații din ianuarie 2011, România este urmată de Estonia (5,1%) și Grecia (4,9%). Cele mai reduse rate anuale se observă la Irlanda (0,2%) și Suedia (1,4%). În Ungaria, prețurile de consum au avansat în ritm anual de 4%, iar în Bulgaria au crescut cu 4,3%. În Germania, Franța și Marea Britanie, inflația s-a plasat la 2%, 1,9%, respectiv 4%. Comparativ cu decembrie 2010, inflația anuală s-a accelerat în 15 state comunitare, reducându-se în celelalte țări. Institutul Național de Statistică a anunțat în februarie că inflația anuală a coborât de la 7,96% în decembrie 2010, la 6,99%, în ianuarie 2011, după ce rata lunară a crescut la 0,77%, în principal, din cauza majorării prețurilor la legume, fructe, combustibil, energie termică, cărți, reviste și ziare.

Pentru România, este prognozată stabilizare și creștere. Deși PIB a scăzut în ultimul trimestru al

anului 2010, se așteaptă ca indicatorii să-și reia creșterea începând cu 2011. Creșterea economică este de așteptat să fie de 1-1,5% în 2011, după -2% în 2010. Inflația este proiectată la puțin peste 8% la sfârșitul anului 2011, ca urmare a majorării TVA-ului. Îmbunătățirea absorbției fondurilor structurale ale Uniunii Europene este critică pentru asigurarea investițiilor necesare în cadrul constrângerilor bugetare stricte. Sistemul bancar a fost afectat de criză, dar rămâne bine capitalizat și dispune de lichidități. Creditele neperformante (CNP) sunt susceptibile de a continua să crească până la jumătatea anului 2011, urmare a activității economice slabe. Rezervele de capital rămân în continuare mari. Balanța de plăți externe rămâne în mare parte neschimbată. Deficitul de cont curent rămâne la aproximativ 5,5% din PIB, fiind estimat să crească până la 6% până în 2012.

Reformele impuse și măsurile ce s-au luat pot fi foarte facil integrate și la nivelul țărilor din regiunea Balcanii de Vest. În direcția înlăturării regimurilor autoritare, evoluțiile recente din unele țări din regiune demonstrează caracterul universal al valorilor democrației și drepturilor omului. Nu se pot înregistra progrese în domeniul păcii și al dezvoltării dacă se ignoră democrația și drepturile omului. Provocările actuale la adresa păcii și securității necesită un răspuns la nivel global, bazat pe cooperare și un sistem multilateral eficient.

La nivelul sistemului financiar-economic al statelor componente ale fostei Republici Federative Iugoslavia, putem vorbi de o evoluție diferențiată, determinată de politicile interne specifice¹. Croația a atras investiții străine masive în toate sectoarele economiei. În pofida dimensiunilor, în Muntenegru, adoptarea rapidă a monedei europene ca monedă unică de schimb și reformele puternice demarate după desprinderea de Serbia au impulsionat creșterea pieței interne. În cazul Serbiei și al Bosniei și Herțegovinei, barierele politice au împiedicat înaintarea reformelor, iar, în cazul **Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei (Former Yugoslav Republic of Macedonia – FYROM)**, dimensiunea redusă a pieței, raportată la potențialul pe care îl oferă, este prea mică.

Din cauza constrângerilor constituționale, Bosnia și Herțegovina (BiH) are un cadru instituțional și juridic complex. Economia și infrastructura țării au fost practic „măsurate” în timpul conflictelor armate din anii '90, acest lucru reflectându-se și în „tabloul” pieței interne. S-

au înregistrat pagube imense la nivel național, dar după o perioadă grea, dedicată recuperării pierderilor, Bosnia și Herțegovina a traversat și continuă să traverseze o perioadă de tranziție. Tendințele de creștere a indicatorilor economici au fost resimțite de populație abia în ultimii ani. La nivel intern, practicile comerciale precum prețurile de dumping nefundamentate pot conduce la prăbușirea sistemului.

Dorința de aderare la Uniunea Europeană a însemnat pentru Croația progrese superioare față de cele înregistrate de celelalte state ex-iugoslave. Legislația a fost modificată în concordanță cu directivele UE; astfel, odată cu aderarea la Comunitatea Europeană, asiguratorii croați vor putea comercializa produse de asigurare în statele comunitare, așa cum și asiguratorii din UE vor putea să opereze în Croația. Din punct de vedere economic, turismul este ramura economică de bază din Croația, numărul turiștilor fiind de circa 10 milioane pe an. Turismul furnizează a cincea parte din totalul produsului intern brut al țării. Conform părerii unor analiști financiari, economia țării depinde prea mult de turism, ramură vulnerabilă în fața evoluției economiei mondiale și a politicilor internaționale. Cu toate acestea, în pofida crizei, turismul a înregistrat scăderi mai puțin însemnate față de alte sectoare ale economiei croate. Pentru anul 2011, autoritățile locale urmăresc să mențină rata șomajului la parametrii înregistrați la finele anului 2010, la fel ca și cotele veniturilor populației.

Kosovo este o republică fostă iugoslavă cu un statut special. Până în octombrie 2010, 71 de state membre ONU, 22 din cele 27 membre ale Uniunii Europene, respectiv 24 dintre cele 28 state membre NATO au recunoscut independența regiunii. România nu a recunoscut independența Kosovo deoarece nu susține separatismul unilateral, care este în dezacord cu dreptul internațional. Kosovo a devenit țară membră a FMI și a Băncii Mondiale cu numele de Republica Kosovo. Piața internă este tânără.

FYROM a fost destabilizată de Războiul din Kosovo din 1999, când aproximativ 360.000 de albanezi din Kosovo s-au refugiat pe teritoriul său. Din punctul de vedere al pieței interne, cadrul normativ general a fost elaborat în conformitate cu prevederile directivelor Uniunii Europene. În ultimii ani, economia a înregistrat un trend ascendent, cu creșteri importante.

Oramură importantă a economiei muntene grece o reprezintă turismul. Acesta face parte dintr-un amplu proiect de dezvoltare pe termen lung. Investițiile realizate în ultimii ani au condus la obținerea uneia dintre cele mai mari dinamici din lume. În prezent, Muntenegru se află într-un proces continuu de liberalizare, privatizare și restructurare a sectoarelor economiei. Finalitatea principală este aderarea la Uniunea Europeană și la NATO. Maturitatea în politica economică a fost dovedită de muntene grece încă din anul 2002, prin adoptarea monedei europene ca monedă națională. Totodată, guvernul muntene grece a conceput un amplu program de dezvoltare, îndreptat în două direcții, una conducând către creșterea sectorului de turism, cealaltă vizând privatizarea și atragerea de investitori străini, ținta finală fiind dezvoltarea infrastructurii și, implicit, crearea de noi locuri de muncă. Influențele pozitive date de cadrul legal și instituțional sunt vizibile și sunt în conformitate cu Directivele UE.

Din punctul de vedere al reglementărilor, piața internă din Serbia a suferit mari modificări în anul 2004, când au fost modificate legile în conformitate cu Directivele UE, și astfel au fost introduse noi standarde de solvabilitate, iar Banca Națională a fost desemnată autoritate de supraveghere. În scopul de a proteja și a asigura investitorii, în urma punerii în aplicare a acestor acte normative, Banca Națională a revocat licențele mai multor companii ce nu îndeplineau criteriile impuse de lege. Acest fapt a determinat creșterea transparenței la nivelul întregii piețe. Pentru a se putea crea o piață matură, competitivă, ca segment de bază al sistemului financiar, sunt necesare: focusarea jucătorilor din diverse domenii asupra unei guvernări corporative, îmbunătățirea procedurilor de management al riscului și al tehnicilor de evaluare a investițiilor, creșterea transparenței în relația cu clienții.

În ceea ce privește aderarea la Uniunea Europeană², negocierile cu Croația au ajuns în faza finală, demonstrând tuturor țărilor implicate în acest proces că aderarea poate deveni o realitate. Serbia a depus cererea de aderare. Avizele privind cererile de aderare ale Muntenegru și Albaniei au fost publicate la sfârșitul anului 2010. S-au înregistrat progrese semnificative în procesul de liberalizare a vizelor pentru țările din Balcanii de Vest, în soluționarea diferendelor bilaterale de durată dintre Slovenia și Croația și este în curs de pregătire un dialog între Serbia și Kosovo³.

Cu toate acestea, persistă numeroase provocări. Datorită crizei financiare mondiale, ritmul reformei a încetinit.

În vederea integrării euro-atlantice, este obligatorie accelerarea reformelor și implicarea tuturor factorilor pentru o mai bună guvernare, trebuie insistat pe consolidarea statului de drept, pe accelerarea reformei economice și pe îmbunătățirea propriei capacități de a adopta și de a pune în aplicare acquis-ul comunitar. Rămân deschise unele chestiuni bilaterale, iar cooperarea regională este frânată de diferendele privind statutul Kosovo. Extinderea servește atât intereselor Uniunii, cât și celor aparținând țărilor ce doresc să adere. Procesul de extindere a UE⁴ contribuie la stabilitatea Europei, precum și la securitatea și bunăstarea cetățenilor săi. Țările implicate în procesul de aderare trebuie să ajungă la standardele europene în toate domeniile acoperite de tratatele UE. Acest fapt ar sprijini Uniunea în realizarea propriilor obiective. În prezent, unul din cele mai importante astfel de obiective este găsirea unei soluții la criza economică, restabilirea creșterii, crearea de locuri de muncă prin strategia de reformă 2020, consolidarea siguranței în UE.

În programul Comisiei Europene pentru 2011, este menționat că va fi intensificat dialogul economic cu țările implicate în procesul de aderare, ceea ce va permite unirea eforturilor pentru a depăși criza și pentru a crea locuri de muncă. Acest fapt este demonstrat de experiența trecutului – în perioada 1998-2008, schimburile comerciale între statele membre vechi și cele noi s-au triplat, de la aproximativ 150 miliarde euro la 450 miliarde euro. Procesul de extindere i-a oferit Uniunii mijloacele financiare pentru a interveni, alături de instituțiile financiare internaționale, pentru a menține stabilitatea economică în perioade de criză.

Venirea la putere a lui Ivo Josipovic în Croația, la începutul anului 2010, a schimbat poziția Croației față de Serbia. Cele două state au ajuns la concluzia că doar pe cale diplomatică pot rezolva problema repatrierii refugiaților din Croația, disputa de frontieră dintre Serbia și Croația, problema persoanelor dispărute, problema minorităților și drepturile acestora. Chiar dacă au ajuns la Curtea Internațională de Justiție, cele două state consideră că soluția extra-judiciară este cea mai convenabilă. Iar, aderarea Croației la UE în 2012 poate fi folosită de Serbia, Croația poate

deveni, din adversar susținător în procesul de aderare al Serbiei la UE.

Europeanizarea Croației este în interesul țărilor din Balcani. Acest spirit de susținere reciprocă în cadrul procesului de aderare europeană este noua politică regională. Pe data de 19 ianuarie 2011, Parlamentul European a aprobat *Acordul de Stabilitate și Asociere (ASA) cu Serbia*. Acesta marchează liberalizarea comerțului Uniunii Europene cu Belgradul. Pentru a intra în vigoare, acordul trebuie însă ratificat de fiecare stat membru UE. Ca o condiție pentru aderarea la UE, acordul pune accent pe necesitatea cooperării autorităților sârbe cu Tribunalul Penal Internațional pentru Fosta Iugoslavie de la Haga. Belgradul a semnat începerea procesului de asociere la UE în aprilie 2008, iar până acum, doar 11 state membre UE au declanșat procesul de ratificare a ASA, început în 2010.

Deputații europeni mai solicită reînceperea dialogului Belgradului cu provincia Kosovo, sub atenta supraveghere a UE, pentru că angajamentul și disponibilitatea de a ajunge la o înțelegere între cele două părți vor duce la creșterea stabilității în regiune. Parlamentul European (PE) îndeamnă guvernul de la Belgrad să desființeze structurile paralele sârbe din provincia Kosovo, care „subminează procesul de descentralizare” și „împiedică integrarea deplină a etnicilor sârbi” în instituțiile din provincia Kosovo. În ceea ce privește liberalizarea vizelor pentru cetățenii sârbi, PE a sugerat autorităților de la Belgrad să adopte măsuri adecvate pentru a limita încălcările legii legate de documentele de identitate.

Astfel, sârbii trebuie informați și de faptul că în urma acordării regimului de călătorie fără vize nu decurg doar drepturi, ci și obligații. Potrivit rapoartelor PE, Serbia este țara cu numărul cel mai mare de refugiați și persoane strămutate din Europa. PE a adoptat rezoluția cu privire la procesul de integrare europeană a Serbiei și a solicitat adoptarea unor măsuri legislative care să combată discriminarea. Noile măsuri vor duce la asigurarea unui tratament egal al tuturor cetățenilor din Serbia, indiferent de etnie. În acest context, principalul obiectiv al anului 2011 este ca Serbia să obțină statutul de stat candidat la UE, subliniind că speră ca negocierile să înceapă în primăvara anului 2012.

La finele lunii februarie 2011, au avut loc, la Bruxelles, lucrările Consiliului de Afaceri Externe

(CAE). Un subiect important pe agenda acestui Consiliu a fost situația din Bosnia și Herțegovina. Obiectivul discuțiilor purtate a fost acela de a formula noi direcții strategice pentru UE, prin care să se asigure tranziția acestui stat de la etapa post-Dayton la etapa pregătitoare începerii negocierilor pentru aderarea la UE. Principalele elemente asupra cărora s-au axat discuțiile au fost perspectiva încheierii mandatului Înaltului Reprezentant (Office of High Representative – OHR) și, respectiv, adoptarea unui set de măsuri restrictive (pe regimul de circulație și averi personale), care să poată fi aplicate persoanelor din BiH care ar submina aplicarea prevederilor Acordului de la Dayton.

Ministrul de externe român a susținut coordonarea eficientă a UE cu acțiunile Consiliului de Implementare a Păcii (Peace Implementation Council – PIC), astfel încât să rezulte o abordare comună potrivit căreia decuplarea mandatelor Reprezentantului Special al UE/Înaltului Reprezentant (RSUE/ÎR) reprezintă o etapă preliminară într-un proces care are ca finalitate închiderea OHR. De asemenea, viitoarea strategie a UE privind BiH ar trebui să cuprindă o paletă mai largă de aspecte de natură economică, politică, integrare regională și juridică, abordate într-un tot unitar, care să permită, în cel mai scurt timp posibil, ca această țară să poată ajunge în etapa în care să fie invitată să demareze negocieri de aderare la UE.

Țările cu un grad mai ridicat de integrare financiară și economică au început să sufere din cauza aversiunii față de risc la nivel mondial și a lipsei de lichidități, precum și datorită încetینirii activității economice la nivelul UE. În ultimul trimestru al anului 2009, criza globală a afectat Balcanii de Vest pe plan financiar și economic, în principal prin diminuarea cererii externe, scăderea investițiilor străine directe și intrările de capital și decelerarea creșterii. Fără a aduce atingere perspectivelor pentru o recuperare ușoară în 2010 și 2011, efectele crizei sunt vizibile pe termen lung și vor fi evidente în viitorul apropiat, iar accesul la capitalul străin și investițiile străine directe ar putea rămâne limitat pentru ceva timp în Balcanii de Vest. Chiar dacă investițiile străine directe s-ar putea relua odată ce la nivel internațional criza este depășită, fluxurile de remitențe ar putea încetini între timp și capitalul străin este mai puțin probabil să rămână disponibil, având astfel rate

mai ridicate. Această situație va necesita o ajustare a dezechilibrelor externe, susținute de un mix de politici mai prudente.

Trecerea timpului a arătat că, în special în țările fost comuniste, tranziția prelungită către economia de piață a împiedicat o aliniere mai rapidă la cerințele comunitare, cu toate că scopul era comun – integrarea în Uniunea Europeană. Pentru fiecare țară din Fosta Republică Federală Iugoslavă, schimbările majore rezultate prin crearea de noi reglementări legale, precum și stimularea unor piețe concurențiale ce au înlocuit monopolul anterior au avut rezultate diferite. Mediul politic și crizele datorate conflictelor armate au influențat durata proceselor de reformare a economiilor și, implicit, a piețelor interne.

Criza economică a afectat toate țările implicate în procesul de aderare. Impactul crizei a fost diferit, în funcție de structura economică. Albania, Kosovo și Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei au fost țările cel mai puțin afectate, deoarece economia lor depinde într-o mai mică măsură de exporturi, iar piețele lor interne au făcut față crizei. Croația, Serbia și Turcia, care sunt mai integrate în piața mondială, au fost foarte afectate. Din cauza dependenței sale de finanțarea externă și datorită unui număr redus de sectoare economice active, Muntenegru a primit o grea lovitură. În Bosnia și Herțegovina, impactul crizei a fost accentuat de politici fiscale prociclice, al căror buget avea un procent ridicat de subvenții și transferuri sociale.

În 2010, în țările din Balcanii de Vest, au existat semne slabe de redresare. Acum, cererea internă este în continuare scăzută, ceea ce reflectă condițiile stricte de acordare a creditelor și un șomaj ce persistă. UE, împreună cu instituțiile financiare internaționale, a furnizat sprijin pentru atenuarea impactului crizei. Pentru a ajunge la rate de creștere durabilă și la o adevărată convergență, vor fi necesare noi reforme structurale și politici fiscale prudente. Sursele interne de creștere trebuie exploatate mai eficient, pentru a îmbunătăți capacitatea de producție și pentru a crea locuri de muncă.

O accelerare a reformelor structurale pe piețele muncii și produselor, precum și îmbunătățirea calității cheltuielilor publice ar spori capacitatea economiilor din Balcanii de Vest pentru a concura cu alte piețe emergente în atragerea investițiilor străine în faza de recuperare, care rămâne factor cheie pentru creșterea economică în regiune. Într-

un astfel de cadru, având în vedere suprapunerea crizei economice cu caracterul politic al dificultăților întâmpinate în planul cooperării regionale privind independența Kosovo și non-recunoașterea de către unele state din regiune, Comisia Europeană a subliniat necesitatea ca Balcanii de Vest să rămână angajați în cooperarea regională.

Cooperarea regională transfrontalieră

Dezvoltarea cooperării regionale este în interesul tuturor țărilor din Balcanii de Vest. Acesta este un factor cheie pentru stabilirea unui climat politic de stabilitate, securitate și prosperitate economică. Cooperarea regională este, de asemenea, o cerință necesară stabilizării și acordurilor de asociere, ce sunt deja în derulare în regiune. În acest context, cooperarea regională este o piatră de temelie a UE în cadrul de politici pentru Balcanii de Vest – în procesul de stabilizare și asociere, prin care oferă țărilor din regiune posibilitatea de a deveni membri UE. Țările din Balcanii de Vest au realizat că au anumite responsabilități una față de cealaltă și că au numeroase provocări în comun, unele de natură transfrontalieră. Statele vest-balkanice au conștientizat beneficiile considerabile pe care le aduce cooperarea regională – înțelegere politică, prosperitate economică și socială.

Această abordare de a rezolva anumite aspecte prin cooperare, se reflectă foarte clar și în progresele concrete înregistrate pe teren. Este foarte încurajator faptul că domeniile comerțului, energiei și transporturilor sunt printre cele în care cooperarea regională este cel mai bine vizibilă. Dezvoltarea economică în regiune este crucială pentru a produce locuri de muncă necesare. Este nevoie de eforturi suplimentare pentru a spori încrederea și cooperarea între popoare și țări. În domeniul justiției și afacerilor interne, țările trebuie să depună eforturi crescute pentru a spori cooperarea regională și pentru a obține rezultate. Extinderea cooperării regionale în sud-estul Europei este esențială, indiferent de diferitele stadii de integrare euro-atlantică în care se găsesc acele țări. Este, de asemenea, un important criteriu pentru continuarea cursului european al țărilor din Balcanii de Vest. Stabilitatea, prosperitatea și securitatea regiunii sunt de mare interes pentru UE. Uniunea Europeană va continua să încurajeze toate eforturile pentru a promova cooperarea

regională.

Multe dintre provocările cu care se confruntă țările vest-balkanice nu sunt numai comune pentru ei, dar au, de asemenea, și o dimensiune transfrontalieră, ce îi implică și pe vecinii regionali. De la extinderea din 1 mai 2004, granițele statelor membre ale UE și ale celor incluse în regiunea Balcanilor de Vest s-au apropiat și, astfel, situația țărilor din regiune, progresele lor pe calea integrării europene și viitorul relațiilor cu UE sunt într-adevăr de interes imediat pentru Uniunea Europeană. De când Bulgaria și România au devenit membre UE, întreaga regiune este înconjurată de state membre ale Uniunii Europene. Acest lucru are repercusiuni importante atât pentru țările din regiune, cât și pentru UE într-o serie de domenii, în special pentru libera circulație a mărfurilor, serviciilor și persoanelor. Aceste provocări trebuie abordate în contextul mai larg al regiunii de sud-est a Europei. Motivele – politice, economice și de securitate – pentru care cooperarea regională în Balcanii de Vest este esențială, sunt strâns legate între ele – astfel, stabilitatea și securitatea regională sunt necesare pentru dezvoltarea economică, iar aceasta, la rândul său, favorizează stabilitatea și securitatea în regiune.

Cooperarea regională are un rol esențial în abordarea provocărilor de securitate cu care se confruntă regiunea, deoarece multe probleme urgente, cum ar fi crima organizată și corupția sau gestionarea integrată a frontierelor și a migrației ilegale, pot fi soluționate eficient doar printr-o abordare trans-frontalieră. Cooperarea regională poate duce la rezultate tangibile în domeniul securității și justiției, pentru libertatea oamenilor ce trăiesc în regiune. Eforturile de a aborda factorii care pot perturba stabilizarea și dezvoltarea din regiune, precum și amenințările la adresa securității UE vor fi un succes în cazul în care țările din Balcanii de Vest și UE lucrează împreună pentru combaterea acestor amenințări, ce împiedică creșterea economică legitimă și subminează statul de drept, democrația și stabilitatea în regiune.

Combaterea crimei organizate și a corupției este o prioritate cheie pentru guvernele din regiune. Accentul este pus, în special, pe lupta împotriva tuturor formelor de trafic ilegal (de ființe umane, droguri și arme, precum și contrabanda de mărfuri). Consolidarea cooperării operaționale regionale la nivel de poliție și procuratură este esențială. Cooperarea regională contribuie la reconciliere,

la păstrarea unor relații de bună vecinătate și la un climat propice abordării chestiunilor bilaterale nesoluționate.

Pe drumul spre Uniunea Europeană, cu sprijinul acesteia, țările din regiune – chiar și cu diferențele de statut în termenii integrării europene – sunt în curs de dezvoltare. Cooperarea regională este esențială pentru a înregistra progrese în sensul aderării. Comisia sprijină participarea Kosovo la programele de cooperare transfrontalieră prin Instrumentul de Asistență pentru Pre-aderare (IPA) cu Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei și cu Albania. Din 2011, sprijinul va include și programe cu Muntenegru.

Dezvoltarea regională și cooperarea transfrontalieră în Balcanii de Vest reprezintă unul dintre domeniile cheie de intervenție de instituții multilaterale internaționale, precum Uniunea Europeană, Banca Mondială, PNUD, Consiliul Europei și BERD (Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare). Pentru a ilustra acest fapt și în scopul de a consolida cooperarea cu țările limitrofe Uniunii Europene, Parteneriatul European de Vecinătate (ENPI) include o Componentă specifică Cooperării Transfrontaliere (CBC). Există 15 programe de cooperare transfrontalieră (9 frontiere terestre, 3 traversări maritime și 3 programe de bazin maritim). Acestea au fost stabilite de-a lungul frontierelor externe de est și sudice ale Uniunii Europene, cu o finanțare totală de 1,2 miliarde € pentru perioada 2007-2013. Regiunile care beneficiază de CBC se află pe ambele părți ale granițelor UE și au o populație totală de aproximativ 257.5 milioane cetățeni – din care 45% locuiesc în regiunile de nord și de est a frontierelor și 55% în regiunile frontierei de sud – 49% în regiunile de frontieră ale UE și 51% în regiunile de frontieră ale țărilor partenere.

Natura programelor de finanțare alocate de CBC subliniază obiectivele și sustenabilitatea pe termen lung. Această implicare și angajamentul pe mai multe niveluri al comunității internaționale este un factor cheie pentru dezvoltarea regională și cooperarea transfrontalieră în Balcanii de Vest. Se fac progrese treptate. Chiar dacă acestea sunt la un nivel destul de scăzut, trebuie avute în vedere războaiele și conflictele etnice din anii 1990.

Consiliul Regional de Cooperare (CRC), înființat în 2008 și situat în Sarajevo, este semnul cel mai vizibil al capacității instituționale noi pentru a avansa la nivel regional, precum și asumarea pe

plan local a procesului politic. Speranța este că această cooperare regională în Balcani poate fi, de asemenea, realizată de către cei care sunt de așteptat să beneficieze de ea. CRC promovează cooperarea și integrarea europeană și euro-atlantică în sud-estul Europei. Aceasta se concentrează pe șase domenii prioritare: dezvoltare economică și socială, energie, justiție, infrastructură și afaceri interne, securitate, dezvoltarea capitalului uman, precum și cooperarea parlamentară.

În termeni operaționali, șefii de stat și de guvern din Sud-Estul Europei (în cadrul Procesului de Cooperare din Sud-Estul Europei – SEEC), (inclusiv Grecia, Turcia, Balcanii de Vest și de Est și regiunea Mării Negre) asigură sprijinul politic pentru programul CRC anual de lucru, în timp ce Comisia Europeană oferă cea mai mare parte a finanțării. Obiectivul cheie este de a genera și coordona proiecte de dezvoltare și de a crea un climat politic favorabil pentru a implementa proiecte cu caracter regional, în beneficiul fiecărui membru în parte.

Dezvoltarea regională și cooperarea transfrontalieră în contextul UE utilizează o abordare, în mare parte, modelată pe principiile fondurilor structurale, cum ar fi programarea pe mai mulți ani, parteneriate și co-finanțarea, adaptate pentru a ține cont de specificul normelor externe ale Comisiei Europene și regulamentele acesteia. O inovație majoră a ENPI CBC poate fi văzută în faptul că programele care implică regiunile de pe ambele părți ale frontierei UE trebuie să aibă un singur buget, structuri comune de management, precum și un cadru legal și reguli de implementare comune, contribuind la echilibrul

parteneriatelor între țările participante. Comisia Europeană promovează, de asemenea, cooperarea transfrontalieră și dezvoltare bilaterală în Balcanii de Vest prin intermediul IPA, instrument de asistență financiară. Acesta este operațional din 2008 și se aplică în prezent pentru toate țările din sud-estul Europei care doresc aderarea la Uniunea Europeană. Programele anuale sunt puse în aplicare în cooperare cu comunitatea internațională a donatorilor și co-administrate cu reprezentanții locali din țările beneficiare.

Pentru a ilustra modul de operare al IPA, se ia în considerare Programul Anual pentru Muntenegru în 2009/2010 cu privire la cooperarea transfrontalieră. În cadrul axei prioritare 2, așa-numitele criterii economice, Delegația UE din Podgorica a acordat 5 milioane de euro pentru reabilitarea principalelor linii feroviare – Bar-Vrbnica, la granița cu Serbia. Beneficiarii acestui proiect sunt Ministerul Transporturilor și Telecomunicațiilor, în ambele țări, precum și companiile căilor ferate. Având în vedere că astfel de investiții de infrastructură de transport necesită resurse financiare considerabile pe care țările beneficiare nu le au, proiectul este co-finanțat cu împrumuturi suplimentare de la Banca Europeană de Investiții și BERD, în valoare totală de 10 milioane euro.

Ciclul Comisiei de programare IPA pentru 2009/2010 se referă la programe comune transfrontaliere între Muntenegru, Albania și Kosovo, în regiunea Kukes. Reabilitarea și îmbunătățirea infrastructurii de trecere a frontierei în Morine în regiunea Kukes, la granița dintre Albania și Kosovo, are un buget total de 0,46

(mil. euro)	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Croația	9,7	14,7	15,9	15,6	15,8	16,1	16,7
FYROM	4,1	4,0	4,3	5,0	5,1	5,2	5,2
Turcia	2,1	2,8	3,4	9,5	9,7	9,9	10,1
Albania	6,6	8,5	9,8	9,9	10,1	10,2	10,6
Bosnia și Herțegovina	3,9	4,9	5,2	4,7	4,7	4,8	4,9
Muntenegru	3,9	4,5	4,6	4,2	4,3	4,3	4,4
Serbia	8,2	11,4	12,2	11,7	11,9	12,1	11,6
Kosovo	0	0	0	2,8	2,8	2,9	2,9

Tabel 1: Asistența CBC acordată de UE în cadrul programelor IPA 2007-2013
Sursa: COM (2009) 543

milioane euro în 2009/2010. În comparație cu exemplul anterior, sumele sunt mici, deoarece multe regulamente de punere în aplicare sunt absente în Kosovo. În prezent, programarea UE CBC care implică o cooperare a Kosovo cu țările vecine este afectată de limitările în curs de desfășurare a procesului de recunoaștere internațională. Aceste limitări sugerează faptul că disparitățile regionale ar putea fi de fapt întărite în ciuda cooperării transfrontaliere ce caută să reducă aceste diferențe.

Un alt exemplu subliniind importanța și provocările pentru dezvoltarea regională și cooperarea transfrontalieră se referă la drepturile minorităților din Balcanii de Vest. Majoritatea țărilor din regiune continuă să aibă refugiați și persoane strămutate în urma războiului din 1990. În Muntenegru, de exemplu, autoritățile de la Podgorica trebuie, în continuare, să rezolve statutul a aproximativ 16.200 refugiați din Kosovo. Cooperarea transfrontalieră între Muntenegru și Kosovo, în acest domeniu delicat trebuie să abordeze probleme precum:

- statutul juridic al refugiaților și al persoanelor strămutate (de exemplu, în ceea ce privește accesul la locurile de muncă pentru străini);
 - construcția de spații de locuit pentru refugiații romi din Kosovo;
 - crearea condițiilor legale pentru integrarea acestor refugiați și a persoanelor strămutate care doresc să rămână în Muntenegru și să dobândească cetățenia prin naturalizare;
 - capacitatea de a absorbi și re-integra refugiații.
- Asigurarea de locuințe, participarea pe piața muncii și soluționarea problemei infrastructurii educaționale. În timp ce Muntenegru și Kosovo încercă să rezolve în comun unele din aceste provocări, rămân probleme nerezolvate cu statele vecine. Serbia poate împiedica astfel de inițiative bilaterale.

Este foarte importantă și cooperarea în domeniul apărării precum și activități comune de formare a poliției de frontieră ce au loc între țările care, cu un deceniu în urmă, au fost în război. Negocierile privind acordurile în domeniul securității sociale sunt în curs de desfășurare între diferite țări din Balcanii de Vest.

Cea mai mare provocare pentru cooperarea transfrontalieră în Balcanii de Vest se referă la politică și aranjamentele instituționale dintre Serbia și Kosovo. Serbia refuză să recunoască

Kosovo ca stat suveran și independent și, prin urmare, nu recunoaște legitimitatea granițelor sale. Între timp, acesta din urmă în sine are dificultăți în a convinge propria populație de etnie albaneză în privința cooperării transfrontaliere cu Serbia, ce ar putea fi în interesul propriu, în scopul de a avansa procesul de recunoaștere internațională pentru Kosovo.

Cooperarea transfrontalieră impune și realizarea unor progrese în domeniul economic la nivelul comerțului și investițiilor public-private ale UE, BERD și Băncii Mondiale. Cu toate acestea, se pare că inițiativele legate de afaceri conduc, în primul rând, la o astfel de cooperare regională. Politica și capacitatea de punere în aplicare sunt susținute de politici specifice ale Uniunii Europene, Consiliului Regional de Cooperare, precum și ale altor organizații internaționale.

Perspectivile integrării euro-atlantice

Regiunea Balcanii de Vest se învecinează cu state membre ale UE. Construcția coridoarelor de transport trans-europene, diversificarea surselor de energie, atenuarea schimbărilor climatice și adaptarea la acestea, reducerea poluării transfrontaliere a aerului și a apei se numără printre obiectivele UE a căror îndeplinire este condiționată de angajamentul deplin al țărilor implicate în procesul de aderare. Acestea obțin, la rândul lor, beneficii de pe urma progreselor înregistrate în aceste domenii; perspectiva aderării le încurajează să acorde prioritate obiectivelor pe care le au în comun cu UE. Granturile acordate prin IPA și împrumuturile de la Banca Europeană de Investiții și de la alte instituții financiare internaționale furnizează mijloace practice de sprijin.

Experiența liberalizării vizelor pentru țările din Balcanii de Vest arată cât de mult se poate realiza combinând impunerea unor condiții riguroase cu oferirea unor beneficii legate de progresele în direcția aderării la UE. Procesul de aderare a țărilor din Balcanii de Vest sporește interesul și influența UE în regiunile Mării Mediterane și a Mării Negre și în bazinul Dunării. Instituțiile UE și statele membre trebuie să coopereze pentru a consolida înțelegerea și sprijinul pentru procesul de extindere și pentru a explica modul în care extinderea poate ajuta la îndeplinirea obiectivelor comune. În ceea ce privește piața unică, Comisia

vizează eliminarea mai multor blocaje ce continuă să existe și generarea unui nou potențial de creștere. Prin extindere, țările implicate în procesul de aderare vor adopta progresiv acquis-ul comunitar, lărgind astfel spațiul în care se aplică un singur set de standarde. Acest lucru ar trebui să impulsioneze noi investiții, inovarea și coeziunea socială, consolidând totodată atractivitatea modelului de reglementare al UE în rândul țărilor vecine și în același timp la scară internațională.

Extinderea NATO a contribuit substanțial la securitatea aliaților; perspectiva extinderii ulterioare și spiritul de cooperare pentru securitate au oferit un sens mai larg noțiunii de stabilitate la nivelul Europei. Ideea Europei ca întreg, liberă și prosperă se poate realiza numai prin împărțirea valorilor comune și ar fi mai bine servite de o eventuală integrare a tuturor țărilor europene ce doresc să fie incluse în structurile euro-atlantice. Posibilitatea de aderare la NATO rămâne deschisă pentru toate democrațiile europene ce împărtășesc valorile Alianței, care sunt dispuse și capabile să-și asume responsabilitățile și obligațiile de membru și a căror includere poate contribui la valorile comune de securitate și stabilitate.

Cooperarea dintre Alianța Nord-Atlantică și UE în Balcani oferă cel mai bun exemplu despre ceea ce pot face împreună cele două organizații. Colaborarea dintre acestea în locuri precum Bosnia și Herțegovina sau Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei a avut un impact direct, pozitiv asupra stabilității și securității regionale. Experiența de succes a cooperării NATO-UE în Balcanii de Vest demonstrează faptul că cele două organizații sunt parteneri indispensabili în consolidarea securității euro-atlantice și internaționale. România, ca stat membru NATO și UE, sprijină reformele democratice și integrarea Balcanilor de Vest, participă la programe de combatere a provocărilor globale precum terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă sau a traficului de persoane. Există un potențial uriaș de colaborare prin materializarea căruia NATO și UE pot avea, împreună, un impact important asupra securității regionale. Aderarea se va realiza după consolidarea reformelor interne. Integrarea euro-atlantică este deosebit de importantă, deoarece ambele organizații pot asigura stabilitatea și securitatea în regiune.

Comisia Europeană va continua să utilizeze la maximum instrumentele sale de preaderare

și mecanismul de supraveghere economică pentru a monitoriza performanțele economice și fiscale ale țărilor din Balcanii de Vest. Uniunea are un dialog periodic cu țările candidate, familiarizându-le cu sistemul de coordonare și de supraveghere a politicilor economice din cadrul UE. Un proces similar a fost creat și cu potențialii candidați. Dialogurile economice dintre Comisie și țările implicate în procesul de aderare în cadrul acordurilor de asociere sunt utilizate pentru supravegherea politicilor economice. Pe lângă dialog și supraveghere, UE sprijină activ eforturile de redresare economică, stabilizare macroeconomică și consolidare fiscală ale țărilor implicate în procesul de aderare. Procesul de extindere contribuie la realizarea obiectivelor Strategiei Europa 2020, prin extinderea zonei în care se aplică cadrul de reglementare al UE și prin crearea unor noi oportunități comerciale.

În ceea ce privește demararea procesului de integrare, conflictele politice și armate din anii '90, ce au constituit un factor determinant în crearea unei blocaje economice prelungite, au condus la respingerea candidaturii Serbiei la aderarea la Uniunea Europeană. În prezent, poziția Serbiei față de Kosovo constituie un alt impediment important în acest sens. În ultimul deceniu, țările din Balcanii de Vest au înregistrat progrese substanțiale în ceea ce privește stabilitatea și cooperarea regională.

Cu toate acestea, o serie de probleme rezultate din conflictele din regiune rămân nesoluționate și afectează atât funcționarea internă a statelor, cât și relațiile dintre acestea. Legat de **Bosnia și Herțegovina**, obiectivul SUA pe termen lung este ca aceasta să fie o țară stabilă și prosperă, cu o autoritate de stat puternică și eficientă, care se îndreaptă spre Uniunea Europeană. Pe termen lung, guvernul BiH, SUA și UE au puncte de vedere similare privind viitorul Bosniei și Herțegovina și, în același timp, al regiunii.

Croația a făcut progrese satisfăcătoare referitor la îndeplinirea criteriilor de aderare, iar negocierile de aderare au ajuns în etapa finală. Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei continuă să îndeplinească într-o măsură suficientă criteriile politice. S-au înregistrat noi progrese în domeniile-cheie de reformă, chiar dacă într-un ritm inegal. Sunt necesare eforturi în special în ceea ce privește reforma sistemului judiciar și a administrației publice. În avizele sale, Comisia recomandă deschiderea negocierilor de aderare cu Muntenegru

și Albania în momentul în care aceste țări vor fi atins gradul necesar de îndeplinire a criteriilor de aderare prevăzute de Consiliul European de la Copenhaga din 1993. Cele două țări trebuie să îndeplinească prioritățile-cheie specifice prevăzute în fiecare aviz. Serbia a depus cererea de aderare la UE în decembrie 2009, iar, în octombrie 2010, Consiliul a invitat Comisia să prezinte avizul cu privire la această cerere. Negocierile de aderare ar putea fi finalizate în cursul anului 2011, cu condiția ca Zagrebul să continue reformele deja inițiate.

Serbia a continuat să pună în aplicare agenda de reformă politică și a obținut rezultate pozitive în ceea ce privește aplicarea Acordului interimar. În ceea ce privește îndeplinirea cerințelor prevăzute de Acordul de Stabilizare și Asociere (ASA), este pe drumul cel bun și a întreprins măsuri importante pentru reconcilierea în regiune. Sunt necesare eforturi suplimentare privind reforma sistemului judiciar și a administrației publice, precum și în domeniul combaterii criminalității organizate și a corupției. Serbia trebuie să demonstreze că are o atitudine mai constructivă față de participarea Kosovo la comerțul și la cooperarea la nivel regional.

De asemenea, trebuie consolidată cooperarea cu misiunea de sprijinire a statului de drept EULEX în ceea ce privește regiunea de nord a **Kosovo**. În urma opiniei formulate în iulie 2010 de Curtea Internațională de Justiție asupra legalității Declarației Unilaterale de Independență, Kosovo și Serbia se confruntă cu o serie de obstacole semnificative în calea identificării unui compromis viabil. Recunoașterea diplomatică a statalității Kosovo reprezintă actualul impas bilateral. Fapt pentru care, prezența și implicarea activă a UE în identificarea unei soluții benefice ambelor părți sunt vitale pentru menținerea unui context favorabil. Facilitarea unei apropieri între Kosovo și Serbia constituie o provocare majoră pentru o Uniune Europeană eterogenă. Procesul de descentralizare din Kosovo a avansat semnificativ, iar cooperarea cu EULEX s-a intensificat. Guvernul și-a îmbunătățit capacitatea de a pune în aplicare agenda europeană și politica în materie de reformă a Kosovo.

Cutoate acestea, există încă provocări importante în ceea ce privește statul de drept, inclusiv reforma administrației publice și a sistemului judiciar, precum și referitor la combaterea corupției, a criminalității organizate și a spălării banilor. Dialogul și reconcilierea dintre comunități, precum

și protecția și integrarea minorităților, în special a sârbilor kosovari, continuă să fie probleme acute în regiune. Bosnia și Herțegovina trebuie să formeze un guvern care să-și angajeze eforturile pentru un viitor în UE al țării și să intensifice ritmul reformelor relevante. Țara ar trebui să întreprindă de urgență primele măsuri în vederea alinierii Constituției sale la Convenția europeană a drepturilor omului și ar trebui să îmbunătățească modul de funcționare a instituțiilor.

Reprezentanții ONU încearcă din 1999 să ajungă la un acord între cei doi vecini – Grecia și **FYROM**. În data de 9 februarie 2011, la sediul ONU, a avut loc o întâlnire între emisarul Matthew Nimetz și ambasadorii la ONU ai celor două țări pentru a se găsi o soluție pentru numele FYROM, a cărei recunoaștere internațională sub acest nume este blocată de Grecia din 1991. La finele lunii martie 2011, CIJ a analizat diferendul ce opune cele două țări. Skopje acuză Atena că i-a împiedicat aderarea la NATO.

Aproximativ 20.000 de vorbitori de limbă română – aromâni/vlahi și meglenoromâni – locuiesc în această țară. Din cauza politicilor comuniste de asimilare și integrare forțată a minorităților naționale, există în prezent o profundă divizare a comunității aromâne. Pentru ambele țări, drepturile minorităților reprezintă un segment deosebit de important. În data de 23 februarie 2011, între ministerele de externe ale celor două țări s-a semnat un memorandum de cooperare pentru integrare euro-atlantică. FYROM face eforturi constructive pentru un climat interetnic cât mai bun. România va acționa în continuare pentru finalizarea procesului de extindere al UE și NATO cu țările din Balcanii de Vest.

Concluzii

Procesul de integrare euro-atlantică avansează într-un ritm ce depinde, în mare parte, de capacitatea țărilor ce doresc să adere de a-și asuma obligațiile asociate calității de stat membru. Acest lucru necesită reforme durabile, precum și adaptări legislative și instituționale credibile și convingătoare. În momentul în care țările în cauză vor îndeplini standardele stabilite, inclusiv cele legate de democrație, statul de drept, drepturile și libertățile fundamentale, UE și NATO vor conlucra cu acestea pentru a trece la etapele următoare ale procesului.

Regiunea Balcanilor de Vest este o regiune artificială creată pentru a servi strategiei UE și considerațiilor geopolitice mai largi ale actorilor internaționali. Cooperarea regională se află în interiorul unui cadru mai larg al spațiului sud-est european. Procesul de cooperare regională este serios afectat de natura competitivă a UE și a integrării în NATO. Transformarea într-o regiune prosperă parte a Europei nu depinde în principal de insistența cooperării regionale, nici de instrumentalizarea ei în procesul de integrare, ci se bazează pe capacitatea statelor din regiune să perceapă implicațiile și importanța cooperării regionale și integrării în structurile euro-atlantice și să își adapteze acțiunile în consecință. Odată cu crearea și definirea priorităților Consiliului de Cooperare Regională, regiunea a intrat într-o a treia etapă decisivă și de transformare. Este încă o etapă de tranziție, deoarece efectul de pârgă al instituțiilor internaționale la acest punct de plecare este mai puternic decât al țărilor din regiune. Sprijinul efectiv oferit de către elitele politice ale țărilor în cauză la această instituție regională unică, precum și măsura în care ar reflecta interesele autentice și articulat din regiune vor fi de o importanță crucială pentru perspectivele cooperării regionale.

Procesele de integrare în Uniunea Europeană și NATO sunt considerate vectori esențiali pentru securitatea, transformarea politică și economică a regiunii. Aceste procese de integrare sunt principalii factori în promovarea cooperării regionale. Este esențial să se păstreze ritmul reformelor pentru a oferi stimulente clare pentru actorii locali politici să se angajeze în cooperarea regională. Perspectiva aderării la UE nu este doar cea mai bună speranță pentru stabilizarea și transformarea din regiune, dar și pentru dezvoltarea cooperării regionale, de asemenea. Luând în considerare faptul că perspectiva clară a aderării la UE reprezintă scopul strategic al tuturor țărilor din Balcanii de Vest, acest fapt oferă astfel motivația pentru angajamentul elitelor politice locale la reformele necesare pentru o transformare clară a regiunii, dezvoltarea unei strategii cuprinzătoare de extindere a UE. Aceasta trebuie să fie principala prioritate pentru regiune.

Toate țările din regiune trebuie să atingă același statut de țară candidată. Astfel, va fi mai ușor să se armonizeze procesele bilaterale ASA cu programul multilateral CRC. Primul semn vizibil al angajamentului UE în regiune în ceea ce privește perspectiva de stat membru cu drepturi depline

este liberalizarea regimului vizelor pentru toate țările. Cooperarea regională se confruntă cu diferite obstacole în dezvoltarea sa. Cele majore sunt:

- efectul independenței Kosovo asupra stabilității regionale și cooperării;
- dilema politicii externe a Serbiei;
- problemele de reconstrucție statală din Bosnia și Herțegovina și Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei;
- problemele de coeziune internă din multe țări;
- structuri slabe de stat în Albania.

În ciuda potențialelor efecte negative ale acestor obstacole, este recomandat să se continue construirea de rețele și punți de legătură între rețelele de actorii non-statali. Pe baza experienței altor regiuni, este de așteptat ca această cooperare regională să se dezvolte și după aderarea la UE și NATO, atunci când țările din regiune vor trebui să determine și să promoveze interesele specifice comune într-un cadru mai larg euro-atlantic.

Consiliul Regional de Cooperare (CRC) a analizat impactul crizei economice globale asupra țărilor din Balcanii de Vest și evaluat diferite acțiuni politice adoptate, precum și modalități de a realiza mai bine poziția competitivă a regiunii în economia mondială. Principala problemă care a apărut în discuție este consolidarea capacităților pentru dezvoltarea și punerea în aplicare a opțiunilor de politică adecvate și utilizarea adecvată a resurselor disponibile, astfel încât să se iasă din criză și, pe termen lung, să se realizeze o creștere economică stabilă bazată pe cunoaștere și pe elemente considerate avantaje competitive în regiune.

Au fost identificate trei domenii cheie în care vor fi planificate alte activități în regiune:

- Având în vedere resursele umane din regiune, ca o condiție deosebit de importantă pentru creșterea competitivității pe termen lung (educație, cercetare și dezvoltarea infrastructurii, capacități de inovare);
- Crearea condițiilor pentru stimularea dezvoltării bazată pe cunoaștere (rolul instituțiilor, al mediului de afaceri, al rețelelor internaționale, al îmbunătățirii cooperării în regiune și integrarea în UE);
- Stabilirea unor mecanisme de cooperare mai largă, ce ar oferi pentru activitățile sincronizate peste 40 de organizații și inițiative regionale care operează deja în diferite domenii și care contribu-

ie la o abordare mai armonizată a regiunii în abordarea provocărilor numeroase – comerț, investiții, sănătate, cercetare și dezvoltare, lupta împotriva crimei organizate și a dezastrelor naturale.

Este în discuție dezvoltarea unei platforme regionale pe termen lung care ar facilita opțiunile unei politici strategice axate pe depășirea crizei și pe aderarea la UE – lansarea proiectului Balcanii de Vest Futures 2020, care ar urma proiecțiile UE 2020 pe termen lung, ca o continuare a Strategiei de la Lisabona, care a fost dezvoltată din 2000 până în 2010.

Informații provenind din statele membre UE din regiune, Comisia Europeană, instituțiile financiare internaționale, OCDE, Secretariatului CEFTA și alte inițiative regionale, precum și din partea oamenilor de afaceri din regiune, au indicat principalele probleme cu care se confruntă regiunea în domeniul dezvoltării economice și sociale. Formula comună pentru toate direcțiile dorite menționate de operațiuni este: o bună guvernare și modalități de a realiza acest fapt. Sunt necesare măsuri suplimentare în procesul de dezvoltare a resurselor și îmbunătățirea potențialului competitiv. Comisia va continua să utilizeze la maximum instrumentele sale de preaderare și mecanismul de supraveghere economică pentru a monitoriza performanțele economice și fiscale ale țărilor din Balcanii de Vest.

Uniunea are un dialog periodic cu țările candidate, familiarizându-le cu sistemul de coordonare și de supraveghere a politicilor economice din cadrul UE. Un proces similar a fost creat și cu potențialii candidați. Dialogurile economice dintre Comisie și țările implicate în procesul de aderare în cadrul acordurilor de asociere sunt utilizate pentru supravegherea politicilor economice. Pe lângă dialog și supraveghere, UE sprijină activ eforturile de redresare economică, stabilizare macroeconomică și consolidare fiscală ale țărilor implicate în procesul de aderare. Procesul de extindere contribuie la realizarea obiectivelor Strategiei Europa 2020 prin extinderea zonei în care se aplică cadrul de reglementare al UE și prin crearea unor noi oportunități comerciale.

BIBLIOGRAFIE:

1. ANATOL L., TRENIN D., Ambivalent Neighbors: The EU, NATO and the Price of Membership, Carnegie Endowment for

International Peace, 2003.

2. ASPINWALL M., SCHNEIDER G., Institutional research on the European Union: mapping the field, 2001, 1-18.

3. AVERY G., The Enlargement Negotiations, The Future of Europe: Integration and Enlargement, London: Routledge 2004, 35-62.

4. BEGG I., HODSON D., MAHER I., Economic Policy Coordination in the European Union, National Institute Economic Review, vol 183, 2003.

5. CHIRIAC M.D., DUMITRU D., ION E., Organizații și instituții politice și de securitate, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.

6. DE GRAUWE P., SCHNABL G., EMU: Entry Strategies for New Member States, Intereconomics, vol. 39, pp. 241-47, 2004.

7. DINU M.Ș., Balcanii de Vest, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.

8. DUMITRU L.C., Implicarea NATO în managementul crizelor din Balcanii de Vest, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.

9. KENEN P., MEADE E., EU Accession and the Euro: Together or Far Apart?, International Economics Policy Briefs, No PB03-9, Institute for International Economics, Washington, 2003.

10. MUREȘAN D., BUȘE D., Securitatea și insecuritatea în Balcanii de Vest: criza interetnică din noua federație iugoslavă, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, 2008.

11. MUREȘAN M., Integrarea în UE și NATO a statelor Balcanilor de Vest, Impact strategic, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2008.

12. Defence Select Committee Report on the future of NATO, Martin Butcher, 2008 The Acronym Institute.

13. The Western Balkans: Between the Economic Crisis and the European Perspective, Institute for Regional and International Studies, Sofia, septembrie 2010.

14. IMF Country Report No 11/20, Washington DC, ianuarie 2011, IMF.

15. <http://ec.europa.eu>.

NOTE:

1 http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/FR/genaff/118571.pdf.

COOPERAREA REGIONALĂ TRANSFRONTALIERĂ

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/strategy_paper_2010_ro.pdf.

2 Concluziile Consiliului European, 14-15 decembrie 2010.

3 Conform Rezoluției 1244/99 a Consiliului de Securitate al ONU.

4 Discursul comisarului european pentru extindere și politici de vecinătate, Ștefan Füle, la prezentarea pachetului Extindere la Comisia de afaceri externe a Parlamentului European, Bruxelles, 9 noiembrie 2010 (SPEECH/10/638).

DECALAJUL TEHNOLOGIC. FORME DE MANIFESTARE ȘI DETERMINĂRI ASUPRA DEZVOLTĂRII ECONOMICE. IMPLICAȚII ASUPRA FENOMENULUI MILITAR CONTEMPORAN

*Dr. Virgil BĂLĂCEANU**

Tehnologia militară se referă la cantitatea de echipament, vehicule, structuri și sisteme de comunicații care sunt create pentru a fi folosite în război. Cuprinde toate tipurile de tehnologie a căror natură este vădit militară și care, de regulă, nu au o aplicabilitate civilă, deoarece nu pot fi folosite în domeniile civile sau pentru că utilizarea lor fără pregătire militară este periculoasă.

Tehnologia militară a fost cercetată și dezvoltată de către oamenii de știință și ingineri special pentru a fi folosită de către forțele armate. Acest proces include concepția, dezvoltarea, testarea și managementul duratei de viață a armelor și sistemelor militare. Tehnologia militară face apel la mai multe discipline ingineresti tradiționale, inclusiv ingineria mecanică, ingineria electrică, mecatronica, electro-optica, ingineria aerospațială, ingineria materialelor și ingineria chimică.

Uneori, granița dintre tehnologia militară și cea civilă nu este impenetrabilă. Există un număr semnificativ de invenții militare, foarte

puțin modificate sau chiar deloc, care sunt acum folosite de către civili.

Cuvinte-cheie: diferență; nemulțumire; schimbare progresivă; schimbare revoluționară; element discriminatoriu; avantaj tehnologic.

Dicționarul Merriam-Webster definește tehnologia ca fiind aplicarea practică a cunoștințelor în special într-un domeniu specific, cât și „capacitatea” dată de aplicarea practică a cunoștințelor.

În lucrarea sa „La technique et le temps, 1: La faute d’Epimethee”, filozoful francez Bernard Stiegler definea tehnologia în două moduri: „cercetarea vieții cu alte metode decât viața” și „materie anorganică organizată”.

Noțiunea de tehnologie are un înțeles vast, pornind de la simple instrumente materiale, cum ar fi o bârnă utilizată ca pârghie, până la cele contemporane, complexe și imateriale, ca de pildă un soft în domeniul IT sau know-how-ul și metodele aplicabile într-un anumit domeniu.

*** General-maior dr. Virgil BĂLĂCEANU (virgil.balaceanu@yahoo.com) este șeful Direcției Cooperare Internațională în Domeniul Apărării din Ministerul Apărării Naționale, București. Are un doctorat în științe militare (2003) și un masterat în studii strategice la Colegiul de Război al Forțelor Terestre din SUA (2001) și NATO senior executive master la SNSPA (2003). Domnul general-maior este autorul lucrărilor „Puterea infanteriei în luptă” (2004) și „Corpul 7 Armata Română în Operația Budapesta” (2001).**

Este tot mai acceptată ideea potrivit căreia tehnologia nu reprezintă doar un ajutor exterior, ci și transformarea interioară a conștiinței umane, din moment ce noile tehnologii aduc cu ele și schimbarea modului de a gândi al individului¹. În această accepțiune, tehnologia capătă noi înțelesuri și aplicații, cuprinzând toate metodele prin care individul își lărgeste aria de cunoaștere și percepție a lumii care îl înconjoară.

A. Decalajul tehnologic. Concepte, forme de manifestare și determinări asupra dezvoltării economice

Relația dintre tehnologie și societate este una de simbioză și de interdependență. Astfel, ele s-au influențat reciproc de-a lungul istoriei, aducând modificări reciproce majore.

Pe plan cultural și de evoluție a civilizației, tehnologia a adus diferitele suporturi și modalități pentru scris, tiparul, instrumentele muzicale, infrastructura drumurilor, orașelor, capacitatea de a naviga și, astfel, de a extinde orizontul de cunoaștere, o serie de teorii cu privire la Universul din care facem parte, de descoperiri științifice și invenții care au schimbat radical societatea în diverse aspecte ale sale.

Acest proces dinamic și foarte complex a luat un avânt deosebit odată cu Revoluția Industrială, când omul, folosind tehnologiile disponibile, și-a ușurat infinit munca, prin înlocuirea în multe domenii a forței de muncă umane cu cea a mașinilor, prin creșterea productivității și a calității activităților de producție. Mergând mai departe, epoca modernă a însemnat înlesnirea deplasării individului (trenul, automobilul, avionul), a posibilităților de comunicare și informare (telefonul, radio, televiziunea și ulterior computerul, internetul) și din nou îmbunătățirea condițiilor de viață (electricitatea, dezvoltarea industriei alimentare și a medicinei). Pe de altă parte, această epocă reprezintă și apariția unor idei împotriva tehnologizării excesive, aducându-se în discuție problema restrângerii dezvoltării spirituale a individului în fața celei tehnologice, materiale.

Martin Heidegger considera că tehnologia, la un anumit punct, ne împiedică să tindem spre aflarea adevărului absolut, ne plafonează și ne alterează adevărata noastră natură și rațiune de a fi².

Această percepție filozofică asupra tehnologiei

face parte din filozofia tehnologiei, un domeniu care a fost mereu prezent de-a lungul istoriei, de la Platon și Aristotel, la Karl Marx, Heidegger sau Michel Foucault.

Așa cum se va argumenta și în continuare, acest proces tehnologic nu a avut niciodată un caracter uniform și concomitent în lume. Dinamica lui a fost condiționată de diverși factori, de modul de gândire și de comportare a indivizilor dintr-o anumită comunitate, oraș, stat, de disponibilitatea resurselor, de diferite conflicte armate, precum și de alte elemente de natură socială, economică și de evoluție a civilizațiilor. Unele tehnologii au avut o răspândire relativ rapidă și lesnicioasă (focul, roata), în timp ce altele au ajuns să fie aplicate sau folosite de o anumită comunitate sau regiune la un interval de timp mare, comparativ cu alte regiuni ale globului (un exemplu ar fi utilizarea mașinilor de tot felul în agricultură, domeniu în care unele țări au avut un avans considerabil față de altele).

Acest fenomen a dus la o dezvoltare inegală în diverse domenii ale activității umane. Din punct de vedere militar, spre exemplu, dacă la început un conflict era câștigat de tabăra cu mai mulți luptători, eventual mai puternici fizic, ulterior, accentul s-a pus pe dotarea acestora, pe modul în care erau înarmați, protejați de diverse armuri și scuturi și de cum erau pregătiți. Astfel, o comunitate care avea posibilități restrânse de prelucrare a metalelor sau de a pune bazele unor schimburi comerciale cu alte comunități era evident inferioară celor care erau în măsură să facă aceste lucruri.

Aceste decalaje tehnologice au dat naștere unor decalaje economice, au dus la stabilirea unor ierarhii referitoare la regiunile sau statele de pe glob, fenomen prezent în mod evident și în zilele noastre.

Forme de manifestare și determinări asupra dezvoltării economice. Corelația dintre decalajul tehnologic și cel economic

În zilele noastre, **decalajul tehnologic** se referă la diferențele dintre cei care au acces efectiv la tehnologie și o folosesc și cei care nu au, între cei care inovează și au capacitatea de a produce tehnologie și cei care nu au această capacitate³. Cifrele prezentate de ONU vorbesc de la sine: în Japonia, sunt 861 de patente de invenție la un milion de locuitori, în timp ce, în multe din țările în curs de dezvoltare, acest număr este 0;

84% din articolele din revistele de specialitate provin din țările dezvoltate; în SUA, școlarizarea are o durată de 12,1 ani, în medie, în timp ce, în Guineea Bissau, perioada este de sub un an; în Finlanda, 27,3% din cei care se înscriu la facultate aleg un profil științific, în timp ce, în Ciad, cifra este de 0,1%. Domeniul de cercetare și dezvoltare are o mare contribuție la reducerea acestor decalaje, prin dezvoltarea, accesarea, absorbirea de noi tehnologii. Perfecționarea acestui domeniu este una din metodele propuse pentru reducerea decalajului tehnologic la nivel mondial.

Teoria decalajului tehnologic, enunțată de economistul olandez Arnold Heertje⁴, stipulează că modificările produse în schimburile internaționale sunt dictate de gradul de „sofisticare” tehnologică relativă a țărilor. Regiunile în curs de dezvoltare folosesc doar un sfert din tehnologia utilizată în țările puternic dezvoltate. Totodată, conform Băncii Mondiale⁵, există decalaje majore chiar și în interiorul aceleiași țări. Orașele principale și sectoarele de bază folosesc mult mai multă tehnologie decât restul. Spre exemplu, în India, serviciile IT în zonele urbane sunt de ultimă generație, în contrast cu zonele rurale, unde un studiu din anul 2007 arăta că sub 10% din populație avea un post telefonic.

Apariția și evoluția acestor decalaje sunt strict legate și de implicarea guvernamentală și de dezvoltarea sectorului privat. Vechile tehnologii de infrastructură rutieră, cale ferată, telefonie fixă etc. sunt de obicei asigurate de către guvern și supuse finanțării publice și riscului de eșec, în cazul în care însuși guvernul eșuează. Pe de altă parte, tehnologiile noi, telefoanele mobile, internetul, computerele iau naștere dintr-un mediu care încurajează domeniul privat și concurența internă sau externă.

Diferența între a utiliza tehnologie și a nu o face este una majoră dacă ne gândim la productivitate, spre exemplu. Se estimează că productivitatea în agricultură a sporit de patru ori față de cea din industria de prelucrare, datorită introducerii noilor tehnologii. Aici avem de a face cu un paradox interesant, deoarece cultivarea unor produse cu un nivel tehnologic scăzut, porumbul, spre exemplu, poate fi rezultatul unui proces de producție puternic tehnologizat, în timp ce, în unele țări, manufacturarea unui produs de înaltă tehnologie se face pe baza unor procedee de asamblare de bază, netehnologizate (ex. computerele produse în țările cu mână de lucru ieftină).

Tehnologia este un factor determinant și critic vis-à-vis de venituri, dar și o consecință evidentă a acestora. Eficiența relativă a unei economii în ceea ce privește bunurile și serviciile este reprezentată de factorul de productivitate. Acesta este utilizat în mod frecvent ca o măsură a tehnologiei de producție și creșterea sa, ca o măsură a progresului tehnic. În anul 2005, de exemplu, conform rapoartelor Băncii Mondiale, acest factor de productivitate al țărilor în curs de dezvoltare a reprezentat puțin mai mult de 5% din cel al Statelor Unite. La nivel regional, aceste discrepante s-au accentuat. Dacă țările cu economii medii au reușit o apropiere de cele cu economii dezvoltate (Ungaria sau Polonia, de exemplu, au crescut, după 1990, gradul de tehnologizare cu aproximativ 125%), există încă un decalaj enorm între acestea din urmă și țările în curs de dezvoltare.

Sărăcia, corupția și conflictele interne și internaționale împiedică accesul la dobândirea și aplicarea tehnologiilor, în unele regiuni chiar la cele de bază referitoare la alimentație, igienă sau siguranța individului. Se estimează că 25.000 de oameni mor zilnic din cauze legate de foamete, aceasta însemnând o persoană la fiecare 3,5 secunde (conform Organizației Națiunilor Unite).

Decalajele tehnologice, așa cum am spus, generează decalaje economice. Lipsită de modalități de producție corespunzătoare, de know-how în domeniul business-ului, de resurse proprii și de incapacitatea de a întreține relații comerciale stabile, economia unei țări rămâne mult în urmă și este absolut ineficientă.

Chiar și cele mai simple tehnologii au în practică un impact puternic asupra dezvoltării unei regiuni. Soluțiile privind reciclarea simplă, utilizarea apei de ploaie, tehnologiile legate de conservarea alimentelor în zonele în care nu există electricitate sau metode de refrigerare, toate acestea sporesc considerabil calitatea vieții în regiunile respective. Un studiu ONU efectuat în Ruanda a arătat că unul din motivele pentru care un sistem de colectare a apei de ploaie, menit să asigure noi soluții privind apa de băut, nu poate fi pus la punct, este lipsa instalatorilor calificați și a inginerilor hidrologi. În prezent, se încearcă implementarea unor tehnologii simple în această țară legate de sănătate, transport, apă, construcții ieftine, surse alternative de energie.

Există o strânsă legătură între intensitatea inovației și venitul pe cap de locuitor. Brevetele

de invenție din China au evoluat de la 1,5% din numărul de brevete acordate la nivel mondial în anii '80, la aproape 10% în 2004. Acest fapt se datorează eforturilor concentrate pe sporirea nivelului cercetării și dezvoltării, superior unui nivel ce ar putea fi calculat în funcție de veniturile pe cap de locuitor.

Inovațiile tehnologice din ultimele două secole sunt disponibile în aproape toate țările globului. Și din acest punct de vedere se întâlnesc însă probleme, din moment ce răspândirea lor în interiorul țării este una inegală. Este motivul slabei dezvoltări economice a multor state din America Latină bazate în principal pe resurse.

Aceste disparități economice regionale înseamnă practic diferențe financiare importante între țări sau între regiunile aceleiași țări, care împiedică accesul la satisfacerea nevoilor de bază ale vieții în multe cazuri. În același timp, disparități de acest gen afectează proiectele la nivel global sau regional, spre exemplu, în Europa, ele afectează dinamica dezvoltării economice la nivel comunitar, astfel că UE acordă atenție deosebită acestui fenomen.

Una din modalitățile de calculare a disparităților economice este coeficientul Gini, de la inventatorul metodei de calcul, statisticianul italian Corrado Gini. Formula de calcul se bazează pe rata venitului în fiecare țară. Un exemplu de acest gen ar fi calculul ratei veniturilor în Danemarca, având un coeficient de 0,247(24,7), comparativ cu cel dintr-o țară nedezvoltată, Namibia, cifrat la 0,707(70,7). Dacă Europa și Canada prezintă un indice Gini între 24 și 36, SUA și Mexic au peste 40, ceea ce dovedește un grad sporit de disparitate economică.

Revenind la decalajul tehnologic, despre care discutăm ca o cauză a disparităților economice, atât pe plan intern cât și pe plan extern, să ne

oprim puțin asupra situației la nivel european.

Luând în considerare rata șomajului și rata productivității, putem discuta despre țările cu rată a șomajului ridicată și productivitate scăzută (Centrul și Estul Europei), țări cu rata șomajului scăzută și productivitate scăzută (Slovenia, Portugalia), țări cu rata șomajului ridicată și productivitate ridicată (Germania) și țări cu rata șomajului scăzută și productivitate ridicată (Marea Britanie, Olanda, Danemarca).

La nivel mondial, Europa se găsește în urma SUA, în principal datorită implementării neuniforme a ICT, despre care vom discuta în rândurile următoare.

Conceptul de *Digital divide* reprezintă practic diferența dintre persoanele care au acces direct la tehnologie digitală și la tehnologia informației și persoanele care au acces limitat sau care nu au acces deloc la aceste tehnologii. Altfel spus, lipsa accesului la informație duce la lipsa cunoașterii, cu repercusiunile de rigoare. În zilele noastre, Digital divide face referire la tehnologii precum radioul, televiziunea, dar, mai cu seamă, computerul, internetul și telefonul mobil.

Importanța fenomenului rezidă, așa cum am spus, în accesul la informație, la educație, în primul rând, și în mărirea decalajelor în lipsa utilizării tehnologiilor în cauză.

Un studiu condus de *ComputerAid International*, organizație non-profit din Marea Britanie, care urmărește atenuarea acestor diferențe la nivel regional, arată că țările dezvoltate reprezintă în momentul de față aproximativ 15% din populația lumii, și, în același timp, 88% din utilizatorii de internet din toată lumea⁶. Același studiu spune că, dacă în SUA în medie 585 de persoane din 1000 dețin un computer, în Asia de Sud doar 4 persoane la 1000 pot spune același lucru.

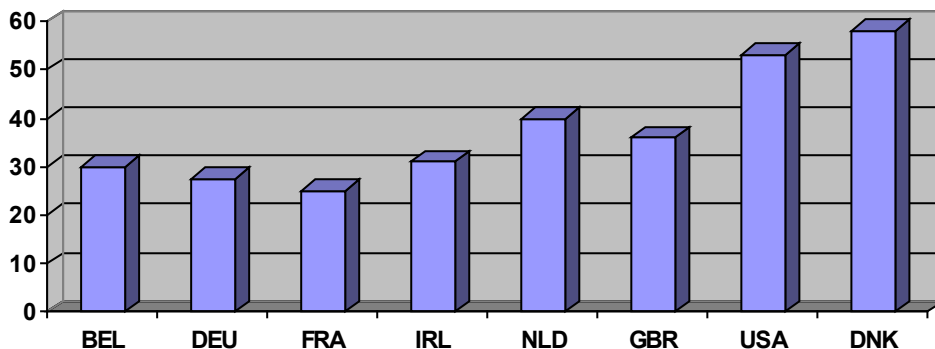

Figura 1. Numărul de utilizatori de internet în câteva țări europene și SUA (%)

Conceptul de Information Communications Technology (ICT) se referă la orice produs care recepționează, stochează, manipulează, transmite și primește informație pe cale electronică și în format digital. Includem aici computerele, televiziunea digitală, e-mail-ul etc. În domeniul afacerilor, ICT apare sub două aspecte și anume tehnologiile tradiționale legate de utilizarea computerului, adică lucruri obișnuite care se pot face prin intermediul computerului personal sau la muncă (redactarea unui document sau crearea unei baze de date) sau noile tehnologii de comunicare digitală care permit companiilor să comunice și să facă schimb de informații pe cale digitală.

Experții sunt de părere că, în prezent, asistăm la o adevărată revoluție ICT, care, în concordanță cu fenomenul globalizării, aduce schimbări majore socio-economice. Una din implicații este legată de piața forței de muncă, unde facilitarea comunicațiilor rapide la nivel internațional a permis companiilor să subcontracteze diverse activități către alte companii sau firme la nivel internațional. Se obține astfel o reducere a costurilor de producție semnificativă, dar, în același timp, dă naștere unui teren propice abuzurilor legate de contractele de muncă, condițiile precare de muncă și nivelul salarial, aceasta pentru că piețele cu forță de muncă ieftină și fără restricții salariale devin tot mai atractive. Răspândirea ICT la nivel global nu are un caracter uniform, din cauza lipsei tehnologiilor corespunzătoare, așa cum am exemplificat mai sus. În acest mod, disparitățile regionale se adâncesc, iar statele incapabile să producă și să utilizeze tehnologie de acest gen rămân în urmă.

În aceeași ordine de idei, implicațiile sociale ale ICT sunt unele profunde. Pe de o parte, cei care susțin fenomenul îl cataloghează ca fiind unul revoluționar și care duce pregătirea profesională

la un alt nivel, în timp ce oponenții săi reproșează influența negativă vis-à-vis de forța de muncă, în multe domenii tehnologia înlocuind muncitorul necalificat, parțial sau chiar de tot. Răspândirea neuniformă în cadrul unei societăți, instituții sau state are, așa cum am spus, consecințe negative și poate fi accentuată de cauze exterioare celor economice sau de accesibilitate a tehnologiilor. Spre exemplu, limba engleză este înțeleasă de 10% din populația globului, cu toate acestea mai mult de 80% din conținutul website-urilor este în limba engleză.

Consultantul danez pe probleme de utilizare a internetului și serviciilor web, Jakob Nielsen⁷ face referire la ideea de *Digital divide* și ICT, oprindu-se asupra a trei elemente importante:

1. *Separarea economică (Economic divide)* – considerată a fi cea mai simplă formă de diferențiere între cei care au acces și folosesc tehnologia digitală și cei care nu fac acest lucru; constă în faptul că unii oameni nu au resursele financiare necesare achiziționării unui computer.

2. *Separarea de utilizare (Usability divide)* – mai mult de 40% din populație are o slabă instruire; foarte puține website-uri iau asta în considerare în redactarea conținutului lor; persoanele în vârstă au dificultăți în accesarea acestor tehnologii, aspect din nou ignorat de majoritatea website-urilor existente.

3. *Separarea de împuternicire (Empowerment divide)* – se referă la lipsa implicării individului în astfel de activități; chiar dacă Internetul și computerele ar fi foarte ușor de utilizat, nu toată lumea ar exploata la maxim oportunitățile conferite de această tehnologie.

La fel ca și alți experți, Nielsen vede ICT ca un instrument foarte puternic de schimbare și de ușurare a traiului de zi cu zi, dar și unul de manipulare în care oamenii în necunoștință de

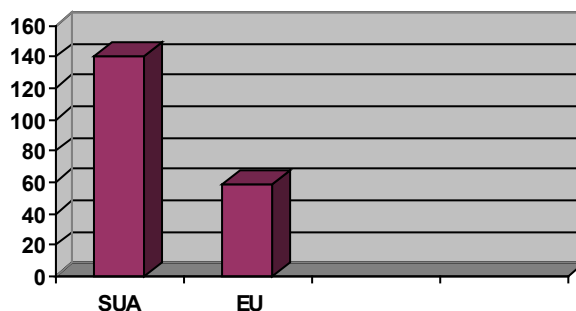

Figura 2. Numărul de servere din SUA comparativ cu Europa (raportat la 1000 locuitori)

cauza pot fi ușor păcăliți și ulterior îndepărtați de fenomen. Autorul se arată optimist referitor la primele două aspecte, cel de separare economică și cel de separare de utilizare, probleme a căror rezolvare necesită timp, dar care este posibilă, și, în același timp, rezervat față de a treia categorie de separare, care poate doar să se agraveze în timp, fiind una legată strict de atitudine.

Instituțiile internaționale care se ocupă cu problema dezvoltării la nivel global privesc conceptul ICT ca fiind unul deosebit de important pentru țările sărace, implementarea lui fiind necesară pentru deschiderea oportunităților pe piața mondială și integrarea în economia globală.

Organizația Națiunilor Unite a organizat un adevărat task force, „UN ICT Task Force”⁷⁸ a cărei misiune este aceea de a restrânge cu ajutorul numeroaselor organizații non-profit aceste decalaje existente, legate de accesibilitatea și utilizarea tehnologiei. Forumul Internațional G8 are, la rândul său, o structură cu același scop, numită DOT – *Digital opportunity task force*.

B. Implicațiile decalajului tehnologic asupra fenomenului militar contemporan

Domeniul militar reprezintă o direcție importantă de aplicare a cuceririlor științei, capacitatea de apărare a statelor fiind astăzi strâns legată și, în mare parte, determinată de dezvoltarea științei. Nu există domeniu al fenomenului militar, care, într-un fel sau altul, să nu fie determinat sau măcar influențat de știința modernă.

În ultimii ani, tehnologia militară a avansat enorm. Sistemele moderne de armament permit lovirea țintelor cu o precizie dusă la extrem; sistemele de supraveghere și recunoaștere pot asigura informații detaliate despre structura și locația forțelor inamice; combinația dintre analiza datelor și sistemele de diseminare a acestora permit ca aceste informații să fie exploatare rapid.

Direcțiile de dezvoltare a tehnologiilor militare pot fi clasificate în diferite moduri, dar toate prezintă modalități de evaluare similare. Câteva dintre acestea pot fi considerate:

- letalitatea sporită;
- creșterea volumului și a preciziei focului;
- implementarea sistemelor de armament care să asigure creșterea eficienței și efectului;
- creșterea capacității unităților mici de a crea rezultate decisive;

- creșterea capacității de mascare simultan cu creșterea capacității de descoperire⁹.

Sunt elemente care definesc generația armelor inteligente, sistemele C4I, sistemele electronice de supraveghere, cercetare și lovire, tehnicile și tehnologiile războiului informațional și psihologic, toate acestea fiind folosite masiv, pe viitor, în operațiile militare și de luptă.

Noile cuceriri tehnologice impun ca acțiunile militare să aibă, în viitor, o mare amploare în timp și spațiu, forțe și mijloace specializate, caracter înrunit, intensitate și complexitate sporite, schimbări bruște ale situațiilor la toate nivelurile, să fie duse în toate mediile, deosebit de manevrier, cu o mare diversitate de procedee tactice, în special, la flancuri, în intervale și în adâncimea dispozitivului inamicului, rapid și în condiții variate de teren, timp și vreme. Sunt de remarcat amploarea pe care o au componentele cosmice ale conducerii și scopurile operațiilor, accentuarea caracterului decisiv al confruntării, sincronizarea și integrarea acțiunilor de luptă.

Conflictele armate, influențate de tehnologiile secolului actual, vor releva mâine o mare complexitate a teatrelor de acțiuni, cu întrepătrunderea mediilor civile cu cele militare, extinderea gherilei – mai ales urbane –, folosirea deopotrivă a armelor letale și neletale, a explozivilor, dar posibil și a generației următoare de arme nucleare, utilizate ca arma antispațială de statele deținătoare împotriva marilor puteri ce posedă arme în spațiul cosmic, ca și a armelor cu plasmă.

Loviturile de precizie la mare distanță, războiul informațional, războiul spațial constituie elemente relativ noi ale domeniului militar. Fiecare dintre acestea sunt rezultate ale evoluției tehnologice.

Sistemele de lovire de precizie au fost dezvoltate începând din anii ‘70 și continuă să se facă progrese rapide. Sistemele actuale includ rachete cu rază mare de acțiune și muniții de precizie trase din avioane sau de către artilerie. Stabilirea eficienței a țintelor coroborată cu o diseminare rapidă a informațiilor permit unor asemenea sisteme să desfășoare un atac coordonat asupra țintelor inamice, în condițiile minimizării distrugerilor și victimelor colaterale, evitării fratricidului și reducerii posibilităților de executare a unor contralovituri de către inamic.

Deși valoarea critică a informațiilor a fost discutată din vremuri străvechi, războaiele

din vremurile moderne depind de sistemele informaționale într-o măsură covârșitoare. Sisteme de procurare a informațiilor ca sateliții de recunoaștere și avertizare timpurie, o gamă largă de sisteme aeriene cu și fără pilot etc. produc o cantitate mare de date, care pot fi sortate și diseminate prin sisteme de distribuție a datelor și de comunicații.

Alți analiști au mers chiar mai departe, considerând războiul informațional ca o a patra dimensiune a războiului alături de cele tradiționale: terestru, aerian și maritim.

Războiul spațial este considerat, și el, ca un alt domeniu al războiului. Chiar dacă importanța militară a spațiului a fost destul de mare în ultimele decenii, recente dezvoltări tehnologice au permis să-i fie atribuit un rol care face aproape imposibilă desfășurarea unei operațiuni militare fără ca acesta să fie implicat. Utilitatea sistemelor spațiale de comunicații este recunoscută, dar folosirea lor la nivel global, supravegherea în timp real, recunoașterile și folosirea în stabilirea țintelor este un fenomen mai recent. Sistemele spațiale asigură date precise pentru navigație și date meteo.

În viitor, sistemele de transport spațiale, armele anti-satelit, apărarea împotriva rachetelor și chiar armele de atac la sol dispuse în spațiu vor juca un rol important în operațiile militare. Cu siguranță, asigurarea superiorității în spațiu va constitui un avantaj critic și interzicerea realizării acesteia de către inamic va fi un obiectiv militar important în perspectivă.

Perfecționarea continuă a tehnicii militare condiționează dezvoltarea și structura forțelor armate, influențează procesul pregătirii pentru luptă, determină schimbări în ceea ce privește metodele și procedeele de ducere a acțiunilor militare.

În armatele tuturor țărilor dezvoltate, au loc schimbări structurale, de mare amploare și de lungă durată, impuse de dinamica și modificările pe linia armamentului și tehnicii militare.

Astăzi, practic tot ceea ce este denumit în mod curent echipament, armament și tehnică militară convențională se schimbă fundamental. Parcurgând site-urile sau publicațiile de tehnică militară este ușor de identificat multitudinea de arme, instalații, vehicule etc. aparținând tuturor categoriilor de forțe care se transformă neîncetat sub impactul revoluției tehnico-științifice contemporane.

Avioane de cercetare fără pilot, rachete de croazieră, arme de luptă „inteligente”, proiectile reactive de artilerie, bombe cu grafit, vehicule pe pernă de aer, avioane de sprijin cu decolare și aterizare verticală, muniții ghidate cu precizie, tehnologii de comandă, control și comunicații spațiale, arme antiaeriene cu mare cadență de tragere dirijate electronic, arme cu dispozitive de vedere și ochire în infraroșu etc., reprezintă doar o mică parte din multitudinea de aplicații practice ale cercetării tehnologice valorificate în domeniul militar¹⁰.

Dezvoltarea tehnologiilor militare și dotarea cu tehnică militară performantă a generat, în domeniul organizatoric, fenomenul de demasificare a armatelor moderne. Acesta are la bază faptul că mijloacele de luptă dispun de o tot mai mare selectivitate în alegerea țintelor și precizie în executarea loviturilor, concomitent cu sporirea efectelor distructive ale acestora. Armele bazate pe informație tind din ce în ce mai mult să ia locul volumului puterii de foc, iar obiectivele vizate în acțiunile militare tind să devină cel mai adesea punctiforme, precis determinate și de importanță vitală pentru sistemul acțional al inamicului. Drept urmare, armatele de masă, consacrate de cele două războaie mondiale din secolul al XX-lea, au devenit anacronice și ineficiente.

Înlocuirea, în lupta armată, a caracterului precumpănitor al dimensiunilor cantitative cu cel al dimensiunilor sale calitative implică accentuarea înaltei specializări, prin crearea unor structuri operaționale reduse numeric, dar extrem de puternice, mobile și foarte bine instruite. Trecerea de la armatele de masă la structurile operaționale moderne trebuie privită și ca o cerință logică, impusă de constrângerile de natură economică ale unui viitor război. Avem în vedere uriașul consum de materiale de toate categoriile specific războiului devenit de acum clasic, consum ce nu poate fi susținut sau poate fi susținut pe o durată extrem de redusă.

Specialiștii militari au exprimat puncte de vedere diferite referitoare la prioritatea în relația dintre structurile organizaționale militare, tehnologie și conceptele operaționale. Unele puncte de vedere susțin întâietatea tehnologiei. Altele se referă la faptul că pe primul loc în cadrul acestei relații se situează conceptele operaționale și au fost exprimate puncte de vedere care abordează problema de pe o poziție mediană, evidențiind rolul

de factor stimulent al tehnologiei și cel de factor influent al conceptelor operaționale. Indiferent de argumentele pro și contra privind întâietatea unuia din cele două elemente, acestea influențează direct structurile organizaționale militare.

Dacă tehnologia impune adaptarea sau transformarea structurilor existente, inclusiv înființarea unora noi, pentru a face față impactului tehnologic, conceptele operaționale impun, la rândul lor, schimbări profunde atât în structurile organizaționale militare, cât și în realizarea structurilor de forțe pentru diverse tipuri de acțiuni militare.

În absența conceptului operațional care să integreze tehnologia și structurile, pentru transformarea acestora în capacități, nu se poate vorbi de progres, dar nici fără tehnologie nouă nu putem vorbi de concepte operaționale și structuri militare viabile.

C. Decalaje tehnologice de ordin militar existente între SUA și celelalte state aparținând NATO

Astăzi, SUA au o poziție absolut hegemonică în lume, cum nu s-a mai văzut de la căderea Imperiului Roman. Războiul din Golf și intervențiile din fosta Iugoslavie și Afganistan au dovedit statistic că ponderea SUA în aceste acțiuni este de peste 80%, iar tehnologia, armamentul și logistica utilizate au reprezentat capacități militare atât de sofisticate și costisitoare, încât ceilalți aliați nu le pot avea încă. Conștiențe de unicitatea puterii lor la nivel mondial, SUA realizează că, totuși, nu pot acționa singure fără a risca să atragă asupra lor unele nemulțumiri.

Experiența a demonstrat că dezvoltarea capacităților generale pentru apărare depinde de următorii factori: opțiunile liderilor politici, forța economică a statelor respective și înțelegerea corectă sau incorectă a evoluțiilor tehnologice care schimbă modul de abordare și finalitatea conflictelor militare de orice fel.

În urma analizelor pe diferite domenii privind apărarea, inclusiv cercetarea-dezvoltarea, rezultă clar discrepanțele mari dintre SUA și celelalte state membre NATO. Acestea din urmă sunt caracterizate prin capacități militare modeste, forțe armate relativ mari dar forțe de angajare prea mici și echipare tehnică mult rămasă în urmă.

Forțele celorlalte state NATO dislocate în teatrele de operații din Irak, Afganistan, Balcanii

de Vest, au avut mari dificultăți în susținerea logistică și în conducerea forțelor, spre deosebire de SUA, fiind nevoie adesea să se sprijine pe aliatul american, situație cu efecte politice, militare și de moral nedorite.

Deoarece majoritatea statelor membre NATO sunt și membre ale Uniunii Europene, putem face o raportare mai realistă între capacitățile tehnologice militare ale SUA și UE, mai ales că în această variantă avem și elemente măsurabile, cum ar fi cele publicate în ultimul raport EDA din decembrie 2008.

Decalajele existente între cele două părți se datorează, în primul rând, fondurilor alocate pentru apărare, iar, în raportul EDA, se face referire la această situație:

Cheltuieli militare UE/SUA:

- cheltuieli pe militar: 103.602 Euro / 329.201 Euro;
- cheltuieli pentru cercetare-dezvoltare: 22.795 milioane Euro / 111.604 Euro;
- cheltuieli pentru apărare pe locuitor: 417 Euro / 1504 Euro;
- procent din PIB alocat pentru cheltuieli de apărare: 1,69% / 4,5%;
- **Total cheltuieli pentru apărare 2008: 204 miliarde Euro / 454 miliarde Euro;**
2010: 310 miliarde Euro / 506 miliarde Euro

În altă ordine de idei, și structura de personal este diferită prin raportul civil – militar, astfel:

- personal militar: 1.836.882 / 1.379.55;
- personal civil: 457.392 / 696.101.

Prin compararea acestor date, precum și din studiul altor documente din acest domeniu, rezultă o diferență mare de voință politică între cele două maluri ale Atlanticului.

Deși decalajul tehnologic a fost redus în ultimul timp, în principal, ca urmare a măsurilor în domeniul eficienței - inclusiv standardizarea echipamentului și crearea parcurilor pentru diferite mijloace (cum ar fi transportul aerian), Forța de Răspuns NATO (NRF), chiar cei mai pro-atlantici aliați, nu pot să țină pasul cu progresul SUA în domeniul transformării și al dezvoltării forțelor sale.

Pentru explicitarea modului în care se înțelege implementarea vârfurilor tehnologice în industria de apărare și cauzele care mențin mentalitățile și decalajele între SUA, pe de o parte, și ceilalți aliați pe de altă parte, vom recurge la câteva precizări.

Teama că Europa va ajunge, din nou, exact ca în perioada imediat următoare celui de al Doilea-lea Război Mondial, cu o economie rămasă în urmă față de cea a SUA, și dependența de aceasta în privința tehnologiilor-cheie au făcut ca liderii europeni, aliații tradiționali, să privească cu scepticism deschiderea abordată de americani în ultimele două decenii, în domeniul tehnologiei militare.

Această idee, sub altă formă, este împărtășită și de către unii politicieni americani. Astfel într-un raport elaborat pentru biroul de evaluare a relațiilor din Departamentul Apărării SUA, Andrew Krepinevich arăta că: “Dorim oare să dezvoltăm următoarea generație de capacități militare împreună cu aliații noștri sau sperăm să păstrăm o marjă de avantaj față de toate celelalte țări? Preconizăm un război de coaliție, în care prietenii noștri să fie la fel de capabili ca și noi? Sau în care noi să furnizăm anumite servicii sau funcții militare de care prietenii noștri nu dispun? Încercăm noi oare să-i descurajăm pe competitorii de prim rang în domeniul tehnicii militare împărtășindu-le capacități și câștigându-le încredere, împrumutându-le capacități și edificând dependență, sau păstrând capacități superioare și ridicând bariere de acces?...”

Dezvoltarea elementelor conceptului strategic de „război bazat pe rețea” (RBR), unde forța se va structura pe principiul JOINT, precum și a altor programe care sunt incluse în documentele americane de orizont mediu și îndepărtat, Joint Vision 2020 sau Army After Next, în condițiile în care conflictele noului mileniu vor fi purtate într-un mediu de coaliție, lucrul cel mai dificil de realizat îl va reprezenta înlăturarea decalajului IT dintre SUA și statele aliate. Aceste proiecte vor aduce modificări formidabile în spațiul războiului, iar adaptarea la ele nu va fi deloc ușoară, nu numai din cauze tehnologice reprezentate de RBR, ci și din cauze organizaționale, cum ar fi asigurarea unei integrări totale în rețea, a unei interoperabilități depline.

În ciuda numeroaselor avertizări primite din partea SUA, în legătură cu decalajul capacităților dintre partenerii transatlantici, comportamentul „free riding”, moștenit din anii războiului rece al majorității aliaților europeni, a continuat.

De la sfârșitul războiului rece, Europa s-a străduit să răspundă în mod optim necesității de a combina transformarea industriei tehnologiilor de vârf cu noile tehnologii militare într-un mediu competitiv internațional. Altfel spus, s-a

decis folosirea tehnologiilor de vârf în proiecte nemilitare. Comisia Europeană a căutat să folosească programele și standardele în beneficiul capacităților industriale proprii în alte domenii decât apărarea. Sistemul de telefonie GMS este un exemplu și un succes în acest sens.

În viziunea lui Rob de Wijk, directorul Centrului Clingendael de Studii Strategice din Olanda, noua abordare a cooperării transatlantice în domeniul securității trebuie să se fundamenteze pe „o clară diviziune a muncii, prin care Statelor Unite să le revină, în principiu, responsabilitatea pentru operațiile militare de luptă, în timp ce Europa trebuie să acopere, în primul rând, stabilizarea și reconstrucția post conflict. Pentru reușita acestei strategii este necesar ca cele două părți să nu se rezume la a investi în propria direcție, ci să-și dezvolte și abordările complementare – Europa să-și edifice capacitățile militare propriu-zise de ducere a acțiunilor de luptă, pentru a diminua decalajul, care o separă de SUA, iar americanii să recunoască importanța reconstrucției și stabilizării post-conflict, prin realizarea propriilor capacități în domeniu”.

Rolul tehnologiilor de vârf și a strategiilor de apărare, promovate de SUA și aliați, vor continua să-și pună amprenta asupra schimbării parametrilor de funcționare a relațiilor transatlantice. Totuși, SUA vor trebui să conceapă strategii de adaptare potrivite rolului din ce în ce mai puternic jucat de Uniunea Europeană în acest proces.

De asemenea, merită menționat faptul că politicienii din Washington au puțină încredere în eforturile miliare ale UE și sunt reținuți în privința eventualității ca UE să devină un competitor în probleme de securitate.

Este de așteptat, în continuare, ca membrii unei coaliții conduse de SUA să nu poată acoperi integral decalajul tehnologic ce-i desparte de americani, ceea ce va influența negativ cooperarea în teatru.

D. Considerații privind decalajele de ordin tehnologic între armatele statelor NATO din est și vest

Considerații de ordin general privind interoperabilitatea și transferul tehnologic în NATO

În ultimul deceniu, NATO operează cu două cuvinte-cheie: consens și capabilități. Dacă, în ceea ce privește consensul, practica politico-

militară a aliaților a demonstrat că, oricât de complex ar fi contextul internațional, această dimensiune funcțională a Alianței se poate atinge, asupra capabilităților plutește încă o umbră de incertitudine. Voința politică se mobilizează mai ușor decât complexul ansamblu economie - industrie - armată, a cărui dinamică, dimensiuni și interconexiuni îi determină, în mod firesc, o inerție proprie. În același timp, în ciuda dorinței legitime de reactualizare permanentă a tehnologiilor și echipamentelor, ritmul propriu al erei informatice a generat decalaje chiar în interiorul sistemului relațional cercetare - tehnologie - industrie, transferul tehnologic apărând astfel ca un imperativ al dinamicii sistemului.

În noul Concept Strategic NATO se insistă asupra importanței deosebite pe care o are nivelul înalt de instruire și de dotare al forțelor militare cu armament și tehnică militară de ultimă oră, pentru desfășurarea cu succes a operațiilor care revin Alianței. Armamentul și tehnica militară trebuie să aibă, pe lângă performanțele tehnice de ultimă oră, compatibilitate operativă pentru o gamă largă de acțiuni care să asigure interoperabilitatea, apărarea colectivă și desfășurarea rapidă. Este, de asemenea, menționată importanța strategică pe care o are folosirea tehnologiilor avansate în realizarea unei armate flexibile, cu viteză sporită de reacție, capabilă să-și păstreze și să-și valorifice superioritatea informațională și personalul cu înaltă calificare în diferite specialități militare.

În orice domeniu militar există noutăți tehnologice care merg până la a remodela conceptul

armei în sine. Între domeniile tehnologice și diferitele tipuri de arme care echipează o armată cu structură convențională sau una modelată după noile concepte strategice există interdependențe, schimbările oricărei categorii ducând la remodelarea ansamblului în timp real, reglarea făcându-se prin achiziție, după regulile economiei de piață.

Spre exemplu, capacitatea informațională sporită, posibilitatea de achiziție rapidă și de prelucrare a datelor în timp real, precum și facilitățile de simulare au modificat însuși conceptul de război.

Lupta împotriva terorismului deschide calea tehnologiilor de producere a celor mai diverse tipuri de senzori care, încorporați în echipamente militare sau în bunuri de uz curent, să dea semnale despre potențialele amenințări.

Pentru a face față aceluiași tip de amenințări, structurile militare își creează interfețe cu societatea civilă, urmărind ca fenomenul să poată fi continuu monitorizat și prevenit la nivelul întregii societăți.

Schimbarea este deosebit de dinamică și are multiple dimensiuni. Este dinamică pentru că unele tehnologii se dezvoltă foarte repede și are dimensiuni multiple deoarece, pentru prima oară, natura umană însăși nu mai este o cantitate fixă.

Noile tehnologii au, prin excelență, caracter polifuncțional. Depinde doar de utilizator dacă implantul neurologic are ca subiect soldatul, pe care îl va face comportamental dependent de comandant, sau victima unui accident pe care o asistă pentru a se reintegra în societate.

Noile domenii tehnologice	Structura armatei
<i>Inginerie biomoleculară</i>	<i>Comunicații și informatică</i>
<i>Comunicații digitale</i>	<i>Aviație</i>
<i>Energetică</i>	<i>Artilerie</i>
<i>Controlul mediului</i>	<i>Rachete</i>
<i>Sisteme informatice</i>	<i>Tancuri – auto</i>
<i>Sisteme medicale</i>	<i>Marină</i>
<i>Sisteme micro-electromecanice(MEMS)</i>	<i>Construcții</i>
<i>Nonotehnologie</i>	<i>CBRN</i>
<i>Senzori</i>	
<i>Procesarea semnalelor</i>	
<i>Software (programare)</i>	
<i>Sisteme spațiale</i>	

Figura 3. Conexiunile dintre noile domenii tehnologice și diferitele tipuri de arme care se regăsesc în structura unei armate.

Într-o economie concurențială, dualitatea funcțională nu este o politică umanitară, ci o strategie managerială. Firme, institute și organizații – de cele mai multe ori cu caracter internațional – își definesc propria strategie economică, considerând echipamentul militar un produs care, oricât de performant ar fi el, trebuie vândut. Prin urmare, și politica de achiziții de arme și platforme de luptă se modifică în toate domeniile sale semnificative: sprijinul luptei, proiectarea forței, angajarea de precizie, protecția teritoriului și a bazei, câmpul de luptă integrat. Armata nu mai pare dispusă să cumpere un număr mare de avioane sau de vapoare, ci, mai curând, să pună laolaltă aceste capabilități pe care diverși aliați le-ar deține, cu condiția interoperabilității (conceptul Pooling & Sharing).

În cazul Alianței Nord-Atlantice, tehnologia apare fie ca o dimensiune implicită, prin echipamente, instalații, tehnică de luptă și asigurarea continuă a funcționării acestora, fie ca dimensiune explicită în elaborarea proiectelor noilor arme, asigurarea interoperabilității armelor și echipamentelor pentru armatele aliate, cooperare, standardizare, cercetare, producție etc.

Pentru soluționarea problemei capabilităților prioritare, rămâne să se stabilească cine poate produce, dezvolta și furniza sisteme informatice cu arhitectură deschisă, care să faciliteze integrarea sistemelor cu diferite particularități constructive. În ceea ce privește precizia armamentului, este semnificativ ca măcar o parte a aliaților să dispună de capabilități de ultimă oră, pentru celelalte putându-se opera adaptări ale platformelor deja existente, ca soluții temporare de interoperabilitate.

Pe termen lung, se urmărește focalizarea pe dezvoltarea capabilităților de bază, asigurarea dezvoltării tehnologiilor, efectuarea cercetărilor cu mare potențial anticipativ, crearea prototipurilor și susținerea programelor de experimentare a acestora. De asemenea, se acordă o atenție deosebită derulării programelor complete și coerente, capabile să lege diversele organizații și agenții NATO de cercetare și națiunile Alianței. Crearea bazelor de date informatizate pentru stabilirea necesarului de echipamente, monitorizarea cercetărilor aflate în diferite stadii de lucru și, mai ales, urmărirea implementării rezultatelor reprezintă preocupările majore ale perioadei viitoare.

Continuarea realizării unei structuri a forței robuste, credibilă, desfășurabilă și sustenabilă va

apropia forțele militare ale armatelor statelor din cadrul Alianței de obiectivele acestea legate de capacități, exprimate în Directiva Ministerială a NATO, ale cărei cerințe reprezintă o provocare chiar și pentru armatele care sunt membre NATO mai vechi.

În domeniul interoperabilității tehnice, se urmărește permanent compatibilizarea cu echipamentele și instalațiile NATO fie prin achiziționare, fie prin adaptări ale capabilităților existente.

În prezent, în cadrul Uniunii Europene, se manifestă tot mai pregnant tendința de unire a eforturilor din domeniul cercetării și tehnologiei destinate apărării, datorită costurilor deosebit de ridicate pe care le presupune acest domeniu. Aceeași tendință se observă și în cadrul NATO, prin noua strategie în domeniul cercetării și tehnologiei impusă de procesul de transformare al Alianței și de schimbările mediului de securitate. Noțiunile de „capabilități și cerințe comune”, „complementaritate”, „împărțire a costurilor și riscurilor” sunt tot mai des folosite, observându-se tendința, la nivel european și NATO, de grupare în jurul unor obiective comune care au fost identificate în cadrul diverselor forumuri și inițiative interguvernamentale desfășurate în UE sau în cadrul Conferinței Directorilor Naționali pentru Armamente din Alianța Nord Atlantică.

Schimbarea mediului de securitate ca urmare a escaladării amenințărilor de tip asimetric asociate cu terorismul impune activități inovatoare în domeniul cercetării și tehnologiei, care să contribuie la identificarea și dezamorsarea stărilor de conflict și care să anticipeze și să combată atacurile de tip asimetric.

Strategia actuală a NATO din domeniul cercetării și tehnologiei oferă câteva dimensiuni noi care vor avea implicații în viitoarea infrastructură a cercetării și tehnologiei. În mod clar, vor persista provocările privind actul managerial, echilibrul dintre prioritățile naționale și ale NATO, disponibilitatea resurselor și impactul relativ asupra diverselor activități tehnico-științifice.

În domeniul planificării apărării, a apărut dificultatea de a trece de la apărarea teritorială la operațiile din afara teritoriului propriu și de a încerca să ia în calcul implicațiile revoluției tehnologice, care obligă la renunțarea la acțiunile de luptă din era industrială, în favoarea celor din era informațională. În același timp, lipsesc

acele capacități care să asigure posibilitatea de dislocare, mobilitate și interoperabilitate. Multe dintre acestea sunt asociate noilor sisteme de observare și comunicații, unde tehnologia militară se întrepătrunde cu tehnologia din domeniul civil.

Direcții de acțiune pentru eliminarea decalajelor tehnologice dintre statele membre NATO vechi și noi

- conceperea de armament și tehnică de luptă necesare apărării în condițiile unui război convențional, avându-se în vedere utilizarea celor mai noi tehnologii;
- menținerea unor competențe științifice și tehnice optime în laboratoarele proprii de cercetare, care să poată furniza soluții optime, să acorde asistență în caz de necesitate și să dezvolte noi tehnologii pentru apărare;
- colaborarea cu cercetarea științifică universitară pentru cunoașterea tehnologiilor de vârf, condiție indispensabilă asigurării unei înzestrări moderne;
- cooperarea cu rețeaua de cercetare din industria de apărare pentru evitarea lucrului în paralel, economisirea mijloacelor umane, financiare și materiale destinate cercetării în domeniul apărării;
- promovarea cofinanțării în relațiile cu unitățile producătoare în scopul reducerii costurilor și a creșterii gradului de cointerese;
- stimularea cooperării internaționale în scopul accederii la tehnologii de vârf pentru realizarea de tehnică compatibilă cu cea a țărilor NATO.

Astfel, din analiza acestor obiective, se pot identifica trei tipuri de activități care ar trebui să fie derulate și în care ar trebui să fie direcționate fondurile pentru cercetarea științifică în domeniul tehnologiilor militare:

- cercetarea aplicativă, orientată cu precădere pe satisfacerea cerințelor de capacități;
- programe de inovare, prin care se va urmări utilizarea tehnologiilor noi și a invențiilor recente;
- creșterea și menținerea la cote ridicate a potențialului științific și tehnologic.

Domeniile prioritare pentru promovarea și implementarea noilor tehnologii

Forțele armate moderne trebuie să fie flexibile, pregătite, rapid deplasabile și capabile să-și aplice forța în mod controlat și cu precizie, pentru a realiza

efectele scontate. Noua tehnologie reprezintă atât un factor de risc, cât și o oportunitate potențială. Factorul de risc rezultă din aceea că diversitatea mare de tehnologii și accesul relativ facil la acestea, în cadrul unei societăți informaționale și supertehnologizate, poate să fie exploatată de exponenții amenințărilor de tip asimetric. Pe de altă parte, astfel de amenințări pot fi contracarate prin utilizarea noilor tehnologii.

Constituirea capacităților distribuite în rețea este fundamentală pentru desfășurarea cu succes a operațiilor, inclusiv pentru combaterea terorismului. Acest lucru se realizează prin colectarea, fuzionarea și analiza informațiilor relevante, în timp real sau în timp cât mai scurt. Culegerea și asimilarea informațiilor este vitală pentru a fi stabilite acțiunile necesare în timp util, la nivelurile corespunzătoare de pe întreg lanțul de comandă. Aceeași importanță trebuie acordată abilității de a utiliza arme cu efecte cât mai precise.

Comandanții din spațiul operațional trebuie să aibă la dispoziție o gamă cât mai variată de arme, astfel încât să utilizeze arma potrivită pentru o anumită țintă la momentul de timp potrivit. Tehnologia poate fi implicată pentru a reduce ponderea factorului uman, prin capacitate sporită de autonomie și de automatizare.

Cerințele de deplasare cu repeziciune și de susținabilitate a echipamentelor militare impun criterii specifice de concepție a noilor tehnologii în sensul că echipamentele trebuie să fie ușor de asistat din punct de vedere logistic și rapid adaptabile pentru a putea fi folosite în misiuni diferite. În acest sens, trebuie avute în vedere aspectele de eficiență a costurilor, de eficiență operațională și de fiabilitate a echipamentelor. Un aspect important al adaptabilității este acela de a utiliza imediat noile cuceriri tehnologice.

Roluri importante la stabilirea domeniilor de vârf, în care este posibil să apară noi tehnologii cu utilitate militară, revin atât institutelor de cercetare din sectorul civil, cât și celor din sectorul militar. Din punct de vedere practic, salturile tehnologice sunt relevante pentru unele categorii de sisteme, domenii complexe ale științelor, necesar a fi evaluate și actualizate periodic, urmărindu-se orientarea lor către realizarea unor capacități practice. Dintre aceste tipuri de sisteme și domenii științifice, se remarcă rețelele de senzori fără fir, senzorii Novel, mijloacele de detecție bazate pe

senzori biometrici, sursele de energie de putere crescută și gabarit redus, materialele „inteligente”, sistemele cu cost redus, mentenanță și logistica facilă, mijloacele de modelare și creștere a performanțelor umane, sistemele informaționale.

În concluzie, se poate afirma că tehnologia joacă un rol foarte important în provocările la adresa securității. La nivel european, există potențial în domeniul cercetării, dezvoltării și producerii unei game largi de tehnologii pentru securitate și apărare. În fața diversității noilor amenințări, trebuie să fie depășite deficiențele funcționale și structurale existente în cadrul unor state nou intrate în Alianță, prin creșterea cooperării și realizarea standardizării și interoperabilității.

Eliminarea/reducerea decalajelor privind capacitățile militare ale statelor membre NATO presupune analize profunde și evaluări de eficiență și eficacitate, care să conducă la decizii coerente privind alternativele referitoare, în principal, la trecerea rapidă la o nouă generație de sisteme capabile să facă față amenințărilor viitoare, probabile, sau la alocarea de resurse importante pentru întreținerea și modernizarea echipamentului existent, uneori învechit, dar încă util.

Din perspectivă operațională sau tehnologică, interoperabilitatea este privită de multe țări membre NATO ca un nivel al standardizării și în conexiune cu tipurile de misiuni de îndeplinit și mediile de operare, ceea ce permite abordarea sistemică și în comun a capabilităților militare.

Din această perspectivă comună, interoperabilitatea poate fi analizată prin prisma nevoilor operaționale reale, în strânsă legătură cu politicile în domeniul achizițiilor militare, dar cu accent pe cerințele specifice domeniului tehnicii, tehnologiilor și echipamentelor militare, precum și suportului logistic integrat, elemente care dictează sau orientează doctrina operațiilor militare.

Un alt aspect de interes îl reprezintă problema echilibrului delicat care trebuie să existe între opțiunea pentru tehnologiile de ieri, ce pot fi uzate moral, uneori chiar în momentul achiziției lor, (dar care au marele avantaj că au fost validate tehnologic și de practica luptei) și opțiunea pentru tehnologiile de mâine, care încă nu sunt mature din aceste puncte de vedere și presupun costuri mai mari pe termen scurt și mediu.

Reducerea și limitările bugetare conduc uneori la oprirea dezvoltării tehnologice pe anumite direcții și nu ajută la corelarea reducerilor cu

accesul la tehnologii de viitor sau de vârf. Asigurarea de tehnologii noi specifice este necesară pentru interoperabilitate, dar presupune un suport financiar considerabil intern și un efort combinat la nivel euroatlantic.

Știința, cercetarea și tehnologia, considerate direcții fundamentale pentru menținerea relevanței forței militare în mediul strategic al secolului al XXI-lea, ocupă un rol deosebit atât în structura NATO, cât și în cea a Uniunii Europene. Finanțarea multinațională reprezintă însă forța motoare a complexului angrenaj ce pune în funcțiune Alianța, iar finanțarea presupune economii funcționale, susținute de industrii puternice.

E. Studiu de caz: Forțele Terestre

Pentru a exemplifica situația decalajului tehnologic dintre tehnica de luptă aflată în înzestrarea armatei noastre și cea din dotarea altor armate ale țărilor membre NATO, am analizat, comparativ, principalele caracteristici tehnico-tactice ale transportoarelor blindate pentru trupe și artileriei terestre din Forțele Terestre cu cele ale unor categorii de tehnică modernă.

Transportoare blindate pentru trupe

În prezent, **Forțele Terestre** dispun de mijloace de transport și de luptă depășite atât din punct de vedere tehnologic, cât și al performanțelor realizate, astfel:

- fiabilitate scăzută, ceea ce impune intervenții de mentenanță repetate, cu costuri ridicate;
- sub aspectul interoperabilității, actualele transportoare sunt atipice, cu referire directă la protecție, mobilitate, comunicații și putere de foc;
- capacitatea de reacție a trupelor este limitată datorită inconvenientelor tehnice care nu permit funcționarea în condiții optime a sistemelor și instalațiilor în medii ostile;
- soluția de agregat energetic, este nesatisfăcătoare atât din punct de vedere al randamentului său, cât și al dificultăților generate în exploatare; la acestea se adaugă performanțele dinamice reduse, precum și un consum de combustibil mai mare față de motoarele existente în prezent pe plan mondial;
- propulsia transportoarelor, deși dispune de un sistem modern de umflare a pneurilor din mers, are ca principal dezavantaj marea sa vulnerabilitate pe câmpul de luptă la acțiunea armamentului individual de infanterie, nefiind prevăzută cu pneuri rezistente la perforare, utilizate în prezent pe

scară largă la construcția transportoarelor blindate moderne pe roți;

- protecția prin blindaj nu asigură protecția necesară (plăcile de blindaj, cu grosimi între 8 - 12 mm, nu asigură protecție decât la cartușele calibru 7,62 mm, trase de la distanța de 100 m), iar instalația de stins incendii utilizează agenți toxici, cu timpi de reacție mari la sesizarea declanșării unui incendiu, având o eficacitate scăzută;

- sistemele de apărare CBRN au performanțe modeste; datorită neetanșezării carcasei blindate, sistemul de filtro-ventilație nu asigură suprapresiunea necesară acțiunii în condiții (medii) NBC și nu dispun de sistem de protecție colectivă; ambrazurile pentru armamentul individual nefiind realizate în construcție etanșă, nu permit executarea focului din interiorul carcaselor blindate, pe timpul traversării terenurilor contaminate;

- puterea de foc a transportoarelor din înzestrare este afectată negativ de următoarele aspecte:

- performanțele scăzute ale aparaturii de ochire, inclusiv de faptul că aceasta nu asigură executarea tragerilor pe timp de noapte;

- transportoarele nu dispun de un sistem modern de evacuare a gazelor arse, astfel încât nivelul de noxe acumulat pe timpul tragerii cu armamentul individual al desantului și cu cel din turelă depășește cu mult nivelul admis prin normele în vigoare, periclitând sănătatea personalului;

- sistemul de comunicații de pe actualele transportoare blindate este depășit din punctul de vedere al performanțelor stației radio și al telefonului de bord, în special sub aspectul transmiterii în secret a datelor, neputând asigura criteriul de interoperabilitate în ceea ce privește comunicațiile cu structurile similare din armatele moderne.

Transportoarele blindate pentru trupe aflate în înzestrarea armatelor **țărilor membre NATO** asigură următoarele capacități operaționale:

- protecția grupei de infanterie, precum și a structurilor de sprijin (cercetare NBC, comunicații și informatică, Ar. cal. 120 mm, tractare-evacuare tehnică, evacuare medicală), împotriva schijelor, gloanțelor armamentului ușor de infanterie, mijloacelor explozive improvizate (IED-uri), precum și împotriva efectelor ADM CBRN, pe timpul executării misiunilor specifice asigurând protecție balistică prin blindaj;

- permite imbarcarea – debarcarea rapidă a echipajului, inclusiv din mișcare, și dispune

de suficientă putere de foc, pentru a angaja rapid lupta împotriva mijloacelor blindate, personalului și a desantului aerian parașutat și pentru combaterea țintelor aeriene care zboară la mică înălțime, folosind cu eficacitate armamentul din dotarea luptătorilor, precum și cel din dotarea transportorului;

- permite desfășurarea de operații mobile de intensitate ridicată și asigură protecția împotriva dispozitivelor explozive improvizate acționate de la distanță;

- dislocarea rapidă a subunităților dintr-un raion într-altul și dispune de mobilitate sporită, atât pe șosea sau drumuri amenajate, în teren, cât și pe apă;

- sunt dotate cu sisteme de comunicații și informatice, care asigură integrarea în sistemul de comandă control al eșaloanelor din care fac parte (tip TACSAT - Capabilități satelitare tactice, CIED - Counter Improvised Explosive Device și NFFI - NATO Friendly Force Information);

- susținerea luptei și supraviețuirea echipajului în condiții de izolare și în medii ostile timp îndelungat (minimum 24 de ore).

Artilerie terestră

Mijloacele de sprijin prin foc aflate în dotarea **Forțelor Terestre** la această dată prezintă următoarele limitări:

- tunul cal. 100 mm, principalul armament antiblindat are o mobilitate redusă, iar eficiența lui maximă este la distanța loviturii directe (aproximativ 1100 m), distanță care nu permite recuperarea forței de intervenție antiblindate. Este inutilă investirea fondurilor pentru modernizarea acestui sistem de armament;

- aruncătorul cal. 120 mm nu are asigurată mobilitatea necesară ducerii acțiunilor militare specifice câmpului de luptă modern și nu asigură capacitățile cerute, este depășit tehnologic și nu este compatibil cu produsele similare, aflate în înzestrarea armatelor. În noul context oferit de spațiul de luptă modern, puterea de foc este redusă (bătaie mică, precizie și fiabilitatea scăzute), iar mobilitatea îl caracterizează drept o armă greoaie. Protecția echipei de servanți este insuficientă. Inexistența unui sistem automat de achiziție a țintelor, precum și actuala configurare a sistemului de comandă și control nu asigură informațiile necesare în timp real pentru luarea deciziilor optime în timp scurt.

- obuzierele cal. 122 mm, 152 mm nu pot angaja

țintele dispuse la o distanță mai mare de 24 km în zona de operații a M.U., asigurând astfel capacități de sprijin prin foc în cadrul operației la contact, dar nefiind în măsură să asigure, simultan și misiuni de sprijin în cadrul operațiilor în adâncime și înapoia zonei de responsabilitate. În situația în care tragerea se execută la distanțe maxime, datorită performanțelor reduse ale muniției, normele de consum trebuie mărite de până la 5 ori, pentru obținerea efectului de neutralizare (realizarea unui grad de lovire de 10 - 15% asupra personalului și mijloacelor de foc ale inamicului). La distanțele maxime de tragere ale armamentului, valorile abaterilor în bătaie și direcție sunt foarte mari, ceea ce duce la o densitate scăzută de proiectile pe întreaga suprafață a țintei. Pregătirea tragerii necesită un timp lung până la deschiderea focului. Protecția echipei de servanți este insuficientă, iar inexistența unor sisteme performante de asigurare date, precum și actuala configurare a sistemului de comandă și control, nu asigură informațiile necesare în timp real pentru luarea deciziilor optime în timp scurt.

Artileria are nevoie stringentă de un sistem de armament care să înlocuiască rachetele tactice și operativ-tactice desființate la această dată. Rachetele sunt singurul mijloc care asigură lovirea țintelor la distanțe cuprinse între 40 și 150 km, zonă care, în prezent, nu poate fi lovită de către artileria existentă.

Artileria existentă în dotarea **armatelor NATO** permite realizarea următoarelor capacități:

- asigurarea comenzii, controlului, conducerii tragerilor bateriilor subordonate și realizarea legăturilor cu forțele de manevră prin proceduri standard NATO;
- asigurarea sprijinului prin foc până la minimum 19,5 km;
- viteză mare de reacție, timp scurt de răspuns, executarea unei misiuni în maxim 2 minute, mobilitate (capabilitate TRAGE și PLEACĂ) și reducerea riscului lovirii de către artileria inamicului;
- participarea la operații militare întrunit și/sau multinaționale în afara teritoriului național și capacitate de dislocare tactică în zone cu climat extrem;
- participarea la operații militare altele decât războiul;
- integrarea cu sistemul JISR (Informații, Supraveghere și Recunoașteri de nivel Întrunit);

- stabilirea/monitorizarea situației forțelor proprii în timp real sau aproape real (Identification Friendly Force-IFF), participarea la realizarea unei imagini operaționale comune (COP – Common Operational Picture) și desfășurarea acțiunilor într-un mediu integrat în rețea (NNEC – NATO Network Enable Capability);

- localizarea și determinarea țintelor folosind facilitățile oferite de integrarea în sistemul C4I2 și angajarea oportună și eficace a acestora;

- actualizarea automată a informațiilor din lanțul de comandă și control, logistică, operații în ceea ce privește consumurile de muniții, carburanți - lubrifianți și gestionarea activităților de recuperare, evacuare și reparare a tehnicii și armamentului deteriorate;

- desfășurarea acțiunilor de luptă neîntrerupt fără sprijin, timp de 7 zile;

- asigurarea unui nivel adecvat de protecție CBRN și împotriva dispozitivelor explozive acționate de la distanță pentru întreg personalul și echipamentul din dotare;

- transmiterea și recepționarea semnalelor de identificare în luptă (IFF) în protecția forțelor și echipamentelor proprii de focul forțelor aliate;

- reducerea numărului de militari care compun echipa de servanți, de la 6 – 8 la 3 – 4.

Aceste sisteme sunt deosebit de performante, au o mobilitate ridicată, o putere de foc corespunzătoare și dispun de sisteme automatizate de conducere a focului, ceea ce le permite executarea misiunilor de foc în timp foarte scurt și cu eficacitate maximă, sunt foarte greu de descoperit, fapt ce provoacă disfuncționalități majore în întrebuințarea artileriei proprii cu trageri prin ochire indirectă și impune o nouă abordare, care să asigure mobilitate sporită, flexibilitate, dinamism, reducerea timpului de reacție, raportate adecvat la spațiul de luptă multidimensional și la modul de acțiune al adversarului.

Concluzii

Fenomenele de decalaj tehnologic reprezintă o problemă esențială a statelor în curs de dezvoltare, având consecințe economice profunde și de durată, cu incapacitatea de a evolua ca societate și comunitate umană.

Din punct de vedere economic, nucleul acestei probleme este reprezentat de sărăcie, de lipsa resurselor necesare achiziționării, dezvoltării

sau perfecționării noilor tehnologii, de lipsa sau slaba calitate a infrastructurii comunicațiilor, de slaba implicare guvernamentală în anumite cazuri. Activitățile de combatere a acestui fenomen și de restrângere a efectelor sale, susținute de diverse organisme internaționale și organizații non-profit presupun un efort continuu și susținut, fonduri consistente și sprijin la toate nivelurile.

Problema în numeroase țări din lumea a treia se pune nu în a avea acces la tehnologia digitală, ci, în primul rând, de a asigura condițiile de bază necesare traiului, de a avea apă potabilă, de exemplu. Asta presupune un ajutor tehnologic, în acest sens, în domeniul educațional, mai ales, de stabilire a unei baze pe care apoi să se construiască din interior.

Din punct de vedere militar, decalajul tehnologic ce se manifestă astăzi este puțin probabil să poată fi depășit pe termen scurt sau mediu. Tehnologiile militare ale viitorului vor avea un impact remarcabil în modul de ducere a conflictelor. Secolul al XXI-lea va face din război spațiul de întâlnire al unor sisteme militare din ce în ce mai complexe și performante, care implică tehnologii noi, militari superspecializați, acțiuni complexe, desfășurate pe coordonate strategice și tactice diferite de cele actuale.

Complexitatea și capabilitatea forței adversarului vor fi tot mai greu de presupus și cunoscut, inamicul va deveni unul invizibil și imprezibil, nivelul de alertă va fi unul permanent. Aceasta, deoarece inovația tehnologică are drept obiectiv și scop sporirea capabilității forței. Iar capabilitățile luptei moderne sunt influențate, cum apreciază analiștii conflictelor recente, de relativul echilibru tehnologic între marile puteri. Este clar că războiul viitorului nu poate ocoli nevoia de: sustenabilitate continuă și suficientă, mentenanță bună, mobilitate maximă, capabilități de manevră, suport logistic și de luptă corespunzător, înalt grad de operativitate, superioritate tehnologică pe spațiile critice ale armelor, obiective permanente ale cercetării științifice și tehnologice militare. De altfel, „lecțiile învățate” din războaiele recente, la care se adaugă „cursurile opționale” ale războiului antiterorist, creionează, acum, pe planșetele proiectanților, capabilitățile viitoarelor războaie.

Se cuvin amintite două din ideile prezentate și magistral argumentate de scriitorul și futurologul american Alvin Toffler, autorul celebrei cărți „Război și antirăzboi”, care concluzionează destul

de bine tematica abordată atât în domeniul civil, cât și în cel militar. Prima susține că în viitor știința și tehnologia se vor dezvolta într-un ritm atât de rapid, încât cei mai mulți oameni nu vor putea să „digere” acest aflux de informații și vor fi tentați să se „deconecteze” de la acest ritm de viață mult prea trepidant¹¹. A doua precizează că „civilizația nouă o provoacă pe cea veche, prin care ansamblul social va fi schimbat, îndemnând forțele armate la schimbări în domeniul tehnologiei, organizării, strategiei, tacticii, instruirii, logisticii etc.”¹²

BIBLIOGRAFIE:

1. Walter ONG, *Writing is a technology that restructures thought*, 1985, Oxford University Lectures.
2. Edward TUFTE, *The cognitive style of Power Point*, Graphics Press, 2003.
3. Martin HEIDEGGER, Întrebare privitoare la tehnică, în *Originea Operei de Artă*, Editura Humanitas, București, 1995.
4. Arnold Heertje, *Economics and technical change*, Editura Weidenfred and Nicolson, Londra, 1977.
5. Alvin și Heidi TOFFLER, *Război și antirăzboi*, Editura Antet, București, 1995, p. 42, 87.
6. Gl. prof.univ.dr. Mircea MUREȘAN, Gl.bg. (r) prof.univ.dr. Costică ȚENU, Col. (r) prof.univ. dr. Lucian STĂNCILĂ, *Corelația artei militare cu fenomenul militar contemporan*, *Curs de artă militară*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005, p. 9.
7. GEP 2008, *Global Economic Prospects*.
8. UNCTAD, *United Nations Conference on Trade and Development*, 2003.
9. www.bridgethedigitaldivide.com.
10. www.useit.com Jakob Nielsen.
11. www.unicttaskforce.com.
12. <http://www.iwar.org.uk/rma/resources/nato/ar299stc-e.html>.
13. http://www.cotidianul.ro/126734-Alvin_Toffler_si-a_anuntat_predictiile.

NOTE:

- 1 Walter ONG, *Writing is a technology that restructures thought*, Oxford University Lectures, 1985; Edward TUFTE, *The cognitive style of Power Point*, Graphics Press, 2003.

PUNCTE DE VEDERE

- 2 **Martin HEIDEGGER**, Întrebare privitoare la tehnică, în *Originea Operei de Artă*, Editura Humanitas, București, 1995.
- 3 **UNCTAD**, *United Nations Conference on Trade and Development*, 2003.
- 4 **Arnold HEERTJE**, *Economics and technical change*, Londra, 1977.
- 5 **GEP 2008**, *Global Economic Prospects*.
- 6 www.bridgethedigitaldivide.com.
- 7 www.useit.com Jakob NIELSEN.
- 8 www.unicttaskforce.com.
- 9 <http://www.iwar.org.uk/rma/resources/nato/ar299stc-e.html>.
- 10 Generalprof.univ.dr.Mircea MUREȘAN, General de brigadă (r) prof.univ.dr. Costică ȚENU, Colonel (r) prof.univ.dr. Lucian STÂNCILĂ, *Corelația artei militare cu fenomenul militar contemporan*, Curs de artă militară, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005, p. 9.
- 11 http://www.cotidianul.ro/126734-Alvin_Toffler_si-a_anuntat_predictiile
- 12 **Alvin și Heidi TOFFLER**, *Război și antirăzboi*, Editura Antet, București, 1995, p. 42, 87.

LIBIA ȘI OPERAȚIUNILE NATO. REÎNTOARCEREA DE LA VOLUNTARISM LA REGULILE CLASICE ALE DREPTULUI INTERNAȚIONAL

*Dr. Iulian CHIFU**

*Evenimentele din Libia au izbucnit brusc, odată cu impactul **influenței prin contaminare și osmoză transfrontalieră** a schimbărilor date de revoluțiile arabe din Tunisia și Egiptul vecine, ce nu puteau să nu aibă impact asupra situației din această țară. De altfel, a devenit un loc comun afirmația că dacă Hosni Mubarak a fost detronat în Egipt, nici un lider arab nu este sigur de poziția sa, în această primăvară arabă anunțată de vizita Secretarului de Stat Hillary Clinton în Orientul Mijlociu și reuniunea de la Doha, din 13 ianuarie 2011, atunci când doamna secretar de stat a anunțat că sistemul autocrațiilor seculare pe bani occidentali nu mai poate continua.*

*Departa de noi gândul de a formula o **teorie a conspirației** privind prăbușirea regimurilor arabe în sistem domino, cu atât mai puțin de a pasa unei Americi retractile și întoarsă spre problemele interne, dezangajată la maximum de la responsabilitățile externe, vina prăbușirii regimurilor arabe. Doar că, atunci, Hillary Clinton a anunțat constatările și voința SUA de a nu mai fi pușculița regimurilor autoritare seculare naționaliste arabe, plătind bani pentru înarmarea lor, ajutoare pentru dezvoltare – repartizate fără a putea compensa corupția și lipsa de soluții*

economice și inclusiv interne pentru populație – pentru ca ulterior tot America să preia costurile asocierii sale cu aceste regimuri și să fie ținta radicalilor islamici, nemulțumiți de izolarea și represiunile la adresa islamului politic în aceste societăți.

Cuvinte-cheie: voluntarism; război în scopuri umanitare; responsabilitatea de a proteja; intervenționism; legitimitate; război civil.

Instrumente teoretice, metodologie și școli de gândire vizitate

*Pentru a descrie fenomenele crizei arabe, am folosit o **abordare cognitiv-instituțională, de esență liberală**, în care se suprapun două curente de strictă actualitate și cu impact major într-o epocă a mediatizării: **neo-instituționalismul** - gradul de instituționalizare, funcționarea reală a acestor instituții, gradul de cuprindere a lor în raport cu societatea și capacitatea administrativă, de a transpune în viață, a planurilor elaborate și **revoluția cognitivă în psihologie** - respectiv noua „religie” a lumii în care percepția preia rolul dominant, nu rareori înlocuind realitatea și, în*

** Dr. Iulian CHIFU (keafuyul@gmail.com) este profesor asociat la SNSPA, specializat în Analiză de Conflict și Decizia în Criză, director al Centrului pentru Prevenirea Conflictelor și Early Warning și decan al Facultății de Științe Sociale și Politice a Universității „Titu Maiorescu” din București.*

orice caz, influențând regimuri și decizii în lumea democratică și, din ce în ce mai mult, în lumea arabă.

Căci dacă democrație în sens occidental nu este – decât poate în câteva state ce au intrat pe un asemenea curs, cele mai probabile a se apropia fiind Marocul și Iordania, o **democrație electorală**, precum și o impunere a voinței majorității și un trend al incluziunii tuturor curentelor și influențelor în viața politică sigur vor domina regiunea MENA, așa cum o va face relevanța percepției publice formată prin media libere, internet și site-urile de socializare, generată de creșterea rolului comunităților virtuale în întreaga lume.

Dar poate mai important decât cursul real al evenimentelor devine **impactul acestora și semnificația lor în cursul relațiilor internaționale contemporane**, a tendințelor de evoluție a naturii relațiilor internaționale, într-o epocă a turbulențelor și tectonicității excesive contemporane. Căci războiul din Libia, operațiunile NATO și altele asociate au făcut referință la câteva teme fundamentale și concepte la modă în relațiile internaționale contemporane, de la **R2P** – „**responsability to protect**”, principiu fundamental regăsit al Națiunilor Unite, deși formulat într-o epocă în care lipsesc tot mai mult resursele și voința intervențiilor de această natură – la **intervențiile în scop umanitar**, conceptul la care a făcut recurs comunitatea internațională atunci când a luat în discuție situația din Libia.

Firește că în discuția de natură teoretică și în calmarea temerilor **rivalilor intervenționismului de orice fel** – în special *Federația Rusă, China* dar și Germania, de această dată, ca să nu mai vorbim despre conglomeratul tot mai solidar al țărilor BRIC/BRICS – a intrat și întrebarea celebră de ce Libia, cu readucerea în prim plan a războiului pentru resurse, respectiv pentru petrol. Însă dacă aici răspunsurile, și disputa este clasică – nu ne interesează petrolul, aveam majoritatea contractelor, era simplu să faci afaceri cu un Gaddafi ultracunoscut decât cu un regim democratic instabil și imprevizibil contra unor argumente de tipul aruncați în aer prețul petrolului, nouă ne convine că suntem producători, subminați creșterea economică globală în special în partea voastră de lume, reproșuri și argumente venite în special din Moscova și Beijing – devin de interes major pentru noi în special discuțiile de principiu și influențele gesturilor și soluțiilor îmbrățișate aici

de comunitatea internațională asupra eșafodajului relațiilor internaționale în viitor.

Astfel, trebuie să considerăm concomitent cele trei etaje ale turnurilor din Hanoi relative la eșafodajul relațiilor internaționale contemporane: baza normativă, fundamente politice și aplicarea pe teren a conceptelor teoretice, de război în scopuri umanitare în cazul de față. Din acest punct de vedere, analiza noastră relevă o concluzie mai degrabă inedită, respectiv **revenirea de la voluntarism la regulile clasice ale dreptului internațional**, respectiv o trecere de la neo-conservatorismul lui Bush Jr, prin liberalismul internaționalist al lui Obama la neo-realism politic conformist în SUA și de la autoritarismul manifest revanșard din august 2008 și revizionismul rus al planurilor noi de securitate europene și implementare a eurasiatismului la un conformism voluntar aparent în cazul Moscovei.

Cât despre **Uniunea Europeană**, post-modernismului caracteristic construcției instituționale i-a fost contrapus un **utilitarism neorealism bazat pe valori** – decurgând din nevoia reglementării crizelor financiare, a deficitelor bugetare dar și din constatarea limitelor puterii reale hard ce nu mai dublează demult impresia puterii soft profesate de Bruxelles, chiar și atunci când e vorba despre o revenire la promovarea valorilor fundamentale ale Uniunii, măcar și în afara relației cu Federația Rusă sau spațiul său de interese - dar care se vedește amendabil imediat după episodul Libia tot prin prisma neorealismului conformist, atunci când constată, în realitate, lipsa capacităților europene de a face față unui „război lung”, chiar și în vecinătatea sa.

1. Libia în zodia protestelor. De la manifestații pașnice la represiune, război civil și intervenție militară internațională.

1.1. Situația de pe teren

Pentru a putea intra în zodia analizei concrete a evenimentelor din Libia, trebuie să constatăm tot mai mult **imposibilitatea simplificării**, procedeu atât de util polarizării și susținerii unui conflict de către societățile moderne, tocmai din cauza complexității inerente, asociate unui asemenea conflict. **Complexitatea** devine tot mai mult din corolar al situațiilor de criză, un atribut tot mai greu de ignorat într-o lume ultra-mediatizată și bazată pe percepții.

Astfel, dacă la nivel global, marii experți ai

lumii amendează astăzi modelele economice cu mecanisme de feed-back și nuanțare bazată pe **percepția publicului** – ce poate determina scăderi majore de încredere, modificări de comportament de consum, prăbușiri teribile sau, din contră, creșteri de profituri ale unor companii sau altora – și în domeniul crizelor internaționale, al conflictelor violente, **percepția vine să amendeze** aceleași realități și să afecteze un determinism logic sau o decizie obținută pe un lanț causal optim.

Acest lucru a afectat, astfel, și decizia în cazul Libiei, așa cum unele state, România inclusiv, au stat în expectativă, considerând mai atent un segment sau altul al răspunsurilor de pe teren care să contureze realitatea, definirea problemei și, evident, conturarea soluției optime.

Acest lucru deoarece în Libia am avut de a face cu **tipologii suprapuse de evenimente cu linii de demarcare extrem de fine** și care reclamau arsenale de instrumente și abordări de natură politică și militară distincte, unele radical diferite. De aici dificultatea de poziționare. Astfel, aveam de a face în Libia, înaintea declanșării protestelor de stradă influențate de situația din vecini și de lipsa de orizont a conducerii imobile de 42 de ani, cu **o mișcare de secesiune** în zona de Est, în Cyrenaica, față de Tripolitania, zona de Vest. Ea era determinată de memoria istorică a loviturii de stat a colonelului Muammar Gaddafi față de fostul rege, provenind din această regiune.

Însă secesionismul nu era perfect, existând și alte regiuni cu probleme în raport cu Muammar Gaddafi, date în special de **formulele de alianțe tribale**, între tribul său și alte triburi, care au lăsat în afara sau la periferia puterii alte triburi situate în alte regiuni, unele chiar de la frontiera cu Tunisia, altele situate fundamental în zona de Vest a Libiei, precum Misrata/Misurata. În această **geografie secesionistă**, și situarea rezervelor de petrol a jucat un rol important, deși zona majoră de prelucrare a fost plasată de liderul libian în vest, deși resursele majoritare sunt mai degrabă în est, majoritatea aflându-se încă sub controlul său.

Tot înaintea izbucnirii mișcărilor de protest, Muammar Gaddafi era un bun aliat al Occidentului, al SUA, cu precădere, dar și al Franței, în **combaterea terorismului internațional**, mai exact a francizelor Al Qaeda, de data aceasta a Al Qaeda în Magrebul Islamic. Această luptă constantă, cu relevanță în Algeria, Sudul Marocului, Sahara occidentală, Mali și

Mauritania, a permis leadershipului de la Tripoli să-și îmbunătățească dosarul pătat de susținerea mișcărilor teroriste mondiale, de favorizarea pregătirii diferitelor grupări pe teritoriul libian și de episodul Lockerbie, dar și de atacul la adresa soldaților americani dintr-o discotecă berlineză.

Mai mult, la dosarul său pozitiv a apărut dezvăluirea propriului program nuclear, renunțarea la dobândirea armei nucleare și expunerea programelor nucleare ale Iranului și a rețelei private a lui A.Q.Khan, celebrul părinte al armei nucleare pakistaneze. Acest rol în **combaterea proliferării nucleare globale** i-a adus punctele pozitive suplimentare și au contribuit, și ele, la postura de lider frecventabil a lui Gaddafi în ultimii ani, dar și la înarmarea sa cu arme, în special franceze.

De aici încolo intrăm în realitățile suprapuse propuse de situația actuală din Libia, care a început cu **proteste de stradă pașnice**, de factură democratică, cu impact major, și care amenințau să răstoarne pașnic regimul. Reacția a fost dură și a determinat reacții armate, dar și convocarea mercenarilor¹ din cauza **scindării în sânul regimului** care s-a produs². Unele categorii de forțe armate au ieșit de sub control, unii miniștri au părăsit corabia și au ales formula Consiliul Național de Tranziție (CNT) de la Bengazi, alții au dezertat în diferite capitale unde erau acreditați, iar această scindare a regimului a dat cel mai important impuls revoltelor și potențialului succes al lor. Acest fenomen a generat și recursul la mercenari veniți în special din Ciadul vecin, și a declanșat represiunea violentă în stradă.

Peste toate, reacția violentă a regimului a determinat două fenomene: represiunea și retragerea manifestanților din stradă și atacul la depozitele de armament, în special în zonele deja declarate ca asociate mișcării rebele, în zona de est. Aici un rol important l-a jucat, paradoxal, structura instituțională a Libiei, construită sub Gaddafi, **Jamahiria - societatea fără stat**, acolo unde Gaddafi joacă rolul de „lider spiritual și ghid”, și nu are o postură formală, nu deține o poziție în stat. Astfel, consiliile locale ale orașelor mari – separate de sute și mii de kilometri de șosea dreaptă, prin deșert, în câmp deschis – au putut prelua controlul complet și înarma civilii.

Astfel, într-o confirmare a geopoliticii clasice a lui Mckinder, ne aflăm într-o **fatalitate a geografiei care a impus structura politică**

a statului, unde ideea greșită a unui lider a și diminuat forța unui stat în favoarea administrațiilor locale, lucru favorizat și de organizarea tribală și de lipsa liantului statal în Libia. Mai grav, aceeași geografie a permis accesul la resursele inclusiv militare și la înarmarea civililor, moment de unde am putut vorbi despre **un război civil** în Libia.

Din păcate, toate aceste fenomene și evenimente se suprapun. Am avut în continuare manifestații de protest și represiuni, am avut lupte între autorități și rebeli, într-un război civil, avem în continuare tendințe separatiste, ale măcar unei părți a Consiliului de la Bengazi, așa cum am trecut la **formule de intervenție** cuantificate de ONU. **Suprapunerea acestor evenimente** a dat naștere și la reacțiile diferite – potențate de experiențele particulare – ale unor țări, ale instituțiilor internaționale și suprapunerea lor continuă să afecteze și unitatea de gândire, și pe cea de acțiune a comunității internaționale.

1.2. Fundamentul normativ și voința politică manifestă

Dacă e să intrăm acum în zona bazei normative și a reacțiilor politice, putem vorbi în continuare de tensiunile dintre cele două niveluri de manifestare. Am avut, astfel, **Rezoluția 1970**, al cărei efect era interzicerea livrărilor de arme – un embargo – dar și interzicerea intrării de mercenari în Libia, scopul fiind acela de a limita represiunea. La o lună, **Rezoluția 1973** a Consiliului de Securitate al ONU - votată cu abținerea Rusiei – pe baza propriilor jocuri³, a Chinei – din principiu, și a Germaniei – pentru a încununa scindările de opinii la nivel european⁴, nu numai diferențele uzuale – a marcat atât nevoia introducerii unei zone de excluziune a zborurilor – „no flight zone”, pentru a proteja civilii de atacurile militare represive ale regimului, dar și „protejarea civililor cu toate mijloacele” – articolul 4 al rezoluției – ca și interdicția „unei ocupații prin intrarea trupelor la sol”.

Baza normativă era, deci, stabilită: ne aflăm în cadrul clasic al conceptului **responsabilității de a proteja civili** în zonă de război, protejare a lor față de represiunile unui regim abuziv, dar și al unei **intervenții cu caracter profund umanitar**, desprinsă din doctrina aferentă. Acest etaj al turnului de la Hanoi al eșafodajului relațiilor internaționale era complet, deși, după trecerea și

explicitarea nivelului politic, vom vedea că nu pe deplin suficient.

La nivelul **deciziei și voinței politice manifeste**, evident că intră în discuție elemente concrete ale relațiilor bilaterale și multilaterale ale Libiei cu comunitatea internațională și cu terțe state⁵. Astfel, decizia asupra faptului că **Gaddafi trebuie să plece** a devenit evidentă pe două niveluri, unul al portretului de context al schimbărilor din lumea arabă, care reclamă nevoia unei relansări a speranței, a incluziunii în structurile de putere și a unor forme democratice calchiate și adaptate cât mai bine la orizontul specific al acestor state, pe de altă parte nevoia respectării Rezoluțiilor Consiliului de Securitate, în litera și spiritul lor.

Autorizarea operațiunilor comunității internaționale a dat naștere la numeroase variante de acțiune. Mai întâi, s-a manifestat evident **voluntarismul unilateral**, în special al Franței⁶, dublat imediat de cel al Marii Britanii. Explicațiile sunt diverse și țin de memoria istorică, respectiv de complexitatea relațiilor Paris-Tripoli – de la eliberarea doctorului palestinian și a asistentelor bulgare acuzate de infectare a copiilor libieni cu SIDA și condamnați la moarte, de către fosta doamnă Sarkozy, în primul an de mandat prezidențial, cu costurile respective, care nu sunt publice, asumate de Franța, vizita cu fast și amplasarea cortului lui Gaddafi pe Champs Elisees, livrările de arme și tehnică plus know-how, probabil în același preț, pentru ca ulterior cererile Parisului să fie ignorate de Gaddafi, când a fost vorba de a renunța la poziția sa.

Atacurile imediate ale Franței, după adoptarea rezoluției 1973, au demonstrat **interpretarea voluntaristă** a Parisului, începând de la „protejarea civililor” în Misrata și fiefurile rebelilor, implicându-se direct într-un război civil, de partea rebelilor, după recunoașterea unilaterală a Consiliului de la Bengazi drept „unic reprezentant al poporului libian”. Apoi atacurile asupra centrelor de comandă situate în sau în preajma reședințelor liderului libian au permis interpretarea acțiunilor ca dorința de a-l vâna pe Gaddafi. Aceste reacții nu aveau nimic de a face cu spiritul Rezoluțiilor și trădau voința politică contrară dreptului internațional, fapt ce a determinat rezervele unor state europene și membre ale NATO, dar mai ales reacțiile statelor arabe, ale Ligii Arabe și Uniunii Africane. Gestul și intervenția Franței au permis, însă, blocarea înfrângerii trupelor rebele de către

Gaddafi și a decimării opoziției, dar cu un preț mare, asumat unilateral.

Franței i s-a alăturat ca voință politică Marea Britanie, din rațiuni naționale, cu o afacere Lokerbie ce a lăsat răni adânci încă nevindecate, dar cu **interpretări mai nuanțate** ale regulilor propuse normativ de Rezoluțiile Consiliului de Securitate. Marea Britanie a văzut oficial articolul 4 al Rezoluției 1973 ca permițând livrarea de echipamente altele decât armele, ba chiar de arme defensive pentru rebeli, nefiind contrară – din cauza succesivității – interdicției livrărilor de arme formulată de Rezoluția 1970. Mai mult, această ultimă rezoluție nu interzice prezența trupelor pe teren, ci doar ocupația, astfel că grupuri de forțe speciale care să asigure consilierea militară și tehnică, dar și organizarea rebelilor, pot fi trimise, în virtutea acestei interpretări.

Chiar dacă acceptă cele două interpretări prin prisma opțiunilor deschise, Marea Britanie nu recurge la ele, deci nu livrează arme, nu a trimis trupe în sprijinul rebelilor⁷, nu recunoaște formal, dar dialoghează cu Consiliul Național de Tranziție (CNT) și îl sprijină prin consiliere, telecomunicații și materiale anexe. **Voința politică de înlăturare a lui Gaddafi** este prezentă, dar manifestarea este în limitele condițiilor Rezoluției 1973.

În fine, poziția cea mai așteptată a fost cea a Statelor Unite. În aceeași termeni - deși a discutat despre livrări de arme, consiliere și chiar posibilitatea intervenției pe teren - președintele Barack Obama a respins alternativele, pentru moment, rămânând la intervenția directă și rezolvarea problemei radarelor, apărării antiaeriene, a aerodromurilor și zonei de interdicție a zborurilor, mai nou autorizând și dronele înarmate în Libia⁸, dar pasând responsabilitatea primordială europenilor și marșând pe transferul comenzii la NATO.

1.3. Problemele politice ale intervenției în Libia

Trei sunt **problemele intervenite la nivel politic**: una ține de relațiile dintre diferiții actori, în special SUA și cei europeni, și a partajării responsabilităților, ce a dus la comandamentul legitim al operațiunilor și încadrarea strictă în limitele rezoluțiilor Consiliului de Securitate, și a treia, o chestiune internă ce ridică probleme privind potențialele livrări de arme pentru a reechilibra raportul de forțe. Astfel, SUA a fost retractilă

și nedecisă la primul moment, refuzând un nou episod intervenționist, solicitat de europeni – în primul rând de Franța. Apoi a intervenit cu toată forța, rezolvând rapid problemele majore, pasând ulterior, în al treilea timp, responsabilitatea și comanda europenilor.

SUA a învățat din lecțiile Irakului și Afghanistanului, dar și lecțiile crizei. E bine să fii moralist și bine văzut în lume, ca apărător al valorilor, atunci când, dacă se întâmplă ceva în lume, strigi după SUA să intervină militar, dar o acuzi de unilateralism sau îi ceri imperativ să te consulte când nu ai nici o contribuție pe teren sau nu-ți convine tema abordată. SUA nu mai dorește acest rol, au și costuri suplimentare, nu au declinat, în final, responsabilitățile globale, dar au pasat conducerea operațiunii europenilor⁹. Acest gest a avut drept relevanță și efect **implicarea majoră a europenilor** în operațiuni, împărțirea cheltuielilor, realizarea acestor costuri și **constatarea obiectivă a lipsei de capacități**, motiv pentru SUA de a reclama respectarea angajamentului informal din cadrul NATO de alocare a 2% din PIB pentru domeniul militar.

Pasarea conducerii operațiunilor către NATO¹⁰ a fost un gest politic consistent, dar cu multe probleme, de două facturi: Franța și-a dorit independența operațiunilor și menținerea planului său voluntarist unilateral, nu subordonarea față de decizia NAC, și respectarea strictă a regulilor din Rezoluția 1973, în timp ce Turcia a avut rezerve majore privind implicarea în intervenția din Libia – depășite imediat ce i s-a atribuit un rol și un comandament, cu relevanță majoră pentru impactul și legitimitatea acțiunii¹¹, mai ales prin alăturarea la efort a unui număr de 4 țări arabe. România a luptat pentru acest deznodământ care a permis reîntrirea într-o zonă de normalitate și la nivel politic. Gestul acesta de preluare a operațiunilor statelor individuale sub cupolă și comandament NATO, cu respectarea strictă a Rezoluțiilor Consiliului de Securitate, a reprezentat de fapt chintesența **revenirii de la tentația voluntarismului la respectarea regulilor dreptului internațional, respectiv la neorealism conformist**.

Cea de a treia problemă de natură politică, relativă la situația internă și evoluțiile din Libia de după proteste, vizează **livrările de arme**¹². A devenit clar faptul că Al Qaeda din Magrebul Islamic a profitat de anarhia creată de proteste, respectiv de amorsarea războiului civil și a reușit

să procure cantități importante de arme¹³, pe care le-a depozitat, potrivit relatărilor, în special în Sahara Occidentală^{14, 15}. Aici se află inclusiv rachete sol-aer și ele pot afecta traficul aerian în regiunea Mării Mediterane¹⁶, iar costurile unei asemenea imprudențe, de aprovizionare cu asemenea capacități a Libiei, apoi de pierdere a lor prin atacarea depozitelor de armament¹⁷, s-ar putea să coste în timp.

De altfel, s-a vehiculat faptul că alături de rebeli s-ar afla **luptători operativi Al Qaeda**, lucru respins de Consiliul de la Bengazi¹⁸. Cert este că înarmarea forțelor rebele creează această problemă majoră, a posibilității controlului utilizatorului final și al răspândirii armelor la civili, de unde rezervele comunității internaționale de natură politică, nu numai normativă, acolo unde există deja o linie de interpretare a lucrurilor.

Dacă normativ sunt asigurate bazele pentru opțiuni deschise în sprijinul rebelilor libieni, iar politic problematica de natură complexă poate fi nuanțată și interpretată, poate cel mai relevant argument este dat de cel de-al treilea etaj al Turnului Hanoi, al eșafodajului relațiilor internaționale, respectiv aplicarea practică a perceptelor de natură teoretică și transpunerea în realitate a voinței politice manifestate. Aceasta dă **limitele substanțiale ale unei „intervenții imaculate”**, în strictă conformitate cu conceptul și limitele teoretice ale intervenției, chiar și în cazul unui război în scopuri umanitare.

2. Crimele împotriva umanității ca motivație a războiului, de la concept la aplicarea în practică: mandatul și tentația voluntarismului

Crimele împotriva umanității și **războaiele cu scop umanitar** nu sunt o categorie nouă. Deși eram obișnuiți cu războaie determinate de **interese** – autoritate sau resurse, sau de **ideologie** – religioasă sau seculară, „binele” descris pentru o societate sau alta pentru a dirija și coagula dorințele și pentru a polariza voințele, **războaiele în interes umanitar** au relevanța lor și prezența constantă în dreptul internațional, dar mai ales în practica recentă. Evident că puritatea unei motivații/cauze a războiului e discutabilă – și aici vorbindu-se despre resurse – în special prin prisma faptului că există numeroase situații similare unde nu există nici o intervenție.

Motivația lipsei de resurse pentru o intervenție,

acosturilor majore în criză sau a absenței interesului comunităților statelor potente, cu capacități, e greu de susținut, oricât ar fi de reală, pentru că ea atacă fundamental atât principiul solidarității umane, cât și pe cel al egalității de tratament a statelor. Abordările neorealiste contemporane arată, cinic, însă, realitatea acestor motivații.

2.1. Intervențiile umanitare în trecut

Genocidul și crimele împotriva umanității, ca motivație morală a intervenției militare, apar încă din Kosovo, atunci când se dorea **curmarea și prevenirea unor noi suferințe umane** datorate conducerii legitim recunoscute a unui stat. Oprirea unui guvern, a unei autorități, de la comiterea crimelor în masă este un percept sancționat de ONU și cuprins în lista scurtă a **motivațiilor pentru intervențiile comunității internaționale**, cum e cazul și în Libia. Un caz clasic este intervenția trupelor militare americane în organizarea aeroportului din Haiti și a ajutorului umanitar sosit pe calea aerului în Haiti, după ultimul cutremur devastator.

Am înregistrat și o alunecarea lină a sistemului, relațiilor și dreptului internațional, pe această linie, de la reguli împărtășite, dar încălcate, la voluntarism, forțarea regulilor și chiar la tentația revizionismului normativ. Putem vorbi astfel despre **diferite grade de voluntarism**, chiar **voluntarism vinovat și politică revizionistă**, în fapt, în cazuri precum intervenția din anii '90 din Somalia, pentru prevenirea foametei și însoțirea convoaielor de ajutoare umanitare, sau de cea din Haiti, la eliminarea unui regim represiv și corupt ce crea suferințe proprii populației, mergând până la cea de a doua categorie, cu intervenția Federației Ruse în războiul ruso-georgian, din august 2008, pe o pseudo-intervenție la un genocid etnic, construită pe modelul Kosovo, pentru a rezolva o **problemă de ambiție și politică intervenționistă, revizionistă**, în raport cu granițele consemnate de OSCE.

Distincția clară ce se impune este cea între intervenția pe motive umanitare a unei a treia părți, și misiunile de menținere a păcii. În al doilea caz este vorba despre observarea și menținerea unui acord între două părți, preexistent și supervizat cu forța armelor, în primul **neutralitatea și protejarea civililor și a victimelor**. De aici și complexitatea practicii la acest nivel.

Astfel, deja avem o linie foarte subțire, în

cazul războiului din Libia, între manifestațiile pașnice, represiunea și dreptul civililor atacați de a se apăra, inclusiv prin atacarea depozitelor și procurarea de arme, dar de aici la război civil pasul este foarte mic, așa cum e o nuanță extrem de fină între **protejarea civililor** sau a celor oprimați și **intervenția în favoarea unei părți, într-un război civil**. **Complexitatea** are însă și o explicație procedurală, dar și una ce decurge din experiențe și sechele ale trecutului pe care le purtăm și astăzi și care alterează judecata în cazul acestor evenimente „la graniță”.

Astfel, crimele împotriva umanității și genocidurile cele mai celebre sunt aici spre a mărturisi, în practică, despre experiențele nefaste ale non-intervenției oportune și la timp, de la Holocaustul din al Doilea Război Mondial la genocidul din Ruanda sau de la Srebrenica, în Bosnia-Herzegovina. Nimeni nu a intervenit pentru a **preveni sau stopa atrocitățile**, fapt asumat de comunitatea internațională drept **un eșec moral**. De aici s-a născut fundamentul **intervenționismului pe motive umanitare** pentru a preveni asemenea carnagii.

2.2. Doctrina și limitările conceptuale ale „imaculatei intervenții”

În Sudan, de exemplu, la Darfur, avem de a face cu un președinte condamnat deja pentru genocid, care se sustrage pedepsei decise de un Tribunal al comunității internaționale **pe motiv că nu recunoaște această Curte Penală Internațională**, un gest de suveranitate națională. De aici și dificultățile practice de aplicare a acestor prevederi. De obicei, masacrul sau genocidul, represiunea se îndreaptă împotriva unei minorități ce se opune majorității ce dă legitimitatea alegerii prezidențiale – sau a tolerării regimului. Prevenirea măcelăririi minorității de către autoritatea legitimă presupune **contrapunerea principiului suveranității celui al dreptului de intervenție din motive umanitare**, de aici și dificultatea de a stabili, în mod teoretic, dar mai ales practic, liniile de demarcație clare, certe.

„**Imaculata intervenție**”¹⁹, clamată de respectarea în literă și spirit a regulilor și prevederilor documentelor normative ce autorizează intervenția umanitară, în realitate nu există. E și cazul prezent, în care Franța a manifestat **exces de zel și voluntarism excesiv**,

are interese particulare pentru a forța debarcarea lui Gaddafi, în cadrul protejării populației civile, chiar înarmate și angajate într-un război civil, dar intervenția sa a protejat opoziția din orașele rebele de la măcelărire, în timp ce încetarea focului clamată de Gaddafi a fost o acoperire pentru continuarea atacurilor și a luptelor din interiorul orașelor, la adăpostul scuturilor umane ale diverșilor civili implicați în confruntări. De asemenea, dacă atacul și eliminarea lui Gaddafi interveneau, condamnarea nu mai era formulată pentru vânarea liderului libian, așa cum apare astăzi, când această operațiune a eșuat.

În acest context, merită menționate **limitele misiunilor NATO**, de la cea maritimă de aplicare a Rezoluției 1970, de blocare a traficului cu arme și a mercenarilor, la cea de aplicare a Rezoluției 1973, introducerea interdicției de zbor și protejarea prin orice mijloace a civililor. Evident că intervenția este și mai restrictivă în contextul ultimelor documente adoptate la summitul NATO de la Lisabona, 2010, acolo unde, în Noul Concept Strategic și în Documentul final al Summitului NATO-Rusia se reafirmă din nou principiul din Tratatul Atlanticului de Nord ce marchează **preeminența Rezoluțiilor ONU** și a Națiunilor Unite ca organizație chemată să răspundă de situația intervențiilor internaționale, **cu excepția notabilă a cazului apărării comune**, de articol 5, acolo unde Alianța își rezervă dreptul de a reacționa imediat, tot pe baza Cartei ONU, dar în auto-apărare sau împotriva unui agresor extern.

Reafirmarea acestor principii în 2010, în contextul resetării și relansării relațiilor cu Federația Rusă – mottoul acestui summit - subliniază interesul Alianței pentru respectarea, în litera și spiritul său, a prevederilor internaționale privind intervenționismul, dar și a mandatelor formulate de comunitatea internațională și asumate. Preluarea comenzii operațiunilor în Libia de către NATO reprezintă, o subliniam mai sus, o înclinație spre conformism neorealist, dar **nu poate limita acțiunile Alianței la nivelul „intervenției imaculate”**.

Cea mai clară motivație și argumentație a acestui fapt e dată de situația din teren. Astfel, avem un caz aproape clar al interdicției de zbor, avem o formulă de protejare a zonelor civile rebele împotriva intervenției militare cu armament greu, însă acest fapt **nu protejează orașele unde se desfășoară lupte de gherilă urbană**²⁰ – unde

intervenția presupune victime colaterale civile – și nici împotriva intervențiilor directe ale trupelor fidele lui Gaddafi, eventual o armată neregulată, miliții și civili pro-Gaddafi înarmați cu arme ușoare. Tendința de a interveni și în aceste cazuri a dus la probleme de atacuri la adresa insurgenților în tancuri sau mașini blindate sau în atacuri la adresa civililor bucuroși, ce salutau cu focuri de armă trase în aer avioanele Alianței.

În aceste condiții, NATO se află în postura de a opta între **a asista pasiv la atacurile** din Misrata/Misurata, din interiorul orașului²¹, la represii asupra manifestațiilor pașnice din Tripoli sau alte localități, sau la cucerirea, pas cu pas, a orașelor rebele de către trupele și milițiile loiale lui Gaddafi – înarmate și bine pregătite – și **a interveni de o parte într-un război civil**, luptând împotriva lui Gaddafi direct, sau prin introducerea trupelor terestre²². Și acest lucru din cauza faptului că maximum pe care-l poate aștepta astăzi NATO de la evoluțiile din teren în Libia este **o scindare a Libiei în două**, zona de Est rebelă și cea de Vest loialistă²³, dar aici sustenabilitatea financiară a unui asemenea partaj și a asigurării securității regiunii separatiste creează probleme majore, odată ce puțurile de petrol²⁴ sunt așezate încă sub controlul autorităților libiene ale lui Gaddafi.

3. Perspectiva Libiei: o cale de ieșire

Perspectivile din Libia nu sunt neapărat simple de decelat astăzi, deoarece intervenția este la început iar negocierile ce exclud menținerea lui Gaddafi și a familiei sale sau garanții pentru aceștia au fost dublate de includerea, la ședința grupului de contact de la Doha, inclusiv participarea reprezentanților Consiliului Național de Tranziție (CNT) de la Bengazi. Dar câteva lecții învățate de către comunitatea internațională joacă un rol important în evoluție.

Astfel, cazurile **retragerii premature și eșecului** recunoscut cvasi-unanim în Somalia, cazul Irak 1, al „**afacerilor neterminate**” ce au reclamat ulterior o nouă intervenție împotriva lui Saddam Hussein, dar și cazul Irak 2 și Afghanistan, când intervenția internațională a căzut într-un „**război lung**” cu componentă de „**nation building**” sau „**state building**”, cel puțin, au marcat orice intervenție ulterioară a comunității internaționale. Opțiunile sunt relativ anticipabile: fie se schimbă ceva în **natura și cursul războiului**, fie pe cale

negociată există o retragere a actualelor autorități fără garanții directe angajate, fie se înregistrează un **stand-off consemnat** cât de curând pentru a nu irosi resursele. Alternativa este **războiul lung** pe care SUA l-a respins când a predat inițiativa și pe care Europa nu și-l permite pentru că nu are capacități să-l poarte. Aceste alternative sunt reclamate deoarece rebelii nu par să aibă nici resursele, nici voința, nici cunoștințele, nici ideologia, nici liderii spre a-și duce la bun sfârșit războiul propriu²⁵ și **înlăturarea lui Gaddafi și a clanului său**, de aceea cer intervenții tot mai viguroase ale comunității internaționale, ba chiar intervenția pe teren pe care inițial o respinseseră vehement²⁶, în lipsa posibilităților, pe termen scurt și chiar mediu, de a-l învinge pe Gaddafi.

În aceste condiții, formulele la dispoziția comunității internaționale se situează de la **escaladarea graduală** a intervenției - cu introducerea unor noi și noi elemente, de la operațiuni speciale, training și state building la nivelul rebelilor - până la **intervenție și culoare umanitare**, care să permită prezența trupelor pe teren, inclusiv cu angrenarea lor în separarea părților și apărarea unei părți „civile”, „reprimare”²⁷, fie o **intervenție cu depline puteri**, adică intervenția directă, cu toată forța și eliminarea regimului Gaddafi rapid.

Lecțiile învățate ale trecutului arată că prima variantă este puțin probabil a fi realizată, mai ales după **non-intervenționismul și abținerea** marcate de SUA, ba chiar respingerea livrărilor de arme și a altor operațiuni la sol din partea lui Barack Obama, care intră, cât de curând, în an electoral. A doua ar presupune, în actualul context al conformismului neo-realist, **o nouă rezoluție a Consiliului de Securitate** care să constate că Gaddafi nu a încetat focul, a continuat atacurile și reprimarea civililor²⁸ și trebuie eliminat, respectiv condamnat pentru crime împotriva umanității. Din păcate, și această soluție are o **probabilitatea minimă** în a fi obținută, deci ar trebui ca cineva să fie suficient de iute și cu resurse suficient de mari ca să intervină brusc, scurt, asumându-și costurile gesturilor voluntariste, dar efectul e greu predictibil, mai mult, ar presupune o reală ruptură a populației de Gaddafi, lucru ce pare mai puțin evident în ultimele săptămâni. Nu excludem de plano, evident, nici rezultatul unor negocieri²⁹ care să marcheze retragerea liderului și a familiei sale, în condiții acceptabile.

Din păcate, nici un asemenea rezultat relativ rapid nu asigură **o succesiune solidă și clară** la conducerea țării. Aici lucrurile pot aluneca foarte repede în anarhie și lipsă de leadership, iar **o construcție de factură democratică** poate dura, deși e singura ce poate reclama deplina legitimitate. Însă realitatea curge, în orice caz, dacă nu neapărat pe direcția unui „război lung”, spre cea a asumării sarcinii **reconstrucției post-conflict și a state buildingului** în Libia, un lucru ce recompune drumul Golgotei străbătut în Irak, cel puțin, adică o prezență străină îndelungată pe teren, într-o formă sau alta, și asistență costisitoare pentru reforme.

Varianta aceasta pare a fi cea mai **bună, credibilă și fezabilă**, odată ce Libia are resursele de petrol pentru a susține o asemenea întreprindere. Mai mult, este de reținut că, de la „**ipocrizia altruismului**” ce a lansat campania, bazată pe diferite interese și motivații individuale, comunitatea internațională trebuie să-și redirecționeze eforturile spre **sarcina menținerii motivației internaționale pentru intervenție**. Odată acest pas satisfăcut, putem intra pe curba clasică a reconstrucției post-conflict și a unui eșafodaj democratic în Libia.

În concluzie, indiferent dacă ne situăm în siajul unui „**război lung**”, consumator de resurse, sau doar al **reconstrucției post-conflict**, cine a intrat în Libia o face pentru a rămâne, iar intervenția pe teren este indispensabilă, cu rezoluție a Consiliului de Securitate sau interpretarea și utilizarea celor curente. În orice caz, această pudibonderie nemaiîntâlnită în relațiile internaționale din ultimul deceniu, ce reclamă o sancțiune normativă internațională înaintea oricărui gest, arată clar **revenirea de la voluntarism la regulile clasice ale dreptului internațional**, cu efectele majore asupra modului în care se vor desena viitoarele relații internaționale, între politica de putere și respectarea formală a regulilor dreptului internațional, dar și tentația și tendința revizionistă de schimbare a lor și adaptare la idealurile proprii, intenție sortită eșecului în viitorul previzibil.

BIBLIOGRAFIE:

1. Derek Henry FLOOD, Special Report from Inside Libya: Assessing Libyan Rebel Forces, Jamestown Foundation, March 3, 2011.
2. Derek Henry FLOOD, After Ajdabiya:

Libya's Under-Armed Rebels in Turmoil, Jamestown Foundation, March 16, 2011.

3. Derek Henry FLOOD, Objective Sirte: Gains and Setbacks Among Libya's Rebel Forces, Jamestown Foundation, March 9, 2011.

4. George FRIEDMAN, Immaculate Intervention: The Wars of Humanitarianism, Stratfor, April 5, 2011.

5. George FRIEDMAN, The Libyan War of 2011, Stratfor, March 19, 2011.

6. Andrew MCGREGOR, It Didn't Start This Way, But It's a War For Oil Now, Jamestown Foundation, April 18, 2011.

7. John MOORE, How a Libyan No-fly Zone Could Backfire, Stratfor, March 8, 2011.

8. Ian O. LESSER, Libya's revolution: Strategic stakes for transatlantic partners, Transatlantic Trends, April, 2011.

9. Vladimir SOCOR, Moscow Positioning to Exploit Libya Stalemate, Eurasia Daily Monitor, April 18.

10. Vladimir SOCOR, Russia Unveils Political Objectives in Libya, Eurasia Daily Monitor, April 18.

11. Scott STEWART, Will Libya Again Become the Arsenal of Terrorism?, Stratfor, March 10, 2011.

12. Philippe WOJAZER, European Disunity on Libya, Stratfor, March 12, 2011.

13. Scott STEWART, Libya's Terrorism Option, Stratfor, March 23, 2011.

14. Mahmud TURKIA, Libya Crisis: Implications of the Cease-Fire, Stratfor, March 18, 2011.

15. The Libyan Battle for Misurata: A Special Report, Stratfor, April 21, 2011.

16. The Problem with Arming the Libyan Rebels, Stratfor, March 30, 2011.

17. Red Alert: Libyan Forces Approach Benghazi, Stratfor, March 19, 2011.

NOTE:

1 "Outside the town of al-Aghela, residents told the author that nationals from Mali, Chad and Niger (from the northern Nigerien city of Agadez) had been imported to fight for the regime. These mercenaries were brought to the Libyan town of Sebha, the principal city of the Fezzan region, then transported to various fronts across the country." Derek Henry FLOOD, Objective Sirte: Gains and Setbacks Among Libya's Rebel Forces, Jamestown Foundation – March 9, 2011;

“According to a witness who arrived behind rebel lines after escaping Ras Lanuf, Tripoli’s soldiers consisted of three distinct groups: Professional soldiers and officers from Sirte and Tripoli who remained loyal to Qaddafi and feared persecution in a new, rebel-controlled Libya; Clans like the al-Ah’soun and Awlad Suleiman who had been press ganged into service having been told their families would suffer and they would be killed if they refused to fight; and the aforementioned mercenaries who had reportedly been trained to fight regional proxy wars against the regime’s enemies du jour elsewhere in Africa.” Derek Henry Flood, *Objective Sirte: Gains and Setbacks Among Libya’s Rebel Forces*, Jamestown Foundation – March 9, 2011.

“Following the defection of two Libyan pilots to Malta at the start of the troubles, Qaddafi has reportedly outsourced aerial assaults on his subjects to Serbian and Syrian pilots”, <http://af.reuters.com/article/commoditiesNews/idAFWEA675320110305>.

2 Mike ROGERS, președintele Comisiei pentru serviciile de informații din cadrul Camerei Reprezentanților, a salutat demisiile mai multor lideri ai regimului liderului libian Muammar Gaddafi, inclusiv cea a ministrului afacerilor externe, Moussa Koussa. (...) “De fiecare dată când cineva demisionează din regimul din Gaddafi este o veste bună pentru rebeli și o veste bună pentru noi”, a afirmat Rogers. Dar nu este suficient pentru a furniza arme Opoziție libiene, a mai susținut acesta. (...)”.

3 Vladimir SOCOR, *Moscow Positioning To Exploit Libya Stalemate*, Eurasia Daily Monitor, April 18; Vladimir Socor, *Russia Unveils Political Objectives In Libya*, Eurasia Daily Monitor, April 18.

4 Philippe WOJAZER, *European Disunity on Lybia*, Stratfor, March 12, 2011.

5 Idem.

6 Ian O. LESSER, *Libya’s revolution: Strategic stakes for transatlantic partners*, Transatlantic Trends, April, 2011.

7 “Premierul britanic David CAMERON a declarat că NATO și aliații săi trebuie să își intensifice eforturile militare în Libia, dar nu trebuie să desfășoare trupe. Cameron a menționat că rezoluția Consiliului de Securitate al ONU interzice invazia terestră, adăugând că nici Marea Britanie, nici statele lumii, și nici libienii nu doresc un astfel de scenariu.”, BBC Scotland, 21.04.2011.

8 „Președintele Statelor Unite, Barack Obama, a aprobat utilizarea de drone ‚Predator‘ înarmate în Libia, a declarat secretarul american al apărării, Robert Gates, la data de 21.04.2011”, Robert GATES: SUA va utiliza drone ‘Predator’ în Libia, The New York Times, 23 aprilie.

9 „Relațiile transatlantice sunt puse la încercare de refuzul SUA de a conduce operațiunile militare din Libia, oficialii la nivel internațional considerând acest

conflict un semnal de alarmă pentru situația militară și politică a Europei. Marea Britanie și Franța încearcă să compenseze vidul lăsat de decizia Washingtonului de a se retrage din Libia, ambițiile militare ale Europei fiind puse astfel la încercare. La data de 05.04.2011, Pentagonul a anunțat că a efectuat aproximativ 1.600 de misiuni aeriene de la începutul operațiunilor, la 19.03.2011, și că nu se va mai implica în atacuri aeriene împotriva țintelor libiene. (...) Experții pe probleme de apărare susțin că decizia SUA are o semnificație pe termen lung și că indică faptul că UE nu se poate baza pe Washington pentru a asigura securitatea în cazul unor crize din vecinătatea sa. (...) Nicholas Burns, fost ambasador american la NATO, a afirmat că Washingtonul (...) a salutat conducerea franco-britanică în Libia. (...)”, Daniel Dombey, James Blitz, *Ambițiile militare ale Europei, puse la încercare de retragerea SUA din operațiunile din Libia*, Financial Times (Marea Britanie) din 06.04.2011.

10 Ian O. LESSER, *Libya’s revolution: Strategic stakes for transatlantic partners*, Transatlantic Trends, April, 2011.

11 „D. CAMERON: (...) “Sunt bucuros să anunț astăzi că Turcia va avea un loc în Grupul Internațional de Contact, care va coordona politicile noastre în privința Libiei. Am convenit organizarea unei unități umanitare în Ankara pentru a răspunde nevoilor poporului libian”, Conferința de presă comună a premierului britanic, David Cameron, și a premierului turc, Recep Tayyip Erdogan, BBC World (Marea Britanie) din 31.03.2011.

12 *The Problem with Arming the Libyan Rebels*, Stratfor, March 30, 2011 | 1957 GMT; “R.T. ERDOGAN: In ceea ce privește înarmarea rebelilor, suntem împotriva. Nu suntem de acord cu această posibilitate (...). In opinia noastră, ar putea crea condiții favorabile terorismului și ar fi periculos. (...)”, Conferința de presă comună a premierului britanic, David Cameron, și a premierului turc, Recep Tayyip Erdogan, BBC World (Marea Britanie) din 31.03.2011, ora: 17:50; “Statele Unite nu au suficiente informații despre forțele rebele din Libia astfel încât să le înarmeze”, a declarat, la data de 03.04.2011, Mike ROGERS, președintele Comisiei pentru serviciile de informații din cadrul Camerei Reprezentanților, CNN Internațional (Statele Unite ale Americii) din 04.04.2011.

13 „Rețeaua teroristă Al-Qaeda profită de conflictul din Libia pentru a obține arme, inclusiv rachete sol-aer, și le transportă la o fortăreață din nordul Mali”, a declarat pentru ‚Reuters‘ un oficial din cadrul forțelor de securitate algeriene, sub rezerva anonimatului. Oficialul algerian a precizat că un convoi format din 8 camioane a părăsit estul Libiei, trecând prin Ciad și Nigeria, ajungând apoi în nordul Mali, unde în ultimele zile au fost aduse arme. Potrivit sursei citate, printre armele transportate se află grenade antitanc de tip

RPG-7 de fabricație rusească, mitraliere Kalașnikov, puști Kalașnikov, explozivi și muniție. Conform declarațiilor oficialului algerian, rețeaua Al-Qaeda din nordul Africii, cunoscută drept Al-Qaeda din Maghrebul Islamic (AQMI), a reușit să obțină din Libia rachete sol-aer „Strela” de fabricație rusească, cunoscute sub denumirea „NATO - SAM-7”. „Câteva cazărmi militare au fost jefuite în estul Libiei, împreună cu depozitele lor de arme, iar membri ai AQMI nu se poate să nu fi profitat de această oportunitate”, a afirmat oficialul algerian. Potrivit acestuia, Al-Qaeda profită de confuzia din rândul forțelor loiale lui Muammar Gaddafi și s-au infiltrat și în rândul rebelilor din estul Libiei. Rebelii neagă însă orice legătură cu Al-Qaeda., Al-Qaeda profită de conflictul din Libia pentru a obține arme, afirmă un oficial Algerian, Reuters, 4.04.2011.

14 „(...) Insurecția din Libia îngrijorează din ce în ce mai mult Algeria și vecinii acesteia din Sahel, cu toții convinși că o bună parte din armamentul colonelului Muammar Gaddafi a ajuns de-acum în mâinile organizației Al-Qaeda din Maghrebul Islamic (AQMI). (...) Amenințarea este reală și nu este deloc exagerată”, a declarat Eric Denece, directorul Centrului francez de cercetări în domeniul Informațiilor (CF2R), care efectuează o misiune la Tripoli. Expertul refuză, pentru moment, să declare mai multe, așteptând publicarea, în aproximativ zece zile, a raportului misiunii, după o următoare vizită pe care o va efectua, la Benghazi, capitala insurgenților. (...)”, Alertă în Sahel cu privire la Al-Qaeda, L’Orient - Le Jour (Liban), 09.04.2011.

15 „Țările din regiunea Sahel, în frunte cu Algeria, lansează un semnal de alarmă cu privire la faptul că este posibil ca Al-Qaeda din Maghrebul Islamic (AQMI) să-și fi procurat din Libia arme grele, în special rachete sol-aer „Sam7”. Într-un interviu acordat săptămânalului „Jeune Afrique”, premierul ciadian Idriss Deby a declarat că „extremiștii islamici au profitat de jefuirea arsenalelor din zonele rebele pentru a se aproviziona cu arme, inclusiv rachete sol-aer, pe care le-au transportat apoi ilegal în Sahara”. Astfel, după opinia președintelui Ciadului, AQMI este pe cale de a deveni „o adevărată armată, cea mai bine echipată din regiune”. Ciadul, Mauritania și Algeria și-au întărit măsurile de securitate la frontiere pentru a putea controla mișcările teroriștilor care se deplasează din Libia către teritoriile lor. La rândul lor, forțele rebele din Benghazi au dezmințit mereu că ar exista infiltrări din partea Al-Qaeda în rândurile lor. (...)”, Giampaolo MUSUMECI, Libia, Al-Qaeda împotriva lui Gaddafi, întregul Sahel în stare de alarmă, Panorama (Italia), 11-17.04.2011.

16 Scott STEWART, Will Libya Again Become the Arsenal of Terrorism?, Stratfor, March 10, 2011.

17 “Serviciul Federal german de Informații (BND) se teme, în contextul conflictului din Libia, de o consolidare a organizației terorist-islamiste ‘Al-Qaeda din Maghrebul Islamic’. Încă de acum se conturează

posibilitatea ca ‘Al-Qaeda din Maghrebul Islamic’ să se consolideze ‘prin obținerea de arme - printre care și arme foarte moderne - din depozitele armatei’, a declarat președintele BND, Ernst Uhrlau, publicației ‘Frankfurter Allgemeine Sonntagszeitung’ (‘F.A.S.’). (...) Uhrlau a avertizat, de asemenea, asupra posibilității ca instabilitatea de durată din Libia să îi favorizeze pe radicali. ‘În situația unor conflicte similare războaielor civile și a unei ordini publice pe cale de dispariție se formează întotdeauna spații pentru elemente radicale’, a declarat Uhrlau. În plus, BND deține informații referitoare la faptul că membri ai organizației ‘Al-Qaeda’ încearcă să se deplaseze din Afghanistan și Pakistan în Libia, pentru a participa acolo la lupte împotriva regimului Gaddafi. Per ansamblu, rețeaua Al-Qaeda a fost surprinsă de revoltele din Africa de Nord, a afirmat Uhrlau.”, BND avertizează în privința unei consolidări a organizației Al-Qaeda, Frankfurter Allgemeine Zeitung (Germania), 23 aprilie.

18 Amiralul american James Stavridis, comandantul suprem al forțelor NATO din Europa, a afirmat că, potrivit informațiilor secrete de săptămâna trecută, s-au semnalat doar „licăriri” ale unei prezențe Al-Qaeda în Libia, fără un rol semnificativ în revoltele din această țară. (...)” Al-Qaeda profită de conflictul din Libia pentru a obține arme, afirmă un oficial Algerian, Reuters, 4 aprilie 2011.

19 Formulare și concept introdus și descris de George Friedman, Immaculate Intervention: The Wars of Humanitarianism, Stratfor, April 5, 2011.

20 Derek Henry FLOOD, After Ajdabiya: Libya’s Under-Armed Rebels in Turmoil, Jamestown Foundation – March 16, 2011, Derek Henry FLOOD, Objective Sirte: Gains and Setbacks Among Libya’s Rebel Forces, Jamestown Foundation – March 9, 2011.

21 John MOORE, How a Libyan No-fly Zone Could Backfire, Stratfor, March 8, 2011 | 15.50 GMT

22 „Casa Albă a solicitat Pentagonului și Agenției Centrale de Informații să propună modalități în care Statele Unite ar putea intensifica măsurile de susținere a rebelilor libieni care luptă împotriva regimului lui Muammar Gaddafi, ce pot varia de la furnizarea de echipamente neletale, precum cele de comunicare, la posibile transferuri de armament la scară largă. Administrația SUA adoptă o poziție precaută, din cauza îndoielilor referitoare la capacitatea opoziției libiene de a determina o schimbare a regimului de la Tripoli. Potrivit unui oficial din cadrul Armatei SUA, înarmarea rebelilor „reprezintă o posibilitate care a fost dezbătută”, dar oficialii preferă să o evite o decizie în acest sens. Pentagonul s-a opus vehement acestei idei. (...)”, Adam ENTOUS, Kieth JOHNSON, SUA analizează posibilitatea adoptării de măsuri suplimentare în Libia, The Wall Street Journal (Statele Unite ale Americii), 04.04.2011.

23 Idem.

24 Andrew MCGREGOR, *It Didn't Start This Way, But It's a War For Oil Now*, Jamestown Foundation – April 18, 2011.

25 Derek Henry FLOOD, *Special Report from Inside Libya: Assessing Libyan Rebel Forces*, Jamestown Foundation – March 3, 2011.

26 “**Liderii rebeli care dețin controlul asupra orașului libian Misrata au solicitat intervenția de urgență a trupelor străine în regiune pentru a proteja cetățenii.** Solicitarea este prima de acest gen din partea rebelilor libieni de la începutul războiului. ‘Solicităm intervenția trupelor străine pentru a ne proteja cetățenii’, a declarat, la data de 19.04.2011, Nouri Abdallah Abdel Ati, membru al comisiei de conducere din Misrata. ‘Avem nevoie de trupele ONU sau NATO în regiune. Acest demers nu va reprezenta o ocupație occidentală sau colonialism. Este necesar pentru a ne proteja cetățenii’, a adăugat acesta. (...)”, Charles LEVINSON, *Rebelii din Misrata solicită trupe străine*, The Wall Street Journal (SUA) din 20.04.2011.

27 “**Datoria noastră, (...) potrivit Rezoluției 1.973 a Consiliului de Securitate al ONU, este să protejăm civilii, (...) nu să îl îndepărtăm pe Gaddafi de la putere**

prin forță. Dar este imposibil să ne imaginăm un viitor pozitiv pentru Libia, în contextul în care Gaddafi rămâne la putere. (...) Este de neconceput ca o persoană care a încercat să își masacreze propriul popor să poată îndeplini un rol în viitorul Guvern.(...)”, Barack OBAMA, David CAMERON, Nicolas SARKOZY, *Vom continua atacurile până când Gaddafi pleacă*, The Times (Marea Britanie) din 15.04.2011.

28 Idem.

29 “**(...) Alain Juppé, șeful diplomației franceze, a declarat că Grupul de contact privind Libia dorește să se îndrepte spre ‘un armistițiu’ condiționat de o retragere a trupelor regimului libian ‘din orașele care au fost invadate’.** ‘Dorim să ne îndreptăm spre un armistițiu, dar cu condiția ca acesta să fie un armistițiu cu adevărat controlat, nu o simplă încetare a focurilor’, a spus Alain Juppé în timpul unei conferințe de presă, la sfârșitul unei reuniuni a Grupului de contact privind Libia. (...) De asemenea, Alain Juppé a declarat că Muammar Gaddafi trebuie să renunțe la putere în Libia. ‘Obiectivul este foarte clar: Gaddafi trebuie să plece, dar este nevoie de o soluție politică’, a declarat ministrul francez. (...)”, Alain Juppé face referire la un armistițiu condiționat în Libia, Le Point (Franța) din 14.04.2011.

VIZIUNEA LUI BARACK H. OBAMA ASUPRA SECURITĂȚII MONDIALE: O SCHIMBARE ÎN POLITICA EXTERNĂ ȘI DE SECURITATE A SUA?

Dr. Pavel NEČAS*

Blažej LIPPAY**

Dr. Stanislav SZABO***

Scopul acestui articol este de a analiza în ce măsură s-a schimbat politica externă și de securitate a SUA sub președinția lui Barack H. Obama. În vederea elaborării acestui studiu, autorii au analizat Strategia de Securitate Națională a Statelor Unite ale Americii din 2010, în care se materializează viziunea președintelui Obama asupra politicii externe și de securitate. Prima parte a articolului își concentrează atenția asupra percepției președintelui american referitor la mediul strategic actual, care reprezintă o pistă de lansare pentru a stabili interesele strategice ale SUA. Partea a doua a articolului face trimitere la pilonii securității pe care președintele Obama își construiește strategia pentru a face față actualului mediu de securitate.

Cuvinte-cheie: Strategia de Securitate Națională a Statelor Unite ale Americii din 2010; mediu strategic; securitate; al-Qaeda; arme nucleare și biologice; Orientul Mijlociu; spațiu cibernetic sigur.

1. Introducere

Scopul acestui articol este de a analiza în ce măsură s-a schimbat politica externă și de securitate a SUA sub președinția lui Barack H. Obama prin comparație cu predecesorul său, George W. Bush. Politica externă și de securitate americană din prima decadă a secolului XXI a lui George W. Bush este considerată de mulți ca fiind una din cele mai controversate perioade ale istoriei SUA. Aceasta a fost marcată de percepția neo-conservatoare a politicii externe și de securitate a Americii, ceea ce a condus în cele din urmă la implicarea militară în Irak și Afghanistan și care a zdruncinat reputația Americii chiar și printre cei mai apropiați aliați și parteneri.

Cu venirea lui Obama în funcție în 2008, mulți se așteptau la o schimbare în politica externă și de securitate a SUA. Principiile noului președinte asupra politicii externe și de securitate s-au materializat în Strategia de Securitate Națională a SUA din 2010 (SSN 2010). Studiind acest

*** Col. (r) conf. univ. dr. ing. dip. Pavel NEČAS (pavel.necas@aos.sk), Academia Forțelor Armate General Milan Rastislav Štefánik, Slovacia.**

**** Lt. Blažej LIPPAY (blipay2@gmail.com), Autoritatea de Securitate Națională a Republicii Slovacia.**

***** Maior (r) conf. univ. dr. ing. dip. Stanislav SZABO (stanislav.szabo@tuke.sk), Facultatea de Aeronautică, Universitatea Tehnică, Slovacia.**

document, se poate observa că percepția lui Obama asupra politicii externe și de securitate, în special abordarea sa referitor la provocările existente este sensibil diferită de cea a predecesorului său, George W. Bush.

Pentru a dovedi acest argument, articolul va analiza percepția președintelui Obama referitor la mediul strategic actual, care reprezintă o pistă de lansare pentru a stabili interesele strategice ale SUA. Partea a doua a articolului expune amenințările și provocările de securitate ce apar din mediul global de securitate, care poate fi descris ca fiind foarte asimetric.

1.1. Percepția lui Obama asupra mediului de securitate

În caracterizarea mediului actual de securitate, SSN 2010 este în aceeași linie cu SSN din 2002 și din 2006 ale președinției lui George W. Bush. În termeni generali, se recunoaște faptul că dezvoltarea din ultimii 20 de ani a schimbat lumea în mod dramatic, atât pozitiv cât și negativ. Numărul democrațiilor a crescut semnificativ. Șansa unui schimb nuclear masiv a scăzut în mod semnificativ, însă nu a dispărut complet. Din punct de vedere istoric, suntem în era în care principalele puteri coexistă în pace. Din punct de vedere economic, economia și comerțul global au crescut și au interconectat diferite regiuni ale lumii. În consecință, după cum arată SSN 2010, aceste progrese au permis multor oameni să își asume responsabilitatea destinului lor. În mod firesc însă, aceste tendințe pozitive au fost însoțite de unele negative. În ultimii douăzeci de ani, războiul ideologiilor a fost înlocuit de războaie de identitate religioasă, tribală și etnică. După cum s-a menționat anterior, proliferarea nucleară a persistat. În ceea ce privește economia, inegalitatea socială și instabilitatea economică s-au intensificat enorm. Totodată, am ajuns să acordăm o atenție sporită noilor tendințe, precum securitatea mediului și cea alimentară, inclusiv aspectelor legate de amenințări la adresa sănătății publice.

În mod analog administrației Bush, Obama a declarat că scopul principal al SSN este de a asigura supremația Americii în secolul XXI. Pentru a îndeplini acest scop, SUA deține toate atributele necesare precum alianțe consolidate, o armată de neegalat, economia cea mai puternică din lume, o democrație puternică încă

în dezvoltare și o populație dinamică. Aceste caracteristici au definit principalele sale patru interese naționale: securitatea SUA, a cetățenilor și a aliaților și partenerilor săi; o economie puternică, inovatoare, în dezvoltare, într-un sistem economic internațional deschis care promovează șansa și prosperitatea; respect pentru valorile universale în țară și în lume; o ordine mondială promovată de conducerea americană, care susține pacea, securitatea și șansa ca printr-o cooperare puternică să răspundă provocărilor globale.

Comparând SSN 2010 cu cele din 2002 și 2006, caracterul de noutate al administrației actuale este abordarea strategică pentru a obține aceste obiective. Președintele Obama a refuzat doctrina lui Bush, creată pe patru piloni neo-conservatori, îndreptată împotriva amenințărilor exterioare existente și potențiale, care includ promovarea democrației prin toate mijloacele disponibile, dreptul de a lansa atacuri preemptive, de a purta războiul împotriva terorismului și de a desfășura descurajarea flexibilă. În schimb, Obama recunoaște importanța reformării fundamentelor americane pe plan intern, practicând angajamente complexe cu aliați și parteneri pe plan extern și promovând o ordine dreaptă și sustenabilă ca soluție universală pentru a întâmpina amenințările și provocările existente.

Prin termenul reformarea fundamentelor americane, Obama subliniază importanța unei economii puternice și sănătoase, care este sursa puterii militare, nucleul eforturilor diplomatice și de dezvoltare și servește drept sursă primară a influenței globale.

În plus, economia puternică susține locurile de muncă în SUA, realizează legături între popoare, stimulează dezvoltarea globală și, astfel, contribuie la o dezvoltare politică și economică stabilă și pașnică a economiei globale. Acești factori sunt importanți îndeosebi în prezent, când, după cum reiese și din SSN 2010, noțiunea de securitate merge dincolo de diferențele tradiționale dintre securitate internă și respectiv securitate națională. Aceasta se inspiră din puterea și determinarea cetățenilor, comunităților și economiei. În filosofia actualului președinte american, securitatea națională include hotărârea de a preveni amenințarea teroristă prin acțiuni pe deplin coordonate luate în afara granițelor cu precauții luate în țară.

Fundamentul solid al SUA ne conduce spre următorul principiu, practicarea unui angajament

comprehensiv. Conform SSN 2010, izolaționismul sau abordarea unilaterală în relațiile externe ale SUA nu au reprezentat niciodată un succes. Pe de altă parte, angajamentul, ca participare activă a Statelor Unite în relațiile sale externe, da. Angajamentul începe cu aliații cei mai apropiați ai SUA, continuă prin cooperarea cu celelalte centre de influență precum China, India și Rusia și se sfârșește cu practicarea unui parteneriat cu cei care doresc acest lucru. Un alt beneficiu al angajamentului este trimiterea unui mesaj către guvernele adversare. În principal, este mesajul alegerii. Fie acceptarea normelor internaționale și realizarea marii integrări, fie continuarea pe calea originală și, în consecință, rămânerea în izolare de restul comunității internaționale. Mai mult, SSN 2010 enunță că un angajament activ nu se va limita doar la alte guverne, ci va implica și oamenii din întreaga lume. Beneficiul angajamentului oamenilor este că va ajuta SUA să dezvolte o economie globală, în același timp construind relații de prietenie care sunt de neprețuit în susținerea conducerii SUA.

Președintele Obama admite, în mod just, că un angajament comprehensiv va reuși doar când vor fi aplicate reguli clare, egale pentru toți. Cu alte cuvinte, aceste reguli clare înseamnă o promovare a ordinii internaționale justă și sustenabile. Ordinea justă promovează interesele reciproce, protejează drepturile tuturor și îi face responsabili pe cei care refuză să se achite de responsabilități; ordinea sustenabilă este bazată pe norme larg împărtășite și găzduiește acțiuni colective pentru a se adresa unor provocări comune. De aceea, dreptul internațional ar trebui consolidat, iar instituțiile internaționale ar trebui modernizate. În plus, ordinea internațională trebuie să recunoască influența în creștere a individului în lumea contemporană.

Pentru a atinge starea dorită, SUA trebuie să aplice abordarea strategică în urmărirea a patru interese naționale solide. Primul și cel mai important interes național este securitatea; nu doar a SUA și a cetățenilor ei, dar și a aliaților și partenerilor. Celelalte trei interese, care nu derivă doar din securitate, dar care sunt de asemenea interconectate cu securitatea, includ prosperitatea bazată pe o economie puternică, inovatoare și în creștere într-un sistem economic internațional deschis; interesul pentru valori, care garantează respectul pentru valorile universale în țară și

în lume; și o ordine internațională avansată de conducerea SUA, care să promoveze pacea, securitatea și oportunitatea printr-o cooperare mai puternică în vederea confruntării cu provocările globale. În continuare, articolul va fi dedicat celui dintâi interes național al SUA – securitatea.

2. Securitatea

La începutul articolului, am rezumat starea mediului global de securitate, așa cum e perceput de administrația președintelui Obama. Ideea principală este că, la începutul secolului XXI, mediul de securitate s-a schimbat dramatic. Chiar și ignorând enumerarea detaliată a tuturor tipurilor de posibile amenințări la adresa securității SUA, evaluarea generală este că granițele dintre amenințările interne și cele externe, atât de clare în urmă cu 100 de ani, a dispărut. În aceste condiții, președintele Obama a declarat că cea mai mare responsabilitate a sa este protejarea poporului american. Mai mult, el consideră că unica responsabilitate este de a promova securitatea internațională bazată pe o strânsă cooperare cu aliații și partenerii, fie la nivel bilateral, fie multilateral. Pentru a îndeplini aceste obiective, strategia lui Obama se bazează pe următorii piloni pentru susținerea securității.

2.1. Consolidarea securității și a rezistenței pe plan național

Pe teritoriul său național, SUA trebuie să urmeze o strategie capabilă să facă față unei mari diversități de amenințări și pericole la adresa comunităților sale, precum terorismul, catastrofe naturale, atacuri cibernetice la scară largă și pandemii. Pentru a realiza acest lucru eficient, SSN introduce cinci metode care trebuie implementate.

Prima metodă este de a consolida securitatea în țară, ceea ce se bazează pe eforturile împărtășite de a preveni și de a descuraja atacurile identificând și interzicând amenințările, prevenind actorii ostili să își ducă la îndeplinire activitățile pe teritoriul național, protejând infrastructura critică, resursele cheie și securizând spațiul cibernetic.

Cea de a doua metodă este gestionarea eficientă a urgențelor. Acest lucru cere construirea unor capacități care vor reduce sau vor elimina efectele pe termen lung ale dezastrelor la scară largă care afectează oamenii și proprietățile lor.

A treia metodă este autorizarea comunităților

să combată radicalizarea. Prevenirea radicalizării implică implementarea unei mari varietăți de instrumente, începând cu colaborarea cu comunitățile, implementarea diferitor programe sociale și de dezvoltare și terminând cu desfășurarea activității intelligence și autorizarea unor agenții de aplicare a legii.

Cea de a patra metodă este flexibilitatea, prin parteneriatul public-privat care va consolida infrastructura critică pentru cazul urgențelor și al accidentelor critice. Acest lucru va însemna cooperare nu doar în stadiul post-accident, dar în etapa premergătoare, când infrastructura principală este proiectată și construită.

Cea de a cincia metodă este angajamentul față de comunități și cetățeni pentru a le oferi informații clare și de încredere despre risc și urgențe.

2.2. Dezmembrarea, distrugerea și desființarea al-Qaeda și a afiliaților săi extremiști în Afghanistan, Pakistan și în lume

În eforturile SUA de a duce o campanie mondială împotriva al-Qaeda și a afiliaților, președintele Obama enumeră o serie de metode de a îndeplini acest scop, ele fiind atât de natură internă, cât și externă. Este vorba despre prevenirea atacurilor la adresa teritoriului SUA prin enumerarea tuturor capacităților sale de intelligence, aplicare a legii și de securitate națională.

O a doua cerință este consolidarea continuă a securității aeriene în țară și în străinătate.

Împiedicarea accesului teroriștilor la arme de distrugere în masă (ADM) presupune luarea unor măsuri de a proteja cunoașterea și capacitățile aferente științelor vieții și chimice care ar putea fi folosite cu scopuri rău intenționate.

Cea de a patra metodă este împiedicarea al-Qaeda să amenințe SUA, aliații și partenerii săi. Președintele Obama introduce trei componente necesare pentru a fi aplicate în exersarea acestei metode. Acestea includ: țintirea asupra insurgenților de către armata americană, precum și de către partenerii ISAF, încercând să securizeze centrele importante de populație și creșterea eforturilor de a instrui armata națională afgană; colaborarea cu ONU și guvernul afgan pentru a perfecționa guvernarea responsabilă și eficientă, incluzând asistența SUA către populația afgană sub forma susținerii drepturilor omului și a asistenței pentru dezvoltare; încurajarea relației cu Pakistanul pe baza interesului și respectului reciproc.

Cea de a cincia metodă este interzicerea refugiiilor și consolidarea în fața factorilor de risc. Acest lucru va avea ca rol nu doar prevenirea teroriștilor să creeze refugii în state care eșuează, ci și disponibilitatea SUA de a crea proprii rețele de cooperare în astfel de state.

Cea de a șasea metodă este cea mai importantă; se referă la stabilirea abordărilor legale durabile în consecvență cu securitatea SUA, precum și cu valorile sale. SUA își declară intenția de a concentra toate eforturile care presupun colectarea de informații și activități de intelligence pentru a desființa atacuri și a distruge al-Qaeda, aducându-i pe teroriști în fața justiției și acționând conform domniei legii.

2.3. Combaterea proliferării armelor nucleare și biologice și securizarea materialelor nucleare

SSN 2010 evidențiază că, având o dezvoltare rapidă a tehnologiilor în lumea globalizată, cel mai mare pericol pe care SUA îl întâmpină ar fi un atac terorist cu armă nucleară. Mai mult, pacea și securitatea națională sunt amenințate de proliferare, care ar putea duce la un schimb nuclear. Eforturile SUA de a limita aceste pericole sunt concentrate într-un regim global de neproliferare care este fragil, întrucât tot mai multe popoare și națiuni încalcă regulile. Acesta este motivul pentru care combaterea proliferării armelor nucleare este o prioritate de grad maxim pentru administrația Obama. Pentru a face față eficient acesteia, SSN 2010 sugerează mai multe metode care trebuie aplicate.

SUA încurajează o lume fără arme nucleare. Președintele Obama recunoaște că țelul său este ambițios și că nu va fi realizat în timpul administrației sale, însă aceste eforturi vor crește securitatea globală pe termen lung. Mai mult, SUA își menține angajamentul sub incidența Tratatului de Neproliferare (NPT), își construiește cooperarea cu Rusia și cu celelalte state și va crește credibilitatea SUA de a-i responsabiliza pe ceilalți în privința obligațiilor pe care le au.

Consolidând NPT, SUA va încerca să ofere mai multe resurse și autoritate pentru inspecțiile internaționale. Pentru consolidarea NPT va fi necesară dezvoltarea unui nou cadru de cooperare civilă nucleară pentru a insista ca toate națiunile îndeplinesc obligațiile. Cei care nu reușesc să îndeplinească obligațiile sub incidența NPT trebuie

să suporte consecințe însemnate. Pe lângă aceste două metode, SSN 2010 urmărește să securizeze armele și materialul nuclear, să sprijine energia nucleară pașnică și să combată amenințările biologice.

2.4. Promovarea păcii, securității și a oportunității în Orientul Mijlociu Extins

SSN 2010 afirmă că regiunea Orientului Mijlociu este una importantă pentru interesele SUA. În regiune, SUA îi are atât pe cei mai apropiați aliați cât și pe cei mai aprigi adversari. În plus, este o regiune centrală în care se duce o luptă împotriva terorismului. Astfel, Obama nu o putea omite în SSN 2010. Strategia sa în privința acestei regiuni se bazează pe trei principii.

Primul se referă la încheierea operațiilor de luptă din Irak și la finalizarea unei tranziții responsabile, care va permite Irakului să devină un stat suveran, stabil și care se bazează pe propriile sale forțe. Pentru a obține acest lucru, SUA va încredința responsabilitatea pentru securitatea Irakului irakienilor; va încuraja și va aprofunda angajamentul civil american pentru a întâmpina neplăcerile războiului furnizând asistență într-o diversitate mare de domenii, incluzând cooperarea în domeniul apărării și al securității, cooperarea pe cale diplomatică și politică, domnia legii, știință, sănătate, educație și economie; urmărirea unui angajament comprehensiv în regiune pentru a asigura scăderea prezenței americane în Irak va contribui la încurajarea securității și a dezvoltării sustenabile în regiune.

Urmărirea păcii dintre arabi și israelieni este a doua metodă a strategiei pentru Orientul Mijlociu; dorința SUA este ca Israel și Palestina să trăiască alături în pace și securitate. Pentru aceasta, SUA se va folosi nu doar de propriile resurse politice, economice și militare, ci și de sprijin internațional. Potrivit americanilor, pacea dintre arabi și israelieni va fi durabilă dacă interferența regională dăunătoare ia sfârșit și sprijinul regional constructiv sporește.

Cea de a treia metodă este promovarea unui Iran responsabil, atât în privința ambițiilor sale regionale, cât și nucleare. Interesul SUA este ca Iranul să fie un stat care își îndeplinește responsabilitățile internaționale, își ocupă locul de drept în comunitatea națiunilor și se bucură de oportunitățile politice și economice pe care poporul său le merită.

2.5. Investiția în capacitatea unor parteneri puternici și capabili

Pentru a promova securitatea comună, SUA va aborda aspectele deficitelor politice și economice fundamentale care încurajează instabilitatea, permit radicalizarea și extremismul și în cele din urmă subminează capacitatea guvernelor de a gestiona amenințările din cadrul granițelor lor și de a fi partenerii SUA în abordarea provocărilor comune.

Astfel, securitatea comună poate fi abordată urmărind securitatea sustenabilă și responsabilă în statele cu risc. Acest lucru poate fi obținut îmbunătățind capacitatea SUA de a consolida securitatea statului cu risc de conflict și violență, care include consolidarea capacității forțelor de securitate de a garanta securitatea internă, protecția de amenințările externe, precum și consolidarea capacității administrative și de supraveghere a instituțiilor din domeniul securității civile.

Prevenirea apariției conflictului, care ajută la diminuarea riscului militar, la acționarea înaintea crizelor și de izbucnirea conflictelor este o altă metodă de a aborda securitatea comună. Acest lucru va presupune investiția în partenerii capabili pentru viitor, construind capacitatea de a consolida fundamentelor securității comune și modernizarea capacităților pentru a fi agili în fața schimbării.

1.6. Securizarea spațiului cibernetic

Securizarea spațiului cibernetic nu este o amenințare complet nouă căreia să i se acorde atenție de către administrația prezidențială. Cu toate acestea, este prima dată când i se acordă un capitol distinct. Președintele Obama evidențiază în mod just că securitatea spațiului cibernetic reprezintă una dintre provocările cele mai grave de securitate națională, siguranță comună și provocări economice cu care se confruntă SUA. Amenințarea cu care SUA se confruntă în domeniul securității spațiului cibernetic variază de la infracțiuni individuale ale hackerilor la cele ale grupurilor criminale organizate și de la rețele teroriste la state națiuni avansate. Apărarea împotriva acestor amenințări cere rețele sigure, de încredere și perseverente. SUA este pregătită să descurajeze, să prevină, să se apere și să își revină rapid din intruziuni și atacuri investind în oameni și în tehnologie și consolidând parteneriatele.

Pentru a îndeplini acest lucru, SUA trebuie să lucreze prin intermediul guvernului și cu sectorul

privat să creeze tehnologie mai sigură care să ne ofere posibilitatea unei protecții sporite și să perfecționeze rezistența sistemelor și rețelelor critice din guvern și din industrie. Mai mult, SUA a lansat deja o campanie națională comprehensivă pentru a promova conștientizarea asupra securității spațiului cibernetic și alfabetizarea digitală cu scopul de a construi o forță de lucru digitală pentru secolul XXI.

Referitor la aceasta din urmă, SUA recunoaște că nici guvernul nici sectorul privat sau cetățenii nu pot face față acestei provocări individual. De aceea, SUA face apel și va continua să facă apel la consolidarea parteneriatului internațional într-o paletă mai largă de aspecte, inclusiv dezvoltarea normelor pentru o conduită acceptabilă în spațiul cibernetic, legi privind criminalitatea din spațiul cibernetic, păstrarea, protecția și statutul privat al datelor și abordările pentru apărarea rețelelor și răspunsul la atacurile cibernetice. De aceea, cooperarea va include toți actorii centrali din guvern și din sectorul privat, atât pe plan național cât și internațional.

Concluzii

Scopul acestui articol a fost identificarea dimensiunii schimbării în percepția lui Barack H. Obama asupra politicii externe și de securitate a SUA comparativ cu George W. Bush. Se poate afirma că, deși ambele administrații percep sau au perceput mediul actual global de securitate prin aceiași ochelari, ceea ce se materializează în interesele lor strategice, au fost diferențe semnificative în îndeplinirea acestora, îndeosebi în domeniul securității.

Din punct de vedere strict al securității, ambele președinții au perceput mediul actual global de securitate ca pe unul foarte asimetric. Pe de o parte, globalizarea fără precedent, dezvoltarea tehnologiilor, expansiunea democrațiilor și absența conflictelor simetrice între principalele puteri a îmbunătățit calitatea vieții multora. Pe de altă parte, noi amenințări asimetrice precum conflictele de identitate religioasă, etnică sau tribală, în combinație cu exacerbarea discrepanțelor au creat un mediu global de securitate foarte imprevizibil, căruia îi lipsesc adversarii ușor de identificat și în care granițele dintre amenințările interne și externe au dispărut complet.

Într-un astfel de mediu de securitate, SUA este singura superputere militară și economică

care are responsabilitatea propriei securități, dar și a securității și stabilității în lume. Asemenea misiune nu poate însă fi îndeplinită numai de SUA. SSN 2010 recunoaște importanța urmăririi unui angajament comprehensiv cu comunitatea internațională, bazat pe existența unor reguli clare pentru toți. Mai mult, SSN 2010 pune accentul pe importanța economiei economice, care este o cerință pentru capacitatea de a apăra interesele SUA în afară.

În abordarea amenințărilor existente, spre deosebire de administrația Bush, președintele Obama propune soluții asimetrice la probleme asimetrice. Acest lucru este valabil pentru toate provocările, fie că se cere luarea unor măsuri în țară sau în afara ei. Această filozofie se bazează pe șase piloni, care includ consolidarea securității interne, confruntarea terorismului, abordarea proliferării ADM, promovarea păcii în Orientul Mijlociu sau gestionarea unui nou spațiu – cel cibernetic. În gestionarea tuturor acestor aspecte, administrația Obama face apel la cooperare cu comunitatea internațională, unde se aplică reguli și norme clare.

Se poate afirma, fără ezitare, că atunci când comparăm politica externă și de securitate a președintelui Obama cu cea a predecesorului său, pot fi observate schimbări semnificative. Este rezonabil de așteptat că dacă SUA va fi consecventă acestei abordări, există posibilitatea ca mediul de securitate global să se îmbunătățească, cel puțin într-o mică măsură și că lumea va deveni mai sigură. Totuși, trebuie reținut faptul că va fi nevoie de o perioadă mai mare de timp și că fructele acestei abordări nu vor fi vizibile imediat.

BIBLIOGRAFIE:

1. The National Security Strategy of the United States of America, The White House, 2002, <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2002/>.
2. The National Security Strategy of the United States of America, The White House, 2006, <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2006/>.
3. The National Security Strategy of the United States of America, The White House, 2010, <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2010/>.
4. UŠIAK, J., LASICOVÁ, J. 2009, The Reasons for Social Discrepancies and Conflicts in Central European States, in Proceeding of III. Ogólnopolska konferencje naukowa Proces transformacji ustrojowej w Europie Środkowo-

PUNCTE DE VEDERE

Wschodniej: przyczyny, kierunki i rezultaty, Chorzow: Wyższa Szkoła Bankowa w Chorzowie, Polsko, 2009.

5. IVANČÍK, R. 2011. National and International Security in a Time of Globalization and Financial Crisis. In Science and Military, 2011, roč. 6, č. 1, s. 5-16.

6. TEREM, P.: Globalisation and its Environmental Dimension. SIWEK, T.;

BAAR, V.(ed.): Globalisation and its Geopolitical, Cultural, Economic and Ecological Context, 8-10.10 2003 University of Ostrava, 2004.

7. SOPOCI M., Membership in Alliance and Security of Country, in Security and Safety Management and Public Administration: Proceedings of Conference, Praha, Policejní akademie České republiky v Praze, 2008.

SECURITATEA ENERGETICĂ A NATO: PROVOCĂRI POST-LISABONA

Gabriela TRANCIUC*
Costinel ANUȚA**

În contextul unei abordări extinse a securității naționale, în cadrul căreia energia devine un element esențial, relevanța NATO în domeniul securității energetice devine o problemă controversată, suspendată între două debateri – una politică, axată pe rolul Alianței în combaterea politicilor anumitor state în domeniu, și una militară, centrată pe componenta de protecție a infrastructurilor critice. Pe de altă parte, transformările strategice și instituționale ale NATO – rețeaua de consultări politico-militare și schimb de informații, instrumentele de management al crizelor, cooperarea internațională și regională – sunt argumente care converg spre susținerea relevanței NATO în domeniul securității energetice. În același timp, recente tulburări din zona Orientului Mijlociu și Nordului Africii, precum și dezvoltarea unor aplicații de tipul Stuxnet – capabile să saboteze sisteme industriale – evidențiază avantajele comparative ale NATO în rețeaua de organizații internaționale cu preocupări în domeniul securității energetice.

Cuvinte-cheie: securitate energetică; NATO; UE; infrastructură energetică; capacități

militare; avertizare timpurie; fuziunea informațiilor; atacuri cibernetice.

Sintagma „securitate energetică” domină discursurile securitare actuale prin prisma evenimentelor recente, iar apologetii acesteia încearcă delimitarea și impunerea ei ca dimensiune de sine stătătoare a conceptului de securitate¹.

Cu toate acestea, subiectul nu este cu totul nou, având în vedere că s-au înregistrat deficiențe în asigurarea cu resurse energetice și în trecut. Astfel, urmare a crizei petrolului din perioada 1973- 1974, s-a constituit ca organizație autonomă Agenția Internațională pentru Energie (AIE), având ca membri o parte din statele Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică. În timp ce rolul inițial al agenției viza coordonarea măsurilor în situații de criză în domeniul alimentării cu petrol, transformările survenite în evoluția piețelor energetice au determinat reconfigurarea mandatului acesteia pe trei dimensiuni: securitate energetică, dezvoltare economică și protecția mediului. Prin securitate energetică, la nivelul agenției, se înțelege „disponibilitatea fizică

*** Gabriela TRANCIUC (gabitimofei@yahoo.com) este doctorand al Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul”, București. Deține o licență în litere (franceză-engleză) și un master în lingvistică aplicată, la Universitatea din București. În 2004, a obținut un master în studii internaționale la Universitatea Birmingham, Marea Britanie. A lucrat ca funcționar public în Ministerul Apărării Naționale și a absolvit instituții prestigioase de învățământ precum Colegiul NATO de Apărare, Centrul European pentru Studii de Securitate „George Marshall” sau Școala NATO. De asemenea, a participat la diverse conferințe și seminarii internaționale și a publicat, inclusiv în co-autorat, diverse lucrări privind securitatea internațională și regională, respectiv problematica de intelligence.**

**** Costinel ANUȚA (costinel.anuta@gmail.com) este absolvent al Programului Avansat în Studii de Securitate (Centrul European pentru Studii de Securitate „George Marshall”), deține un master în Comunicare și Relații Publice și este licențiat în Informatică și Managementul Organizațiilor. A lucrat ca expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale, București.**

neîntreruptă [a resurselor] la un preț acceptabil, cu respectarea mediului ambiant”².

De altfel, importanța energiei și efectele întreruperii aprovizionării au atras atenția unor oficiali ONU³, care pledează pentru o agenție cu un mandat global și cuprinzător, pentru toate formele de energie, în contextul în care organizațiile care există în acest domeniu abordează problema din diferite perspective – Organizația Statelor Exportatoare de Petrol (OPEC) din cea a producătorilor, AIE din perspectiva consumatorilor, Tratatul privind Carta Energetică se limitează la comerț, tranzit și rezolvarea disputelor, iar mecanismul de coordonare ONU-Energie este fragmentat, nu are buget și servește în principal ca forum pentru discuții și schimb de informații.

Având în vedere că doar aproximativ 70% din statele AIE sunt membre ale Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) și/sau Uniunii Europene (UE)⁴, iar eforturile ONU sunt insuficient dezvoltate în acest domeniu, ca punct de plecare în demersul identificării principalelor curente în aborarea subiectului „securitate energetică” în context aliat, nu vom utiliza demersurile Agenției Internaționale pentru Energie în domeniu, ci elementele definitorii evidențiate la nivelul SUA și UE⁵, actorii dominanți în cadrul NATO, precum și pozițiile oficiale ale aliaților privind această temă. Pentru clarificarea limbajului, este utilă, în primul rând, identificarea documentelor strategice care orientează politicile SUA, UE și NATO în domeniul energetic, respectiv a viziunilor acestora privind semnificația sintagmei „securitate energetică”.

Marte, Venus⁶ și securitatea energetică

În cazul SUA, cifrele îngrijorătoare privind corelarea consumului și a costurilor asociate importului petrolului cu deficitul comercial⁷ au evidențiat necesitatea promovării **unei strategii energetice coerente, având ca element central reducerea dependenței de resurse externe**. În timp ce, la nivel politic, se „cristalizează” consensul privind promovarea unei strategii în domeniul energetic⁸, există, de asemenea, un puternic curent de conectare a domeniului energetic cu securitatea națională. Astfel, Strategia de Securitate Națională (SSN), elaborată în 2006, sub Administrația Bush, în capitolul dedicat creșterii economice prin liberalizarea piețelor și comerțului, evidențiază, ca element central în domeniul securității energetice, reducerea dependenței de surse de energie externe

prin deschiderea de noi piețe de profil, respectiv integrarea și diversificarea celor existente⁹. Deși Strategia Administrației Obama (2010) este orientată mai mult asupra surselor alternative de energie (bio-combustibili, energie nucleară) și realizării eficienței energetice (investiții în diferite sectoare de activitate în vederea reducerii consumului)¹⁰, sintagma securitate energetică fiind utilizată doar de patru ori în conținutul documentului, putem aprecia că se pot identifica câteva linii directoare generale, care se regăsesc și în SSN 2006, și prezintă o oarecare continuitate.

Totuși, demersurile menționate nu ne oferă o definiție clară a conceptului de „securitate energetică”. Astfel, vom apela la viziunea Departamentului Apărării al SUA, care a propus o definiție „de lucru” determinată de trei dimensiuni: suficiență, siguranță și sustenabilitate. Suficiența vizează disponibilitatea resurselor pentru efectuarea unor misiuni critice, pe întreaga durată a acestora. Siguranța, care influențează în mod direct suficiența, constă în asigurarea surselor energetice într-un mod flexibil și în cantități suficiente, accesibile la nevoie. În final, sustenabilitatea evidențiază faptul că sursele energetice trebuie să prezinte cel mai scăzut cost al ciclului de viață, îndeplinind, în același timp, toate celelalte cerințe (impactul asupra misunii, comunității și mediului ambiant)¹¹. Această viziune, „militaristă” prin prisma raportării energiei la misiunile „complexului” militar american, evidențiază patru „trăsături” ce pot fi translatate într-o definiție generală a securității energetice – energie **suficientă**, obținută la un **preț acceptabil din surse aflate în zone stabile pe glob, cu respectarea normelor de mediu**.

În timp ce, pentru SUA, asigurarea resurselor energetice implică o importantă dimensiune de securitate, pe fondul inter-conectării complexului economic cu cel militar, **în cazul UE, se remarcă o abordare mai mult politică și/sau diplomatică**. Astfel, în timp ce în Strategia Europeană de Securitate din 2003 nu exista sintagma „securitate energetică” sau referiri la amenințări de acest tip, pe fondul crizei gazului de la începutul anului 2006¹², în Strategia Europeană pentru Energie Sustenabilă, Competitivă și Sigură¹³, promovată în același an, a fost evidențiată necesitatea configurării unei politici energetice comunitare coerente, care să ofere „un cadru european clar pentru deciziile naționale asupra

diversificării energiei” și, în același timp, să aibă ca obiectiv strategic obținerea unui echilibru între sustenabilitatea utilizării energiei, competitivitate și securitatea aprovizionării¹⁴. Astfel, cel puțin terminologic, securitatea energetică este asimilată sintagmei de „securitate a aprovizionării”, definită ca „disponibilitate fizică neîntreruptă a produselor energetice pe piață, la un preț acceptabil pentru toți consumatorii (privati și industriali), cu respectarea normelor de protecție a mediului și în sprijinul dezvoltării durabile”¹⁵. De asemenea, securitatea aprovizionării are două componente esențiale – tehnică (accesul fizic la resurse și neîntreruperea aprovizionării) și comercială (accesibilitatea prețurilor). În acest context, sintagma de „securitate energetică” este utilizată distinct în „vocabularul” UE ca desemnând, în principal, securitatea tehnică a infrastructurii energetice¹⁶.

Instrumentul indicat prin strategia menționată pentru stabilirea cadrului comunitar în domeniul energetic l-a constituit Analiza Strategică a UE în domeniul energetic. O primă analiză strategică a constituit-o promovarea, de către Comisia Europeană, a „Politicii Energetice pentru Europa”, în 2007. În cadrul acestui document, s-a evidențiat că o politică energetică europeană ar trebui să se bazeze pe trei elemente: combaterea schimbărilor climatice, limitarea vulnerabilităților externe ale UE în privința importului de hidrocarburi și promovarea dezvoltării durabile și asigurarea de locuri de muncă, asigurând astfel consumatorilor energie sigură, la un preț acceptabil. În acest context, se poate aprecia că preocupările UE pentru elaborarea și implementarea unei politici energetice coerente reflectă demersurile similare ale SUA în domeniu.

O a doua analiză strategică, respectiv „Planul de acțiune al UE pentru securitate și solidaritate în domeniul energiei”, prezentată în 2008, evidențiază următoarele domenii cheie pentru politica energetică europeană: problemele de infrastructură și diversificarea aprovizionării; realizarea unor stocuri de petrol și gaze și instituirea unor mecanisme de răspuns la crize în domeniul energetic; realizarea eficienței energetice; maximizarea utilizării resurselor energetice locale ale UE.

După cum se poate observa, deși în plan politic s-a accentuat importanța investițiilor și cercetării-dezvoltării în scopul diversificării surselor de

energie, un element important rămâne siguranța rutelor energetice tradiționale. Astfel, în paralel cu evoluțiile politice, securitatea energetică a devenit o preocupare și pentru sectorul comunitar de securitate, în special ca urmare a conflictului ruso-georgian, din august 2008, asigurându-i-se un rol corespunzător în „Raportul asupra implementării Strategiei Europene de Securitate”, elaborat în același an. Dincolo de evidențierea în cadrul documentului a faptului că, până în 2030, UE va importa mai mult de 75% din petrolul și gazele necesare dintr-un număr limitat de state, majoritatea acestora fiind instabile, securitatea energetică este abordată pe două dimensiuni – internă și externă. În plan intern, este nevoie de o piață energetică unificată, puternic interconectată, în special cu statele mai izolate, precum și de mecanisme de management al crizelor, care să compenseze întreruperile temporare în aprovizionare. În plan extern, este vorba atât de promovarea bunei guvernări, a supremației legii și investițiilor în statele-sursă (Rusia, statele din Asia Centrală, Caucaz și Africa) sau în statele de tranzit (Turcia și Ucraina), cât și de realizarea unor parteneriate (în special cu China, India, Japonia și SUA) în vederea utilizării energiei regenerabile, a tehnologiilor cu un conținut redus de carbon și eficienței energetice, precum și a dezvoltării unor piețe globale transparente și bine regularizate.

Dincolo de demersurile distincte ale SUA și UE în domeniul energetic, există voci în viața politică americană care militează pentru **o strategie transatlantică privind securitatea energetică**¹⁷. Pornind de la premisa că Rusia va fi principalul furnizor de energie pentru următorii ani, senatorul Dick Lugar a propus, în cadrul Grupului SUA – Ucraina de Dialog pentru Energie, o strategie energetică transatlantică, care ar viza diversificarea surselor de energie pentru Europa, stabilirea unui cadru colectiv de lucru cu Rusia, precum și interzicerea utilizării energiei ca instrument coercitiv.

De altfel, senatorul Lugar a fost cel care a accentuat importanța dezbaterii asupra securității energetice la nivelul NATO, în marja summit-ului de la Riga din 2006.

În timp ce senatorul Lugar vede NATO ca având un rol central în promovarea unei asemenea strategii, experții Consiliului Atlantic și ai Centru-lui pentru Studii Strategice și Internaționale¹⁸ consideră că UE ar fi forumul potrivit pentru dialo-

gul SUA – Europa privind securitatea energetică. Totodată, aceștia formulează recomandări privind maximizarea, de către comunitatea transatlantică, a eforturilor „comune, compatibile și complementare” în vederea dezvoltării unor strategii energetice, a unor standarde și reguli, a cercetării și dezvoltării, piețelor, instituțiilor, protecției infrastructurii și răspunsului la întreruperea aprovizionării, propunând ca instrument de lucru un Forum Transatlantic privind Cooperarea Energetică, care ar urma să includă SUA, UE, NATO, precum și Agenția Internațională pentru Energie. Aceiași experți pledează pentru dezvoltarea unui dialog de substanță între NATO și UE în domeniul securității energetice, în vederea stabilirii unor roluri clare ale celor două organizații.

Securitatea energetică în context aliat, de la Riga la Lisabona

Există o întreagă serie de argumente în susținerea unui rol consolidat al NATO în domeniul securității energetice. Pentru o perspectivă mai clară, le-am putea grupa în două categorii – una care ține de evoluția mediului de securitate, precum și de modul în care aceasta s-a reflectat în evoluția studiilor în domeniul securității (extinderea conceptului), și o a doua categorie care are în vedere evoluția Alianței (inclusiv la nivel instituțional) în raport cu subiectul securității energetice.

În primul rând, evoluția mediului de securitate a evidențiat **o interdependență în creștere a provocărilor – pe filonul energetic – la adresa statelor aliate**. Astfel, scenariile curente trebuie să aibă în vedere o serie de factori cu impact asupra securității energetice a Alianței cum ar fi: criza globală economico-financiară, dependența crescută de importurile de energie din regiuni instabile sau folosirea energiei ca pârgie politică, cu efect asupra volatilității prețurilor energiei, respectiv schimbările climatice, amenințările teroriste, pirateria sau atacurile cibernetice, cu repercusiuni asupra extracției resurselor energetice, a infrastructurii energetice sau a furnizării energiei în condiții de siguranță¹⁹.

Elementul care transformă subiectul energiei într-o provocare în domeniul securității îl constituie tocmai **dependența statelor membre NATO de importul resurselor energetice**. Dacă e să ne referim doar la petrol și la gazele naturale, situația ar fi următoarea:

– statele NATO dețin împreună 6% din rezervele

de petrol descoperite, iar capacitatea de producție a petrolului pe teritoriul acestora este foarte mică, constituind aproximativ 18% din producția globală. În același timp, consumul necesar statelor NATO reprezintă aproximativ 39% din consumul global, deci există o dependență destul de mare de importurile de petrol din statele nemembre NATO; – statele aliate dețin 7% din rezervele globale de gaze naturale, cu o capacitate de producție de 34%, raportată la nivel global (superioară celei de petrol), iar consumul necesar este cam 50% din consumul global²⁰.

Astfel, deși dezvoltările actuale privind extragerea gazului din șisturi bituminoase și sursele alternative de energie ar putea schimba această statistică, pentru moment, este evident că națiunile aliate au nevoie de o infrastructură energetică robustă, care să asigure acces sigur și constant la resurse energetice.

O a doua categorie de argumente ar fi de natură conceptuală și ne-am putea referi aici la extinderea conceptului de securitate și, implicit, la încorporarea subiectului energiei pe agenda de securitate, atât la nivelul fiecărui stat membru, cât și la nivelul Alianței. În acest sens, este din ce în ce mai clar că energia a devenit o componentă esențială a strategiilor de securitate națională ale aliaților, iar NATO nu mai e de mult o organizație exclusiv militară, de apărare colectivă, Alianța transformându-se într-o organizație de securitate. Totodată, nu trebuie să uităm că, în prezent, misiunea NATO este de a asigura securitatea a 28 de state, care însumează o populație de aproximativ 900 de milioane²¹, iar, cum energia a devenit un element cheie al securității, este evident că securitatea energetică ar trebui să fie una din preocupările Alianței.

De altfel, securitatea energetică, în sens restrâns, **nu reprezintă o preocupare nouă pentru Alianță**, aceasta gestionând încă din timpul Războiului Rece propriul sistem de alimentare cu resurse energetice a forțelor aliate (practic, o rețea de 11.500 km în 12 state, care reunește depozite, baze aeriene, aeroporturi civile, stații de carburanți, rafinării, puncte de intrare).

O altă categorie de argumente este conexă progreselor înregistrate în cadrul transformării strategice și instituționale a Alianței în ultima decadă. Astfel, toate documentele strategice – de la Conceptul Strategic din 1999, care avertizează asupra posibilității ca interesele de securitate ale aliaților să fie afectate de întreruperea accesului la

resurse vitale - promovează rolul NATO în asigurarea securității energetice a statelor membre.

Totuși, subiectul securității energetice capătă o mai mare relevanță abia în cadrul Summit-ului de la Riga (2006). Pe lângă discursul senatorului Richard Lugar, în marja evenimentului menționat, care susține includerea securității energetice sub incidența articolului 5, făcând referire în special la pericolul atacurilor teroriste asupra infrastructurilor critice, respectiv la energie ca o posibilă sursă de conflict în Europa²², declarația adoptată în cadrul Summit-ului anunță pentru prima dată că securitatea energetică a devenit o preocupare pentru Alianță, care trebuie să analizeze modul în care protejează interesele statelor membre sau modul în care susține eforturile naționale și internaționale pe această dimensiune²³.

Ulterior, în cadrul Summit-ului de la București (2008), sunt detaliate dimensiunile pe care NATO poate contribui la asigurarea securității energetice a statelor membre – schimb/fuzionare de informații și intelligence, proiectarea stabilității, promovarea cooperării regionale și internaționale, sprijin pentru managementul consecințelor și sprijin pentru protecția infrastructurilor critice – iar, în declarația Summit-ului de la Lisabona (2010), apare prima definiție a securității energetice în context aliat, care cuprinde trei elemente cheie: acces și furnizare de energie sigure și constante, diversificarea rutelor, furnizorilor și resurselor energetice, respectiv interconectivitatea rețelelor de energie (subiect cheie și pe agenda UE în domeniul securității energetice, ca urmare a crizei gazului din 2009).

Totodată, în continuarea demersurilor pe linia direcționărilor de la Summitul de la București cu privire la integrarea securității energetice în politicile și activitățile NATO, noul Concept Strategic, adoptat în 2010, menționează dezideratul dezvoltării capacității de a contribui la securitatea energetică, inclusiv prin protecția infrastructurii energetice critice și zonelor de tranzit, respectiv planificarea prudentă (*contingency planning*).

Pe lângă evidențierea în cadrul documentelor programatice, **securitatea energetică capătă și implicații practice**, subiectul fiind conectat atât cu transformarea capacităților militare – Forța de Răspuns a NATO (NRF) – sau a capacităților civile, cu transformarea structurilor (reducerea numărului de comitete, flexibilizarea procesului de decizie, o nouă divizie care gestionează provocările de securitate emergente) sau cu reforma intel-

ligence-ului aliat (asigurarea unui proces de consultare și informare la nivelul NATO mai eficient, prin integrarea *intelligence*-ului militar și civil)²⁴.

Astfel, pe lângă utilizarea NATO ca forum de dialog și cooperare între aliați și cu partenerii (securitatea energetică este deja inclusă în programe individuale de cooperare cu statele partenere) – reunind practic producători, consumatori și țări de tranzit – sau ca forum de schimb de informații și bune practici privind răspunsul la riscuri și amenințări energetice²⁵ (conferințe și ateliere de lucru periodice), există și aspecte de implicare practică a Alianței în asigurarea securității energetice a statelor membre.

În acest sens, NATO poate asigura sprijin pentru protecția infrastructurii critice a aliaților, prin sistemele de comunicații și supraveghere aeriană și maritimă (cum ar fi programul de monitorizare maritimă – *maritime situational awareness* – sau flota AWACS), care pot completa capacitățile naționale, inclusiv de *intelligence*. De asemenea, NATO poate utiliza mecanismul complex de răspuns la dezastre naturale de care dispune, având ca element central *Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre* (EADRCC)²⁶. De altfel, sistemul complex de management al crizelor, cu proceduri testate în fiecare an prin exerciții care includ diverse scenarii, inclusiv amenințări neconvenționale, un manual de răspuns la crize cu proceduri clare pe diverse situații, poate constitui un cadru de abordare și pentru crizele în domeniul securității energetice.

Un rol important îl au și instrumentele cu impact direct în asigurarea securității energetice, adică **operațiunile militare**²⁷ (misiunile anti-piraterie în zona coastelor somaleze, misiunile de patrulare în Marea Mediterană în cadrul operațiunii contra terorismului, care au o dimensiune de securitate energetică) sau capacitățile necesare abordării provocărilor curente în domeniu, cum ar fi cele de apărare cibernetică, în contextul dezvoltării unor aplicații software care afectează funcționalitatea anumitor tipuri de sisteme automatizate de control și achiziție a datelor de uz industrial (utilizate inclusiv în construcția centralelor nucleare).

Nu în ultimul rând, trebuie menționată existența unor proiecte de cercetare, finanțate prin *Science for Peace and Security Programme*, care vizează elemente precum dezvoltarea tehnologiei pentru producerea energiei regenerabile din turbine de vânt (*Sahara Trade Winds to Hydrogen*, un proiect

NATO cu statele din Dialogul Mediteranean, Maroc și Mauritania) sau evaluarea riscului seismic asupra conductelor care alimentează fluxurile energetice aliate (*Seismic Hazard and Risk Assessment for Southern Caucasus-Eastern Turkey Energy Corridors*, în cadrul căruia oameni de știință din Turcia, Georgia, Azerbaidjan evaluează riscul seismic asupra conductei de petrol Baku-Ceyhan și asupra conductei de gaze naturale Baku-Erzurum).

Provocările post-Lisabona în domeniul securității energetice

O primă provocare vizează însăși „moștenirea” controversei curente asupra rolului NATO în domeniul securității energetice. Majoritatea experților resping implicarea NATO în domeniul securității energetice, pornind de la simplificarea rolului potențial al organizației, redus la utilizarea exclusivă a mijloacelor militare sau de la raportarea la alte organizații – de exemplu UE – și sub pretextul evitării duplicării, se pledează pentru gestionarea unilaterală (ori NATO ori UE) a problemelor de securitate energetică.

Controversa menționată a generat dezbateri atât asupra rolului politic al NATO în domeniul securității energetice, cât și asupra celui militar. Astfel, pe dimensiunea politică, unii experți susțin că impactul amenințărilor energetice asupra statelor presupune un rol politic al NATO; pe de altă parte, criticii susțin că implicarea politică a NATO este dificilă datorită intereselor divergente ale statelor, ceea ce ar bloca procesul decizional al Alianței, subminând rolul acesteia (o alianță care nu poate lua decizii, nu poate interveni, deci se manifestă ca o alianță care nu există). Nu putem contesta însă faptul că securitatea energetică intră sub incidența articolului IV al Tratatului de la Washington, care încurajează discuțiile și consultările între aliați pe teme de securitate de interes major. În același timp, discuțiile nu înseamnă nici un consens automat asupra intervenției NATO sau adoptării de către Alianță a unui rol proeminent în coordonarea unui răspuns la o situație de criză, dar nici nu exclud posibilitatea asumării unui rol de către NATO, limitat chiar, dar complementar altor actori sau organizații²⁸. Pe latura militară, dilema are în vedere utilizarea instrumentelor consacrate ale NATO în domeniu (capabilități navale de supraveghere și escortare, protecția militară a infrastructurii) versus evitarea militarizării unei probleme economice și politice²⁹.

Totodată, există o serie de **impedimente care țin de diversitatea statelor reprezentate în NATO**, pornind de la elemente precum faptul că protecția infrastructurilor critice este o responsabilitate exclusiv națională sau de la reticența unor guverne de a schimba informații pe probleme sensibile de securitate energetică, până la manifestarea viziunilor diferite ale aliaților pe această temă. De altfel, nu trebuie să uităm că, în cadrul Alianței, există interese divergente inerente, determinate fie de „statut” – furnizori/consumatori/țări de tranzit –, fie de zonele de interes (SUA – Orientul Mijlociu, Europa – fosta Uniune Sovietică), sau de abordările/strategiile diferite. De exemplu, urmare a conflictelor repetate pe tema gazului dintre Ucraina și Federația Rusă, s-au consolidat mai multe percepții în abordarea relației cu Rusia pe sectorul energetic – puterile vest-europene doresc menținerea statu quo-ului; statele Europei de Est, care sunt dependente într-o mare măsură de resursele rusești, văd NATO ca pe un potențial „broker” în domeniul energetic în situațiile de criză; alte state ale Alianței „visează” o organizație consolidată, care să răspundă la acțiunile „soft power” ale Rusiei, cu intervenții aliate de aceeași natură.

Deși, până în prezent, era evident că NATO nu putea juca un rol primordial pe această dimensiune, asigurând, în cel mai bun caz, complementaritatea necesară în sprijinul eforturilor naționale sau ale altor organizații internaționale, **în prezent, există evoluții care tind să genereze consolidarea acțiunilor Alianței în acest domeniu.**

Ne vom opri doar asupra a două evoluții în acest sens. În primul rând, recente tulburări din zona Orientului Mijlociu și a Nordului Africii au întregit „arcul de instabilitate” existent la periferia NATO – determinat de perpetuarea pirateriei în Golful Aden, respectiv de relațiile tensionate cu Federația Rusă – cu impact direct asupra aprovizionării cu resurse energetice a Alianței. Cuplată cu apariția, în proximitatea teritoriului aliat, a unor incidente similare celui de la Fukushima, care să pună sub semnul întrebării siguranța exploatării energiei nucleare și să genereze decizii/politici de genul celor abordate de către Germania în situația menționată mai sus³⁰, instabilitatea ar putea genera un blocaj de proporții al fluxurilor de alimentare cu energie ale aliaților. În al doilea rând, dezvoltarea unei aplicații de tipul Stuxnet, capabilă să saboteze sisteme industriale, deschide o cutie a Pandorei în domeniul energetic – plantarea și propagarea

unui asemenea tip de „armă” în infrastructura energetică a unuia sau mai multor state aliate, ce poate conduce la același blocaj al fluxurilor de alimentare menționat mai sus.

Astfel, cel puțin din perspectiva acestor două evoluții, NATO trebuie să genereze noi tipuri de capabilități care să vizeze avertizarea timpurie sau intervenția rapidă în cazul atacurilor complexe asupra infrastructurilor energetice aliate.

În privința avertizării timpurii, un rol important l-ar putea juca *NATO Intelligence Fusion Center*³¹, care ar putea încorpora un sistem de monitorizare în timp real a parametrilor fluxurilor energetice pe teritoriul aliat, asociat cu capabilități consolidate de analiză a potențialelor implicații ale unei crize de această natură. Totodată, problema securității energetice – monitorizată astfel de Centru – poate fi definită ca problemă de avertizare în cadrul *NATO Intelligence Warning System* și conectată, astfel, la procesul aliat de management al crizelor³².

În ceea ce privește intervenția rapidă, absolut necesară având în vedere tendințele de diversificare a metodelor de atac asupra infrastructurilor energetice (în special în domeniul cibernetic), o eventuală unitate de intervenție ar trebui să aibă la bază modelul Forței de Răspuns al NATO sau chiar să constituie un „modul” în cadrul acesteia (cu conexiuni – în cazul amenințărilor cibernetice, de exemplu – cu *NATO Computer Incident Response Capability*³³).

Lipsa consensului în depășirea abordărilor curente (limitarea la protecția infrastructurii critice în domeniul energetic împotriva amenințărilor „clasice”) sau utilizarea NATO ca „broker” pe piața energiei, în special în situațiile de criză (de tipul crizei gazului din 2009 sau al războiului din Georgia), precum și susținerea limitată pentru implementarea unor soluții concrete de management al riscului în sectorul energetic (o politică comună, diversificarea surselor, studierea și exploatarea în comun a surselor alternative de energie, abordarea noilor provocări în ceea ce privește protecția infrastructurilor energetice) riscă să transforme securitatea energetică într-un „măr al discordiei” în spațiul eurasiatic.

NOTE:

1 În „Popoarele, statele și teama. O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după Războiul Rece”, cu prima ediție publicată în 1983, Barry Buzan identifica, pe lângă dimensiunea militară a securității, una

non-militară, care are în vedere următoarele planuri: politic (stabilitatea organizațională a statelor, a sistemelor de guvernare și a ideologiilor ce le conferă legitimitate), economic (accesul la resursele, finanțele și piețele necesare menținerii unui nivel acceptabil de bunăstare și putere), social (sustenabilitatea, în condiții acceptabile de evoluție, a pattern-urilor tradiționale de limbă, cultură, religie, identitate națională și obiceiuri) și de mediu (întreținerea biosferei planetare și locale ca sistem esențial de suport al existenței umane). Ulterior, deși nu a fost utilizată sintagma „securitate energetică”, implicațiile energiei în domeniul securității au fost analizate în special prin prisma reducerii cantităților și a accesului la resurse de acest tip, în demersurile reprezentanților Școlii de la Copenhaga, în special Barry Buzan, Ole Waever și Jaap de Wilde (demersuri dezvoltate pe larg de către cei trei autori în *Securitatea: un nou cadru de analiză*, publicată în 1997).

2 Site AIE, <http://www.iea.org/>, accesat la 20.05.2011.

3 EIBARADEi, Mohamed, *A Global Agency Needed for Energy Crisis*, OpEd, Financial Times, 24 iulie 2008, <http://www.iaea.org/newscenter/transcripts/2008/ft240708.html>, accesat la 20.05.2011.

4 Totodată, Comisia Europeană participă ca entitate distinctă la activitățile agenției.

5 Influența Uniunii Europene își are originile în numărul de membri prezenți în ambele organizații (NATO și UE).

6 Binomul Marte-Venus este des folosit pentru a descrie relațiile euro-americane, fiind consacrat în acest sens de volumul lui Robert KAGAN, *Of Paradise and Power: America and Europe in the New World Order*, Vintage Books, New York, 2004.

7 De exemplu, în cursul anului 2007, națiunea americană a consumat mai mult de 7,5 miliarde de barili de petrol, la un cost total asociat de aproximativ 550 miliarde USD. 60% din această cantitate de petrol a fost importată, costurile asociate ridicându-se la 300 miliarde USD, această cifră echivalând cu 40% din întregul deficit comercial al SUA (Sursa: *A National Strategy for Energy Security*, http://www.secureenergy.org/sites/default/files/936_A_National_Strategy_for_Energy_Security.pdf, accesat la 20.05.2011).

8 Primul element semnificativ de legislație în domeniul energetic l-a constituit Actul privind Politica Energetică (Energy Policy Act), adoptat în 2005, orientat asupra acordării de stimulente fiscale semnificative și garanții de împrumut pentru producerea energiei. În mai puțin de doi ani, a devenit evident că aceste prevederi nu vor rezolva problema energiei. În consecință, a fost adoptat Actul privind Energia și Securitatea (Energy and Security Act 2007), care

viza îmbunătățirea securității energetice, în principal printr-un management eficient al resurselor disponibile, cercetare și dezvoltare în domeniul surselor alternative și programe energetice internaționale. Schimbarea administrației SUA, în 2009, nu a modificat semnificativ aceste direcții de acțiune, determinând numai conectarea problematicei energetice cu cea a aspectelor climatice.

9 National Security Strategy, martie 2006, <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2006/>, accesat la 20.05.2011.

10 National Security Strategy, mai 2010, http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf, accesat la 20.05.2011.

11 LALLY, Brian J., Making a Case for an Energy Security Strategy in an Energy-Climate Change Era, Department of Defense, <http://dodreports.com/pdf/ada530880.pdf>, accesat la 20.05.2011.

12 Tensiunile dintre Ucraina și Rusia, pe fondul modificării prețului gazelor.

13 Document orientativ (green paper), care viza stimularea dezbaterilor în domeniul energetic, la nivelul UE.

14 Un astfel de obiectiv ar putea fi, conform strategiei menționate, „atingerea unui nivel minim din energia totală la nivelul UE, care să provină din surse sigure și cu un conținut redus de carbon”.

15 Commission of the European Communities, A European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy, Green Paper, http://europa.eu/documents/comm/green_papers/pdf/com2006_105_en.pdf, accesat la 20.05.2011.

16 SELIVERSTOV, Sergey, Energy Security of Russia and the EU: Current Legal Problems, Institut Français des Relations Internationales, aprilie 2009, <http://www.ifri.org/files/Energie/Seliverstov.pdf>, accesat la 20.05.2011.

17 Lugar Calls for Trans-Atlantic Energy Security Strategy, discursul senatorului la US – Ukraine Energy Dialogue Series, aprilie 2008, <http://lugar.senate.gov/energy/press/speech/ukraine.cfm>, accesat la 20.05.2011.

18 KRAMER, Franklin; LYMAN, John, Transatlantic Cooperation for Sustainable Energy Security. A Report of the Global Dialogue between the European Union and the United States, Center for Strategic and International Studies, 2009, http://www.acus.org/files/publication_pdfs/523/EnergySecurityReport.pdf, accesat la 20.05.2011.

19 RÜHLE, Michael, Energy Security and NATO: Emerging Challenges to Critical Energy Infrastructure, OSCE special expert meeting on assessing the OSCE's future contribution to international energy security co-operation, septembrie 2010, <http://www.osce.org/>

<http://www.osce.org/>eea/71290, accesat la 20.05.2011.

20 RÜHLE, Michael, op.cit.

21 RÜHLE, Michael, op.cit.

22 MONAGHAN, Andrew, Energy Security: NATO's Limited, Complementary Role, Research Paper, No. 36, NATO Defense College, Rome, mai 2008, http://www.ndc.nato.int/download/publications/rp_36en.pdf, accesat la 20.05.2011.

23 Riga Summit Declaration, <http://www.nato.int/docu/pr/2006/p06-150e.htm>, accesat la 20.05.2011.

24 RÜHLE, Michael, op.cit.

25 RÜHLE, Michael, op.cit.

26 Royal United Services Institute for Defence and Security Studies, Energy Security and NATO Policy, Research paper prepared for NATO Allied Command Transformation, Londra, 2008, http://www.rusi.org/downloads/assets/Energy_Security_PP_13_Feb_2008.pdf, accesat la 20.05.2011.

27 De altfel, Alianța a efectuat și în trecut asemenea misiuni. Putem aminti, în acest sens, Operațiunea Earnest Will (1980), care a inclus misiuni de protejare și escortă a petrolierelor din Golf în timpul războiului dintre Irak și Iran (1980-1988).

28 SHEA, Jamie, Energy Security: NATO's Potential Role, NATO Review, No. 3, Toamna 2006, <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue3/english/special1.html>, accesat la 20.05.2011.

29 RÜHLE, Michael, op.cit.

30 În urma catastrofei din Japonia, Angela Merkel a dispus oprirea pentru 3 luni a reactoarelor mai vechi de 30 de ani, urmând ca apoi să se decidă dacă acestea vor primi din nou autorizația de funcționare sau vor fi închise.

31 Misiunea curentă a Centrului vizează asigurarea de produse de intelligence integrate în sprijinul planificării și executării operațiunilor NATO (vezi MIXON, Laurence, Requirements and Challenges facing the NATO Intelligence Fusion Center, US Air University, <https://www.afresearch.org/skins/RIMS/display.aspx?moduleid=be0e99f3-fc56-4ccb-8dfe-670c0822a153&mode=user&action=researchproject&objectid=9a47b0f3-9dcb-41d3-b677-79544cdd6921>, accesat la 20.05.2011).

32 KRIENDLER, John, NATO Intelligence and Early Warning, Conflict Studies Research Centre, 2006, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?id=39988&lng=en>, accesat la 20.05.2011.

33 Care asigură servicii centralizate privind incidentele cibernetice, atât de prevenire (produse de informare, actualizări ale aplicațiilor), cât și de răspuns sau investigații ulterioare ale incidentelor.

ACTIVITĂȚI ALE CENTRULUI DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

APRILIE-IUNIE 2011

În perioada 14 – 15 aprilie, s-a desfășurat **Sesiunea anuală de comunicări științifice cu participare internațională STRATEGII XXI**, organizată de Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, având ca temă „**Universul științei militare**”. Activitatea a fost organizată pe 11 secțiuni și au fost prezente personalități din conducerea Ministerului Apărării Naționale, Ministerului Educației, Cercetării Tineretului și Sportului, Ministerului Administrației și Internelor, rectori de la instituțiile de învățământ superior militare și civile, precum și alte personalități ale comunității științifice. CSSAS s-a ocupat de organizarea și desfășurarea secțiunii „Securitate și apărare”.

Cu această ocazie, au fost decernate **premiile oferite de Fundația „General Ștefan Gușă” pentru cea mai bună carte și cel mai bun articol publicate în Universitatea Națională de Apărare „Carol I” în cursul anului 2010**. Premiul pentru cea mai bună carte a fost primit de lt.col.lect.univ.dr. Ion CĂLIN, autor al lucrării „Managementul informațiilor grupării de forțe cu rol operativ în operațiile întrunite”. Comisia de analiză a considerat că cel mai bun articol a fost „Progrese și obstacole în procesul de integrare europeană a statelor din Balcanii de Vest”, publicat în revista „Impact Strategic” nr. 1/2010, de către asistent cercetare științifică Cristina BOGZEANU.

O altă activitate notabilă a Centrului a fost **Seminarul cu tema „Cooperarea regională transfrontalieră - instrument de întărire a securității europene”**, ce s-a desfășurat în data de 17 mai 2011. La această activitate au prezentat materiale reprezentanți din Ministerul Apărării Naționale, din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Academia Oamenilor de Știință din România, Ministerul Mediului și Pădurilor, Centrul de Prevenire a Conflictelor și Early Warning, Institutul European din România.

Cea mai importantă activitate științifică viitoare a Centrului este **Sesiunea anuală de comunicări științifice cu participare internațională**, ce va fi organizată în perioada 17 - 18 noiembrie și va avea ca temă „Echilibrul de putere și mediul de securitate”. Informații despre condițiile de participare la această sesiune se vor găsi în timp util pe site-ul <http://cssas.unap.ro>.

Irina TĂTARU

ÎN ATENȚIA AUTORILOR

La selecția articolelor se au în vedere: circumscrierea în aria tematică a revistei, actualitatea subiectului, noutatea și originalitatea, conținutul științific al materialului, ca și adecvarea la normele editoriale adoptate de revistă. Articolul nu trebuie să conțină conotații politice de partid.

Evaluarea științifică a textelor se va face de către doi referenți științifici cu grad profesional de profesor universitar sau cercetător științific gradul I. Conținutul textului trimis spre publicare nu trebuie să fi apărut anterior în alte reviste, în format tipărit sau online.

Articolul, elaborat în limba română și o limbă de circulație internațională (engleză, franceză), poate conține maximum 10-12 pagini (6.000 – 7.000 cuvinte) și trebuie să fie redactat în format electronic și pe hârtie A4, cu font Times New Roman, corp 12, cu spațierea la un rând, iar tabelele și schemele transpuse pe pagini separate.

Textul trebuie să fie precedat de un rezumat de maximum 250 cuvinte în limbile română și engleză și cel mult 10 cuvinte-cheie. Materialele să fie semnate cu gradul științific, numele și prenumele autorului, instituția de care aparține și să se încheie cu un curriculum vitae care să includă următoarele elemente: o scurtă biografie, listă de lucrări personale, anul și locul nașterii, adresă, oraș, cod poștal, țară, numere de telefon și fax, adresă de e-mail și o fotografie în format jpeg.

Trimiterile bibliografice se fac la sfârșitul materialului și trebuie să respecte regulile internaționale. Autorii pot publica doar un articol pe număr.

Textul trebuie să prezinte o structură ușor identificabilă, cu titluri (eventual subtitluri) reflectând această structură. Abrevierile vor fi explicitate în text la prima apariție. În continuare, denumirea întreagă nu va mai fi repetată. Este de dorit ca articolele să se încheie cu câteva concluzii mai importante, privind avansul realizat în cunoaștere prin cercetarea respectivă.

Articolele nu vor conține informații clasificate.

Revista neavând scop lucrativ, articolele nu vor fi remunerate.

Așteptăm propuneri de articole din partea tuturor celor care sunt interesați să publice în IMPACT STRATEGIC. Acestea trebuie să îndeplinească toate condițiile menționate mai sus și să fie de interes pentru comunitatea științifică internațională. Pentru aceasta, este necesar ca sursele de documentare folosite în elaborarea materialelor să cuprindă și lucrări sau publicații de prestigiu, de largă recunoaștere națională și internațională.

Adresa noastră este: Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate (revista „Impact Strategic”), București, Șoseaua Panduri nr. 68-72, Sectorul 5, Telefon: (021)319.56.49; Fax: (021)319.55.93, E-mail: cssas@unap.ro; Adresă web: <http://cssas.unap.ro>; <http://impactstrategic.unap.ro>.

La zece ani de la apariție, revista IMPACT STRATEGIC a Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, se prezintă ca o publicație științifică trimestrială, recunoscută pe plan național și cunoscută pe plan internațional pentru aria tematică complexă abordată – actualitate politico-militară, strategii de securitate, strategie militară, politici, strategii și acțiuni NATO și UE, societate informațională, problematica păcii și a războiului viitorului. Cititorii găsesc în paginile ei analize, sinteze și evaluări de nivel strategic, puncte de vedere, precum și o rubrică specială, intitulată „Eveniment strategic”, în care se studiază impactul strategic al dinamicii acțiunilor pe plan național, regional și global.

IMPACT STRATEGIC numără între colaboratorii săi personalități de marcă din domeniul cercetării științifice și învățământului superior militar și civil, național și internațional, din structurile Ministerului român al Apărării Naționale, Statului Major General, statelor majore ale categoriilor de forțe ale armatei, Ministerului Administrației și Internelor, Ministerului Afacerilor Externe, unităților militare și altor instituții ale statului, organizațiilor neguvernamentale, firme etc.

Recunoașterea internațională a calității revistei este confirmată de difuzarea ei pe site-urile unor prestigioase instituții de peste hotare (Defence Guide, în colaborare cu Institutul Elen de Studii Strategice; Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale Viitorul din Republica Moldova - Biblioteca virtuală „Politics – security” etc.). De asemenea, revista este inclusă în baze de date internaționale: CEEOL - Central and Eastern European Online Library, Germania, IndexCopernicus International, Polonia.

Publicația este apreciată, pentru standardul de calitate, de către Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior din România, prin clasificarea la categoria B+, ca revistă ce deține potențialul necesar obținerii recunoașterii internaționale.

Oglindă fidelă a gândirii militare românești și străine actuale, IMPACT STRATEGIC este un forum reprezentativ de reflecție și dezbateră aprofundată a problematicii strategiei și securității în comunitatea științifică și academică națională și internațională.

În prezent, IMPACT STRATEGIC se tipărește concomitent în două ediții: una în limba română și alta în limba engleză, și se difuzează în mediul științific și academic din țară și străinătate, ca și în principalele instituții din sfera securității și apărării.

Responsabil de număr: Cristina BOGZEANU
Tehnoredactare computerizată: George RĂDUICĂ
Corectură: Cristina BOGZEANU și Daniela RĂPAN
Tipografia Universității Naționale de Apărare "Carol I"
